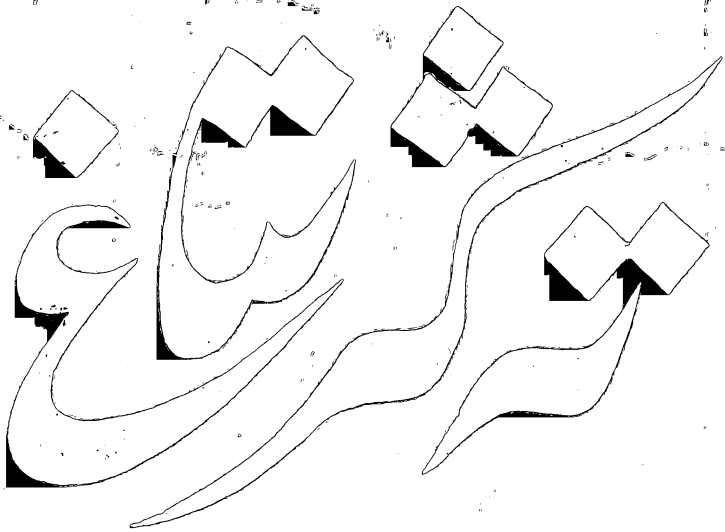
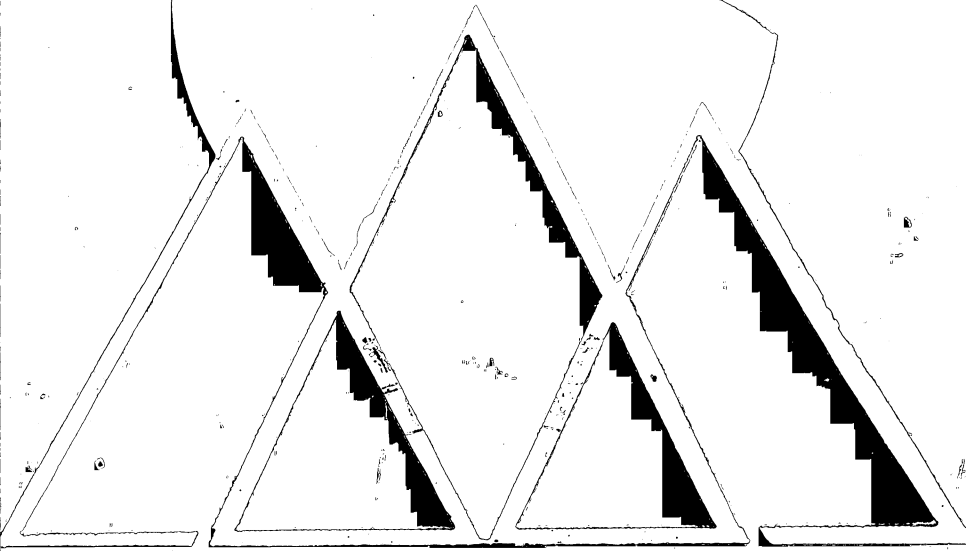

天尔塔格
(维文)

1987. 1-4

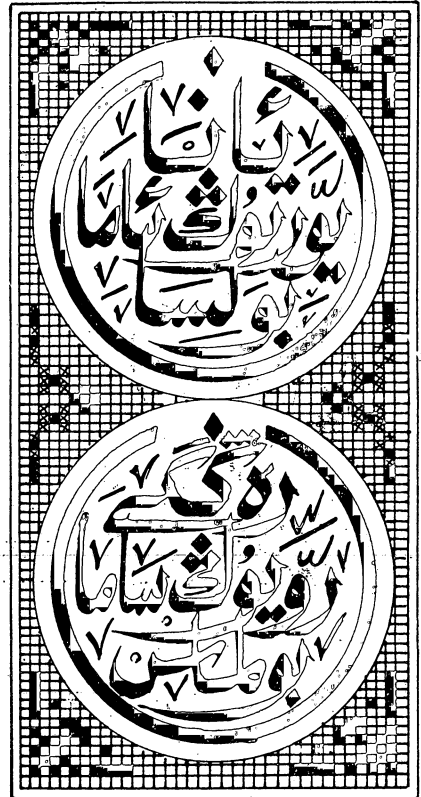
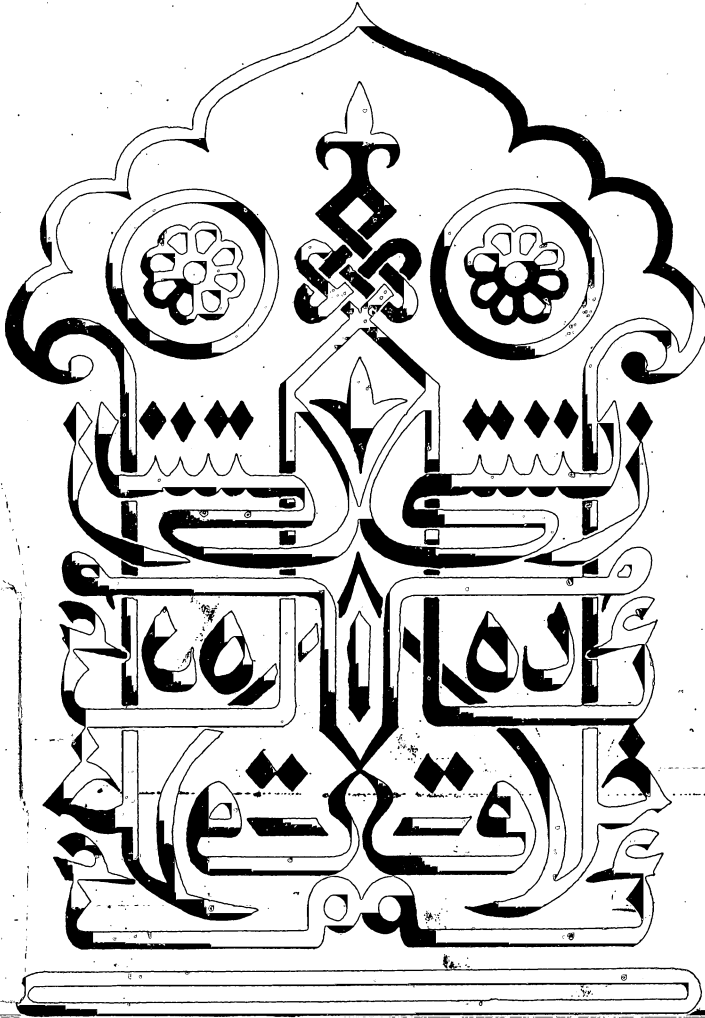

1-1937

هۆنەر سەنئەت ئەسەرلىرى

نىياز كېرىم يازغان

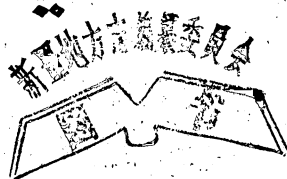
بىلىم بولسا يول

بىلىم بولسا يول

«تۈركىيە مىللىي دىۋانى» دىن

تاشتاغ

پەسلىك ئەدەبىي ژورنال

1

1987

تۇرۇپتىن ئۆزىنىڭ بىيات -
 نىڭ ئۆزىدە ئىچىلغان غۇلجى
 "تەڭرىتاغ" تۈرلىرىنىڭ نىسبىتى
 تىلغا ئالغۇن تەبىئىيەتچى !
 سىزنىڭ غەزىلى

1986 - يىلى 9 - ئاينىڭ 10 - كۈنى

شەھىرىمىزنىڭ ئۇيغۇر تىلىدىكى «تەڭرىتاغ» ئەدەبىي
 زۆرۈرلىكىنىڭ دۇنياغا كۆز ئاچقانلىقىنى ئەڭ قىزغىن تەبىئىيەتچىلەر
 رىكەلەيمەن. «تەڭرىتاغ» ئەدەبىي زۆرۈرلىكى مەللىلەر
 ئىتتىپاقلىقىنى كۈچەيتىشتە، مەللىي ئەدەبىياتنى راۋاج
 لاندۇرۇشتا سوتسىيالىستىك مەنىۋى مەدەنىيەت قۇرۇلۇ-
 شىدا ئاكتىپ رول ئوينىشى كېرەك.

«تەڭرىتاغ» ئەدەبىي زۆرۈرلىكىنىڭ پارتىيىنىڭ بار-
 چە گۈللەر تەكشى ئېچىلىش، ھەممە ئىقتىدار بەس -
 بەستە سايراش» فاڭجىنىدا چىڭ تۇرۇپ، شەھىرىمىزنى
 ئىقتىسادىي گۈللەنگەن، پەن - تېخنىكىسى راۋاجلانغان،
 مۇھىتى گۈزەل، تۇرمۇشقا قولايلىق مەللىي ئالاھىدىلىك
 كە ئىگە سوتسىيالىستىك زامانىۋى شەھەر قىلىپ قۇرۇپ
 چىقىش ئۈچۈن تۆھپە قوشۇشنى ئۈمىد قىلىمەن.

ئىسمايىل مەخسۇت

1986 - يىلى 16 - نويابىر

«تەڭرىتاغ» نىڭ نە -

شەرق قىلىنغانلىقىنى تەبىئىيەتچىلەر
 رىكەلەيمەن. «تەڭرىتاغ»
 دىن شىنجاڭ ئالاھىدى-
 لىكىگە باي، پۈتۈن
 مەملىكەتىمىزگە، دۇنياغا
 يۈزلەنگەن تېخىمۇ كۆپ،
 تېخىمۇ ياخشى، جۇش-
 قۇن، نادىر ئەسەرلەرنى
 كۈتمەن.

ۋاڭ مېڭ

1986 - يىلى 20 - ئاپرېل

تەدەسىي شۇرنال «تەگرتاغ» نىلە
 دۇنياغا كەلگەنلىكىنى تىزغىن تەبىرىكلەيمەن
 «تەگرتاغ» نىلە ساداسى تەگرتاغ
 نىلە جەنۇبى ۋە شىمالى جاراڭلىق
 كۆمۈر داۋامىت

1986. 4. 25.

قېرىنداشلىق تەبرىكى

نايدۇ. بىز بۇ قېرىنداش ژۇرنالىنىڭ
 رەسمىي نەشىر قىلىنغانلىقىنى قىزغىن
 تەبىرىكلەيمىز.

بىز بۇ ژۇرنالنىڭ ئۆز سەھىپىلىرىدە
 خەلقكە كۈچلۈك ئىستېتىك زوق ۋە ئىلىم
 ھام بېغىشلايدىغان ئەسەرلەرنى كۆپلەپ
 بېسىپ، يېڭى دەۋر ئۇيغۇر ئەدەبىيات-
 تىنى تېخىمۇ يۈكسەك پەللىگە كۆتۈرۈش،
 ئۇنى مەملىكەتكە ۋە دۇنياغا يۈزلەن-
 دۈرۈش يولىدا زور تىرىشچانلىق كۆر-
 ىمىشىگە تىلەكداشمىز.

سوتسىيالىستىك مەنىۋى مەدەنىي-
 يەت يارىتىشنىڭ قاينام تاشقىنىلىق يې-
 ڭى باھارىدا ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئە-
 دەبىيات - سەنئەتچىلەر بىرلەشمە-
 نىڭ ئورگان ژۇرنالى - «تەگرتاغ»
 بارلىققا كەلدى. بۇنىڭ بىلەن يېڭى
 دەۋر ئۇيغۇر ئەدەبىياتى گۈلزارلىقىدا
 يېڭى بىر غۇنچە پۈرەكەپلەپ ئ-
 چىلدى. بۇ غۇنچە سوتسىيالىستىك مەنى-
 ۋى مەدەنىيەت يارىتىش ۋە ئۇيغۇر

تەڭرىتاغ

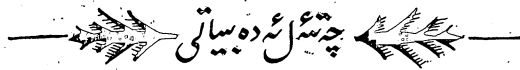
ئۈرۈمچى شەھەرلىك يازغۇچىلار جەمئىيىتى تەرىپىدىن چىقىرىلدى

- جەمئىي ئۆيىگە كىرەلىگەن ئۆگەي بالا (ئوچېرك) مەشھۇر مەشھۇر ھەزرەت (1)
 مەن ئۆلگەن ئادەمنىڭ قارچۇقىدا قېتىپ قالغان سۈرەت (پوۋېست) مۇھەممەد باغراش (19)
 بوران (ھېكايە) زوردۇن سايرىم (43)
 تاشچى ئۇستازنىڭ ھېكايىسى (ھېكايە) پەرھاد جىلان (51)
 جاۋاب (ھېكايە) قادىر ئازىلان (62)
 دادىلىق ۋە يېڭىلىق (ئوبزور) ئەنۋەر ئابدۇرېھىم (70)
 شائىرنىڭ ھېسسىياتى چىقىش يولى ئىزدەيدۇ (ئوبزور) سىدىقچى روزى (78)
 ئانىلىق قەسىدىسى (نەسىر) ئەخمەد ئىمىن (83)
 سەۋدالىق تەئەججۇپنامىسى — مارجاننامە (لىرىك نەسىر) ئابدۇشۈكۈر مۇھەممەد ئىمىن (88)
 خەزىنىچى (ناخشا - مۇزىكىلىق دراما) قۇربان ئىمىن (96)
 ئابدۇلئەزىز مەخسۇم (ئەزىزى) غەزەللىرىدىن (104)
 شېئىرلار ئوسمانجان ساۋۇت (108)

تەڭرىتاغ سادالىرى

- كۆككە يىقىلغان شېئىرلار ئىلغارجان سادىق (111)
 شېئىر، ئەي سەن ئېزىتقۇ ئەخمەتجان ئوسمان (111)
 تىگىرىقىغان شېئىرلار ئەركىن ئىبراھىم (112)
 شېئىت بولغان چۈش باتۇر روزى (113)
 «سۈپۈرگىنىڭ ئۇچىدا قۇياش» غالىب راخمان (113)
 كۆمۈلگەن يۈلتۈز پەرھاد ئىلىياس (114)
 بىر قاچا سۇيۇقلىق (قىسقا ھېكايە) تۇرسۇن تىلىۋالدى (115)
 ئايرىلىش (قىسقا ھېكايە) پەرھاد ياسىن (118)
 ئىككى ھېكايە (قىسقا ھېكايە) مۇھەممەد تۇرسۇن ئېلى (18)
 دادا، مېنى سۆيۈپ قوي (نەسىر) ئىلھامجان ئابلىز (41)

- ئالدامچى (ھېكايە) ئىرسەي لاندازا [ھىندىستان] رىزۋان ھەمىزە تەرجىمىسى (121)
 شىڭ شىنمىنى زىيارەت قىلىش خاتىرىسى غوپۇر قادىر تەرجىمىسى (123)
 × × × ×
 كۆل بويىدا (ناخشا) سۆزى مۇھەممەد روزى يارقىنىنىڭ، مۇزىكىسى ئابلىز رېھمىنىڭ (127)

مەسئۇل مۇھەررىر: ئابلىمكەم باقى
 مەسئۇل كوررېكتور ۋەلى زەيدىن
 مۇھەررىرلەر: سەئەدە، ئەركىن نۇر
 رەسسام ۋە خەتتات: بايمىز سەيدۇللا

زۇررىلىمىزغا مۇشەرى بولۇش پۇرسىتىنى قولدىن بېرىپ قويماڭ!

جەسىدى ئۆيىگە كىرگەن ئۆگەي بالىسى (ئۆچىرك)

دەپ ھېس قىلدى. ئۇ، ھەممە مەھرەبان ئانىدەپ
 لارغا ئوخشاش بوشۇك يېنىدا كېچە - كېچىلەپ
 كىرىپ قاقماي چىقتى. بالىنىڭ ئوغۇل بىر-
 لۇشى دادىسىنىڭ خۇشاللىقى ئۈستىگە خۇشال-
 لىق ئېلىپ كەلگەنىدى. بالا دوختۇرخانىدا
 تۇغۇلۇپ دوختۇرلار ئۇنىڭغا «بالىڭىز ئوغۇل»
 دەپ خەۋەر يەتكۈزگەندە دادا خۇشاللىقىدىن
 ئۆزىنى قويىدىغان يەر تاپالماي قالغانىدى.
 ئۇ يۈگۈرۈپ كۈچىگە چىقتى، باققالنىڭ ئالدى-
 غا بېرىپ: «ئايالىم ئوغۇل تۇغدى، ئۈزۈمنىڭ،
 نەشپۈتىنىڭ ئەڭ ياخشىلىرىدىن چىكلاڭ!»
 دېدى. ماڭىزىغا كىرىپ پىركازچىقا: «ئايالىم
 ئوغۇل تۇغدى، ناۋاتىنىڭ، كونسېرۋانىنىڭ ئەڭ

1986 - يىل 8 - ئاينىڭ 16 - كۈنى
 يەنى قۇربان ھېيتىنىڭ بىرىنچى كۈنى تاڭ
 سەھەردە، ئۈرۈمچى شەھىرىنىڭ شىنخۇا جەنۇبى-
 بىي يولى كوچىسىدىكى ھايۋاناتلار باغچىسى
 ئالدىدىن بىر ئۆلۈك تېپىلدى. ئۆلگۈچىنىڭ
 ئىسمى پەرھاد ئىدى. پەرھاد بىرەر قاتىل
 تەرىپىدىن ئۆلتۈرۈلگەن ئەمەس ياكى قات-
 ناش ھادىسىسىگە ئۇچراپ ئۆلگەنمۇ ئەمەس.
 ئۇ ھايۋاناتلار باغچىسىنىڭ قارشى تەرىپىدىكى
 دەرەخلىق ئارىسىغا ئورنىتىلغان ھېچكىمگە
 تەئەللۇق بولمىغان سېمونت تاختاينىڭ ئۈستى-
 دە ئون بەش كېچە - كۈندۈز قىزىتىمىسى ئۆرلەپ
 يېتىپ ئاخىرى سېمونت تاختاي ئۈستىدە جان

ئانا ئوغۇلغا ھەر خىل ئىسىملارنى تېپىشتى، دادا بولسا بالىغا «پەرھاد» دېگەن، ئىسمىنى قويۇش قارارىدا چىڭ تۇردى. ئۇ ئۆز بالىسىنىڭ «پەرھاد - شېرىن» داستانىدىكى پەرھادقا تەڭ تاغلارنى قالغان قىلىپ، دۇنيانى زىلىگە كەلتۈرىدىغان قەيسەر، باتۇر بولۇشنى ئارزۇ قىلاتتى. ئەر - خوتۇن مەسلىھەت قىلىپ ناھايىتى زور دۇمىد بىلەن بالىنىڭ ئىسمىنى پەرھاد قويۇشتى، بالا پاقلان بولغاندا دادا ئانىنى ئەنسىرىتىپ ئۇنى ئاسمانغا ئېتىپ ئوي - نايىتى ۋە بىر بىرلىك قېغىنى كۆرسىتىپ: «قارا پەرھاد، چىوڭ بولغاندا ئاشۇ تاغلاردىن سۇ باشلاپ ئەتراپتىكى قاقاسلىقلارنى كۆكەرت، سېنىڭ پەرھاد ئىكەنلىكىڭنى ھەممە ئادەم بىلسۇن» دەيتتى. بوۋاق بولسا خۇددى دادىسىنىڭ گېپىنى چۈشەنگەندەك ئۇنىڭ قۇچىقىدا يۇلقۇنۇپ تاغ - تەرەپكە تەلپۈنەتتى. ئەپسۇس، ئۇزاق ئۆتمەي تەقدىر بۇ ئائىلىگە كۆڭۈلسىز - لىك ئېلىپ كەلدى. ئانا تۇل، بالا يىتىم قالدى. ئانا بولسا باشقا ئەرگە تەگدى.

ئانا - ئانا غايەت ئۇلۇغ ئارزۇلار بىلەن ئاق قان ئەتمۇار بالىنىڭ بەختسىز ھاياتى باشلاندى. ئۆگەي دادا بالىسىنى يامان كۆرەتتى. ئۇنى پەقەت باشقا دادىدىن بولغان بالا بولغانلىقى ئۈچۈنلا ئۆلگۈدەك يامان كۆرەتتى، ئانا بولسا بۇ جان - جىگەر بالىسىنى ئۆگەي دادىسىنىڭ يامان كۆزىدىن جېنىنىڭ بېرىپچە قوغدايتتى. ئەمما ئۇ ئەرەدىن ئايرىلىپ قېلىشىنىمۇ خالىمايتتى. ئارىدىن بىر نەچچە يىل ئۆتتى. ئانا ئارقا - ئارقىسىدىن ئۈچ قىز ئوغۇدى. دادا ئۆز قىزلىرىنى جېنىدىن ئەزىز كۆرەتتى. پەرھاد بولسا يەكلىنىپ قېلىپ ۋەردى. ھېيت - ئايەم كۈنلىرى ئۈچ قىزنىڭ كىيىمى يېڭىلانسا، پەرھاد كونا كىيىم بىلەن

قېلىۋەردى. ئانا - ئانا ئۈچ قىزنى ئەركىلىتىپ ئويناتسا، پەرھاد بىر بۇلۇڭدا بويىنىنى قىسىپ ئۇلارغا تەلپۈرۈپ ئولتۇردى. دادا ھەر قېتىم تالادىن كىرگەندە ئۈچ قىز كەنپىت شۈمسە، پەرھاد بارمىقىنى شۈمدى. ئانىمۇ بارلىق مېھرىنى ئۈچ قىزغا بەردى. ئۇ كېڭىلىمەدە ئوغلىنى قىزلىرى بىلەن ئوخشاش كۆرسىمە، ئەمەلىي مۇئامىلىدە ئېتىبارسىز قارىدى. ئۈچ قىزنىڭ ھەممىسىنىڭ بۆشۈكىنى پەرھاد كۈنلەپ - كۈنلەپ تەۋرەتتى. سىڭىللىرىنى يۇدۇپ يۈرۈپ باقتى، قىزلارنىڭ قايسى بىرى سىرتقا يىقىنلىپ چۈشۈپ بىرەر يېرى زەخمىلەنسە ياكى باشقا بالىلاردىن تاياق يېسە، ئۇنىڭ جاۋابكارى پەرھاد بولۇپ تىللاندى ۋە ئۇرۇلدى. پەرھادنىڭ ئالتە ياش ۋاقتلىرى ئىدى. بىر قېتىم ئۇ مەھەللىسىدە كىچىك سىڭىلىسىنى ئوي - نىتىپ كۆتۈرۈپ كېلىۋېتىپ يىقىلىپ چۈشتى. ئۇنىڭ سىڭىلىسى قاتتىق يىغلاپ كەتتى. بۇ يىغا ئاۋازىنى ئاڭلىغان دادا ئۆيىدىن يۈگۈرۈپ چىقتى - دە، پەرھادنىڭ سىڭىلىسىنى يىقىتىۋەتكەنلىكىنى بىلىپ قىزىنى قۇچىقىغا ئالدى - دە، پەرھادنى يوغان بەتىنىكىلىك پۇتى بىلەن بىرنى تەپتى. كىچىك پەرھاد يەردىن ئۈزۈلۈپ ئۈچۈپ بېرىپ ئۈچ - تۆت مېتىر نېرىغا چۈشتى، ئۆگەي دادا غەزەپ ئاچچىقىدا بالىغا قاراپمۇ قويماي قىزىنى كۆتۈرۈپ ئۆز ئۆيىگە كىرىپ كەتتى. پەرھادنىڭ ئاغزىدىن بۇلۇق - لاپ قان ياندى. قولۇم - قوشنىلار بالىنىڭ ئەتراپىغا ئولمىشتى. ھەممەيلىن بالىنىڭ ھاياتىدىن ئەنسىرەپ ساراسىمىغا چۈشتى. ئەمما، بالىنىڭ ئانىسى ئېرىدىن قورقۇپ بالىسىنىڭ يېنىغا چىقىشقا يېتىنالمىدى. ھوشسىز پەرھادنى قوشنىلار ئۆز ئۆيىگە ئەكەرىپ كەتتى، بالا ھوشىغا كەلدى. قاراڭغۇ چۈشكەندە

نۇش ئۇيغۇر بالىسىنى كۆردى - دە، شۇ كېچىسى بالىنى قوندۇرۇۋالدى، كېيىنچە بالىنىڭ قىزىتىمىسى ئۆرلەپ چىقتى. بۇ بوۋاي بالىغا ئۇدا ئۈچ كۈن قارىدى. ئورا ئىچكۈزدى، ئوكۇل سالدۇردى، ئۈچ كۈندىن كېيىن ئۆز ئۆيىگە پەيدا بولغان پەرھاد كەچقۇرۇلۇقتا ئەيىبلەنمىپ يەنە تاياق بىلەن مېھمان قىلىندى. ئانىمۇ ئۆز ئوغلىنى ئەيىبكار ساندى. پەرھاد شۇندىن بېرى ئانا - ئانىسىدىن تاياق يېپكەندە پات - پات ئۆيدىن يوقاپ كېتىدىغان بولۇپ قالدى.

X

X

ئاپتونوم رايونلىق رەڭلىك مېتاللار ئىدارىسىنىڭ قۇرۇلۇش شىركىتىدە ئىشچى بولۇپ ئىشلەۋاتقان پەرھاد، ئىشتىن سىرتقى ۋاقىتتىن پايدىلىنىپ ئائىلىسىنىڭ جاي سېلىش ئىشلىرىغا ناھايىتى كۆپ كۈچ چىقاردى. ئۇ دوستلىرىنىمۇ ياردەمگە چاقىردى. دوستلىرى بىلەن كېچە - كۈندۈز ئىشلىدى. ئۇ گەرچە قاتتىق چارچىسىمۇ كۆڭلى يەنە خۇشال تۇراتتى. چۈنكى، ئۇ ئائىلىسىنىڭ ئەڭ مۇھىم بولغان ئۆي سېلىش ئىشىغا كۈچ چىقىرىۋاتاتتى. ئۇ مۇشۇ ئىشى ئارقىلىق ئانىسىنىڭ ۋە ئۆگەي دادىسىنىڭ ياخشى كۆرۈشىگە ئېرىشىشنى ئارزۇ قىلاتتى. ئاتا - ئانىسىنىڭ ئاغزىدىن «بۇ يېڭى ئۆيىمىزنىڭ قۇرۇلۇشىدا ئوغللىمىز پەرھادنىڭ ئەجرى بار» دەيدىغان بىر ئېغىز ئىللىق گەپنىڭ چىقىشىنى ئارزۇ قىلاتتى. ئۆيەمۇ پۈتتى، بىر كۈنى پەرھاد ئىش بىلەن فۇكاخا كېتىپ ئەتىسى قايتىپ كەلسە، ئانا -

قوشنىلار پەرھادقا: «ئەمدى ئۆيۈڭگە كىرىپ كەت - بالام! نېمىلا بولمىسۇن ئۆز ئۆيۈڭ!» دەپ نەسىھەت قىلىپ، ئۆيىگە چىقىرىۋەتتى. بالا زىڭىلداپ ئاغرىۋاتقان بېشىنى سىملاپ ماغدۇرسىز پۇتلىرىنى تەستە پۈتكەپ ئۆز ئۆيى ئالدىغا كەلدى. ئۇ ئىشىكى ئالدىغا بېرىپ، ئىشىكىنى چېكىشكە جۈرئەت قىلالماي ئىشىك ئالدىدا ئولتۇردى. ئۇ ئىشىكى ئالدىدا ئىككى سائەتتە ئولتۇردى. ئىشىك ئېچىلمىدى. ئۇ ئورنىدىن تۇرۇپ دېرىزىگە قازىدى. دېرىزىدىن بولسا چىراق يورۇقى كۆرۈنۈپ تۇراتتى. بالا ئىشىكىنى چەكتى، ئۆي ئىچىدىن سادا چىقىمىدى. بالا ئىشىكىنى يەنە چەكتى... يەنە چەكتى... ئىشىك ئېچىلمىدى. ئۇ يەنە ئىشىك ئالدىدا ئولتۇردى. ئۇ ئاستا - ئاستا مۈگىدەشكە باشلىدى. پەرھاد تىزىنى قۇچاقلاپ بېشىنى تىزى ئۈستىدە قۇيۇپ ئۇخلاپ قالدى. كۈز كۈنلىرىنىڭ كەچكى سوغۇقىدىن مۇزلاپ كەتكەن پەرھاد تىزى رەپ ئويغىنىپ كەتتى - دە، ئورنىدىن تۇرۇپ دېرىزىگە قاراپ چىراقنىڭ ئاللىقاچان ئۆچكەنلىكىنى، ئۆي ئىچىنىڭ قاراڭغۇلۇققا چۆمگەنلىكىنى كۆردى. ئالتە ياشلىق بۇ بالا ئىشىككە تەلۈرۈپ بىر ھازا تۇرغاندىن كېيىن تۇن قاراڭغۇلۇقىدا ئۆز ئۆيى ئالدىدىن ئايرىلدى. ئۇ قاراڭغۇدا تۇنجى قېتىم تەنھا ھەم ناتونۇش كوچىلاردا مېڭىشقا مەجبۇرى بولدى. بالا قاراڭغۇ كوچىدا قورقۇپ سوغۇق تەرگە چۆمدى، يۈزىكى دۈپۈلدەپ سوقۇپ كەتتى. ئۇ قورقۇنچىتىن كوچىدا يۈگۈرۈشكە باشلىدى. ئۇ يۈگۈرۈپ كوچىنىڭ چېتىگە چىققاندا يەنە

ئۇچۇن باغاق بېرىلمىگەنىدى، ئاتا - ئانىسىنىڭ
ئوغللىنىڭ كۆڭلىنى قىلچىمۇ ئېتىبارغا ئېلىپ
قويمىغانلىقى پەرھادقا تولۇمۇ ئېغىر كەلدى.
بىراق، ئۇ ئانىسىغا ياكى دادىسىغا بۇ ھەقتە
بىر ئېغىزمۇ گەپ قىلمىدى. ئاچچىق ھەسرەت -
كە پايلىماي ئۆز ھۇجرىسىدا تەنھا ھاراق
ئىچتى. يوشۇرۇن ياش تۆكتى. پەرھاد كوچى -
لاردا دوستلىرى بىلەن ئۇچراشقاندا، ئۇلارنىڭ
«ئۆي چېيىنى قاچان بېرىسەن؟» دېگەن
سۆزلىرىنى ئاڭلاپ تۇردى. پەرھادنىڭ يۈرگەن
قىزى $\times \times$ مۇ ئۇنىڭغا دوستلار ئۈچۈن ئۆي
چېيى قىلىپ بېرىش تەكلىپىنى بەردى. پەر -
ھاد ھەر ئايلىق مائاشىنى ئۆيگە تولۇقى بى -
لەن تاپشۇرمىسا بولمايتتى. ئۇ ئۆزى ئاز - تول -
دىن ئىقتىساد قىلىپ پۇل يىغدى. پەرھاد -
نىڭ سۆيگەن قىزىمۇ پۇل چىقاردى. دوستلار -
رى يەنە قاراپ تۇرمىدى. ئۇلار كوللېكتىپ
تەييارلىق قىلدى. پەرھاد دوستلىرىغا ئۆي
چېيى قىلىپ بېرىشنى ئاتا - ئانىسىغا ئېيتقاندا
ئۇلار ھېچنەمە دېمىدى، ئىپادە بەلمەدۇرمىدى.
پەرھادنىڭ دوستلىرى چاقىرىلغان كېچىلىكى
ئۆزلىرىنىڭ قىز دوستلىرىنى ئېلىپ بىر - بىر -
لەپ كېلىشتى، مېھمانلارنى كۈتۈشكە تەييار -
لىنىۋاتقان پەرھاد تۇيۇقسىز ئۆز ھۇجرىسىدە
غا قامالدى. پەرھادنىڭ دادىسى دەرۋازا ئال -
دىغا چىقىپ پەرھادنىڭ مېھمانلىرىنى بىر -
بىرلەپ ئوساپ قورۇغا كىرگۈزمىدى. ئۇ -
پەرھاد مېھمان چاقىرغۇدەك بېيىپ كەتكىنى
يوق، بۇ گۇناھى ئۈچۈن پەرھادنى ئۇراي
دېسەم، مېنىڭ «ئۆگەي دادا» دەيدىغان
يامان ئېتىم بار، شۇڭا سىلەر دوستۇڭلارنى
ئايىماقچى بولساڭلار، ئارقاڭلارغا بۇرۇلۇپ
ئۆز ئۆيۈڭلەرگە كېتىڭلار، - دېدى. پەرھادقا

كەلگەن بۇ ئادەمنى ئاز - تولا چۈشىنىدى -
غان بالىلار ئۇن - تىنىسىز قايتىپ كېتىشتى.
قىزلارمۇ ئۆز يىگىتلىرىگە ئەگىشىپ كېتىشتى.
پەرھادنىڭ يۈرگەن قىزىمۇ ھاقارەتكە ئۇچراپ
قايتىشقا ھەجىر بولدى. پەرھاد شۇ كېچى -
سى كېرىمىك قاقماي چىقتى. ئۇ ئەقىلىگە
كەلگەندىن بۇيان ئاتا - ئانىسىنىڭ ئۆزىگە
سالغان زۇلۇمى، ھاقارەتلىرىنى ئىختىيارسىز
بىرمۇ - بىر ئەسكە ئالدى. ئۇ باشلانغۇچ،
ئوتتۇرا مەكتەپلەرنى ئۆگەتتى. ئۇ، مەكتەپتە
ئوقۇتقۇچى - ئۇستازلارنىڭ مېھرىبانلىقىغا
ئېرىشتى - يۇ، ئۆيىدە بىرەر قېتىممۇ ئىللىق
مۇئامىلىگە ئېرىشەلمىدى. مەكتەپتە ئۇنىڭغا
بېرىلىدىغان تەربىيە چىرايلىق گەپ، ئىلمىي
سۆز بولسا، ئۆيىدە تەربىيە تاپاق ۋە تىل
بولدى. تېخى ئىككى يىل ئالدىدا دادىسى
يوقىلاڭ ئىش ئۈچۈن تېرىكىپ ئۇنى قاتتىق
ئۇردى. تاپاق زەربىدىن ئۇنىڭ ئىككى قو -
ۋۇرغىسى ۋە ئوقىرەك سۆڭىكى سۇندى. ئۇ
ئىككى ئاي دوختۇرخانىدا يېتىپ ساقىيىپ
چىقتى. (دادىسىنىڭ ئۇنىڭ بەدىنىدە قالدۇر -
غان جاراھەت ئىزلىرى بۇ قېتىم ئۇنىڭ بى -
لەن بىللە گۆرگە كىرىپ كەتتى.) مانا
ئەمدى جانىجان دوستلىرى ۋە سۆيگىنى ئالدىدا
لەت بولدى. دادىسى نېمە ئۈچۈن ئۇنى
شۇنچىۋالا ئۆچ كۆرىدۇ؟ ئۇنىڭ ئۆگەي بالا
بولۇپ قالغانلىقى كەچۈرگۈسىز گۇناھمۇ؟
ھايۋاناتلارمۇ بالىلىرىنى ھىمايە قىلىدۇ؛
توخۇ چۆچىملىرىنى، ئىت كۈچۈكلىرىنى
باشقىلارنىڭ ھۇجۇمىدىن ھىمايە قىلىدۇ.
ئەمما پەرھادنىڭ ئانىسى ئۇنى ئۆگەي دادى -
سىنىڭ زەربىسىدىن قوغدىمايتتى، بەلكى دادى -
سى تەرەپتە تۇرۇپ ئۇنى ئەيىبلەيتتى.
پەرھاد «بۇنىمە ئۈچۈن؟ نېمىشقا شۇنداق

ئۇچراشقاندا: «پەرھاد ئۆي چېيىنى قاچان قىلىمىز؟» دەپ تەنلىك چاقچاق قىلىپ قوياتتى. پەرھاد بۇنداق گەپنى ئاڭلىغاندا بولسا قۇلىقىغىچە قىزىرىپ كېتەتتى.

پەرھادنىڭ ئۆيىدىن ئايرىلىپ ياتاققا يېتىشى ئاتا - ئانىسى ئۈچۈن بىر چوڭ دەستەك بولدى. ئۇلار پەرھادنى ۋاپاسىزلىقتا ئەيىب لەشتى. پەرھاد ئۆگەي دادىسىنىڭ «پەرھاد - نى ئەمدى ئۆيگە سولمايمەن، ئەمدى كېلىدىكەن پۇت - قولىنى چېقىۋېتىمەن» دېگەن گەپلەرنى قىلىپ يۈرگەنلىكىنى ئاڭلىدى. ئائىلىسىدىن، سۆيگەن قىزىدىن ئايرىلغان پەرھاد كۈندە دېگۈدەك ھاراققا بېرىلىشكە باشلىدى ...

بىر كۈنى كەچ پەرھاد ياتاقدىشىنىڭ قىزىقتۇرۇشى بىلەن قىمار ئوينىدى. ئاخىرى ئىككىيلەن مۇشتلىشىپ قالدى. پەرھادنىڭ ياتاقدىشى چوڭ ۋە گەۋدىلىك بولغانلىقتىن پەرھادنى ئاستىغا بېسىۋېلىپ گېلىنى بوغدى. پەرھادنىڭ قولىغا بىر تۆمۈر چېقىتى - دە، تۆمۈر بىلەن بېسىۋالغان ياتاقدىشىنى بىرنى سالىدى. قىزىلىق تۆمۈر ئۇنىڭ مۇرىسىنى تىلىۋەتتى، قان ئاقتى پەرھادنىڭ ياتاقدىشى «پەرھاد ماڭاپچاق سالدى» دەپ دەۋا قىلدى. پەرھاد ئىنقىرار بولمىدى. دەۋاگەرنىڭ ئىسپاتى ئاساس قىلىنىپ پەرھاد بىرنى يىغىۋې-

بولمىدۇ؟» دېگەنلەرنى ئويلىدى. بىراق بۇ سوئالارغا ئۇنىڭ كاللىسىدا جاۋاب تېپىلمىدى. پەرھادنىڭ كۆز ئالدىدا دادىسىنىڭ ئۇنى غالىجىلىق بىلەن ئۇرغان، تەپكەن، تىللىغان، ھاقارەتلىگەن قىياپىتى بىرمۇ - بىر ئايان بولۇشقا باشلىدى. ئۇ، بەدىنىدىكى ئايلاق ئىزىنى سىلىدى، ئۇنىڭ قەلبىدە بۇ ئۆگەي دادىسىغا بولغان نەپرەت سەلدەك يامرىدى. ئۇ «دۇنيادا ياكى مەن، ياكى ئۆگەي دادا ئاتالغۇچى مەلۇن ياشىشى كېرەك» دەپ ئويلىدى - دە، ئىختىيارسىز قولىغا پىچاق ئالدى. ئۇ، تۇن قاراغۇسىدا ئۆز ھۇجرىسىدىن ھويلىغا چىقتى. ئۇ ئالدى بىلەن ئۆگەي دادىسىنى، ئاندىن ئۆزىنى ھالاك قىلىش نىيىتىگە كەلدى. دەل شۇچاغدا تۇيۇقسىز سۆيگەن قىزىنى ئېسىگە ئالدى. قىزنىڭ تەبەسسىمۇم يېغىپ تۇرغان ئوماق چىرايى، ئوتلىق كۆزلىرى ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا نامايان بولدى. دە، پىچاق تۇتقان قولى ئىختىيارسىز بوشىشىپ كەتتى. ئۇ ئۆز ھۇجرىسىغا قايتىپ كىردى. پەرھاد يوتقان - كۆرىپىنى ئالدى - دە، ئۆيىدىن چىقىپ قۇرۇلۇش ئورنىغا قاراپ كەتتى. ئەتىسى بۇ سۆيگەن قىزىنى ئىزدەپ باردى. قىز پەرھادنىڭ دادىسىنىڭ ئاشامقى يولىسىزلىقىدىن قاتتىق رەنجىگەنلىكىنى، ئۇ، ئائىلىسىدە بالىلىق ئىززىتى بولمىغان بۇ يىگىت بىلەن ئەمدى ئالاقىنى ئۈزگەنلىكىنى ئېيتىپ

ئەتىدىگە بېرىپ ئىشلىدى. ئەمما ئۇ-
نىڭ سالامەتلىكى ئاجىزلىشىپ كېسەلچان
بولۇپ قالغانلىقتىن، ئىشنىڭ ھۆددىسىدىن
ياخشى چىقالمىدى. ئۇ تۈرمىدىن كېلىپ، يۈرگەن
قىزىنىڭ ئەرگە تېگىپ كەتكەنلىكىنى ئاڭلاپ قات-
تىق ئازابلاندى. ئۇ دەردىنى ھاراقىتىن ئالدى.
ھەر كۈنى كەچ ھاراق ئىچتى، مەس بولدى.
ئاندىن تۈرمىلەردىمۇ ساقلاپ كەلگەن قىزىنىڭ
رەسىمىنى قولغا ئېلىپ، رەسىمگە قاراپ
كېچىك بالدەك ھۆڭرەپ يىغلىدى. قانچە
كېچىلەرنى ئۇ ئاشۇنداق تاڭ ئاتقۇزدى ...
ياز كېچىلىرى قۇرۇلۇش ئورنىدا ياتقان
پەرھاد قىش باشلىنىشى بىلەن پاناھسىز قالدى،
ئۇ لەپىلدەپ قار يېغىۋاتقان كېچىلەردە ئۆز
ئۆيىنىڭ ئىشىكى ئالدىغا كېلىشكە مەجبۇر بول-
دى. ئۇ ئىشىكىنى چەكتى، ئىشك ئېچىلدى -
يۇ، يەنە ئۇنىڭ يۈزىگە قاتتىق يېپىلدى،
ئۇ ئۆز ئۆيىگە كىرەلمىدى.

ئۇ، بىر ئاشپەز دوستىنىڭ ياردىمى بىلەن
قىشنىڭ ئۇزاق ۋە قەھرىتان كېچىلىرىنى دۆڭ
كۆۋرۈك ئاشخانىسىنىڭ ئۈچىقىدا ئۆتكۈزدى.
ئۆيىگىگە سوغۇق تەڭگەن پەرھاد ئايىلاپ
ئىشقا بارالمىدى. شۇنداق قىلىپ، قۇرۇلۇش
ئەتىرىتىمۇ پەرھادنى ئىشتىن بوشاتتى. ئۇ،
ئائىلىسىدىن ئايرىلدى. خىزمەت ئورنىدىن
ئايرىلدى. ياخشى كۆرگەن قىزىدىن ئايرىلدى.
قۇرۇلۇش شىركىتى ئۇنىڭ نوپۇسىنى ئەۋەتىپ
بەردى. پەرھاد نوپۇسىنى پەيچۇسوغا ئاپاردى.
پەيچۇسو ئۇنىڭغا كۆتەك نوپۇسىنى ئەپكەلمە-
نى بۇيرۇدى. ئۇ ئۆيىگە باردى. ئاتا - ئا-
نىسى ئۇنىڭ بۇ ئائىلىنىڭ بالىسى ئىكەنلىكى-
نى ئېتىراپ قىلمىدى. كۆتەك نوپۇسىنى بەر-
مىدى. پەرھادنىڭ ئولتۇرۇشلۇق ئۆيى ياكى
ئادىسى بولمىغانلىقتىن، پەيچۇسو ئۇنىڭ نو-

پۇسىنى ئولتۇرغۇزۇشقا ئامالسىز قالدى. شۇنداق قىلىپ، ئۇ نوپۇسىنىڭ قالدى. مۇبادا قۇياش نۇرى، نەپەس ئالدىغان ھاۋا، ئىچىدە بولغان سۇ ئائىلىلەرگە تەقسىم قىلىپ بېرىلگەن بولسا ئىدى، پەرھادنىڭ ئاتا - ئانىسى: «بۇلار پەرھادقا تەئەللۇق ئەمەس» دەپ، شۇنىڭدىنمۇ ئۇنى مەھرۇم قىلغان بولار ئىدى. ئەمما سېخى تەبىئەت ئۇنداق ئورۇنلاشتۇرمىغان ئىكەن، پەرھاد يەنىلا ھايات ياشىدى. پەرھاد ئۆمرىدە نۇرغۇن خورلۇقلارغا ئۇچرىدى. شىغا قارىماي، ناھايىتى نومۇسچان يىگىت ئىدى. ئۇ ھېچقانداق يامان يولدا ماڭمىدى. ئۇ ئىشتىن بوشىتىلغان ۋاقىتتىن باشلاپ، ئۈرۈمچى ھايۋاناتلار باغچىسىنىڭ ئالدىدىكى بازاردا كاۋاپچى دوستلىرىغا ياردەملىشىپ، كۈن بويى زىققا كاۋاپ ئۆتكۈزۈشۈپ بەردى. كېچىسى كاۋاپچىلارنىڭ، باققاللارنىڭ، ئاشپەز-ناۋايىلارنىڭ نەرسە - كېرەكلىرىنى ساقلاپ بەردى. ئۆز ئىشىغا پارشا باشقىلار بەرگەن ھەق بىلەن كۈن ئۆتكۈزدى. ئۇ ئۆزىنىڭ كۈندۈزلۈك مەشغۇلاتىنى ۋە كېچىسىنى ئۆزىدىن يۈز مېتىردەك يىراقلىقتىكى يەردە ئۆتكۈزۈپ كەلدى. ئۆزىنىڭ ئانىسى، دادىسى ۋە سىڭىللىرى بەزى - بەزىدە مۇشۇ كوچىدىن ئۆتەتتى. بۇ چاغلاردا، ئۇ ئۇلارنى يىراقتىن بولسىمۇ كۆرۈۋالغىنىغا خۇشال بولاتتى. سىڭىللىرى بولسا بەزى - بەزىدە ئاتا - ئانىسىدىن يوشۇرۇن ئۇنىڭ يېنىغا كېلەتتى، ئەھۋاللىشاتتى.

پەرھادنىڭ ھايۋاناتلار باغچىسى ئالدىدا پەيدا بولۇپ قالغانلىقىنى ئاڭلىغان ئۆگەي دادا شۇ كۈندىن باشلاپ ئىشكاپقا يوغان ئەتەۋىركىدىن بىرنى سېلىپ ساقلاپ يۈردى. ئۇ ئايالغا ۋە قىزلىرىغا: «ئەگەر پەرھاد ئۆيىگە

كىرگۈدەك بولسا، مېنى ئۆلتۈرمەك ئۈچۈن قا-
تلىق قورالى كۆتۈرۈپ باستۇرۇپ كىردى،
دەپ تۇتۇپ ساقچى ئورۇنلىرىغا ئاپىرىپ بى-
رىمەن» دېگەن گەپلەرنى كۆپ قېتىم قىلىپ
يۈردى. پەرھاد دادىسىنىڭ بۇ يامان نىيىتى-
دىن خەۋەر تاپتى. ئۇ دادىسىنىڭ ئۆزىگە
بۇنداق زىيانكەشلىكنى قىلىشتىن باش تارت-
مايدىغانلىقىنى ئوبدان بىلەتتى. ئۇ ئۆز ۋاق-
تىدا «قاتىل» ھېسابلىنىپ تۈرمىگە سولانغان،
بەلكىم دادىسى يەنە ئۇنىڭغا قارا چاپلىسا،
ساقچى ئورۇنلىرى ئىشىنىپ قېلىشى مۇمكىن
ئىدى. شۇڭا ئۇ ئۆز ئۆيى تەرەپكە قەدەم
باسالمىدى. ئەمما، ئۇ ئاتا - ئانىسىنىڭ ئۆز-
ىنى كەچۈرۈشىنى، «ئوغلۇم» دەپ ئۆيىنىڭ بىر
ئەزاسى ھېسابلىشىنى، ئائىلىنىڭ بالىسى سۈ-
پىتىدە ئاتا - ئانىسى بىلەن بىر داستىخاندا
ئولتۇرۇپ تاماق يېيىشىنى تولىمۇ ئارزۇ قىلات-
تى. پەرھاد ئۈچۈن بىر تالاي ئادەملەر خالىس
ئەلچى بولۇپ، ئۇنىڭ ئاتا - ئانىسى بىلەن
سۆزلەشتى. بىراق ئاتا - ئانا پەرھاد ئىسمىلىك
ئوغللىنىڭ بارلىقىنى ئېتىراپ قىلمىدى. شۇنداق-
داقتىمۇ، پەرھاد ھەر كۈنى كەچ ھايۋاناتلار باغ-
چىسى ئالدىدا ئۆز ئۆيىنىڭ چىراق يورۇتۇپ
تۇرغان دېرىزىسىگە ئۇزاقتىن - ئۇزاق قاراپ
ئولتۇراتتى. ئۆي چىرىقىنىڭ قايسى كۈنى، سا-
ئەت قانچىدە ئۆچكەنلىكى ئۇنىڭ ئېسىدە
ئېنىق ئىدى. ئۇ ئاتا - ئانىسى بىلەن يارد-
ىنىۋېلىشىنى ئارزۇ قىلاتتى - يۇ، بۇ ئارزۇغا
ئېرىشەلمىدى. بىر كۈنى ئۇنىڭ دادىسى باغچا
ئالدىدا پەيدا بولدى - دە، ھاراق ئىچىش-
ۋاتقان بىرنەچچە تونۇشى يېنىغا كېلىپ ئول-
تۇردى. كاۋاپچىلارنىڭ بىرىگە بىرنەچچە زىق

پىشۇرۇۋاتاتتى. دادىسىنى كۆرگەن پەرھادنىڭ
يۈزىكى دۈپۈلدەپ سېلىپ كەتتى. ئۇ، مۇشۇ
مەيداندا كۆپچىلىكنىڭ ياردىمىدە دادى-
سى بىلەن ئەپلىشىۋېلىشنى ئويلىمىدى - دە،
چاقماق تېزلىكىدە يىگىرمە زىق كاۋاپنى پى-
شۇرۇپ دادىسىنىڭ ئالدىغا ئاپىرىپ قويدى.
«ئېلىڭ دادا! ئۆزەم پىشۇرغان كاۋاپ، يەپ
يېقىڭ!» دېدى. دادىسىنىڭ ياۋۇزلۇق نۇرى
يېغىپ تۇرغان كۆزى پەرھادقا تىكىلدى. ئۇ،
«مەن سېنىڭ داداڭمۇ؟ دېگىنىچە ئورنىدىن تۇرۇپ،
ئەي يەيمەنمۇ؟» دېگىنىچە ئورنىدىن تۇرۇپ،
ئان بىلەن قويۇلغان كاۋاپلارنى بىر تەپتى،
كاۋاپلار ھەريان چېچىلىپ توپىغا مىلى-
نىپ كەتتى. دادا بۇرۇلۇپ كېتىپ قالدى.
پەرھاد بولسا ئورنىدا قاققان قوزۇقتەك تۇ-
رۇپلا قالدى. باشقىلار پەرھادقا تەسەللى
بېرىشتى. شۇ كۈنى پەرھاد بۇ توغرىدا ھېچ-
كىمگە ھېچنەمە دېمىدى ياكى يىغلىمىدى.
ئۇ بېشىنى ساڭگىلىتىپ ئولتۇرۇپ زىققا كا-
ۋاپ ئۆتكۈزدى، كاۋاپ پىشۇردى. كەچ كىر-
دى، ئادەملەر تاراپ كېتىشتى. ھەر كۈندىكى-
دەك پەرھاد باغچا ئالدىدا يالغۇز قالدى. ئۇ
ماگىزىندىن بىر بوتۇلكا ھاراق ئالدى. ھاراق-
نى ئىچتى، مەس بولدى. ئۇ يىغلاشقا باشلى-
دى، بارغانسېرى كىچىك يالىسىدەك ھۆڭ-رەپ
يىغلاۋەردى. ئۇ يىغلاپ - يىغلاپ سېمونت
تاختاي ئۈستىدە يېتىپ ئۇخلاپ قالدى. شۇ
كېچىسى قاتتىق يامغۇر يېغىپ كەتتى. سوپۇن
زاۋۇتىنىڭ ماگىزىنچىسى ليۇ شۇلۈي ئۇنى
ئويغىتىپ، ماگىزىننىڭ ئالدىدىكى لەمپە ئاس-
تىغا ئەپكىلىپ ياتقۇزۇپ قويدى.

پەرھاد يازدا باغچا ئالدىدىكى تىجارەت-

پارقازان ئۆيىدە ئۆتكۈزدى. كۈندۈزلىرى كىشىلەر -
نىڭ ئىشلىرىنى قىلىپ بېرىپ جان باقتى.
گەرچە ئاتا - ئانىسى ئۇنى ئوغرى، لۈكچەك
دەپ قارىلاپ كەلگەن بولسىمۇ، باغچا ئالدىدا
ياز بويى تىجارەت قىلىنىدىغان تىجارەت -
رەتچىلەر ۋە مۇشۇ ئەتراپتىكى ئائىلىلىكلەر
پەرھادنىڭ باغچا ئالدىدا ئۆتكەن يېقىنقى
ئۈچ - تۆت يىللىق ھاياتىدا ئۇنىڭ بىرەر
ئادەمنى ئۇرغانلىقىنى ياكى بىرەر ئايالغا
قوپال چاقچاق قىلغانلىقىنى بىلمەيدۇ. ھەم
مەيلەن ئۇنى ئەخلاقلىق بالا دەپ تەرىپلەش -
كەچكە، كېچىلىرى نەرسە - كېرەكلىرىنى پەرھادقا
تاپشۇرۇپ خاتىرجەم ئۆيلىرىگە كېتىشەتتى.
1985 - يىلى يازنىڭ بىر كۈنى كەچتە،

باغچا ئالدىدا يالغۇز قالغان پەرھاد يېزىم
كېچىگە يېقىن بىر دەرەخقە ئىلىپ قويۇلغان
بىر چاپاننى كۆردى - دە، بېرىپ چاپاننى
قولغا ئالدى. ئۇ چاپاننىڭ يانچۇقلىرىنى
ئاختۇرۇپ كۆردى. تۆش يانچۇقتىن بىر باغ -
لام پۇل چىقتى. بۇ تۆت يۈز يۈەن

پۇل ئىدى. پەرھاد يەنە بىر يانچۇقتىن بىر
كىنىشكا تاپتى. ئۇ يول بويىدىكى چىراق
يورۇقىغا بېرىپ كىنىشكىگە چاپلانغان رەسىمنى
كۆردى - دە، بۇ، ھەركۈنى مۇشۇ يەردە راڭپىزا
ساتىدىغان تۈگگەن بوۋاي يۈي دېجاڭنىڭ
تىجارەت كىنىشكىسى ئىكەنلىكىنى بىلدى. پەر -
ھاد كېچىدە ئىزدەپ يۈرۈپ، يۈي دېجاڭنىڭ
ئۆيىنى تاپتى. پۇلنى، چاپاننى ئىگىسىگە ئاپ -
شۇرۇپ بەردى. پەرھادنىڭ بۇ ياخشىلىقىدىن
تەسىرلەنگەن يۈي دېجاڭ پەرھادنى مەھكەم
قۇچاقلاپ تەشەككۈز بىلدۈردى. ئۇ كۆزىگە ياش
ئالدى. شۇنىڭدىن بېرى يۈي بوۋاي پەرھادنىڭ
بۇ ياخشى ئىشىنى ئۇچرىغانلا ئادەمگە ھېكايە
قىلىپ يۈردى. پەرھاد ئېغىر كېسەل

ئازابىدا ياتقاندا، ئۇنىڭغا كۈندە بىر قاچا راڭ -
پىزا بېرىشنى ئۇنتۇمىدى. ھەتتا پەرھاد ئۆ -
لۈپ كەتكەندە پەرھادنىڭ جىنازىسىنى كۆتەر -
گۈچلەرنىڭ، پەرھاد ئۈچۈن ياش تۆككۈچى -
لەرنىڭ بىرى يۈي بوۋاي بولدى.

ئۆي - ماكانىز قالغان پەرھاد تالادا يېتىپ -
قوپقانلىقتىن، گەرچە ئۇنىڭ كىيىمى ئانچە پا -
كىز بولسىمۇ، ئەمما ئۇنىڭ قەلبى ئالتۇن -
دەك ساپ ئىدى. بۇلتۇر يازنىڭ بىر ئاخىرى -
مى باغچا ئالدىدا ئولتۇرۇشلۇق ئېزىز پەرھاد -
نىڭ دەرەخلىق ئارىسىدا يالغۇز ھالدا يېشىنى
چاڭگاللاپ ئولتۇرغانلىقىنى كۆردى - دە، ئۇنىڭ
يېنىغا باردى. ئۇلار ئادەتتىمۇ خېلى يېقىن
ئۆتەتتى. ئېزىز پەرھادنىڭ يىغلاۋاتقانلىقىنى
بايقىدى. ئۇ «پەرھاد نېمە بولىدۇ؟» دەپ
سورىدى. پەرھاد بىر ئاز ھاراق ئىچىۋالغا -
نىدى. ئۇ كۆز ياشلىرىنى سۈرتتى، ئاتىدىن:
«دەرت ئاكا، دەرت، - دېدى ئۇلۇغ - كىچىك
تىنىپ، - باياتتىن بىر دوستۇم كەلگەنمەن.
ئۇ، مەن بۇرۇن يۈرگەن قىزنى ئېرى قاتتىق
ئۇرۇپ ئاغزى - بۇرنىنى قان قىلىۋەتكەنلى -
كىنى ئېيتتى. لۈكچەك ئەر ئۇنى دائىم ئۇر -
دىكەن. مەن ئۇنىڭ تاياق يېگەنلىكىنى ھەر
قېتىم ئاڭلىسام يۈرىكىمگە پىچاق سانچىلغاندەك
بىلىنىدۇ. ئۇنىڭ بىلەن مەن توي قىلغان بول -
سام، ئۇنى بېرىنى چەككەن ئادەمنى ئامان قو -
ي - ارەمدىم» دېدى كۆز يېشىنى سۈرتۈپ.
ئېزىز ئۇنىڭ كۆڭلىنى ياسماق بولۇپ:

— ئۇ قىز سېنى ياخشى كۆرگەن بولسا ئۆز
ۋاقتىدا سەن بىلەن توي قىلمايتى؟ خەقنىڭ
خوتۇنى ھەققىدە باش قاتۇرۇپ ئاۋارە بولما
ئۇكا! — دېدى.

— ياق، — دېدى پەرھاد، — ئۇ مەن بىلەن
توي قىلاتتى. ھەممە ئىشنى بۇزغان رەھىمسىز

نىڭ ئوغلى مۇشتىلىشىپ قالغانىكەن. ھەر ئىككى كىملى تەرەپنىڭ ئاياللىرى يۇپۇرۇلۇپ چىقىپ ئۆز ئارا تىللاشقىلى تۇرۇپتۇ. ئۇزۇشقان ئەر-لىرىنى بولسا كىشىلەر ئاجرىتىۋەتكەن بولۇپ، ھەر ئىككىسىلەنگە ئۇرۇشسا، بىر تەرەپتىن سەھت قىلغىلى تۇرۇپتۇ. ئەھۋالدىن قارىغاندا پەرھادنىڭ دادىسى تايىاق يېگەن-يىگەن. بىر پەستىن كىيىن پەرھاد باغچا تەرەپتىن يۈگۈرۈپ كەلدى - دە، دادىسىنى ئۇرغۇچى يىگىتنىڭ ياقىسىغا ئېسىلىپ: «نېمىشقا دادامنى ئۇردۇڭ؟» دەپ ئۇنىڭغا مۇشت ئېتىشقا ھازىر-لاندى. ھېلىقى يىگىت: «بىز سەن بىلەن ئاغى-نە، ياقامنى قويۇۋەت پەرھاد» دېدى. پەرھاد: «نېمىشقا ئاغىنىدارچىلىقىنىڭ يۈزىنى قىلماي-دا-دامنى ئۇردۇڭ؟» دېدى ئۇنىڭ ياقىسىنى سىل-كىپ. ئۇ يىگىت: «ئۇ سېنىڭ داداڭ-مۇ؟ سې-نىڭ قىساسىڭنى ئېلىپ بېرىش ئۈچۈن بولسى-مۇ ئۇنى تازا ئۆرمەن» دېدى. پەرھاد: «ھەي...! ئۇ دېگەن مېنىڭ دادام، بىلەمسەن؟!» دەپ ئۇنىڭ يۈزىگە بىرنى تۈكۈردى. ئۇ يىگىت: «مۇشۇ مۇناپىقنى دادام دېگەن ئاغىنىغا» دەپ، پەرھادنىڭ ئاغىنىغا كېلىشتۈرۈپ بىرنى تۇردى. پەرھاد بىر نەچچە قەدەم داچىپ بېرىپ ئول-تۇرۇپ قالدى. ئۇ يىگىت بۇرۇلۇپلا كېلىپ

ئاتا - ئانام، ئەگەر مەن ئۇنىڭ بىلەن توي قىلغان بولسەم، مۇشۇ كۈنلەرگە-ممۇ قالماي-مىدىم.

— ھەممىسى يىراقتا قالغان ئىشلار، بۇ-لارنى ئېسىڭدىن چىقىرىۋەت، — دېدى ئېزىز ئۇنىڭغا تەسەللى بېرىپ.

— ئۇنتالمايمەن ئاكا، مەنمۇ تۈگەشكەن ئادەم. شۇنداقىمۇ ئۇنتالمايمەن، — دېدى پەر-ھاد. ئۇ يەرگە قارىغىنىچە جىم بولۇپ قالدى. ئېزىز بۇ سەرگەردان كوچا ئالىمىنىڭ ئالىمچا-ئاب قەلب ئىگىسى ئىكەنلىكىنى ھېس قىلىپ قالدى. شۇنىڭدىن بېرى ئۇ پەرھاد بىلەن پات-پات پاراڭلىشىپ تۇرىدىغان ۋە بەزىدە ئۆيى-گە تاماققا تەكلىپ قىلىدىغان بولدى. پەر-ھاد كېسەل بولۇپ يېتىپ قالغاندا، بۇ ئائىلە ئۇنىڭدىن ئالاھىدە خەۋەر ئالدى. بولۇپمۇ بۇ ئائىلىنىڭ ئانىسى زېنۇدەم ئانا گەرچە سەككىز بالىسى بولسىمۇ پەرھادنى توققۇزىن-چى بالا قاتارىدا كېچە - كۈندۈزلەپ باقتى... پەرھاد ھاياتىدا ئۆزىگە نۇرغۇن بەختىز-لىكلەرنى ئېلىپ كەلگەن ئۆگەي دادىسىغا، ئۆ-گەي دادىسىنىڭ سالغان ئاپەتلىرىنى توسۇپ قالالىغان ئانىسىغا يەنىلا يامان نىيەت ئويلى-مايتتى. ئاتا - ئانىسى ئۇنى «ئوغلۇم» دەپ

ئۇ ئاكىسىدىن ئەنسىرەپ ئوخلىماي تاڭ ئات-
قۇزاتتى. شارقىراپ يېغىۋاتقان يامغۇردا ئاكى-
سىنىڭ سوپۇن زاۋۇتىدىكى لىۋ شۇلۇپنىڭ ما-
گىزىنى ئالدىدىكى لەمپە ئاستىدا دۈگىدىيىپ
تىترەپ ئولتۇرغان قىياپىتى ئۇنىڭ كۆز ئال-
دىدىن كەتمەيتتى. شۇنداق كۈنلىرى تاڭ سە-
ھەردە ئۇ ھېچكىمگە كۆرۈنمەي باغچا ئالدىغا
باراتتى - دە، ئاكىسىنىڭ بار - يۇق-
لىقىنى، ئۇنىڭ ساق يىپاكى
كېسەللىكىنى كۆرۈپ كېلەتتى ۋە ئۆيىدىن ئوغ-
رىلىقچە تاماق ئېلىپ چىقىپ بېرەتتى.

پەرھاد بۇ يىلقى قېشنىڭ ئۇزۇن كېچىلە-
رىنى بەزىدە پار قازان ئۆيىدە ئۆتكۈزسە، بەزىدە
ئاشخانىلارنىڭ ئوچاقلرىدا ئۆتكۈزدى. نەچچە
يىلدىن بېرى ئىسسىق ئۆيىدە يېتىپ باقمىغان
بۇ بالىنىڭ سالامەتلىكى ناچارلىشىشقا باشلى-
دى. قىشتا ئۇنىڭ ئۆپكەسىگە قاتتىق سوغۇق
تەككەنمىدى. قار - مۇزلار ئېرىپ، يەر -
زېمىن كۆكرىشكە باشلىشى بىلەن تەڭ، ھاي-
ۋاناتلار باغچىسى ئالدىدا تىجارەتچىلەر پەيدا
بولۇشقا باشلىدى. مېزىلىك كاۋاپلارنىڭ پۈر-
قى بىلەن بىللە كاۋاپچىلارنىڭ خېرىدارلارنى
چىلىمغان ئاۋازى ياڭراشقا باشلىدى. پەرھاد
يەنە بۇ بازاردا پەيدا بولدى. بىراق ئۇ ئىل-
گىرىكى يىللاردىكىدەك تېمەن، ساغلام ئەمەس
ئىدى. ئۇنىڭ نەپەس ئېلىشلىرىدىن ئۆپكەسىنىڭ
غىزىلداۋاتقانلىقىنى ئاڭلاش مۇمكىن ئىدى. ئۇ
كېسەل بولغانلىقتىن، شەخسى تازىلىقىمۇ دې-
گۈدەك رىئايە قىلىپ كېتەلمىدى. شۇڭا كاۋاپ-
چىلارنىڭ ھېچقايسىسى ئۇنى ياردەمچىلىككە
ئالالمىدى. ياردەمچىلىككە ئالسىمۇ ئۇنىڭدا
ئىشلەگۈچىلىك مادار يوق ئىدى. ئۇ كېچىسى
تىجارەتچىلەرنىڭ نەرسە - كېرەكلىرىگە قاراپ
بەردى، تىجارەتچىلەر ئۇنىڭ ئىشىغا ھەق

نىڭغا بىرەر پىيالە چاي بولسىمۇ چىقارمىدى.
پەرھاد بېشىنى ساڭگىلىتىپ يول بويىدا يېرىم
سائەتتەك ئولتۇردى. مەنمۇ ئۆز ئۆيۈمنىڭ بال-
كۈنىدا پەرھادنى كۆزىتىپ تۇردۇم. پەرھاد
ئاخىرى ئورنىدىن تۇردى - دە، بېشىنى سې-
لىپ يەنە باغچا تەرەپكە كېتىپ قالدى. ئۇ
گويا ئۆزىنى بىزسى چاقىرۋاتقانداك پات -
پات بۇرۇلۇپ ئارقىسىغا قارايتتى. توغرىسىنى
ئېيتقاندا، ئۆز ئۆيىنىڭ دېرىزىسىگە قارايتتى.
ئەمما ئۇنى ھېچكىم چاقىرمايدى. ئۇ ئاستا -
ئاستا باغچا تەرەپكە كەتتى. ئۇنىڭ شۇ ۋا-
قتتىكى قىياپىتى ھېلىمۇ جانلىق كىنو كۆرۈ-
نۈشلىرىدەك كۆز ئالدىمدا گەۋدىلىنىپ
تۇرىدۇ.

پەرھاد دادىسى بىلەن يارىشىۋالالمىدى،
شۇڭا ئۆيىگىمۇ كىرەلمىدى. دادىسى بولسا پەر-
ھادنى «قاتىل»لىق بىلەن ئىسپاتلىماقچى بول-
غان ئەۋىرىكىنى بىرنەچچە يىلدىن بېرى ئوي-
دان ساقلاپ كەلدى. پەرھاد بولسا قىلىتاققا
دەسسىمىدى. بىر كۈنى كەچ پەرھادنىڭ كە-
چنىڭ سىڭلىسى ئۇنى ئىزدەپ كەلدى. سىڭلى-
سى پەرھادقا: «ئاكا! دادام ساقلاپ يۈرگەن
ئەۋىرىكىنىڭ قايسى ئىشكاپتا ئىكەنلىكىنى بى-
لىمەن. كېچىسى دادام ئۇخلاپ قالغاندا ئاچقۇ-
چىنى ئېلىپ ئىشكاپتىن ئېلىپ چىقىپ
سىزگە بېرەي. سىز قورقىماي ئۆيگە كى-
رىۋېرىڭ!» دېدى. پەرھاد: «رەھمەت سىڭلىم،
بىراق مېنى دەپ سىلەر يامان كۈنگە قالماڭ-
لار. تارتىدىغان ئازابىنى مەنلا تارتاي» دەپ
سىڭلىسىگە تەسەللى بەردى. سىڭلىسى بولسا
ئاكىسىغا ئېسىلىپ ئۇزاق يىغلىدى. ئۇ بىچارە
قىزمۇ ئامالسىز ئىدى. ئۇ ئاتا - ئانىسى ئال-
دىدا ئاكىسى توغرىسىدا گەپ قىلىشقا قاتتىق
دەشنامغا ئۇچرايتتى. يامغۇر ياغقان كېچىلىرى

ئېتىپ پەرھادقا ئۆزى ئېلىپ چىقىپ بەردى. راڭپىزا ساتقۇچى يۇي دېچاك ئۇنىڭغا ھەر كۈنى بىر تەخسە راڭپىزا بەردى. خەنزۇ يىر-كازچىلىك لېۋشۇلۇيۇمۇ ئۇنىڭغا چاي قاينىتىپ بېرىپ تۇردى ۋە ھاراق بەردى. ئۇنىڭ بىلەن باشلانغۇچ، ئوتتۇرا مەكتەپلەردە بىلىلە ئوقۇغان خەنزۇ ساۋاقداشلىرىمۇ ئۇنى يوقلاپ كېلىشتى. ئەمما پەرھادنىڭ ئاتا - ئانىسى ئۇنى يوقلىمىدى. ئۇلار ئۆز ئوغللىرىدىن نىس-مۇس قىلىپ، 7 - يول تەرەپ بىلەن پەقەت ماڭمايدىغان بولدى. ئەمما جامائەتچىلىك، ھەر مىللەت تىجارەتچىلىرى پەرھادنى ئاچ قويمىدى.

بۇ يىل 7 - ئاي كۈنلىرى ئۇرۇمچى تارىخىدىكى ئەڭ ئىسسىق بولغان چاغلارنىڭ بىرى بولدى. كۈندۈز كۈنلىرى كوچىلار خۇمدان دەك قىزىپ كەتتى. پەرھاد سېمونت تاختاي ئۈستىدە قىزىپ كېتىپ ياتالىمىدى. ئۇنىڭ ئەتە رايىدا گاژىلداپ يۈرگەن چىۋىلەرمۇ ئۇنى تىنچ ياتقۇزمىدى. زىۋىدەم ئانا ئۆز بىناسىنىڭ كارىدورىنىڭ لەمپىسى ئاستىنى تازىلاپ، سۇ سېپىپ سالقىن قىلدى - دە، بالىلىرىغا ئېيتىپ كارىۋات قويدۇرۇپ، پەرھادنى ئەكىرىپ شۇ يەردە ياتقۇزۇپ قويدى. تىجارەتچىلەر زىۋىدەم ئانىنىڭ بۇساۋەتلىك ئىشىغا ئاپىرىن ئېيتىشتى. ئەمما پەرھاد پەلەمپەي ئاستىدىكى سالقىن يەردە ئاران يېرىم كۈنلا ياتالىمىدى. بۇ بىنا ئولتۇرىدىغان ئادەملەر كەچتە ئىشتىن چۈشۈپ كېلىشتى. بىنانىڭ ئىشىكىدىن كىرىپلا ھەممەيلەننىڭ كۆزى كېسەل ئازابىدا ھاسىراپ ياتقان پەرھادقا چۈشتى. بەزىلەر ئۇنىڭغا قا-راپ قويۇپ ئۆز ئۆيىگە كىرىپ كېتىشتى. يەنە بەزىلەر پەرھادقا نەپرەت بىلەن قاراش

بەردى. شۇنداق قىلىپ، ئۇ قۇرۇق نان يېسە-مۇ ئاچ قالمايدى. بىراق كىيىم - كېچەككە پۇلى بولمىغاچقا، 6 - ئايغىچە قىشلىق كىيىمى بىلەن يۈردى. ئۇنىڭ كىچىك سىڭامىسى 6 - ئاينىڭ بىر كۈنى كېچىدە ئۇنىڭ يېنىدا پەي-دا بولدى - دە، ئاتا - ئانىسىدىن يوشۇرۇن ھالدا ئۇنىڭغا تىكتۈرگەن چاپان، كۆڭلەك، شىمالارنى بەردى ۋە ئاكىسىنىڭ قولىغا يوشۇ-رۇن ھالدا بەش كوي پۇل تۇتقۇزۇپ قويۇپ كەتتى. ئۇ، بۇ پۇلنى ئاكىسىنىڭ مۇنچىغا بې-رىپ يۇيۇنۇشىغا، چاچ - ساقاللىرىنى ئالىدۇ-رۇشىغا بەرگەنىدى. پەرھاد مۇنچىغا بېرىپ يۈرمىدى. ئۇ، كېچىدە ئۈستىگە چۈشۈپ يۈ-يۈندى. كونا جەندە كىيىملەرنى تاشلاپ، يې-ڭى كىيىملەرنى كىيىدى.

پەرھادنىڭ سالامەتلىكى كۈندىن - كۈنگە يامانلاشقىلى باشلىغانىدى. ئۇ ھەر كېچە سې-مونت تاختاي ئۈستىدە ياتقانلىقتىن پۈت - قوللىرى ئىشىشىپ كەتتى. ئۇ بارا - بارا ما-ئالمايدىغان بولۇپ قالدى. بۇ ھەھەلىسىدە ئولتۇرۇشلۇق زىۋىدەم ئانا پەرھادقا ناھايى-تى ئىچ ئاغرىتاتتى. سەككىز بالىنى بېقىپ چوڭ قىلغان بۇ ئانا پەرھادتەك ئاتا - ئانى-سىز، ئۆي - ماكانىز قالغان يېتىم بالىنىڭ خارلىنىپ قېلىشىغا چىدىمايتتى. ئۇ، ئۆز ئۆيى-دىن يوتقان - كۆرپە، كىگىز ۋە تەكپىلە نى ئېلىپ چىقىپ سېمونت تاختاي ئۈستىگە ئوي-دان ئورۇن راسلاپ پەرھادنى شۇ يەردە يات-قۇزدى. زىۋىدەم ئانا ئۇنى ئۆز ئۆيىگە ئەك-رىپ باقماقچى ئىدى. بىراق، ئۇنىڭ ئۆيى تار، جان سانى كۆپ بولغانلىقتىن ئىسلاجى قىلالىمىدى. پەرھادمۇ ئۇلارنى ئاۋارە قىلىپ قويۇشتىن قورقۇپ ئۆيىگە كىرىشنى رەت قىل-دى. شۇنداقتىمۇ زىۋىدەم ئانا ھەركۈنى تاماق

ئانا كېلىپ ئۇنىڭ يېنىدا ئولتۇردى ۋە ئاش-
نى پەرھادقا ئىچكۈزدى. پەرھاد ئاشتىن بىر-
نەچچە قوشۇقلا ئىچتى. ئۇنىڭ كۆڭلى بولسا
ھېچنىمىنى تارتمايتتى. زىۋىدەم ئانا
ئۇنىڭ پىشانىسىنى تۇتتى. ئۇنىڭ قىزىقىشى-
نىڭ تەپتىدىن قول كۆيەتتى. زىۋىدەم ئانا
قول ياغلىقىنى يول بويىدىكى ئېرىقنىڭ سۇ-
غاق سۈيىگە چىلاپ پەرھادنىڭ چېكىشىگە
يېپىپ قويدى. ئەتراپ جىمجىت ئىدى، پە-
قەت پەرھادنىڭ غىۋىلداپ نەپەس ئېلىشىلا
ئاڭلىنىپ تۇراتتى. زىۋىدەم ئانا پەرھادقا
قاراپ ئولتۇراتتى. شۇ تاپتا ئۆزىنىڭ سەك-
كىز بالىسىنىڭ چوڭ بولۇش جەريانى ئۇنىڭ
كۆز ئالدىدىن بىر - بىرلەپ ئۆتۈشكە باشلى-
دى. بالا دېسە جان بېرىدىغان بۇ مەزىبان
ئانا ئۈچۈن بالا مېھرىدىنمۇ ئارتۇقراق ھېچ-
نەرسە يوق ئىدى. ئۇ، پەرھادنىڭ ئاتا-
ئانىسىنىڭ مۇشۇ يەردىن يۈز مېتر يىراقلىقتىكى
بىنادا ئولتۇرىدىغانلىقىنى بىلەتتى. پەرھادنىڭ
باغچا ئالدىدىكى ئۈچ - تۆت يىللىق ھاي-
ئىنىڭ گۆۋاھچىسى بولغۇچى بۇ ئانا پەرھاد-
نىڭ ئانىسىدا سوقۇپ تۇرغان يۈرەك-نىڭ
بارلىقىغا، ئىنسانلىق ھېس - تۇيغۇنىڭ بارلى-
قىغا ئىشەنمەيتتى. پەرھادنىڭ پاجىئەلىك
تەقدىرىنى ئويلاپ كۆڭلى بۇزۇلغان ئانىنىڭ
كۆز ياشلىرى تۆكۈلدى. ئۇ پەرھادنىڭ بېشى-
نى سېلىدى: «بالام پەرھاد، ئەجەپ قىيىن-
لىق ئاتىسەن بالام» دېدى ئانا بۇقۇلداپ يىغ-
لاپ. پەرھادنىڭ كۆزلىرىدىنمۇ تاراملاپ ياش
تۆكۈلدى، ئۇ بارغانسېرى ئېسەدەپ يىغلاشقا
باشلىدى. «يىغلىما بالام، يىغلىما!» دەيتتى
ئانا، ئەمما ئۆزىنىڭ كۆز ياشلىرى توختىماي
تۆكۈلۈۋاتاتتى. ئۇ بىر قولىدا پەرھادنىڭ
كۆز يېشىنى سۈرتسە، بىر قولىدا ئۆزىنىڭ

تى ۋە: «بۇ يۇقۇملۇق كېسەلنى بىلىنمەنمەن»
دېيىشكە كىم ئېلىپ كىردى، بىنا ئىسسىقچىدە
كېسەل تاراپ كەتسە بىز قانداق قىلىمىز؟»
دەپ چۇقان سېلىشتى. ھالسىز ياتقان پەرھاد
ئۈچۈن بۇ گەپلەر ئۆلۈمدىن ئارتۇق بىلىندى.
ئۇنىڭ ۋۇجۇدىدا قانداقتۇر بىر غايىمى كۈچ
پەيدا بولغاندەك بولدى - دە، ئورنىدىن
دەس تۇرۇپ بىنانىڭ سىرتىغا چىقتى. ئون
قەدەمدەك مېڭىپ تۇيۇقسىز ھوشىدىن كېتىپ
قالدى - دە، قاتتىق يولغا ئوڭدىسىغا يىقىلىپ
چۈشتى. كىشىلەر ھوشسىز پەرھادنى يەنە كو-
چا بويىدىكى سېمونت تاختاي ئۈستىگە ئاپ-
رىپ ياتقۇزۇشتى. شۇنىڭدىن بېرى ئۇنىڭ
ئىشتىھاسى ئېچىمۇ تۇتۇلدى. 8 - ئاينىڭ
كىرىشى بىلەن ھەتتا تاھارەتكىمۇ ئۆزى بىنا-
رالىدايدىغان بولۇپ قالدى. ئۇنىڭ ئوتتەك
قىزىقىشى كېچە - كۈندۈزلەپ پەسلىمەيدى.
زىۋىدەم ئانا ئۇنىڭغا قايناق سۇغا شېكەر
سېلىپ ئۇسسۇزلۇق قىلىپ بېرىپ تۇردى.
پەرھاد كۈن بويى شېكەر سۈيىدىن باشقا
ھېچنىمە يېمەيدىغان بولۇپ قالدى. ئۇنىڭ
ئەھۋالى كۈندىن - كۈنگە يامانلىشىۋاتاتتى.
زىۋىدەم ئانا ئاخشاملىرى چىقىپ ئۇنىڭ كۆڭ-
لەك - چاپىنىنى سالدۇرۇپ، كېچىدە يۈيۈپ
قۇرتۇپ، تاڭ سۈزۈلۈش ئالدىدا كىيىملەرنى
ئېلىپ چىقىپ ئۇنى كىيىندۈرۈپ قويدى، زىۋىد-
ەم ئانا ئۇنىڭ شىمىنى يۈيۈپ بېرىشنى
سورىغان بولسىمۇ ئۇ ئۇنىمەيدى. چۈنكى ئۇ-
نىڭدا ئىچ تامبال يوق ئىدى.

بىر كۈنى كەچ زىۋىدەم ئانا پەرھاد
ئۈچۈن شويلا قىلىپ ئېلىپ چىقتى. پۈتۈن
شەھەر ئۇيقۇغا چۆمگەنىدى. ئەمما كىچىك
بويىدىكى بۇ دەرەخلىكتىن پەرھادنىڭ سۇس
ئىگىرىغان ئاۋازى ئاڭلىنىپ تۇراتتى. زىۋىدەم

ئەتىسى زېۋىدەم ئانا، تىجارەتچىنى
 بوۋاي يۇي دېچاڭ، پىركازچىڭ ليۇ شۇلۇي
 قاتارلىق ئۈچ مىللەتتىن تەركىب تاپقان
 مۇشۇ ئەتراپتىكى ئاھالە ۋە تىجارەتچىلەر

ۋەكىللىرى پەرھادنىڭ ئاتا - ئانىسىنىڭ ئۆيىگە كىردى. ئۆيىدە پەرھادنىڭ ئانىسى يار ئىدى. ۋەكىللەر پەرھادنىڭ كېسەلىنىڭ ئىسمىنى بىلىش ئارقىلىقىنى، ئۇنى ئۆيىگە قايتۇرۇپ كىرىپ داۋالىتىشنىڭ لازىملىقىنى ئېيتتى، پەرھادنىڭ ئانىسىغا خىزمەت ئىشلەشتى. پەرھادنىڭ ئانىسى بولسا بىرىنچىدىن، پەرھادنىڭ خىزمىتىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈپ مائاشىنى بەرسە؛ ئىككىنچىدىن، پەرھادقا ئۆي بەرسە

كۆز ياشلىرىنى سۈرتتى. پەرھاد يىغلاۋاتاتتى،
ئۇ يىغلايتتى. ئۇ شۇنچە يىللاردىن بېرى ئا-
نىسىنىڭ «بالام!» دەپ چاقىرىشىغا ئېرىشەلمىگەن-
لىكىگە يىغلايتتى. ئۇ ئانىسىنىڭ باشقا ئانىلار-
نىڭكىگە ئوخشاش ئىسلىق چىرايىنى كۆرە-
لمىگەنلىكىگە يىغلايتتى. ئۇ ھېچنەمگە كېرەك-
كە كەلمەي توپىدىن بەتتەر بولۇپ ياتىشقان
مانا مۇشۇنداق كۈنلەردە يات بىر ئانىسىنىڭ
كېلىپ بېشىنى سىلاپ «بالام!» دەپ چاقىر-
غانلىقىغا يىغلايتتى. ئۇنىڭغا تەشەككۈر ياشلى-
رىنى تۆكۈپ يىغلايتتى.

زۇۋىدەم ئانا پەرھادنىڭ كۆز ياشلىرىنى سۈرتتى. ئاندىن: «ئەتە مەن ئاتا - ئاناڭ بىلەن كۆرۈشەي، ئەھۋالىڭنى ئېيتاي. ئەگەر ئۇلار ئىنسانىغا كەلسە، ساڭا ئىگىدارچىلىق قىلار، دوختۇرخانىغا ئاپىرىپ داۋالىتار» دېدى.

— ئاۋارە بولماڭ ئانا، — دېدى پەرھاد — سۇس ۋە بوغۇق ئاۋازدا، — تېنىم ساق، قو-
لىۋىدىن ھەممە ئىش كېلىدىغان چاغدا ماڭا
ئىگىدارچىلىق قىلىمىغان ئادەملەر ئىشەمدى
ئىگىدارچىلىق قىلارمۇ؟ بىراق، ئانام بۇ كو-
چىدىن زادى ئۆتمەيۋاتىدۇ. ئانامنى كۆرمى-
گىنىمىگە ئىككى يىل بويىتۇ. ئۆمرۈمنىڭ ئا-
خىرىدا ئانامنى بىر قېتىم كۆرۈۋالسام مەيلى
ئىدى، — پەرھاد جىمىپ قالدى. يەللىك ئۇ

قا ھېچقانداق نەرسە يېمەيتتى. يېسىمۇ قەي قىلىپ ياندۇراتتى. ئۇنىڭ تەپەسى ئېلىشىمۇ بارغانسېرى قىيىنلاشماقتا ئىدى. زىۋىدەم ئانا كۈندە ئۇنىڭغا بېرىپ تۇرغان دورىمۇ كۆپ تەسىر قىلالىدى. زىۋىدەم ئانىنىڭ تەشۋىشى كۈچىيىۋاتاتتى. ئۇ ھېيتنىڭ ھارپا كۈنى بولۇشىغا قارىماي ئۆمىدىسىز ھالدا ھايۋاناتلار باغچىسىنىڭ ئۇدۇلىدىكى دەرەخلىكتە چۈشكەنچە يەم بولۇپ، توپا - چاڭغا مىلىنىپ ياتقان پەرھادنىڭ يېنىغا كەلدى. پەرھادنىڭ كۆز چاقلارلىرىدا چاپاق ئۆرلەپ قالغانىدى. كېسەل ئادەم ئۆلۈمگە يېقىنلاشقاندا كۆزى چاپاقداپ قالىدىغانلىقىنى كۆپ كۆرگەن زىۋىدەم ئانا پەرھادنىڭ بۇ ھالىنى كۆرۈپ ئۆزىنى تۇتالماي يىغلاپ كەتتى. ئۇ باغچا ئالدىدىكى تىجارەتچىلەر بىلەن مەسلىھەت قىلىشىپ، كۆپچىلىك ئۆزلىرى پۇل يىغىشى قىلىپ پەرھادنى دوختۇرخانىغا ئاپارماقچى بولۇشتى. كاۋاپچىلار، باققاللار، سامسەپەرلەر... ئىختىيار قىلغۇچىلار ئاز - تولىدىن پۇل تاشلىدى. بىر پەستەيىگىرمە مەنەچچە كىسە پۇل يىغىلدى. قالغان پۇلنى زىۋىدەم ئانا ئۆزى چىقىرىپ پەرھادنى دوختۇرخانىغا ئاپارماقچى بولىدى. دەل شۇ سائەتتە زىۋىدەم ئانىنىڭ تۇرپاندىكى يېقىن تۇغقاننىڭ ئۆلۈپ كەتكەنلىكى توغرىسىدىكى خەۋەر كەلدى. ئۇ، پەرھادنىڭ ئىشىنى بالىلىرى ۋە جامائەتە چىلىككە تاپشۇرۇپ، ئۆلۈم پەتىسى ئۈچۈن تۇرپانغا كېتىپ قالدى. ئۇ، پەرھاد بىلەن يىغلاپ خوشلاشقاندى.

جامائەتچىلىك پەرھادنى دوختۇرخانىغا ئاپىرىشقا ئالدىراشتى. بىراق، پەرھاد دوختۇرخانىغا بېرىشنى رەت قىلدى. ئۇ: «مەن بەزىبىر ئۆلۈپ كېتىمەن. مېنى تىنچ ياتقىلى

ئېرى بىلەن مەسلىھەتلەشمەكچى بولۇپ ۋە - كىلىلەرنى ئۆزى تېپىپ قويدى. شۇ كۈنى ئۇلار پەرھادنى ئۆيگە ئەكىرمەيدىغانلىقى توغرىسىدا خەۋەر ئەۋەتتى. بۇ گەپلەرنى پەرھاد ئاڭلىدى. ئۇ يىغلىمىدى ياكى رەنجىمىدى. پۇت - قوللىرى كۆپۈپ ئىشىشىپ ئوتتەك قىلىپ ياتقان پەرھاد يەنىلا سېمونت تاختاي ئۈستىدە ئۇن - تىنىسىز ياتتى. زىۋىدەم ئانا كۆزىگە ياش ئېلىپ: «كۆڭلۈڭنى بۇزما بالام! ساڭا ئاتا - ئاناڭ ئىگە بولمىسا مەن ئىگە بولىمەن. ئالدى بىلەن سېنى داۋالىتايلى، ئاندىن كېيىن سېنىڭ ئوپۇسۇڭنى تېپىپ ئۆز ئوپۇسۇمغا ئالغۇزىمەن، سەككىز بالام توققۇز بولىدۇ. سېنى ئۆزۈم ئۆيلەيمەن» دېدى پەرھادقا تەسەللى بېرىپ. پەرھاد دەرەخ يوپۇرماقلىرى ئارىسىدىن كۆپكۆك ئاسمانغا قاراپ ئۇن - تىنىسىز ياتاتتى. ئەمما ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن ئىككى تامچە ياش دومىلاپ چۈشتى...

زىۋىدەم ئانا قاتارلىقلار مەسلىھەت قىلىشىپ، پەرھادنىڭ ئىندارسى بىلەن ئالاقىلىشىپ كۆرۈۋەتكۈچى بولۇشتى. خەنزۇ چىركازچىك لېۋ شۇلۋى رەڭلىك مېتاللار ئىندارسىنىڭ قۇرۇلۇش شىركىتىگە تېلېفون بەردى. شىركەتنىڭ قوغداش بۆلۈمىدىن تۆت ئادەم كەلدى - دە، پەرھادنى كۆرۈپ: «بىز بۇ ئادەمنى تونۇمايمىز» دەپ كېتىپ قېلىشتى. ئۇلار پەرھاد بۇرۇن ئىشلىگەن 2 - قۇرۇلۇش رايونىنىڭ 3 - ئەترىتىگە تېلېفون بەردى. تېلېفوننى ئەترەت شۇجىسى ئېلىپ ئەھۋالىدىن خەۋەر تاپقاندىن كېيىن: «پەرھادنى بىز ئاللىمىز - رۇنلا ئىشتىن بوشىتىۋەتكەن، ئۇنىڭغا ئىگىدارچىلىق قىلالايمىز» دەپ جاۋاب بەردى. ھېيت كۈنى يېقىنلاشماقتا ئىدى. پەرھاد بەزىر ھەپتىدىن بېرى شېكەر سۈيىدىن باش-

تى. ئانا ئۇنى ئەركىلىتىپ سۆيىدى. ئۇ، ئانىسىنىڭ بويىنىغا ئېسىلدى... پەرھاد شۇ خىياللارنى قىلىۋاتاتتى. ئۇنىڭ بۇ يىل كىرگەندىن بېرى كۈلگە كۆرمىگەن چىرايىدا سۇس تەبەسسۇم پەيدا بولدى. بىر پەستىن كېيىن ئۇنىڭ چىرايىدىكى تەبەسسۇم ئۆچتى. ئۇنىڭ خىيالى بۆلۈنگەنىدى. ئۇ ھەسرەت بىلەن ئۇلۇغ - كىچىك تىخىدى. ئۇ ئۆمرىدە ئانىسىنى خۇشال قىلغۇدەك تۈزۈكرەك بىرەر ئىش قىلىپ بېرەلمىگەنلىكىنى ئويلاپ كۆڭلى بۇزۇلدى. ياندا ئۆز تاۋۇزلىرىنى ساقلاپ ياتقان تاۋۇزچى پەرھادنىڭ «ئانا! ئانا!» دەپ سۇس ئىگىرىشىنى ئاڭلاپ، ئالدىراپ ئورنىدىن تۇرۇپ، پەرھادنىڭ يېنىغا كەلدى. ئۇ: «پەرھاد، مەن ئاناڭنى چاقىرتىپ كېلىمەيمەن» دەپ سورىدى. پەرھاد بېشىنى چايقىدى. ئۇ كۆڭلىدە بۈگۈن كېچە ئانىسى چوقۇم ئۇنى يوقلاپ كېلىپ قالدىغاندەك سېزەتتى. ئۇ، «شىپىر» قىلغان ئاۋازنى ئاڭلاش بىلەنلا بېشىنى ئاۋاز چىققان تەرەپكە بۇراپ قارىدى. بىراق، ئانىسى كەلمىدى. ئۇ كېچىمنى تەقەززالىق بىلەن ئۆتكۈزدى. ئانىسى بولسا كەلمىدى. تاڭ سۈزۈلدى، پەرھادنىڭ ئۇمدى ئۇزۇلدى. ئۇ ئاستا - ئاستا ئۇيقۇغا كەتتى.

1986 - يىل 8 - ئاينىڭ 15 - كۈنى قۇربان ھېيتىنىڭ ھارپا كۈنى ئىدى. ھەممە ئادەم، ھەممە ئائىلە ھېيت تەييارلىقى بىلەن ئالدىراش ئىدى. بۇ كۈنى پەرھادنىڭ بىر نەچچە دوستلىرى ئۇنى يوقلاپ كەلدى. پەرھاد ئۇلارنىڭ قوللىرىنى تۇتۇپ: «مەندىن رازى بولۇڭلار» دەپ ئۇلار بىلەن ۋىدالاشتى. ئۇنىڭ دوستلىرى ھېيت ھارپىسىدا پەرھاد

قويۇڭلار، مېنى قوزغىماڭلار» دەپ كۆپچىلىككە يالۋۇرۇپ تۇرۇۋالدى. ئۇ ئاتا - ئانىسىنىڭ ئۆزىدىن نومۇس قىلىپ يۈرىدىغانلىقىنى، ئۆزىنىڭ مۇشۇنداق سۆزلىنىپ يۈرۈشى ئاتا - ئانىسى ئۈچۈن تۈگىگۈسىز بىر كۆڭۈل غەشلىكى ئىكەنلىكىنى ئوبدان بىلەتتى. ئۇ ئاتا - ئانىسىنىڭ تىنچلىقى ئۈچۈن، ئاتا - ئانىسىنىڭ جامائەت ئالدىدىكى خۇدۇكچىلىكىنى يوق قىلىش ئۈچۈن بولسىمۇ ئۆلۈشنى خالايتتى. ئۇ دوختۇرخانىغا بېرىشنى قەتئىي رەت قىلدى. شۇ كۈنى كېچىسى سىڭلىسى ئۇنىڭ يېنىدا پەيدا بولدى ۋە ئاكىسىنى قۇچاقلاپ يىغلىدى. پەرھاد سىڭلىسىغا تەسەللى بەردى ۋە ئاتا - ئانىسىنىڭ سالامەتلىك ئەھۋالىنى سورىدى. ئۇ: «ئانامنى بىراقىتىن بولسىمۇ بىر قېتىم كۆرۈۋېلىپ ئۆلۈپ كەتسەم ئارمىنىم يوق ئىدى» دېدى. ھەقىقەتەن ئۇ ئۆزىنىڭ ئۆلۈپ كېتىدىغانلىقىنى ھېس قىلغانىدى، ئانىسىنى شۇنچە كۆرگۈسى كېلىنمىۋاتاتتى. ئۇ ئانىسى بىلەن كۆرۈشۈپ، ئۆزىنىڭ پەرزەنتلىك بۇرچىنى ئادا قىلالامىغانلىقى توغرىسىدا كەچۈرۈم سورايدىغان ئارمان قىلاتتى. ئۇنىڭ سىڭلىسى كۆز يېشى قىلىپ، تۈن قاراڭغۇلۇقىدا پەرھاد ياتقان بۇ يول بويىدىن كېتىپ قالدى. پەرھاد كېچىچە ئانىسىنى خىيال قىلىپ چىقتى. ئۇ، كىچىك ۋاقىتلىرىدا ئانىسىنىڭ ئەركىلەتكەنلىرىنى، مەڭزىگە سۆيگەنلىرىنى، قۇچىقىغا ئېلىپ كۆتۈرۈپ ماڭغانلىقلىرىنى ئېسىگە ئالدى. ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا، ئانىنىڭ شۇ ۋاقىتتىكى ئانىلىق مېھرىگە تولغان ئىللىق چىرايى، مېھرىبان كۆزلىرى ئەكس ئەتتى. ئۇ، خىياللىدا ئۆزىنىڭ 4 - 5 ياشلىق ۋاقتىغا قايتىپ

زەك، دەپ ئويلاشتى. ئۇ، شۇ كۈنى راكىپزا سېتىۋاتقان خۇيزۇ بوۋاي يۈي دېجاڭغا ئىشا- رەت قىلدى. يۈي دېجاڭ ئۇنىڭ يېنىغا كەل- دى. پەرھاد جامائەت يىغىنى قىلىپ بەرگەن يىگىرمە نەچچە يۈەن پۇلنى يانچۇقىدىن ئې- لىپ: «مەن بۇ يىل سىزگە 32 يۈەنگە قەرز- دار بولدۇم. ئۆلۈپ كېتىدىغان ئوخشاشمەن. ئاز بولسىمۇ بۇ پۇلنى ئېلىڭ، پۇلنىڭ قېپقال- ىغان قىسمىغا رازى بولارسىزمۇ؟» دېدى - دە، قولىدىكى پۇلنى يۈي بوۋايغا تۇتقۇزدى. يۈي بوۋاي كۆزىگە ياش ئېلىپ: «مەن كوچىدا ئۇنتۇپ كېتىپ قالغان 400 يۈەن پۇلنى تې- پىپ ماڭا ئاپىمەن - رىپ بەرگەن ياخشىلىقىڭىزنى ئۇنتۇمايمەن. پۇلىڭىز، ئۆز- ىڭىزدە تۇرسۇن. 32 يۈەن پۇل ئۈچۈن مەن رازى» دېدى ۋە پەرھاد بەرگەن پۇلنى يەنە ئۇنىڭ تۇش يانچۇقىغا سېلىپ قويدى. پەرھاد ماڭىزىنچى لېۋشۇلۇپىگە ئىشارەت قىل- دى. لېۋشۇلۇي پەرھادنىڭ يېنىغا كەلدى. پەرھات: «مەن سىزدىن ھاراق ئىچتىم، يە- نە دىغان نەرسە ئالدىم. ەندە 20 يۈەندىن ئارتۇق پەللىڭىز بار. مانا سىز پۇلنى ئېلىڭ!» دەپ، يۈي بوۋاي ئالغىلى ئۇنىمىغان پۇلنى لاۋليۇنىڭ قولىغا تۇتقۇزدى. لېۋ پىركازچىك: «مەن سىز ئىچكەن ھاراقلارنى، يېگەن نە- رىسىلەرنى سىزگە ھەقسىز بەردىم. مېنىڭ سىز- دە پۇلۇم يوق» دەپ پەرھادتىن پۇلنى ئال- دى. پەرھاد شۇ كۈنى كۆپ ئادەملەر بى- لەن ۋىدالاشتى...

كەچ كىردى، ھارپا ئاخشىمى ئۆي - ئۆي- لەر خۇشاللىق كەيپىياتىغا چۆمگەنىدى. بىر قىسىم كىنو - تىياتىرخانىلاردا ھېيتنى تەبرىك- لەپ ئويۇن قويۇلۇۋاتقان بولسا، بىر قىسىم ياشلار سورۇندا جۇشقۇن مۇزىكا ساداسى ئ- چىدە ئانسا قىزىتىۋاتاتتى. بىر قىسىم مۇناسى- ۋەتلىك ئورگانلاردا بولسا زىياپەت بولۇۋا-

تاتتى، رۇمكا ئۇرۇشتۇرۇلۇۋاتاتتى. بىر مۇنچە ئائىلىلەر مەخسۇس قۇربان ھېيتقا ئاتاپ تې- لېۋىزوردا بېرىلگەن ناخشا - مۇزىكىلاردىن لەززەت ئېلىۋاتاتتى. ھەممە ئائىلىلەر يىراق- يېقىندىكى بالا - چاقىلىرى، ئۇرۇق - تۇغ- قانلىرى بىلەن جەم بولۇشقانىدى. ھەتتا خېلى بىر قىسىم ئائىلىلەرنىڭ چەت ئەلدىكى تۇغقانلىرى قۇربان ھېيتقا ئۈلگۈرۈپ كېلىش- كەننىدى. ھەممە ئائىلىلەردە خۇشاللىق تەنتەنە قىلماقتا ئىدى. جۈملىدىن پەرھادنىڭ ئاتا - ئانىسىمۇ ھېيت پەيزىگە چۆمگەنىدى. ئانا بولسا ئۆزىنىڭ ۋە ئائىلىدىكىلەرنىڭ يېڭى كىيىملىرىگە دەزمال سېلىۋاتاتتى. ئۇس- شەل ئۈستىدە بولسا ئەتە ھېيت ئۈچۈن تەي- يارلىغان ساڭزا، ھەر خىل پىرەنىك، نازۇ - نېمەتلەر توشۇپ كەتكەنىدى. ئەتە قۇر- بانلىق ئۈچۈن سويىدىغان قوي بالكوندا باغ- لاقلىق ئىدى. چىرايلىق بىزەلگەن بۇ ئۆي غەم- دىن يىراق ئىدى. مۇشۇ سائەتتە ئۆزلىرىدىن يۈز مېتردەك ئېرىدا توپىغا مىلىنىپ، جان تالىشىۋاتقان بىر ئىنساننىڭ يەنى شۇ ھالغا كېلىپ قېلىش- ىغا گۈللەرنى سەۋەبچى بولغان بىر دىنىي تۇغ- لىمنىڭ بارلىقى ئۇلارنىڭ ئېسىدە يوق ئىدى. پەرھاد سېمونت تاختاي ئۈستىدە گاھ ھوشىدىن كېتىپ، گاھ ھوشىغا كېلىپ ياتاتتى. ئۇ ئاغرىق ئازابىدا بىر تولىغانىدى - دە، سېمونت تاختاي ئۈستىدىن يەرگە چۈشۈپ كەتتى، ئۇ يەنە ھوشىدىن كەتتى، خېلىدىن كېيىن ھوشىغا كەلدى. قۇ نېمىدىندۇر قات- تىق قورقۇۋاتاتتى. ئۇ پەقەت «ئانا! ئانا!...» دەپ سۇس ئىگىرايىتى. ئۇ سېمونت تاختاي ئۈستىگە چىقىپ يېتىش ئۈچۈن ھىدىرلاپ باقتى، ئەمما ئورنىدىن تۇرالمىدى. ئۇ «ئانا! ئانا!...» دەپ ئىگىرايىتى.

1986 - يىل 8 - ئاينىڭ 16 - كۈنى

تاڭ سۈزۈلۈش بىلەن ھېيت نامىزى ئۈچۈن

ئىككى ھېكايە

مۇھەممەد تۇرسۇن ئېلى

كۆزنى يۇمۇپ - ئاچقۇچە

— خەير ئەمەس، دوختۇر خانىم. كۆرۈش-
كىچە ئامان بولۇڭ! — ئۇ شوخلىق بىلەن
قولۇمنى چىڭ سىقتى.

— ياق، سىز ئاداشتىڭىز. مەن دوختۇر
ئەمەس، دوختۇرخانىنىڭ تازىلىق ئىشچىسى-
مەن، — مەن ئالدىراپ چۈشەندۈردۈم.

— ھە، نېمە؟ — ئۇ ھەيرانلىق ئىل-
كىدە ماڭا تىكىلدى. بۇ ۋاقىتتا ئۇنىڭ چىرا-
مىدا بايىقى خۇش تەبەسسۇمدىن قىلچىمۇ
ئەسەر قالمىغان بولۇپ، قوللىدىكى ئادرېس
يېزىلغان قەغەز لەيلىگىنىچە ئۇچۇپ يەرگە
چۈشۈۋاتاتتى.

ئۇنىڭ «تازىلىق ئىشچىسىغا مەدھىيە» دېگەن
ھېلىقى شېئىرنىڭ ئاپتورى ئىكەنلىكىنى بىلەتتىم.
تازىلا جەريانىدا ئۇ ھېنى ھەشەمەتلىك
ۋە دەپنەبىلىك سۆزلىرى بىلەن ئاغزى -
ئاغزىغا تەگمەي ماختاپ كەتتى.

— مەن گېزىتخانىدا ئىشلەيمەن، بېرىپ
تۇرۇڭ، — دېدى ئۇ ئايرىلىش ئالدىدا.

— مەن «غالىپىيەت» خەلق دوختۇرخانىسىدا
ئىشلەيمەن، سىزمۇ بېرىپ تۇرارسىز، — مەنمۇ
ئۆز ئادرېسىمنى ئۇنىڭغا ئېيتىپ بەردىم.

ئۇ، يانچۇقىدىن دەرھاللا قەغەز - قەلەم
چىقىرىپ ئادرېسىمنى يېزىۋالدى.

قوغۇنگۈلى

— قارىغاندا سىزنىڭ ئەدەبىياتتىن خې-
لى خەۋىرىڭىز بار ئوخشىمامدۇ؟

— شۇنداق، شۇنداق. مېنىڭ تېخى ئىككى-
رىمىزدىكى قايسى باشلىقنىڭ قايسى خىلىدىكى
گۈلىنى ياخشى كۆرىدىغانلىقىدىنمۇ خېلى ئوب-
دانلا خەۋىرىم بار. مەسلەھەتچى قادىركام پانۇس
گۈلىنى ياخشى كۆرىدۇ، ئە شۇجى ئەتىرگۈلىنى،
باجۇيچاڭ قوغۇنگۈلىنى ياخشى كۆرىدۇ، مانا
سىلىمۇ قوغۇنگۈلىنى ياخشى كۆرىدىكەنلا...

ئەتىسى ئەتىگەندە شېرىن خىياللىرىمنىڭ
لەززىتىدىن مەس بولغان ئابلا، ئىدارە دەر-
ۋازىسىدىن كىرىپ كەلدى ۋە دەرۋازىنىڭ ئۇ-
دۇلىغا جايلاشقان يۇمۇلاق گۈللۈك ئالدىدىن
ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ ھاڭۋېقىپ تۇرۇپلا قالدى.
ئۇنىڭ ئاخشام ساۋۇتوپقا تەقدىم قىلغان قو-
غۇنگۈلى گۈللۈكتىن ئورۇن ئالغانىدى...

بۈگۈن چۈشتىن كېيىن، ساۋۇتوپنىڭ ئى-
دارە باشلىقى بولغانلىقى ئېلان قىلىنغانىدى.
بۇنى ئاڭلىغان بۆلۈم باشلىقى ئابلا كەچتىلا
ئۇنىڭ ئۆيىگە بىر تەشتەك قوغۇنگۈلى كۆ-
تۈرۈپ كىرىپ كەلدى:

— ساجۇيچاڭ، مەن بۇنى سىلىگە ئاتاپ
ئۆستۈرگەنىدىم. ئاڭلىسام سىلى قوغۇنگۈلىنى
قەۋەت ياخشى كۆرىدىكەنلا.

— شۇنداق، — دېدى ساۋۇتوپ ئۇنىڭغا
تاماكى سۇنۇۋېتىپ، — مەن قوغۇنگۈلى ھەققى-
دە بىر پارچە نەتىرىمۇ يېزىپ باققان تېخى!

— ئۇنى ناھايىتى ياخشى يېزىپتەكەنلا، —
دېدى ئۇ يانچۇقىدىن بىر پارچە گېزىتىنى
چىقىرىپ، — مەن بۇنى يېنىمدىن ھەمىشە ئاي-
رىماي يۈرۈپ، بوش ۋاقىت تاپساملا ئوقۇپ
سۈدەك يادقا ئېلىۋالغانىدىم...

13 - باب

لېكسىكىلىق مەنىسىنى ئاساس قىلىپ، ئۇنى ئۆزەم چۈشىنىدىغان بىر گرامماتىكىلىق شەكىلگە كىرگۈزدۈم. شۇنىڭ بىلەن ئۇلارنىڭ سۆھبىتىنىڭ مەزمۇنىنى مۇنۇ تەرەزدە چۈشەنمىشكە مۇۋەپپەق بولدۇم:

— مېنىڭ نامۇ — شەرىپىمنى سورايدىغان بولساڭ، — دەۋاتاتتى بىرسى خۇددى لاتا يىرتقاندا چىقىدىغان ئاۋازغا ئوخشاش «جارت-جۇرت» ئاۋازدا ئالدىرماي، — سەئىدى جالالىدىن باغدادى (سەئىدى جالالىدىن باغدادى — ئىراقلىق يولۇپ، قاراخانىلار سۇلالىسىگە كىرگۈزۈلگەن سوپى) دېگەن زات ئولمىشەن، ئىراقلىق جۇنەيدىل باغدادى (جۇنەيدىل باغدادى — ئىراقلىق. سوپى-زەمچىلىق ئېقىمىنىڭ سەردارلىرىدىن بىرى) نىڭ ساداقەتمەن مۇرىدەمۇخلىمى ئولمىشەن. ئاللاھ زەل 900 يىل مۇقەددەم مۇشۇ يات ئەلنىڭ تۇپرىقىغا دەپنە قىلىنغانىمەن. بۈگۈن بۇ قەدىمىي قەبەر

قەبرىدىن كېلىۋاتقان ئاۋاز ئىنتايىن زەئىپ، سۆزىنىڭ ئاھاڭى، تەلەپپۇزى تو-لىمۇ غەلىتە، چۈشىنىكسىز ۋە يات ئىدى.

قەبەر ئىچىدىكىلەر ھازىرقى زامان ئادەملىرى چۈشەنمەيدىغان بىر خىل تىل ۋە ئاھاڭدا سۆزلىشىۋاتاتتى. مەن ئۇلارنىڭ تىلىنى گاه ئەرەب تىلىغا، گاه تۈرك تىلىغا، گاه قەدىمىي ئۇيغۇر تىلىغا، گاه پارس تىلىغا، گاه خاقانىيە تىلىغا، گاه چىغاناي تىلىغا ئوخشىتىپ باقتىم. بۇ تىللار بىر تۇرۇپ ئاشۇ تىللارغا يېقىنلاشقانداك قىلاتتى، لېكىن يەنە ئوخشىماي قالاتتى. مېنى مۇشۇ تىللارنىڭ تېگىگە يېتىپ بېقىش ئىشتىياقى ئالدىرىتىۋەتتى. مەن پۈتۈن ۋۇجۇدۇم بىلەن ئۇلارنىڭ سۆزىنى چۈشىنىشكە تىرىشتىم. بۇ تىللار مەن بىلىدىغان

لىكى، تەرەققىياتى، ھاكى-
ۋە مۇستەھكەملىنىشى ئۇ-
ئاپەت ئېلىپ كېلىدۇ» دەپ
زىلىرىمگە تۈكۈردى، ساقال-
دى ... ئۇلارنىڭ قارىشىچە،
يىانى، بىر قولىدا بۇ دۇنيانى
ش ۋە «ئىككىسى قول، ئىككى-
ياغا قارىتىۋېلىش ساپ ئى-
ش ... ۋە ھاكازا!

بۇ بازار تاپالماي قوغلىنىپ
مۇشۇ مازاردا خۇددى ھەي-

قايىلىمەن ... لېكىن كۈنلەرنىڭ بىرىدە، ئۇلار-
نىڭ خۇددى مەن قالغان كۈنگە قالدىغانلىق-
قىنى ھازىر كۆرۈپ تۇرۇپتىمەن. بۇ خەلق
ئاسان ئالدىغىلى بولىدىغان گۈل خەلق، لېكىن
ئالدىنقىنى بىلىپ قالدىغان بولسا، قىلچە
رەھىم - شەپقەت قىلمايدىغان تەلۋە خەلق
ئەمەسمۇ؟! قىھ ... قىھ ... قىھ...
سەئىدى جالالىدىن باغدادى ھالىسىزغ-ئىنە
«قىھ - قىھ» لاپ كۈلدى.

— مېنىڭ نامۇ - ئەھالىم، — دېدى يە-
نە بىرسى خۇددى ئىنتايىن كۈندىراپ كەتكەن

ئوقتە، بالىۋاقتىلىرىنى تاشلاپ مەن تەرەپ بولۇپ، بۇ يەردىكى «ئەھل قال» تەرەپدارلىرى بىلەن بولغان قانلىق توقۇنۇشلارغا قاتناشتى. بىزنىڭ سەۋەبىمىز بىلەن ئەھل ئىنچىدە قان تۆكۈلدى. دۆلەت، ئائىلە، جەمئىيەت ۋەيرانلىققا يۈزلەندى. بۇنىڭدىن غەزەپكە كەلگەن «ئەھل قال» ۋە ئۇنى قوللايدىغان ھەمدە بىزنىڭ ئىسلام ئەھكاملىرىغا قارشى يول تۇتقان مىللەت ۋە دۆلەتنى يوقىتىش يولىغا باشلايدىغان تەرىقەتچىلىك سوپىلىق رەڭۋازلىقىمىزنىڭ تېگىنى بىلىپ قالغان ئاۋام خەلق قوزغىلىپ كېتىپ مېنى ۋە مېنىڭ ئەگەشكۈچىلىرىمنى كۈلدەك تۈزىتىۋەتتى.

مەن ئەلەمدىن ئۆزىمنى ئادامەت ئىچىدە جان بەردىم. ئەينى چاغلاردا ئۇلارنىڭ قارىشىچە «ئادەمنىڭ ئۆلۈشى، شەيىلەرنىڭ يېتىلىشى مۇقەررەر ھادىسە. ئادەم ئۈچۈن ئېيتقاندا مال - بايلىق، دۇنيا - دەپنە، راھەت - پاراغەت، بەخت - سائادەتلەر مەڭگۈلۈك بولالمايدۇ. «ئاقىۋەت» بىر قانۇن، ئۇ ئالانىڭ ئىلىكىدە. ھالال ئەمگەك بەندىنى ئاللاغا يېقىنلاشتۇرىدۇ، ئادەم شەخسى مەنپەئەت، ئاچكۆزلۈك، دۇنياغا ھېرىسلىق، پايىدا - مەنپەئەتنىڭ كويىغا كىرىش ۋە يارىلىق ھاۋايى - ھەۋەس، بۇزۇقلۇقلارغا بېرىلىش ... قاتارلىقلاردىن ئۆزىنى قاتتىق چەكلەپ، ھالال ئەمگەك قىلىپ پاك ياشاش، بىلىم - ھۈنەرگە ئىشتىياق باغلاش، ئۆلۈمنى ھەر دائىم ياد ئېتىپ، مۇسۇلمانچىلىقنىڭ پەرىز - قەرزلىرىنى ئادا قىلىش ... «لا ھەقىقىي مۇسۇلمانچىلىق ئىكەن. بۇ خىل ئەخلاق ئۆلچىمى بارلىق مۇسۇلمانلارنىڭ قىزغىن ھىمايىتىگە ئېرىشىپ، بىز سۈرۈپ - توقاي قىلىنغان ئىدۇق. يېتىم قېلىپ زاۋاللىققا يۈز-

دەۋرداش بولۇپ، ئۇمۇ قاراخانىلار سۇلالىسىگە سوپىزم چۈشەنچىسىنى تارقىتىشقا كەلگەن. ئاتۇشتا ۋاپات بولغان. شائىر ئابدۇرېھىم نىزارىنىڭ كۆرسىتىشىچە، ئاتۇش ناھىيىسىنىڭ قايراق يېزىسىدا ئۇنىڭ مازىرى بار. مەنمۇ ئىراقلىق بولۇپ، سەن بىلەن دەۋرداش قەسمەتداشدۇرمەن. بۈگۈن بۇ قەدىمىي قەبرىستان ئاسمىنى تىرتىپ لەرزىگە كەلتۈرۈۋاتقان مۇناجاتىنىڭ تونۇش ساداسى مېنىڭ چېرىپ قىغ بولغان، نە قىغى ئۇۋۇلۇپ توپا بولغان جەمىئەت جان بەردى. ئەينى چاغدا مېنىڭ بۇ تۇپراققا كەلمىشىم، مەقسەت، مۇددىئايىم ۋە بۇ يولدا تارتقان كۈلپەت - رىيازەتلىرىم سېنىڭكى بىلەن قوشكېزەك ... ئوتتۇرا ئەسىر ئىسلام مەملىكەتلىرىدە «ئەھل قال» ۋە «ئەھل ھال» دېيىلگەن ئىككى گۇرۇھ شەكىللەنىپ، ئۆزئارا كەسكىن كۆرەشلىرىنى باشتىن كەچۈردى. مەن ئىسرائىلدا «ئەھل ھال» تەرەپدارى ئىدىم. شۇ ۋەجىدىن تارتىمغان ئازابىم قالغىنى. ئاخىرى، يەنى 922 - يىلى ئىسرائىل دارىل قازا بىزنىڭ يېشىۋا - سەردارىمىز ھۈسەيىن ئىبنى مەنسۇر ھەللاجىنى (ئىسرائىلدىكى سوپىزمىنىڭ ئەكسىيەتچى سەردارى) دارغا ئاسقاندىن كېيىن، بىزنىڭ توپىمىز پىتىراپ «قاج - قاج» بولۇپ كەتتى. مەن ئۇ قانلىق باستۇرۇشتىن قېچىپ، مىڭىر بالادا بۇ ئەلگە كېلىپ ۋالدىم. دەسلەپكى بىر مەزگىل تىنچ يۈردۈم. كېيىن بۇ ئەلنىڭ ئادەملىرىنىڭ گۈللىكىگە قاراپ بىر قۇترغۇم كەلدى - دە، ئەتراپىمغا بىر توپ ئادەم توپلاپ «ئەھل ھال» بايرىقىنى كۆتۈرۈپ چىقتىم - دە، ئەل ئىچىگە تەرىقەتچىلىك تىكىنىمى چاچتىم. بىر قىسىم ئادەملەر دەسلەپتە ماڭا ئەگىشىپ، ئىش -

سەلچوقلار، غەزىنەۋىلەر، خارەزىم شاھ ...
لارنىڭ ھالاكەتكە يۈزلىنىشى ھەمدە ئوتتۇرا
ئاسىيادا 180 يىل ھۆكۈم سۈرگەن تۆمۈرلەر.
نىڭ يوقىلىشى، ئۇلارنىڭ ئېلىدىن چىققان
ئۇلۇغىدەك ئىلىم - مەرىپەت ھامىلىرىنىڭ
سۇيىقەست بىلەن ئۆلتۈرۈلۈشى، شەيخ ئەخ
مەدەتەك تەسەۋۋۇپچى سۇپىلارنىڭ قانلىق
قولى بىلەن بولغانلىقىنى، 170 يىل ھۆكۈم
سۈرگەن سەئىدىيە يەرگەن خانلىقىنىڭ خوجا
ئەخمەد كاسانىنىڭ ئەۋلادى بولغان تەسەۋۋۇپچى
خوجا ئاپىئاق تەرىپىدىن ئاغدۇرۇپ تاشلىنىپ
جۇڭغار ئاقسۆڭەكلىرىگە تۇتۇپ بېرىلگەنلىكى
دەك قانلىق تارىخى بۇلار بىلمەيدىكەن؟
مەن گۈر ئىچىدە يېتىپ بۇ قانلىق تارىخى
كۆردۈمغۇ؟

شەيخ ھەبىبى ئەجەم دېگىنى ھاسراپ
قالدى بولغا، بىر دەم ھاسراپ - ھۆم
دەپ دېمىنى ئالغاندەك بولدى، بىر ئاز سۈ
كۈتتىن كېيىن سۆزىنى داۋام قىلدى:

— سەن بايا تىلغا ئېلىپ ئۆتكەن ھە

لىقى ئۈچ كۆلەڭگە ئەسلىدە مۇسۇلمان تونىغا
ئورنىلىۋالغان مۇرتەدلەر بولۇپ، ئۇنىڭ بىرى
بولغان ھېلىقى باخشى ساماۋى دىنلاردىن
شامان دىنىنىڭ 21 — ئەسىر ھارپىسىدا
سۆرۈلۈپ يۈرگەن ئەرۋاھى، ئاۋۇ
ئۆزىنى «ھېزىم موللا» دەپ ئاتىۋالغىنى
ئىسلام دىنىنى ئىنقا، ساقلى بىلەن سەلىپ
سىنى دەسمى قىلىپ، ئاۋام خەلقىنى ئالداپ
يۈرگەن دىنىزدۇر. ھېلىقى ئىمام دېيىلگىنى
بولسا، گەرچە مۇسۇلمان بولسىمۇ، نەپسىنىڭ
ئارقىسىغا كىرىپ، ئىتىقادىدىن ۋاز كەچكەن،
ئەسلىدىلا ئىمانى تولمۇ سۇس بولغاچ، ئۆز
نىڭ مۇسۇلمانچىلىقىنى قوينىڭ بىرەر ئارقا
سانىغا ھېچ ئىككىلەنمەي ئايرىۋاشلاۋېرىدىغان

لەنگەنىدۇق. لېكىن مەن ئۇلۇپ 900 يىلدىن
كېيىن بۇ ئەلدە ھەقىقىي مۇسۇلمانچىلىقنىڭ
ئەخلاق ئۆلچىمى بۇرمىلىنىپ، بىر قىسىم كى
شىلەرنىڭ سوپى - ئىشلىرىنىڭ تەساۋۇپچىلىق
بۇس - تۇمانىدا زەھەرلىنىپ كېتىۋاتقانلىقى،
ئىلىم ئىگىلىپ، ھۈنەر - تېخنىكا ئۆگىنىپ،
ئاللا ئۆزلىرىگە ئاتا قىلغان چەكسىز ئەقىل -
پاراسەتنى باشقا مىللەتلەردەك جارىيە قىلدۇر
رۇپ، ئۆز مىللىتىنى باشقا مىللەتلەرنىڭ
ئالدىغا ئۆتكۈزۈپ، ئالانىڭ رەھمىتىگە ئېرى
شىشنى نىيەت قىلماي، تارىختا شۇنچىلىك
شانۇ - شاۋكەت ياراتقان مىللەتنىڭ ئەمدى
لىكىگە جەمئىيەت، تۇرمۇشنىڭ ھەممە ساھەسىدە
سۆدۈلۈپ قېلىپ، ھەممە سەپتىن چېكىنىپ چى
قىپ، ئۆزى ياشاۋاتقان دەۋرنىڭ ئۇلۇغ ئىش
لىرى ھەمدە ئۇنىڭ تەلەپلىرىدىن بارغانسېرى
يىراقلىشىپ، ئاللا بەخش قىلغان ياشاشنىڭ
خاسىيىتىنى قەدىرلىمەيۋاتقانلىقىغا ھەم ھەي
رانەن، ھەم ئېچىنمەن. مەن ئەينى ۋاقىتتا
تەرغىپ قىلغان تەرىقەتچىلىكنىڭ، بۇ دۇنيا
نىڭ ئىشلىرىدىن قول ئۈزۈپ، تەركىي دۇنيا
چىلىق يولغا مېڭىشنىڭ تولمۇ گۇناھلىق
ئىكەنلىكىنى بىلمىگەنلىكىگە ھەيرانەن ... مەن
تەرغىپ قىلغان ئاشۇ نەرسىلەر ئۆزىگە چېپى
لىپ قالغان ھەر قانداق ئادەمنى، شۇ يولغا
ماڭغان ھەرقانداق مىللەتنى زەئىپلەشتۈرىدۇ
غان چىركىن بۇس ئەمەسمۇ؟
جەمئىيەت ۋە خەلقنىڭ ئايرىلىپ، تەنھا
نوقۇل ئىبادەت بىلەن تەڭرىگە يەتكىلى بول
مايدىغانلىقتىن ئىبارەت ئوتتۇرا ئەسىر خەلق
مۇ چۈشىنىپ يەتكەن ئىسلام چۈشەنچىلىرىنى
مۇشۇ ئادەملەرنىڭ 21 — ئەسىرگە قەدەم
قويۇۋاتقان شۇ كۈنلەردىمۇ چۈشىنىپ يېتەلمەي
ۋاتقانلىقى تولمۇ بىچارىلىك ئەمەسمۇ؟

دىن سودىگىرى!

ئەينى ۋاقىتتا بۇنداق دىن ئاسىيلىرى دەۋر خەشەكلىرىنى بىز جېنىمىزدا ئەدىناسى ئايغاچچىلىق، ئابدالچىلىققا سېلىشتىنمۇ ئۆيىپ لاتتۇققۇ؟

بۇ ئەلدىكى مۆمىنلەر ئىلىم - سانائەتتە ساۋاتسىز بولۇپلا قالماي، ھەقىقىي ئىسلام ئەھكاملىرىدىمۇ ساۋاتسىز بولغاچقا، ئاشۇنداق دىن دۈشمەنلىرىنىڭ، دەۋر كۈشەندىلىرىنىڭ قاپقىنىغا دەسسەپ، ئۆزىنى خورلاپ يۈرۈشكە ئىنتىمۇ بىلەمسە يۈرگىنى كۈلكە ئەمەسمۇ بىلىسەڭ؟!

شەيخ ھەبىبى ئەجەم ئېغىر بىر تىمىدى - دە، سۆزىنى توختاتتى. قەبرىنىڭ ئىچى بىر - دىنلا جىممىپ كەتتى. ئۇلار يەنە ئەسسىز ئۇيقۇسىغا غەرق بولغانىدى.

14 - باب

مەن ئورنۇمدىن تۇردۇم، ئەتراپتا بىر شاۋقۇن ئاڭلانماقتا ئىدى. مەن شۇ تەرەپكە قاراپ يولۇمنى داۋام قىلدىم. مەن ھېلىقى قەبرىلەردىن ئانچە ئۇزىنمايلا ئالدى تەرىپىدىن كېلىۋاتقان مۇناجات ئاھاڭىنى ئاڭلىدىم - دە، قەدىمىمنى ئاستىلىتىپ، مۇناجات ئاۋازى كېلىپ ۋاتقان تەرەپكە ئېھتىيات بىلەن يېقىنلاشتىم. ئۇ يەردە قاپاق مەشەللەر لاۋۇلداپ - يېلىنىپ جاپ تۇرۇپتۇ. مەن بىر قېرى جىگدىنىڭ دال-

لى. كەڭرى مەيداننىڭ چۆرىسىگە ۋە چەپراس بولۇپ ئولتۇرغان جامائەت سورۇنىغا يۈزلىگەن قاپاق مەشەللەر يېقىلغانىدى. ئەتراپتىكى قەبرىلەر ھەمدە ھېلىقى ئۈچ ئادەم ئولتۇرغان قەبرىنىڭ چۆرىسىگە مىڭلاپ نۇكچىلار قادالغانىدى. مەشەل ۋە نوکچى دىن كۆتۈرۈلگەن يالقۇن ۋە ئىس دەستىدىن فەرىستانلىقنىڭ ھاۋاسى دۈت - لىنىپ، كۆكۈش ئىس تۇمانى كونا گۈمبەز - قەبرىلەرنىڭ ئۈستىدە لەيلەپ يۈرەتتى. جىگدىلىكنى ئارىلاپ كېتىۋاتقان ئىزغىرىن شامال تاڭ ئالدىدىكى زۇلمەت قاراڭغۇلۇقى ئىچىدە لاۋۇلداپ - يېلىنىپ تۇرغان مەشەل ۋە نوکچا يالقۇنلىرىنى گاھ ئۇلغايتىپ، گاھ ھەر تە - رەپكە لەپىشىپ ئۇراتتى. بۇ سورۇندىكى ئاق كىيىملىك ئادەملەر، ئىغاڭلاپ، لوغۇلداپ تۇر - غان يالقۇن شولىسىدا گاھ ئۇزىراپ، گاھ قىس - قىراپ، ھەر خىل غەيرى شەكىلگە كىرىپ قا - لاتتى. كىچىك دۆڭلۈكتىكى قەبرىە سۈپىسىدا يۈ - كۈنۈپ ئولتۇرغان ئۈچ ئادەمنىڭ بىرى مۇنا - جاتنى ئوقۇپ بولۇپ، ئالغانلىرىنى ئېچىپ دۈ - ئاغا قول كۆتەردى ۋە ئۈنلۈك ئاۋازدا خىتاپ قىلدى:

— مۇسۇلمانلار، بىزنىڭ ئۇلۇغلىرىمىز، مۇقەددەس باشچى - سەردارلىرىمىز ئەبۇ ھاشىم (كوپىلىق)، ئەبۇ يېزىد تەيخۇر ئەل بەستەمى (ئىرانلىق)، ھۈسەيىن ئىبنى مەنسۇر ھەللاجى، شەيخ ئەھمەد، ھەزرىتى ئاپئاق خوجىنىڭ رو-

ن ساۋۇت - دۇبۇلغىلار، پۇ-
نى قوراللاندىرۇشقا يەتكۈدەك
نەيزە - قىلىچ، ئوقيا - قال-
شىپ ياتاتتى.

ئادەمنىڭ ئېتەكلىرى پۇل -
بىر قانچە مەرتىۋە توشۇپ
خانىقا ئالدىدا ئالە - پەر-
رغان، قېرى - ئاجىز، يې-
پۇچۇق تىيىن بېرىشكە قىي-
ھېلىقى ئادەمگە ئۆزىنىڭ

تىگىزەنلىك بىلەن مۇتەئە

بۇ ئۇچ ئىچىدە بۇ بەك كىرەكلىك بېرىدۇ.

مەن مۇناجاتقا سېلىنغان - بۇ تېكىستنى
نەدىدۇر بىر يەردە ئاڭلىغاندەك قىلىۋىدىم. مەن
تېت - تېت بولۇپ ئارقامغا بەش مېترچە
شوخشۇپ بېرىپ، ھېلىقى قېرى جىگدىنىڭ
غولىغا «قارس» قىلىپ بىرنى ئۈستۈم. شۇ
ھامان دىلىم ئېچىلىپ خاتىرەم روشەن-
لەشتى.

بۇ ئەسلىدە «قۇتادغۇ بىلىك» تە
بايان قىلىنغان شەيخ، دەرۋىش،

مەسىتىن

سېپ دۇر

چۇقاز

سالدى.

ئان يۈر

بىردەننىڭ ئىچىدە مۇدەھىش قىرغىنچىلىققا ئاي-
لىنىپ كەتتى، ئەمدى بۇ قەدىمىي قەبرىستان
ھاۋاسىدىن يېڭى تۆكۈلگەن قان ھىدى كېلىش-
كە باشلىدى. ئەسەپلىرى بۇزۇلغان ئادەملەر
بىر - بىرىنى ۋەھشىيلەرچە بوغۇپ، چېپىپ
ئۆلتۈرمەكتە، ئادەملەرنىڭ ياۋايىلارچە قىيىلا-
چىيا، چۇقان - سۈرەنلىرى، قېلىچ، گۈرزە -
توقماقنىڭ بىر - بىرىگە زەرىپ بىلەن ئۇ-
رۇلۇشى ئاياغ ئاستىدا جان تالىشىپ چەپىلە-
نىپ ياتقان ئادەملەرنىڭ دەھشەتلىك خىر-
قىراشلىرى، لاۋۇلداپ كۆيۈۋاتقان مەشەل يى-
رۇقىدا «يالت - يۇلت» قىلىپ يالتىراۋاتقان
قېلىچ - گۈرۈزىلەرنىڭ بىر - بىرىگە زەرىپ
بىلەن ئۇرۇلۇشىدىن ھاسىل بولغان ئۇچقۇنلار...
قوشۇلۇپ، ئىنتايىن قورقۇنچىلۇق مەنزىرە بار-
لىققا كەلدى. ۋەھشىيانە قىرغىنچىلىق ھېچ
توختايدىغاندەك ئەمەس. كۆزلىرىگە قان تو-
لۇپ ۋەھشىيلەشكەن قانخور ئادەملەر شۇ تاپ-
تا بىر - بىرىدىن قانلىق ئۇچ ئېلىش قىز-
غىنلىقىدا ئۆز ۋۇجۇدىدىكى ئىنسانلىقنىڭ ئەڭ
ئاخىرقى بەلگىلىرىنىمۇ يوقاتماقتا ئىدى. گاھ
قارا چاپانلىقلار ئۈستۈن كەلسە، گاھ ئاق چاپ-
پانلىقلار غالىپ كېلەتتى، گاھ ھەر ئىككىلا
تەرەپ ئوخشاشلا ھالسىراپ كەتكەن ئۇچۇن،
بىر - بىرىگە كۈچى يەتمەي تىرىكىشىپ جەز
تارتىپ قالاتتى. بۇنداق چاغدا ھېزىم موللا
ئاق چاپانلىقلارغا، مەس باخشى قارا چاپان-
لىقلارغا قاراپ مەس - مەس بىلەن ۋارقىراپ -
جارقىراپ مەدەت بېرىپ، ئۇلارنى «ئاللا يۈل-
دىكى جەڭ» نىڭ ئاخىرقى شەۋكىتىگە دەۋەت
قىلاتتى. تىرىكلەرگە زەپەر، ئۆلگەنلەرگە بىر-
يىش ۋەدە قىلىپ قەسەم ئېچىشەتتى. بىر -
بىرى بىلەن تىرىكىشىپ قېلىپ سەل پەسكۇيغا چۈشكەن
ئادەملەر ئۆز يولباشچىلىرىنىڭ تەسىرلىك خى-

ئۇچۇنلا ئۆزىنىڭ ئەسلى مىللەت تىلى كاتىگى-
رىيىسىدىن ھالقىپ، ئىسلام ئەھكاملارىنىڭ
شەرىئىتى (دىنىي تىل) سۈپىتىدە تەسىر قى-
لاتتى.

15 - باب

بىر چاغدا ھېلىقى باخشى ئورنىدىن ئۇش-
تۇتۇت سەكرەپ تۇرۇپ، قەبرىنىڭ ئارقا تە-
رىپىدىكى قويۇق جىگدىلىككە قاراپ قولىنى
پۇلاڭلىتىپ بىر ئىشارەت قىلىۋېتتى، ئۇچىسىغا
قارا چاپان كىيىپ، يۈزلىرىنى قارا لاتا بىلەن
نەپلىۋالغان بىر توپ ئادەم جىگدىلىك ئار-
سىدىن چۇقان - سۈرەن بىلەن ئېتىلىپ چى-
قىپ كەلدى - دە، قەبرىنىڭ ئالدىدا ھېزىم
موللىغا سېغىنىپ ئولتۇرغان ئاق كىيىملىك ئادەم
لەرگە غەزەپ بىلەن تاشلاندى. شۇنىڭ بىلەن
دەھشەتلىك ئۇر - يىقىتىش باشلىنىپ كەتتى.
جەھلى قاتقان ئادەملەر خۇددى غەزەپكە كەل-
گەن ھايۋاندىك بىر - بىرىنىڭ يۈزلىرىگە
چاڭ سېلىپ، ئېغىز - بۇزۇنلىرىنى تارمىلاپ
كانايلىرىدىن بوغۇشۇپ، تۈەن كەلگەن يەر-
لىرىنى چېشلىشىپ ئۇزۇپ ئېلىشاتتى. يىقىل-
غانلىرىنى قەھرى بىلەن تېپىپ - چەپىلەيتتى.
ئاياللارنىڭ، بالىلارنىڭ، قېرى - چۆرىلەرنىڭ
ئاللا - توۋا، داد - پەريادى، قارا سىيادەك
قارا تۈننىڭ ئاسمىنى تىترىتەتتى. قەبرە
سۈپىتىدە ھېزىم موللا بىلەن بەگى باخشى
بىر - بىرى بىلەن گالاچلىتىپ مۇشتلاشماقتا
ئىدى. ئۇلار ئارىلاپ - ئارىلاپ ھەر قايسىسى
ئۆز ئادەملىرىگە تەسىرلىك سۆزلەر بىلەن
ۋارقىراپ مەدەت بېرەتتى. كىشىلەر ھەد-
مەيلا ئاياغ - ئاستىلىرىدا چېچىلىپ ياتقان
گۈرزە - توقماق، نەيزە - قېلىچلار بىلەن
قوراللىنىشقا باشلىدى. دەھشەتلىك ئۇر - تەپ

ئۇزۇنلۇقتىكى ئۈچىمىنى يىغىشتۇرۇپ، ئۇدۇل-
دىكى رەقىمىنىڭ بويىغا سالما قىلىپ تاشلى-
دى ۋە ئۇنى سۆرەپ يىقىتتى، ئاندىن رەقىم-
ىمنىڭ بويىغا سېلىنغان ئۆزىنىڭ ئۈچىمى-
ىمىلەن رەقىمىنى بوغۇپ ئۆلتۈردى.

جەڭ مەيدانىنىڭ يەنە بىر چېتىدە نەچ-
چە يۈز گەۋدىسىز باشلار كېسىلىپ، دومىلاپ
چۈشكەن يەردىن قاڭقىپ كۆكلەپ چىقىپ ئۆز
ئارا ئۈسۈشمەكتە ئىدى. بۇ گەۋدىسىز كېسىك
باشلار شۇنچىلىك قاتتىق ئۈسۈشەتتىكى، ئۇلار
ئۆز ئارا خۇددى چۆيۈن توپتەك زەرەپ بىلەن
ئۇرۇلاتتى - دە، شۇ ھامان ئېگىزدىن تاشلان-
غان تاۋۇزدەك پارە - پارە بولۇشاتتى. ئان-
دىن يېڭىدىن كېسىلىپ چۈشكەن باشلار جەڭ-
گە چۈشەتتى. بۇ باشلارنىڭ چۆرىسىدە چېپىپ
ئۈزۈپ تاشلانغان قوللار ئۇدۇل كەلگەن يەر-
دىكى قېلىچ - خەنجەرلەر بىلەن يېڭىماش-
تىن قوراللىنىپ، ئۆز ئارا جەڭ قىلىنىۋاتقان
باشىسىز ۋە قولسىز ئادەملەرنىڭ ئۈستىدە -
ھاۋادا ئۇچۇپ يۈرۈپ، شىمدەت بىلەن قې-
لىچلاشماقتا ئىدى، تۆكۈلۈۋاتقان قانلار يېپى-
لىپ بىر ئېقىن بولۇپ، ياردىن پەسكە شار-
قىراپ ئاقاتتى. ئۆلۈۋاتقانلار ھەددى - ھېساب-
سىز ئىدى. قىيا - چىيا، «ۋايىجان، ۋاي - داد»
لار ئالەمنى قۇچاتتى، مەن ئىنسانىيەت دۇ-
ياسىدىكى بۇ خىل ئىنسانىيەتسىزلىك-
كە ھېچ تاقەت قىلىپ تۇرالماي، پۈتۈن غە-
زىپىمنى كۆزۈمگە يىغىپ، مېنىڭ ھېلىقى جە-
نايەتكار پېرسۇناژلىرىمغا نەپەس بىلەن تە-
كىلىدىم. ھېلىقى ئىمام قورقۇپ كەتكىنىدىن

تابلىرىدىن ئىلھاملانىپ تېخىمۇ غالىجىلىش-
تى - دە، بىر - بىرىنىڭ ئۈستىگە يېڭىماش-
تىن تاشلىنىتتى. ھېلىدىن - ھېلىغا شارقىراپ
تۆكۈلۈۋاتقان قاننىڭ ھىدىمۇ ئۇلارنىڭ تۈي-
غۇلىرىنى بارغانسېرى ئىنسانىسىزلاشتۇرۇپ، ئۇ-
لارنىڭ پەيلىنى تېخىمۇ دەھشەتلىك كىرەك شۇ-
لۇققا دەۋەت قىلاتتى...

قاياق مەشەللەرنىڭ يالقۇنى بارغانسېرى
ئولغىيىپ، قانلىق جەڭ سائەتسىرى ئەۋجىگە
چىقماقتا. جەڭ مەيدانى بارغانسېرى تېخىمۇ
دەھشەتلىك كىرەك كۆرۈنۈشكە كىردى. جەڭ مەي-
دانىدا تىرىكلەرنىڭ سانى شىمدەت بىلەن
ئازىيىپ كەتتى. لېكىن قېلىچ بىلەن باشلى-
رى ئۈزۈپ تاشلانغان ئادەملەرنىڭ باشىسىز
گەۋدىلىرى بىر - بىرى بىلەن جەڭگە چۈشۈپ
كەتكەنىدى. بېشى تېنىدىن جۇدا بولغان بۇ
گەۋدىلەرنىڭ جاھىللىقى، قەيسەرلىكى، جەڭ-
گىۋارلىقى تىرىك ئادەمدىن نەچچە ھەسسە
ئۈستۈن ئىدى. چۈنكى ئۇلارنى كونترول قى-
لىدىغان باش ۋە ئەقىل بولمىغاچقا، ئۇلاردا
ئېشىپ قالدىغىنى ياۋۇزلۇق، قاراملىق، ئىس-
مى - جىسمىغا لايىق ھايۋانلىق ئىدى. شۇڭا
ئۇلارنىڭ كۈرىشى تېخىمۇ قورقۇنچىلۇق ئىدى.
ئۇلار قوللىرىدىكى نەيزە - قېلىچ، خەنجەرلەر
بىلەن ئۆزىنىڭ قارىشىدىكى باشىسىز گەۋدە
رەقىپلىرىنىڭ قول - پۇت، كۆكرەك - قور-
ساقلىرىغا ھېچ ئاياۋسىز تىغ ئۇراتتى. قار-
نى چۇۋۇلۇپ كەتكەنلەرنىڭ ئۈچەيلىرى يەر-
دە سۆرىلىپ، دەم ئۆز ئىگىسىنىڭ ئايىغىغا،

ئۆتۈنۈپ بەرسەڭ جەڭ
...
ئاڭ ئاخىرىغىچە ئېلىشىم
...
ئادەملەرنىڭ بۇلارنىڭ
رىغۇدەك چولىسىمۇ يوق.
خوتۇنپازنىڭ بىر قىز
تەڭ تالاشتۇرۇپ جانلىم
لىقىمنى يادىغىمۇ كەلتۈر-
تاپتا ھەق يولىدا، دىن
كۈرەشچىلەر ھېسابلاپ،
تۆكۈش ئۈچۈن جان
قتا ئىدى.

ماڭا ئىسمى ياراتقان ھې-
قولمىدىن بۇنداق دەھ-

دەپ كەلدىم؟ مېنى بۇ يەرگە ئېلىپ كەلگەن
يول مېنىڭ ماڭىدىغان يولۇم ئەمەس، باشقىم
لارمۇ ئەمدى ماڭماس ئەلاھىم! چۈنكى كۆر-
دۈمكى، بۇ ئۆلۈم يولى، گۇمراڭلىق يولى،
ھالاكەت، يوقىلىش يولى ئىكەن...
بىز ياشاشنى، مەرتلەرچە ئالغا قا-
راپ ياشاشنى، ئالغا ئىنتىلىپ ياشاشنى خا-
لايمىز! گۈللەشنى، گۈللىنىشنى، دەۋر ئاھاڭ-
دا كۈلكە ياڭرىتىپ ياشاشنى خالايمىز!...
مەن يوشۇرۇنۇپ ياتقان جايىمىدىن ئاستا
سۇغۇرۇلۇپ چىقىپ، جىگدىلىكنىڭ ئارىسى بى-
لمەن سەنتۇرۇلۇپ - سەنتۇرۇلۇپ قەلئەنىڭ
سىرتىغا قاراپ ماڭدىم.

16 - باب

قانچىلىك ماڭىشىمىز ھەم ئاڭ

ھەممە يانچۇقلىرىمنى

ھە؟ ھەر ھالدا يوقتىن

راق بولسىمۇ ئارام تا

سىز بىر مۇزىكا ئاڭلى

راپىمغا ئالاڭلاپ قارى

كۆرۈنمەيدۇ. دىققەت

زىكا يىراقتىن ئەمەس

دىنلا — تولىمۇ يېپىق

مەن ئۆزەمنىڭ ئالدى

ۋە ئېھتىيات بىلەن

نەرسە كۆرۈنمەيدۇ.

بۇ مۇزىكا بارغان

تېخىمۇ ئېنىق، تېخىمۇ

باشلىدى. مەن چەكسە

يەر — بۇ يېپىق

ئاسىلا زىمىندىن

ئىن كەتكۈزۈپ

يوق ئىدى.

شكە بىر نەر—

كۆز يۈگۈرت—

يېپىگۈدەك نېمە

ھېلىقى ئەد—

ئى يېپىگەنلىك—

راپ — تېنەپ

پارچە ئەد—

ئازراق «پەلەم—

پ بولمامدۇ؟

قىرغىقىدا

زىمىلىرىم مېنى ئالداۋاتامدۇ؟ ياكى مەن چۈش كۆرۈۋاتىمەنمىكەن؟ مەن ئۆزۈمنىڭ ئۇيغۇدا ياكى ئويغاق ئىكەنلىكىمنى بىلىپ بېقىش ئىستىكىدە، بۇرۇنۇمنىڭ ئۇچىنى چىمداپ باقماقچى بولۇپ قولۇمنى بۇرۇنۇمغا ئاپاردىم. بارماقلىرىم بۇر- نۇمنىڭ ئۇچىغا تېگەر - تەگمەستىن خۇددى ئۇشتۇمتۇت بېسىلىپ كەتكەن قورچاقتەك، بۇرۇنۇم «ۋىچىر» قىلىپ بىر غەلىتە چىرقىراق ئاۋاز چىقىرىۋەتتى. قورققىنىمدىن ئورۇنۇمدىن چاچراپ تۇرۇپ كەتتىم. شۇنىڭ بىلەن تەڭلا قۇلقىمىدىن كېلىۋاتقان ھېلىقى مۇزىكا بارغان- سېرى كۈچىيىشكە باشلىدى. قورقۇنچتىن يۈ- رىكىم دۈپۈلدەپ سېلىپ كەتتى، باش - كۆز- لىرىمدىن يۇرۇقراپ تەر چىقىپ كەتتى - دې- مەك، مەن ئويغاق ئىدىم. ھېچ ئۇخلاپ قالغىنىم يوق! قورقۇنچتىن يۈزۈمنىڭ مۇسكۇللىرى تار- تىشىپ لىپىلىداپ كەتتى. قورققاندىمۇ قانداق دەك، كىچىك چېغىمدا «خەتتەڭنى» دەپ دا- دام رەمەتلىك مېنىڭ پۇت - قوللىرىمنى

مەھكەم تۇتۇتۇپ، تېپىقىمغا قىسىپ زوڭ-زىيىپ ئولتۇرغىنىدا، خەتتىچى ئۇستام تىغى يالىلداپ تۇرغان ئۆتكۈر ئۇستۇزىنى تۇتقىنىچە مېنىڭ چاتىرىقىمغا يېقىنلاشقان، ھىمىۋىتىنا قورقۇپ كەت- كەندەكلا قورقۇپ كېتىۋاتىمەن. ئۆمرۈمدە شۇ چاغدا قورققاندىك قورقمىغان ئىدىم ۋە ئۇ قېتىمقى قورقۇنچنى ئەبەدىي ئۇنتال- مايمەن.

مەن قۇلقىمىدىن كېلىۋاتقان مۇزىكىنىڭ ئەللىيى بىلەن ئاستا - ئاستا تىنچلىنىشقا باشلىدىم - دە، قۇلقىمىدىن كېلىۋاتقان بۇ ئا- جايىن مۇزىكىغا پۈتۈن ۋۇجۇدۇم بىلەن قۇلاق سالىدىم.

بۇ مۇزىكىدا كۆپ ۋە خىلمۇ - خىل سازلار بىر - بىرى بىلەن ئىنتايىن ئۈستىملىق بىلەن بىرلەشتۈرۈل- گەن ھەمدە ئىنتايىن يۈكسەك ماھارەت بىلەن ئورۇنلانغانىدى. بۇنى ئەڭ قەدىمىي بولۇشىغا قارىماي ئىنتايىن مۇكەممەللەشكەن ئوركېستېر دېيىشكە بولاتتى - مۇزىكىدا بارلىققا كەلتۈرۈلگەن مۇزىكىلىق تىل شۇنچە ئېنىق ۋە راۋان، مۇزىكىنىڭ مېلودىيىسى شۇنچىلىك يارقىن، كومپوزىتسىيىسى شۇنچە مۇكەممەل، ئىپىزودلارنىڭ باغلىنىشى كۈچلۈك گارمونىك- لىق ۋە مەنتىقىلىققە ئىگە، تۇراق - تاكىتلار ۋە پائىزىلارنىڭ مۇناسىۋىتى شۇنچە ھىم - جىپ- سىلاشقان كۈچلۈك ۋە ئورۇنلۇق ماسلاشقان، رېتىمى شۇنچە ئىزچىل، ئۇدارى شۇنچە سال- ھاق، دەل ۋە تەسىرچان ئىدىكى، مەن بىر- دەملىككە ئۆزۈمنى تامامەن ئۇنتۇپ، ئاشۇ مۇڭ- لۇق، ئىزگۈ كۈيىنىڭ جازىبەسى بىلەن قوشۇ- لۇپ يۇغۇرۇلۇپ كەتكەندەك بولدۇم.

مۇزىكىدا ئىنتايىن - ئايىرىم ۋەقەلەردىن رىۋايەت قىلىۋاتقان ئۆزىگىنال بۆلەك ۋە ئى- پىزودلار بىر - بىرىگە ئەڭ ئېتىقادىي رەڭ ۋە كۈي پۇرۇقى بىلەن ئورگانىك بىرىكىپ - باغلىنىپ كەتكەنىدى، بۇ بىرىكىشتىن بىر خىللا مۇزىكىلىق پىكىر ئىزھار قىلىنىپ، مۇزىكىنى تىگىشغۇچى ھەر قانداق ئادەمدە تېگىگە يېتىپ بولمايدىغان ئاھ - زار، نادامەت، ئۈمىد ئۇزۇش، بېيەر- ۋالىق، تەنھالىق... تەك پىسخىك ھالەتلەر- نى پەيدا قىلاتتى. قۇلقىمدا ياڭراۋاتقان ئاشۇ سىرلىق مۇزىكىنىڭ تەسىرلىك ئېقىمى بىلەن مېنىڭ كۆرۈش سىزىقىمدا ئاجايىپ بىر مەنزىرە - ئىنتايىن زور قەبرىستان، قەبرىس-

يەكلىرى قىزىرىپ كەتكەن خۇنۇك ۋە نۇرسىز كۆزلىرىنى مەھكەم يۇغمىنىچە، ھارۋىنىڭ ئاچىسىغا يۆلىنىپ ئولتۇرۇپ، تولىمۇ غەمكىن، بوغۇق، خىرە ۋە ئاجىز ئاۋازى بىلەن ئىنتايىن قەدىمىي بىر كۈيىنى كۈيلىپ كەلمەكتە ئىدى.

بوۋاينىڭ تەتەرەك، خىرە ئاۋازدا ئېيتىپ كېلىۋاتقان ناخىسىنىڭ قوشىقىنى چۈشىنىپ بولمايتتى، لېكىن مەن ئۇنىڭ ناخىسىنىڭ ئاھاڭىدىن بۇ ناخىسىنىڭ مېنىڭ قۇلىقىمدىن ياڭىۋاتقان مۇزىكا بىلەن كۈي شەكلىدىن تارتىپ ئۇدارى، پۇرىقى، ئىپادىلەپ بېرىلىۋاتقان پىكىر، ئىزھار قىلىۋاتقان مۇڭغىچە ئويۇم - ئوخشاش ئىكەنلىكىنى ھېس قىلدىم.

ئۇ بوۋاي ئاشۇ كۈيىنى كۈيلىپ تولىمۇ يىراق، تولىمۇ يىراق يەردىن كېلىۋاتقاندى. ئەمدى ئۇنىڭ شۇ كۈيىنى بىلەن قاچانغىچە كۈيلىپ، نەلەرگىچە بارالايدىغانلىقىنى ھېچكىم ئېيتىپ بېرەلمەس ئىدى...

17 - باب

مېنىڭ قۇلىقىمدا ئىگراۋاتقاندا ئاڭلىنىۋاتقان غەمكىن مۇزىكا ۋە كۆز ئالدىمدا ئەكس ئېتىۋاتقان ئايانچاق مەنزىرە مېنىڭ كۆڭلۈمنى غەش قىلىپ، بارا - بارا مېنى زېرىكتۈرۈشكە باشلىدى. بۇلار مېنىڭ ئەسلىدىلا ئۆزۈم ئارزۇ قىلىپ تەلپۈنۈۋاتقان نامەلۇم بىر نەرسىنى ئىزدەش، قوغلىشىش زۆرۈرىيىتىدىن چارچاپ ھالسىراۋاتقان قەلبىمنى ۋە ۋۇجۇدۇم

تاننىڭ ئوتتۇرىسىنى كېسىپ ئۆتكەن پوزىتسىيە توپا پۇرقۇراپ تۇرغان ئەگرى - بۈگرى كونا ھارۋا يولى ئايان بولدى. ھارۋا يولىنىڭ ئىككى تەرىپىدە تۇرۇپ يالڭاچلىنىپ قالغان قوراي، شىۋاق، چىچ تۈپلىرى ئاندا - ساندا كۆزگە تاشلىنىدۇ. ئاشۇ يولدا كونىرىغىنىدىن چاقىلىرى شالاقلاپ قېلىپ، شادىسىنىڭ يېرىمىدىن تولاراقى چۈشۈپ قالغان بىر «ياريار» ھارۋىسى غىچىرلاپ - زارلاپ كەلمەكتە، ھارۋا چاقىلىرى كۈچسىز شامالدا ئىغاڭلاپ ئايلىنىپ تۇرغان چاقىلەك تەك ھەم يوغان، ھەم كېلەڭسىز بولۇشىغا قارىماي، ئۇنىڭ شوتىسىنىڭ ئارىلىقى شۇنچە تار ئىدىكى، ئۇنىڭغا پەقەت بىرلا ئادەم سىغىتتى، بۇ ھارۋىنىڭ قىياپىتىدىن ھارۋا دەپ ئاتالغان بۇ ئىشلەپچىقىرىش قورالىنىڭ دۇنياغا ھەممىدىن بۇرۇن كېلىۋالغان نۇسخىسى ئىكەنلىكىنى چىقىپ تۇراتتى. ھارۋىغا قوشۇلغان ئېشەك شۇنچىلىك ئورۇق، ئەيگە، كۆرۈمىسىز ۋە قېرى ئىدىكى، ئۇ ئېشەكنىڭ تۈكلىرى خۇددى كوچىغا تاشلىۋېتىلگەن يۇقۇلغان نىمجان ئارسلاننىڭ تۈكىدەك خۇنۇك ۋە تەتۈر يېتىپ كەتكەن ئىدى. بىچارە ئېشەك ھەر بىر قەدىمىنى ئىنتايىن تەسلىكتە يۆتكەيتتى ۋە زورۇققىنىدىن ئۇنىڭ ئىمىچىكە، ماغدۇرسىز پاچاقلىرى دىر - دىر تىتىرىتتى. ھارۋىدا كۆرەك جۈۋىغا ئورۇلىپ، بېشىغا قورۇلۇپ يۈشكەلدەك بولۇپ قالغان كونا كونا تۇماقنى چۆكۈرۈپ كېتىۋالغان بىر ئاجىز ۋىجىك بوۋاي مۇكچىسىپ ئولتۇراتتى. ئۇنىڭ توپا ئۆرلەپ تۇرغان سولغۇن چىرايى

18 - باب

ئاخىرى مېنىڭ ئاياغلىرىم مۇزدەك سۇغا چىلاشتى. پەقەت شۇ چاغدىلا يۈگۈرۈشتىن توختاپ كۆزۈمنى ئاچتىم - دە، ھاك - تاڭ بولۇپ ئاغزىمنى ئېچىپ قالدىم. مېنىڭ كۆز ئالدىمدا گۈرۈلدەپ نەرە تارتىپ، خۇددى كۆك بەرقۇتتەك لۆمىدەپ - كۆيۈپ ياتقان پايانسىز دېڭىز يېيىلىپ ياتاتتى.

مەن ياۋروپا - ئاسىيا چوڭ قۇرۇقلۇقىنىڭ ئىچكى قىسمىغا جايلاشقان ئۆلكەمنىڭ قۇچقىدىكى بىر كىچىك شەھەردىن تىنىچ ئوكيانغا تۇتاشقان دېڭىز ساھىلىغا يېتىپ كەلگەنىدىم، جەنۇبىنىڭ موسسۇن شاماللىرى ۋە تىنچ ئوكيان، ھىندى ئوكياننىڭ نەم ھاۋاسىنى ئېگىز تاغلار توساپ ئالغانلىقىدىن، شىمالىي مۇز ئوكيان ۋە غەربىي ئاتلانتىك ئوكياننىڭ بىر قىسىم سوغۇق ھاۋا ئېقىمىلا غەربىي قىسمىدىكى تارساي ئارقىلىق ئازان كىرەلەيدىغان، كېچە - كۈندۈزنىڭ تېمپېراتۇرا پەرقى 10 C، يامغۇرنىڭ يىللىق مىقدارى ئاران 150 م.م ل، قۇياشنىڭ يىللىق ئېنېرگىيىسى بولسا 140 مىڭ كۋادرات سانتىمېتر كالورىيە، يېرىنىڭ كۆپ قىسمىنى تاغ ۋە قۇملۇق دەشتىلەر ئىگىلەپ ياتقان بىر ئۆلكىدە تۇغۇلۇپ ئۆسكەن مەندەك قۇرغاق ئىقلىم ئادىمى ئۈچۈن كۆز ئالدىمىدىكى پايانسىز بىر كەڭلىكتە يېيىلىپ - چايقىلىپ تۇرغان غايەت زور ۋە چەكسىز كۆپكۆك سۇ دۇنياسى گويىا كىشىنى بىرخىل ئاجايىپ - غارايىپ، سىرلىق خەت يالىي زېمىنغا باشلايدىغان رىۋايەتنىڭ ئۆزى ئىدى. شۇ تاپتا مەن ئۆزەمنى ئۆزىمنىڭ نەزىرىدە بىر دىنىيىمىز ۋە ئەڭ چوڭ دۇنيادەپ ھېسابلايدىغان كىچىكلىك

مەن ئۇشتۇمتۇت كىمدۇر بىرىنىڭ: «ھەربىي كەت - جىمى كېسەللىك ئىلىستىدىن، پاسسىق، پىشكەللىك ۋە بارلىق مۇشكۈلاتتىن قۇتۇلۇشنىڭ ئەڭ ياخشى چارىسى، ئۇنىڭ بىر شەرت - پەرھىزى شۇكى، قۇياشقا، يورۇقلۇققا قاراپ نۇرغا يۈزلىنىپ ھەرىكەت قىلىش كېرەك... ئۇنىڭ ئۈنۈمى ئالاھىدە بولىدۇ...» دېگەنلىرىنى ئەسلەپ قالدىم.

توغرا، ھەرىكەت قىلاي! ئورنۇمدىن دەس تۇرۇپ ھەرىكەت بىلەن مۇسكۇللىرىمنى قىزىتىپ قېنىمنى قاينىتاي. قۇياش نۇرى بىلەن كۆزلىرىمنى نۇرلاندۇراي، يېڭىچە ساپ ھاۋادىن نەپەس ئېلىپ، ھەر بىر ھۈجەيرە - كىلىتىكىلىرىمنى ھاياتىي كۈچكە ئىگە قىلىپ، ۋۇجۇ - دۈمنى چىرمىۋالغان بۇ جادۇ - ھىكمەتتىن تېنىم ۋە قەلبىمنى خالاس ئېتەي!...

مەن ئورنۇمدىن ئوخچۇپ تۇرۇپ كەتتىم ۋە چوڭ يولغا چۈشۈپ قۇياش كۆتۈرۈلۈۋاتقان تەرەپكە قاراپ بوراندەك چېپىپ كەتتىم. مەن يۈگۈرۈپ كېتىۋېتىپ يول ئۈستىدە مەن ماڭغان نىشانغا قاراپ كەتكەن نۇرغۇن يالاڭ ئاياغ ئىزلارنى كۆردۈم. بۇ ئىزلارنىڭ كۆپىنچىسى سالماق ۋە چوڭقۇر بېسىلغان بولۇپ، ياش يىگىتلەرنىڭ ئىزىدەك قىلاتتى. ئۇ ئىزلارنىڭ ئارىسىدا مەن تولىمۇ كىچىك بىر بالىنىڭ ئاياغ ئىزىنىمۇ كۆرۈپ قالدىم. بۇ كىچىكلىكنە ئاياغ ئىزىمۇ چوڭلارنىڭ ئىزىغا ياندىشىپ بېسىلغانىدى.

توپا يولغا گويىا ئاق قەغەزگە مۆھۈر باسقاندەك ئىشەنچ بىلەن بېسىلغان بۇ ئاياغ ئىزلىرى بەك يىراققا - ئوۋۇق تەرەپكە قاراپ كەتكەنىدى. مەن ئاشۇ ئىزلارنى ئىزلەپ تېخىمۇ ئىلدام يۈگۈرۈشكە باشلىدىم. مۇبادامەنمۇ شۇ كىشىلەرگە يېتىۋالسام ئىدى - ھە!...

تۇيۇقسىز ئاڭلانغان قاتتىق كۈلكە سا-
داسىدىن چۆچۈپ كەتتىم - دە، ئەتراپقا ھەم
خۇشاللىق، ھەم چۆچۈش ئىچىدە كۆز يۈگۈرت-
تۈم. مەن تۇرغان يەردىن يۈز - يۈز
ئەللىك مېتىر نېرىسىدا دېڭىز سۈيىگە
باغرىنى چىلاپ چوقچىيىپ ياتقان غايەت زور
قىيا تاشنىڭ ئۈستىدە تۆت ئادەم، ياق، توغ-
رىراقى ئۈچ يېرىم ئادەم ئايىپقا قاقايىنىپ
ئولتۇرۇپتۇ، بايىقى كۈلكە ساداسى شۇ تەرەپ-
تىن كەلگەنىدى. دېمەك، مەن بۇ يەردە يال-
غۇز ئەمەس ئىكەنمەن. شۇ خىيال بىلەن تەڭ
ۋۇجۇدۇمغا بىر شېرىن ئىللىقلىق غۇزۇر-دە
تارىغاندەك بولدى، مەن خۇشاللىقىمدىن شۇلار
تەرەپكە قاراپ ئۇچقاندەك يۈگۈردۈم.

ئۇلار مېنى قىزغىن، لېكىن ئانچە تۈزۈت
قىلمايلا كۈتۈۋالدى. ئوزايمىدىن قارىغاندا ئۇ-
لار مېنىڭ بۇ يەرگە كېلىشىمنى ئاللىقاچان
بىلىگەندەك قىلاتتى. مەن ئۇلارغا مىللىتىمىزنىڭ
تىلى ۋە ئادىتى بويىچە سالام بەردىم. ئۇ-
لارمۇ ئۆز مىللەتداش كىشىلەردىن ئىكەن-
ئۇلار ماڭا خۇددى تىللا چاققۇسىدەك تاۋلىنىپ
جاراڭلاپ تۇرىدىغان، تاڭ شەبىنىمىدەك ساپ،
بۇلبۇلنىڭ سايىرىشىدەك يېقىملىق ۋە گۈزەل
ئانا تىلدا سالام بىلەن جاۋاب قىلدى. مەن
ئاشۇ تىلدىن چاققاش ئىچىدە ھەۋزى كەۋ-
سەرگە يېتىشكەندەك سۆيۈنۈپ كەتتىم. مەن يان-

نە ئاغزى تار قۇدۇقتىن بىر بانا - سەۋەب
بىلەن قۇدۇقنىڭ سىرتىدىكى ھەقىقىي دۇنياغا
چىقىپ قالغان پاقا ياكى كىچىككىنە توختام
كۈلچەكلەردە ياشاۋېتىپ، بىر كەلكۈن تۈپەي-
لى گۈلدۈرلەپ تۈرۈلۈپ ئېقىۋاتقان ئەزىم
دەرياغا چىقىپ قالغان بېلىجانىدەك چەكسىز
ھاڭ - تاڭلىق ئىلگىدە ھەمدە ئاجىز، لېكىن
بەھۇرۇر سېزەتتىم، مېنىڭ قەلبىمنى قىزىقىش
تەئەججۇپ، چۆچۈش، خۇشاللىق چۇلغۇالغانى-
دى. مېنىڭ كۆرۈش قۇۋۋىتىم بارغانسېرى
كۈچىيىپ، كۆرۈش - ئىلا پەرق قىلىش دائى-
رەم ئىستىروالۇق شەكىلدە بارغانسېرى كېڭىيىپ
بارماقتا، تۇيغۇ - سېزىملىرىم ئۆتكۈرلەش-
تەسەۋۋۇر ۋە تەپەككۇر ئىقتىدارىم ئىلگى-
ھېچقاچان كۆرۈلۈپ باقمىغان دەرىجىدە جان-
لانماقتا ئىدى. ئۆزەمنى قۇشتەك يەڭگىل ۋە
ئەركىن سېزەتتىم. لېكىن قەلبىمنىڭ چوڭقۇرىدا
ھە دېمەيلا پەيدا بولۇۋاتقان بىر خىل يۈ-
چۈن تۇيغۇ يۈرىكىمنى سىقىپ كۆڭلۈمنى غەش
قىلاتتى. بۇ ئىنسان ئۈچۈن ھەممە ئازاب-تىن
ئېغىر بولغان ئايرىلىش بىلەن ئۇچرىشىش،
يوقىتىش بىلەن تېپىۋېلىش ئارىلىقىدىكى يەك-
كە - يىگانىلىق، تەنھالىق ئازابى ئىدى.

ئۆلۈم ئەسلىدە قورقۇنچلۇق ئىش
ئەمەس، چۈنكى ئۆلگەندىن كېيىن نېمە بو-
لۇشنى بەندە بىلىپ بولالمايدۇ. لېكىن ئادەم-

تتى... ئۇلارنىڭ سەل نېپى-

بالا قىرغاق تەرەپىگە

قىيا تاشتىن ئۆتمىنى پەسكە

بىرەپ - داۋالغۇپ ياتقان

خىمالىغا خۇشۇپ ئولتۇرۇد-

تى. ئۇ يەردە چوڭ يىزىستان بولسا كىچىك.

دەل شۇ چاغدا دېڭىز تەرەپكە قاراپ ئولتۇر-

غان بالا بىر دىنلا خۇشال ۋارقىرىۋەتتى.

— كەلدى! كېلىۋاتىدۇ! ئىشەنە...

ھېلىقى ئۈچ يىگىت ئورنىدىن سەكرەپ

دا سەرەڭگە قېچىمچىلىك كېلىدىغان بىر ئاي-
پارات تۇراتتى. ئۇ قىز شوپۇرسىز لوتكىنى
ماتوز، پالاق بولمىسىمۇ ماتورلۇق كاتىر بىم-
لەن تەڭ ئۆزىدىغان سالنى ئاشۇ كىچىككىنە
ئاپپارات ئارقىلىق باشقۇرىدىكەن.

— ئېلېكترونلۇق مېگە! — دېدىم
مەن پىچىرلاپ، ئۇ قىزنىڭ قولىدىكى ئاي-پا-
رات شۇنداق دەپ ئاتىلاتتى. مەن بۇ قىز-
ۋە ئۇنىڭ قولىدىكى ئاشۇ ئايپاراتنى ئۆز
يۇرتۇمدىكى چاغدا بىر ماگىزىندىكى تېلېۋىزور-
دا كۆرگەنىدىم. تېلېۋىزور نومۇرىدا تو-
نۇشتۇرۇشچە، بۇ قىز مۇشۇ دېڭىز ساھىلىدا
ياشايدىغان بىر بېلىقچىنىڭ قىزى بولۇپ،
ساۋاتسىز بېلىقچى بۇ قىزنى ئۈچ يېشىدىلا
مەكتەپكە بېرىپتۇ. چۈنكى ئۇ بېلىقچى ئۆزى-
نىڭ ساۋاتسىز قالغىنىغا تولمىۇ ئۆكۈنىدىكەن.
بىلىمى يوق كىشىگە بۇ جاھاننىڭ قىزىقى،
راھىتى، خاسىيىتى ئەمدى نېسىپ بولمايدى-
غانلىقىغا كۆزى يەتكەن بېلىقچى، قىزى مەك-
تەپ يېشىغا توشقۇچە ئالدىراپ كېتىپ، ئۇنى
تولمىۇ كىچىك چېغىدىلا ئوقۇشقا بەرگەنىم-
كەن. دېڭىز ياقىسىدىكى بىر خىلۋەت كەپىدە
تۇغۇلغان بۇ يالغۇز قىز ھازىر خەلقئارادا
مەشھۇر ئېلېكترون مېگە مۇتەخەسسىسى بولۇپ
چىقىپتۇ. ئۇ شۇنچىلىك مەشھۇر ئالىم بولۇپ
كەتكىنىگە قارىماي، ئۆزى تۇغۇلۇپ ئۆسكەن
مۇشۇ دېڭىز ساھىلىدىن ئايرىلماي، بۇ يەر-
دە جەنۇبىي قۇتۇبقا تۇتاشتۇرۇش ئۈچۈن
قېزىلىۋاتقان يەر ئاستى تۈنەل قۇرۇلۇشىغا
يېتەكچىلىك قىلىۋېتىپتۇ. جەنۇبىي قۇتۇب-
تىن قېزىۋېلىنغان بايلىقلارنى ئۆز ئېلىگە توشۇش
ئۈچۈن، سۇ يولى بەك ئۇزۇن ۋە خەتەرلىك
بولغاچقا، دېڭىز ئاستىدىن تۈنەل قېزىپ،
جەنۇبىي قۇتۇبقا يۇقىرى سۈرئەتلىك ئاپ-تو-

تۇراتتى. لوتكىنىڭ ئۈستىدە بىرمۇ ئادەم يوق
ئىدى. شۇنداق بولۇشىغا قارىماي لوتكا سال
بىلەن تەڭ، سال لوتكا بىلەن تەڭ تېزلىكتە
ئۆزۈپ كەلمەكتە ئىدى.

بىز تەرەپتە سال غايەت زور دەرەخ
غوللىرىدىن باغلىنىدۇ. لېكىن بۇ كېلىۋاتقىنى
سەككىز - ئون تال بامبۇكتىن باغلانغان سال
ئىكەن. ھەش - پەش دېگۈچە شوپۇرسىز لوت-
كا بىلەن سال قىرغاققا يانداشتى. سالنىڭ
ئوتتۇرىسىدا تۇرغىنى بىر قىز ئىدى. ئۇ قىز-
نىڭ قايىقارا ئۇزۇن چاچلىرى، ئۇنىڭ يېرىم
يالىڭاچ يەلكىسىگە تال - تال بولۇپ چېچىلىپ -
يېيىلىپ تۇراتتى. تۈپتۈز، ئۇزۇن پۇتلىرىنىڭ
مۇسكۇللىرى تازا تولغان بولۇپ، يەڭ-مىز،
نېپىز كۆڭلىكى ئاشۇ گۈزەل پاچاقلارغا يۆگە-
لىپ دولقۇنلاپ تۇراتتى. قىزنىڭ نۇرلىنىپ
تۇرغان چوڭ - چوڭ شەھلا كۆزلىرى، چوڭ
ئويما ياقا كۆڭلەكنىڭ ياقىسىنىڭ قىرغىقىدىن
غىل - پال كۆرۈنۈپ، كۆتۈرۈلۈپ تۇرغان ئاي-
ئاق تولغان كۆكسى، قىزنىڭ غۇنچىدەك نېپىز
لەۋلىرىدە ئويىناپ تۇرغان نازۇك تەبەسسۇم،
قىزنىڭ خۇددى مەرمەر تاشنى يۇنۇپ ياساپ
قويغاندەك كېلىشكەن زىبا قامىتى گويا ئا-
دەمنىڭ پاراسىتى، بۈيۈك گۈزەللىكى، پاكلىم-
قى ھەققىدە يېزىلغان ئىنتايىن نەپىس شېئىر-
دەك ئادەمنىڭ قەلبىنى مەۋجەلەندۈرۈپ،
تومۇر - تومۇرلاردا بىر ئىللىق ئېقىم پەيدا
قىلىپ، كىشىنى قاقاقلاپ كۈلۈشكە، ياڭراق
ئاۋازدا مۇھەببەت، ھايات، گۈزەللىك، كۈ-
رەش ھەققىدە جاراڭلىتىپ زوق بىلەن ناخ-
شا توۋلاشقا، ئېڭىزگە، ئەڭ يۈكسەك چوققى-
لارغا قاراپ پەرۋاز قىلىشقا ئۈندىگەندەك
قىلاتتى...

ئۇ قىز سالنى توختاتتى. ئۇنىڭ قولم-

ئاپپاراتنىڭ يېشىل توپچىسىنى بېسىپ قويۇۋىدى. شوپۇرسىز لوتكا يادىن ئاجراپ چىققان ئوقئەك قىرغاقتىن ئايرىلىپ ئۇيۇق تەرەپكە قاراپ ۋىزىلداپ ئۇچۇپ، شىددەت بىلەن دول قۇن يېرىپ ئۇزۇپ كەتتى. ئۇنىڭ ئارقىسىدىن قىز ۋە يىگىتلەر چۈشكەن بامبۇك سالمۇ قوزغالدى. سال بارا - بارا تېزلىكىنى ئاشۇرۇپ غارقىراپ ئۇزۇپ كەتتى.

مەن قولۇمنى سايىۋەن قىلىپ لوتكىغا قارىدىم. بالىنىڭ قىيالىڭىچ تېنى قۇيىش نۇرىدا خۇددى كۈمۈش پارچىسىدەك يالتىراپ كۆزگە تاشلىنىپ تۇراتتى. لوتكىنىڭ سۈرئىتى بارغانسېرى تېزلىشىپ، ئۇيۇقتىن ھالقىپ كۆزدىن غايىب بولدى. سال ئۈستىدە ئالدى تەرەپكە - ئۇيۇقنىڭ نېرىسىغا تەلپۈنۈپ ئولتۇرۇشقا ھېلىقى ئۈچ يىگىت مەن تەرەپكە ئاخىرقى قېتىم قول ئىشارىتى قىلدى. ھايت - ھۇيت دېگۈچە، سالمۇ كۆزدىن غايىب بولدى. دېڭىز ساھىلى چوڭقۇر جىملىققا پاتاتتى.

20 - باب

قانچىلىك ۋاقىت ئۆتكىنىمنى بىلمىدىم، بىردىنلا كەچ كىرىشكە باشلىدى. دېڭىز ئۈستىگە تۆكۈلۈپ تۇرغان قۇياشنىڭ پارلاق نۇرى بارغانسېرى سۇسلاپ، تېپىتىمچ دېڭىز ساھىلى گىرىمىسەن غۇۋالىق ئىچىدە ئېرىپ كېتىۋاتقانداك قاراڭغۇلۇق قويىنغا سىڭىشكە باشلىدى. ئەسلىدە قۇياش ئولتۇرغانسېرى قاراڭغۇلۇق ئالدى بىلەن شەرق تەرەپتىن غەربكە قاراپ يېيىلىشى كېرەك ئىدى، لېكىن ھازىر نېمىشقىدۇر قاراڭغۇلۇق غەرب تەرەپتىن شەرقكە قاراپ يېيىلىۋاتاتتى. مەن دەررۇ ساھىلىمگە قارىدىم - ئۇزۇمچى ۋاقىتى بىلەن كۈندۈز سائەت ئون ئىككى، بۇ يەرنىڭ ۋاقتى

موبىل ۋە پويىز يولى ياساش تەسەۋۋۇرىنى مۇشۇ قىز بىرىنچى بولۇپ ئوتتۇرىغا قويغا. نىمەن. بۇ پىلان ئالىملار تەرىپىدىن قىزغىن ئالقىشقا ئېرىشىپتۇ. ھۆكۈمەت بۇ قىزنى دەررۇ مۇشۇ ئىشقا باشچى قىلىپ، بۇ بۈيۈك ئىنسانىيەتنىڭ رەھبىرىي ھوقۇقىنى ئۇنىڭغا ھۆرمەت بىلەن تاپشۇرۇپتۇ...

ھېلىقى ئۈچ ئۇيغۇر يىگىت ئۇ قىزغا ئېھتىرام بىلدۈرۈپ قولنى كۆكسىگە ئالدى. ئۇ قىزمۇ بۇ يىگىتلەرگە چىن كۆڭلىدىن ئۆزى غۇپ چىققان لەنتاپەتلىك، نازۇك كۈلكىسى بىلەن جاۋاب بەردى. ئۇ قىز مېنى كۆرۈپ ئانچىمۇ ئەجەپلىنىپ كەتمىدى، قىز ھاڭىمۇ دوستانە ۋە ئاقكۆڭۈللەرچە كۈلكىسى ئارقىلىق سالام يوللىدى. مەنمۇ دەرھال قولۇمنى كۆكسۈمگە قويۇپ جاۋاب سالام قىلدىم. يىگىتلەر سالامغا سەكرەپ چىقىۋالدى. ھېلىقى كىچىك بالا ھېچ ھېتىماستىن شالاڭشىتىپ سۈكۈپ بېرىپ لوتكىنىڭ تۇمشۇقىغا چىقىۋالدى. ئۇ شۇ تاپتا خۇددى تال ئۇچىغا قونۇۋالغان سۈڭۈك بالىسىدەك ئۇمىق ۋە شۇيۇملۇك كۆرۈنەتتى.

يىگىتلەر ۋە بالا قوللىرىنى پۇلاڭلىتىپ مەن بىلەن خوشلاشتى. شۇ چاغدا مەن ئۇ بالىنى تونۇپ قالدىم. بۇ بالا بايىقى مەخسۇس تال قايدىغان جابدۇق ياسايدىغان ئاقسۇلۇق تۇرۇپ مۇرچى ئۈستامنىڭ يىگىرمە ئالتىنچى ئوغلى ئىدى. مەن يول بويى كۆرگەن كىچىك بالىنىڭ ئاياغ ئىزى دەل مۇشۇ بالىنىڭ باسقان ئىزى ئىكەن...

ئۇ بالا مېنىڭ ئۇنى تونۇپ قالغىنىم ئۈچۈن خۇشاللانغان بولسا كېرەك، ھاڭا قاراپ كىچىككىنە قوللىرىنى پۇلاڭلىتىپ كۆز قىسىپ قويدى. مەنمۇ ئۇنىڭغا قاراپ كۈلۈمسىرەپ كۆزۈمنى قىسىپ قويدۇم. بايىقى قىز قوللىدىكى

ساقلىق، چىرىكلىك ئەمدىكى يېڭى دۇنيادا يەنە ساقلىنىپ تۇرالمىدىكەن. چۈنكى، قەيەردە شۇنداق بىلىمىزلىك، روھىي جاھالەت، قەلبى بۇزۇلۇش بولسا قايتا كۆتۈرۈلگەن يېڭى قۇياش ئاشۇ يەردە زېمىنغا چۈشۈپ، ئەنە شۇ ئىلىلەتلەرنى ۋە ئىلىلەتلەرنىڭ جاھىل قوغدىغۇچى كۈچلىرىنى ئۆزىنىڭ ئوتلۇق ھارارىتى بىلەن كۆيدۈرۈپ كۆل قىلىپ تاشلايدىكەن، شۇنىڭ بىلەن ئۇ يەردە يېڭىچە بىر دۇنيا ۋە يېڭىچە ئادەملەر — بىلىم، دوستلۇق، مېھنەت، ئىزلىنىش، تەرەققىيات، مېھرىبانلىق، مەدھىيەت، ئەقىل — پاراسەت، شەرى — ھايا، ئەخلا — پەزىلەت، پاك ۋە ھەقىقىي دىنىي ئىپتىقاد ئەۋج ئېلىپ، ھاياتنىڭ ئۆزى بىر پۈتۈن، نۇقسانسىز گۈزەللىككە ئايلىنىدىكەن...

مېنىڭ قەلبىمنى قوچۇپ، يۈرەك قېنىمنى جۇشقۇنلىتىۋاتقان يېڭى دۇنياغا تەلپۈنۈش تۇيغۇسى بايا ۋۇجۇدۇمنى ئىگىلىگەن قورقۇنچ ۋەھىمىسىنى بېسىپ چۈشتى.

ئادەتتە شۇنداق بولىدۇ — يېڭى نەرسىگە بولغان قىزىقىش تۇيغۇسى، كونا نەرسىنىڭ كۆندۈرۈش كۈچىدىن، ئاڭغا — ۋەكۈمران بولۇۋالغان قامال ئىسكەنجىسىدىن، ۋەھىمە — تەھدىتتىن ھامان غالىب كېلىدۇ... چۈنكى قەزىقىش، ئىنتىلىش بولسا ئەتىكى مۆجىزە ۋە كارامەتكە ھامىلداردۇر.

21 - باب

ئۇشتۇمتۇت ئۇپۇق تەرەپتە سۈبھى قىزىللىقنىڭ يېيىلىپ كۆتۈرۈلۈپ چىقىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ قالدىم.

تى بىلەن كۈندۈز سائەت ئىككى يېرىم. مېنىڭ سائىتىم ھازىر دۇنيادا سائەتچىلىك ساھەسىدە ئىشلىتىلىۋاتقان ئەڭ يېڭى، ئەڭ نا-زۇك تېخنىكىنىڭ مەھسۇلى ئىدى. ئۇنىڭ توغرىلىق دەرىجىسى ئىنتايىن يۇقىرى بولۇپ، قاراڭغۇدا چىراقتەك يورۇيدۇ.

ئەمدى بۇ نېمىسى؟ دەل چۈش ۋاقتىدا قاراڭغۇ چۈشكەننى كىم ئاڭلاپ باققان؟ ئۇنىڭ ئۈستىگە قاراڭغۇلۇق تەبىئەت قانۇنى بويىچە شەرقىتىن غەربكە قاراپ يېيىلماي، دەل بۇنىڭ تەتۈرىسىچە غەربتىن شەرقكە قاراپ يېيىلغىنى نېمىسى؟ مەن ھېچنەرسىنى چۈشىنەلمەي بېشىمنى كۆتۈرۈپ قۇياشقا قارىدىم ۋە ھاڭ — تاڭ بولۇپ تىنالمىي قالدىم — باياتىن ئاسمان گۈمبىزىنىڭ قاق ئوتتۇرىسىدا تۇرغان قۇياش ئەمدىلىكتە شەرقكە قاراپ ئىنتايىن تېزلىكتە ئولتۇرۇپ بارماقتا ئىدى. قۇياشنىڭ ئولتۇرۇش سۈرئىتى شۇنچىلىك تېز ئىدىكى، كۆزنى يۇمۇپ — ئاچقۇچىلىكنىڭ ئارىلىقىدا قۇياش ئۇپۇق سىزىقىغا قونۇپ، ئۇنىڭ ئاخىرقى شولىسى ئۆچتى — دە، يەر — زېمىن بىردىنلا قاراڭغۇلۇق قويىنغا چۆكتى. دەھشەت ھەم ۋەھىمىدىن يۈرىكىم توختاپ قالغاندەك بولدى. مەن ھېچنەرسىنى كۆرەلمىدىم. سائىتىمنىڭ چىرىقىمۇ نېمىشقىدۇر — يورۇماس بولۇپ قالغانىدى. پەقەت دېڭىز دولقۇنىنىڭ رېتىملىق شارقىرىشىدىن، يەر شارىنىڭ يەنە مەۋجۇتلۇقىنى، ئۇنى ھېس قىلىپ ئولتۇرغان ئۆزۈمنىڭ تېخى ھايات ئىكەنلىكىمنى بىلىپ

ھىجران، سېغىنىش، تەلپۈنۈش بىلەن

بېشىدىن ئۆتكۈزۈپ، ئەمدى خۇشاللىق ئىچىدە

دەۋسالغا يېتىپ بىر - بىرىنى قۇچاقلاش

ئۈچۈن يۈگۈرۈپ كېتىپ بارغان ئىككى ئاشىق -

مەشۇقتەك يېقىنلىشىپلا قالدى. مانا قۇياش

بىلەن زېمىن بىر - بىرىنى باغلاشقا ئاز

دادا، مېنى سۆيۈپ قوي...

(نەسر)

ئىلمىھاجان ئابلىم

دادا، شۇ تاپتا قەلبىنىڭ قانچىلىك ئازاب-لىنىۋاتقانلىقىنى بىلەمسەن؟

دادا، بىچارە ئانام سېنىڭ ئاياۋسىز زەر-بىلىرىڭدىن يۈرىكى لەختە - لەختە قان بولۇپ، ئەجەل سىرتىمىنى بىلەن باغلانغاندا، ھۆڭرەپ قۇچىقىڭغا تاشلانغانلىقىم ئېسىڭدىمۇ؟

مەن شۇندىن بۇيان ئىككىنچى بىر ئادەم نىڭ، ياق، ئۇنىڭلا ئەمەس، سېنىڭمۇ ئالدىڭدا خورلاندىم.

دادا، ئۆز جۆرىسىدىن ئايرىلغان دادىلار يېڭى جۆرە تاپقاندا، نېمە ئۈچۈن ئۆز بالىسىنى يامان كۆرىدىغان بولۇپ قالىدۇ؟ ئانىلارمۇ ئوخشاشلا ئانا تۇرۇپ جۆرىسىنىڭ پۇش-تىغا - يېڭى بالىسىغا نېمە ئۈچۈن ئادىلىق مېھرىنى يەتكۈزمەيدۇ؟ ...

كېچە، كۆككە كۆز مۇنچاقىدەك ئېسىلۋالغان يۇلتۇزلار جىمىرىلىشىپ، مىسكىن كۆڭلۈمگە ئارام بەرمەكتە.

ئەنە، ئۇلار ۋىلىق - ۋىلىق كۈلگەنچە ئايغا يېپىشىپ، ئۇنىڭغا بالىلارچە ئەركىلەۋاتىدۇ...

بىر چاغلاردا مومام ماڭا چۆچەك ئېيتىپ بەرگەندە، ئاي يۇلتۇزلارنىڭ ئانىسى، دېگەنسىدى. راستىنلا شۇنداق بولغاندا ئۇلار نېمەدېگەن بەختلىك - ھە؟!

شېرىن خىياللارنىڭ ئەللەيلىشى بىلەن

ئاستا - ئاستا مۈگدەشكە باشلىدىم... خىلمۇ - خىل مېۋىلەر بىلەن تولغان باغ-چا. ئانام بىلەن ئىككىڭلار كۈلۈشكىنىڭلارچە قولۇمدىن يېتىلەپ كېلىۋاتسىلەر. بىردە ئانا - نام مەڭزىمگە سۆيسە، بىردە سەن پىشانىمگە سۆيسەن. يول بويى كۈلكە، يۈرىكىم شادلىق-تىن تېپىرلاۋاتىدۇ. بىز تال باراڭلىق ئاستىغا كېلىپ ئولتۇردۇق. ئەمدى سەن مېنى ئۆز يېنىڭغا تارتىپ، قۇچىقىڭغا ئېلىپ يەپىلەشكە باشلىدىڭ. مەن بويىنىڭغا مەھكەم گىرە - سېلىپ، ئاتىلىق مېھرىڭنىڭ ئەللەيلىشىدە تاتلىق كۈلۈۋاتىمەن...

قاتتىق توۋلاشلىرىڭدىن چۆچۈپ ئويغاندىم. تاڭ ئەمدىلا سۈزۈلۈشكە باشلىغان. ئالدىمدا بايقىغا زادى، زادىلا ئوخشىمايدىغان سوغ بىر چىراي قەھرى بىلەن ھۆكۈرىمەكتە:

— ھۇ، ئىنىڭ بالىسى! شۇ چاقىچە...

بۇ ئاچچىق تىللار سەبى قەلبىمنى ھەرىكەتكە چاقتى. ئازاب ئىچىدە تولغاندىم. كۆڭلۈمگە تەسەللى بولسۇن ئۈچۈن، ئۆيىنىڭ ئار-قىسىدىكى پىنھان كۆل بويىغا چىقىپ قانغۇچە يىغلىدىم. كۆز چاناقلىرىم قۇرىدى. ئاشۇ چاغ كۆزۈم بىر ئىتقا چۈشۈپ قالدى. ئۇ ئەتراپىغا بالىلىرىنى ئولاشتۇرۇپ، ئۇلارنىڭ ئىنچىكە ۋە يۇمران تۈكلىرىنى ئانلىق مېھرى بىلەن توي-جاي يالماقتائىدى...

ئىدى. ئۇنى مەن ئۇخلاپ ئەمەس، كۈتۈپ ئەمەس، ئىزلىپ، ئاڭتۇرۇپ تېپىۋالدىم. بۇنىسى تېخىمۇ قىممەتلىك ۋە ھۇزۇرلۇق ئىدى!...

1985 - يىل دېكابىر 1986 - يىل يانۋار

ئۈرۈمچىدە يېزىلدى.

كۈزەللىكنى كۆرۈش بەختىگە، ئۇ بەخت ئاتا قىلغان خۇشاللىقنىڭ پەيزىنى سۈرۈش پۇرسىتىگە ئېرىشكەندىم. مېنىڭ شۇ مېنۇتتا تېپىۋالغىنىم، ئېرىشكەنلىكىم ئايرىلىشىمىدىن، يوقاتقىنىمىدىن، ۋاز كەچكەنلىكىمدىن ھەمىيەت ۋە ئەزىز

ئۈرۈمچى شەھەرلىك يازغۇچىلار جەمئىيىتى 2 - قېتىملىق

قۇرۇلتىيىنىڭ قارارى

(1986 - يىل 12 - ئاينىڭ 18 - كۈنى ماقۇللانغان)

رەئىس: شې ڭاڭجېڭ

مۇئاۋىن رەئىس: شەن ئېرىك، لى باۋشېڭ، ئابلىكىم باقى

باش كاتىب: ئابلىكىم باقى

مۇئاۋىن باش كاتىب: فەن خاۋۋېن

دائىمىي ھەيئەتلەر: ئابلىكىم باقى، ئىرىك سۈيى، ھەسەن تىلىۋالدى، ھەسەن ئىسمائىل، باۋدۇن نىياز، پەتتار، شەمشادۇ (ئايال، قازاق) قاتارلىق 21 كىشى. ھەيئەتلەر: ئابلىكىم باقى، ئىرىك سۈيى، ھەسەن تىلىۋالدى، ھەسەن ئىسمائىل، باۋدۇن نىياز، پەتتار، شەمشادۇ (ئايال، قازاق)، مۇھەممەد روزى يارقىن، جەمىل ئابدۇراخمان، تۇرسۇن روزى، ئابلىز مۇھەممەد قاتارلىق 39 كىشى.

ئۈرۈمچى شەھەرلىك يازغۇچىلار جەمئىيىتى 2 - قېتىملىق قۇرۇلتىيى

دائىمىي ھەيئەت رىياسىتىنىڭ قارارى

1986 - يىل 12 - ئاينىڭ 18 - كۈنىدىكى بىرىنچى سانلىق ئومۇمىي يىغىنىنىڭ

قارارىغا ئاساسەن، 1986 - يىل 12 - ئاينىڭ 18 - كۈنى يازغۇچىلار جەمئىيىتىنىڭ

تەزالىقىغا قوبۇل قىلىنغانلار:

ئابدۇرەھىم قاسىم، ئالىم مەخمۇت، ئىرىك سۈيى، ئىرىك نۇر، ئەخمەت ئىمىن،

ھەبىيۇلا مۇھەممەد، ئىلغارخان سادىق، مۇھەممەد روزى يارقىن، تۇرسۇن تىلىۋالدى.

تەراپىمىزنىڭ مۇقاۋىسىغا ئۆز ئىسمىمىزلا ئەمەس، سىمىنىڭ ئىسمىمىزنىمۇ چىرايلىق قىلىپ يازىمەن. ساۋاقداشلىرىم ئۆز داۋىلىرى ھەققىدە سۆز ئاچسا، مېنىڭمۇ دادام بار، دەپ پەخىرلىنىمەن.

بىراق، دادا، سەن ئۆز يۈزەك پارەڭنىڭ ئاتا مېھرىدىن مەڭگۈ مەھرۇم قىلىشنى خالامسەن؟ دادا، جېنىم دادا! مەن شۇ مىنۇتتا سېنىڭ مېنى باغرىڭغا مەھكەم بېسىپ، ئاتىلىق مېھرىك بىلەن يېنىش - يېنىشلاپ سۆيۈپ قو-يۇشىڭغا نەقەدەر تەشنا ئىدىم - ھە!

ئە، دادا! مېنى سۆيۈپ قوي...

ئە، قىسمەت ئىلاھى! مەن مۇنداق شور پىشانە ئىنسان بالىسى بولۇپ يارالغۇچە بىر كۈچۈك بولۇپ تۆرەلىمەيمەن!

دادا، كىشىلەر، يېتىم بالا تۇغۇلۇشى بىلەنلا ئۇنىڭ يۈزىگە پەرىشتە يۇندا چېچىۋېتىدۇ، دېيىشىدىكەن. سېنىڭ مەڭزىمگە بىرەر ئىش سۆيۈپ قويماستىنلا، ئاشۇ يۇنىدىن بىر گەنىڭنىڭمۇ؟ ئۇنداقتا، مەن بايا كۆرگەن ئىت، تېخى يېنىلا كۈچۈكلىگەن بېخىق قان يۇقى بالىلىرىدىنمۇ يىرگەنمەيدىكەنمۇ؟

دادا، سەن يەنىلا مېنىڭ دادام. ئىشەنمە-سەڭ قارا، مەن بوتۇلكىلارنى سېتىپ ئالغان دەپ-

يۇقىرى سەرە - سەرە (قۇيۇن) توغرىسىدا
 بىلىم بولغىنى بىلەن ھېكايە، تەسەرات،
 بولغاندىمۇ بىۋاستە تەسەرات يوق. سىز گە -
 ئولوگىيە ئالىمى، سىزگە بوران، يەر تەۋ -
 رەش، تېمپىراتۇرا توغرىسىدا گەپ سېتىش
 كۈلگىلىك، سىز بۇ توغرىدىكى بىلىملەرنىڭ
 پىرى. لېكىن مال دوختۇرلىرى مال سويۇش -
 نى قاسساپلارچىلىك بىلىمەسلىكى، ئوزۇق -
 تۈلۈك تەتقىقاتچىلىرى يېمەكلىكلەرنى ئۆي -
 ئاياللىرىچىلىك چۈشەنمەسلىكى مۇھىم.
 شۇڭا سىزنىڭ بوراننى ئۆز كۆزۈم بىلەن
 كۆرەي دېگىنىڭىز تولمۇ توغرا، سىزنىڭ بى -
 خەتەرلىكلىكىڭىزگە بىرىنچىدىن مەن، ئىككىنچى -
 دىن سىزنىڭ قابىلىيەتلىك، ئەمگەك ئەمۈر -
 چىسى شوپۇرىمىز مەسئۇل، ۋىلايەت رەھبەرلى -
 رى سىزنى بىز ئىككىمىزگە تاپشۇرغان، يول -
 چورۇق سىزدىن، رول تۇتۇش ئۇستامدىن
 بولىدۇ. بىز ھەر ئىككىلىمىز تىلانى - تىلانى
 سىناقلىرىدىن ئۆتكەن، ھەر قانداق قىيىنچىلىق -
 نى ئاسانلاشتۇرۇشنىڭ يولىنى خۇددى ئۆز

— دەرەخلەر ئوق تەگكەن جەڭچىدەك
 يېقىلىدۇ، كۆۋرۈكلەرنىڭ ئاستى چۇۋا - چات -
 قال بىلەن تىنىدۇ، ياپراقلار قورۇلۇپ، غۇن -
 چە ۋە دانلار تۈكۈلىدۇ، ئۆيلەرنىڭ ئۈستى
 ئېچىلىپ، دېرىزىلىرى تىنىمىسىز سىلكىنىدۇ،
 ئادەملەر ئۆيلىرىگە، مال - ۋاران قوتان -
 ئېغىللىرىغا گۇناھسىز قامىلىدۇ. تەبىئەت
 بۇ خىل غارا يىپ ئۇيراتقۇچ زەربىسى بىلەن
 مەغرۇر، بىزچۇ؟ بىز ھەممىگە كۈنۈك، مەغلۇ -
 بىيەت، زىيان - زەخمەت بىزنى قورقۇتالماي -
 دۇ، كۆچۈرۈۋېتەلمەيدۇ، شۇڭلاشقا بىز بۇ
 يەرنىڭ خوجايىنى، بۇ يەرنىڭ دەرەخلىرىمۇ،
 بوۋايلىرىنىڭ ساقاللىرىمۇ، خورازلىرىنىڭ
 قۇيرۇقلىرىمۇ قىغىر دېگەن سۆز بىكار
 چىقمىغان. بۇ سۆز بىزنىڭ بۇ يەردە ھەر
 يىلى 130 - 140 قېتىم بوران بىلەن ئېلى -
 شىدىغانلىقىمىزنىڭ ئىسپاتى. سىلەرچۇ؟ بىر
 يىلدا كۆپ بولسا ئۈچ قېتىم ياكى تۆت - بەش
 قېتىم بوراندىن زەخمەت چېكىسىلەر، لېكىن
 سىلەرنى قاقشاتقان ئۇ بورانلار 8 - 9 بال،

بوردان ئېغىزىغا قاراپ يولغا چىقايلى!

— غەلىبە ئۈچۈن!

— سالامەتلىك ئۈچۈن!

— ئۆلمەسلىك ئۈچۈن!

سەرتتا بوردان گۈركىرىمەكتە، ئۆي ئىچى

دېمىق، ئاچچىق ئىس، چاڭ بىلەن تولىغان،

بىزنىڭ ئايىلەت قول ۋە قاشلىرىنى ئوينىتىپ

ئۇزاق سۆزلىدى. يۇقىرىدىن كەلگەن ئاق

ئىش قىلىپ سالامەت بولايلى، يۇق-سىرىدىن كەلگەن مۇنۇ ھۆرمەتلىك ئالىم ئالىدىدا ئايەتلىك يۈزى تۈكۈلمىسۇن، چۈنكى ئۇ نې-مىلا بولمىسۇن بىزنىڭ مۇدىرىمىز-دە!

مانا پىكاپ ئىچى توپىغا توشىشى، مانا بىز زۇۋاندىن قالدۇق. ھەممىمىزنىڭ كۆزى

يولدا، شۇرقۇراپ ئېقىۋاتقان قۇم ئېقىمى، شېغىل - تاشلىق پولنى غىل - پال كۆرسىتىپ

قويىدۇ - دە، كەلكۈن سۈيىدەك داۋالغۇيدۇ. دەھشەتلىك گۈرگىرەشتىن قۇلاقلىرىمىز پۈتكەن،

ماشىنا چىرىقىدا غۇۋا كۆرۈنۈپ، يەنە كۆرۈن-مەي قالىدىغان تاشيوللا بىزگە نىجادلىق،

خۇشاللىق كەلتۈرگۈسى. بوراندا سىلىكىنىپ كېتىپ بارغان ماشىنىمىزنىڭ ئاۋازىمۇ بىزنىڭ

كىدەك ئۆچكەن. ھەممىمىزنىڭ كۆزى يولدا، ئاقىر، ھاكىلغاندەك ئاقىرىپ كەتكەن يول

ئۆستىدە ساغۇچ، كۈلرەك توپىلار تىنىپ-تىنىپ ئاقىدۇ. بۇ ئېقىن تومۇز كەلكۈنلىرىدەك سۈر-

لۈك، ھەيۋەتلىك، دۆلتۈنلۈك. مەن بوراننى نۇرغۇن كۆرگەنمەن. لېكىن ئۇنىڭ مۇنداق

ئادەمنى بۇزۇختۇم قىلىدىغان تىناسىم قايىنام-لىرى بارلىقىنى بىلمەيدىكەنمەن. مانا قاراڭ-

غۇلۇق خۇددى بىرسى تۇيۇقسىز كۆمۈر-مىزنى ئېتىۋالغاندەك بولدى. بىر نەچچە سېكۇنتلىق

تۈن قاراڭغۇلۇقىدا ئاغىنەم تالىپ سەگىپ قال-دى، ئۇنىڭ توپاقنىڭ ھۆركىرىشىدەك يېقىم-

سىز، غەزەپلىك، قوپال ئاۋازى بىزگە ھاياتىمىزنىڭ خەتەرگە يولۇققانلىقىنى تېخىمۇ چۈ-

شەندۈردى:

— ھەي ھارامتاماق ئىت شوپۇر، ساڭا گازنى ئۆچۈرمە دەپ نەچچە رەت ئېيتتىم؟

مانا ئەمدى ئالدىغىمۇ، كەينىڭمۇ ماڭالمىمىز، ئۆلمەكتىن باشقا ئامال يوق!

شوپۇر كەينىگە بۇرۇلۇپ خۇددى تالىپنى تىرىك يۇتۇدىغاندەك ئالىپ ۋارقىردى:

— سەن نېمە بىلەتتىڭ سامان قورساق!

— قېنى ئوت ئالدۇرۇپ باقە، بىر كۆ-رۈپ باقاي؟

دىرلاردىن كەم ئەمەسمەن، بەلكى ئۈستۈنمەن. مەن بىرلا ئىشتا، يەنى مەنەپ ئۈچۈن تىرد-

شش جەھەتتىلا باشقىلاردىن تۆۋەن ئوخشايمەن. ك-

شىلەرنىڭ ئەيىپى ھېسابلىنىدىغان بۇ خىل «قابىلىيەت»نىڭ ھەممە قابىلىيەتتىن ئۈستۈن

تۇرىدىغانلىقىنى نېمىشقا بۇرۇنراق بىلىمدىم - ھە؟ بۇ قابىلىيەت يېتىلگەن ئادەملەر مۇنۇ

بىزنىڭ ئايەت مۇدىردەك بولىدۇ. بۇنداق ئادەم ئاددىي ئانكىستى ئۆزى تولدۇرالماس-

تىن باشقىلارغا يېلىنسىمۇ، نە كاتىپلىق، نە تەرجىمانلىق، نە بوغالتىرلىق، نە مۇئەللىملىك-

نى قاملاشتۇرالىسىمۇ بەزىبىر ئۆسۈۋېرىدىكەن. بىزنىڭ ئايەت مانا ئۆستۈنمۇ ئۇ باشقىلارغا

نۇتۇق تەييارلاشتا قانچە قېتىم كۈلگىگە قال-دى، قانچە قېتىم تىل ئاڭلىدى؟ ئۇ ماشىنا

باشقۇرۇش بىلەن ئەتىيازلىق كۆچەت تىكىش ئەمگىكىگە كادىرلارنى سەپەرۋەر قىلىشتىلا

قابىلىيەتلىك. چۈنكى ئۇ باشقىلار بىلەن جە-دەل قىلىشتىن ھەرگىز قورقمايدۇ. زىياپەت

ئۇيۇشتۇرۇش، باشقىلارنىڭ خىزمەت ۋە «ئى-دىيە» سىدىن چاتاق تېپىشتا ئۇ ئەلۋەتتە

قابىلىيەتلىك. مۇشۇ جەھەتتە قابىلىيەتلىك بولغىنى ئۈچۈن بەلكى ھازىر ناھايىتى كىچىك

ئۇنىڭغا يارايىدىغان بىرمۇ كادىر بولمىسا كې-رەك. ئۇ ھەممىلا ئادەمنىڭ ئىشىنى كۈزىتىدۇ،

خۇلاسىلايدۇ، ياراتمايدۇ، ئۇ قول تىقمايدى-غان ۋە شۇ سەۋەبتىن كاشىلىغا ئۇچرىمايدى-

غان بىرمۇ ئىش يوق...

مەن ئايەت بىلەن يىگىرمە يىلدىن بې-رى بىللە ئىشلەپ كېلىۋاتىمەن. مەن ئۇنىڭ

نۇتۇقلىرىدىن ئاللىقاچان بىزار بولغانىمەن. ئۇنىڭ ھەر قانداق چىرايلىق گېمىمۇ ماڭا

قەغىش بالىنىڭ يىغىسىدەك ئاڭلىنىدۇ. لېكىن، ئۇ ھازىر ئىشخانا مۇدىرى، ھەر

قانداق ناچار ئادەمنىڭمۇ ئادەملىك غورۇرى بولىدۇ. بۈگۈن 12 بال بوران چىقىدىغان

بوران ئېغىزغا قاراپ كېتىۋاتىمىز. قېنى، بىزنىڭ ئايەت رولى قانداق باشقۇرارمىن.

لاشتى. ھەر خىل كىيىنگەن ئىدۇق، بىر خىل ساغۇچ توپا بىزنى چۈمكەپ بىر خىل توپا رەڭ قىلىپ قويدى. چىرايلىرىمىزمۇ كۆز، قۇلاق، ئېغىز، بۇرۇنلارغا توپا كىرىپ كەتكەنى ئۈچۈن بىر خىل رەڭگە كىرىپ، لايىدىن ياسالغان ئادەمگە ئوخشاپ قالدۇق. بىزنىڭ كىچىككىنە ماشىنىمىز ھەر قېتىم سىلكىنىگەندە بىر غېرىچتەك سىلجىپ بوران تۆۋىنىدىكى گوداڭغا قاراپ كېتىۋاتىدۇ. بىز ھازىر قەيەردە، قاچان دۈم كۆمۈرۈلىمىز؟ بىزنى ھېچكىم بىلمەيدۇ. ئەمما دۈم كۆمۈرۈلىمىز، قۇتۇلۇشقا ھازىرچە ئامال يوق. ماشىنىدىن چىقساق بىر دان بىزنى يوپۇرماقتەك ئۇچۇرۇپ ماڭىدۇ ۋە قۇم دولقۇنلىرى ئارىسىدا بۇرۇختۇم قىلىپ ئۆلتۈرىدۇ. مانا بۇ ئاسان ئۆلۈمگە ھەممە بىزلا قايىل، لېكىن بىز ئۆلۈشنى خالىمايمىز!...

ماشىنا سىلجىماقتا، بوران — قاپقارا تونۇردىن چىقىۋاتقان ھۆل سامان ئىسىدەك ئاچچىق ئېقىن بىزگە ئۇزلۇكىسىز ھۇجۇم قىلىپ، بىزنى ئەجەل گودىڭىغا ئىتتىرمەكتە. بىز ئۆلۈشنى خالىمايمىز، قۇتۇلۇشنىمۇ بىلمەيمىز. مەن ھەمراھلىرىمغا قازىدىم. ئوتتۇرىدا ئولتۇرغان ئالىم ئېسىل كىيىملىرى بىلەن ئىككىلىك قېلىنلىقنىكى تويىغا چۆمكىلىپ كۆزلىرىنى يېرىم يۇمۇپ، قوللىرىنى تىزىغا قويۇپ قېتىپ قالغاندەك جىمجىت ئولتۇرماقتا. ئۇ بەلكى ئۆلۈمنى ئەمەس، كەلگۈسىدە 12 بال بوران توغرىسىدا يازىدىغان ماقالىسىنىڭ مەزمۇنىنى ياكى مۇنۇ ئىنسانلارغا ئاپەت كەلتۈرىدىغان تەبىئەت ھادىسىسىنىڭ يولىنى توسۇشنىڭ ئۇسۇلى توغرىسىدا باش قاتۇرۇ-

شوپۇرنىڭ ئۇرۇنۇشلىرى بىكار بولىدى. ئېمىلا قىلىنمىسۇن ماتور قايتا ئوت ئالىمىدى. بەشىمىزدىن ھېچقايسىمىز بوران تىلىنى تىللىمىز. لىپچىلىك بىلىمەيدىكەنمىز. شوپۇرمۇ، مەنمۇ 10 بالدىن يۇقىرى بوران ئىچىدە قالغاندا ما- شىنىنى بىر ئۇچۇرۇپ - بىر ياندۇرۇپ ماڭ- غۇغىلى بولمايدىغانلىقىنى بىلمەيدىكەنمىز. بىزنىڭ نەمۇنچى شوپۇرنىڭ بۇ قانۇنى- يەتنى بىلمەسلىكى يامان ئەلەم قىلدى:

— ئوت ئالدۇرسەن، ماشىنىدىن چۈشۈپ قاپقىقنى قايرىدۇت، ماي يولىدا چاتاق بولسا جۈندە دەيمەن! — بىزنىڭ ئايەت شوپۇرنى نوۋغىلى تۇردى. شوپۇر تامدەك تاتىرىپ پۇتى بىلەن تەپكۈچنى مىدىرلىتىپ ماشىنى- سىنى غىڭىلداتماقتا. ئايەت مۇشتۇملىرىنى تۈگۈپ سەرگازدەك كۆكرىپ ۋارقىرماقتا:

1. — چۈش، قاپقىقنى ئاچ، تېز ياسا، تېز ماڭ! — دەيدۇ ئۇ ھېلىدىن - ھېلىغا قارا تۈتەك بىلەن سېرىق تۈتەك ئالمىشىپ سېرىق قۇم - شېھىل تاشلار ئېقىۋاتقان يولغا ئالاقزا- دىلىك بىلەن تەلۈرۈپ چىشىلىرىنى غۇچۇر- لىتىپ، — بىرەر ھادىسە بولسا كاللاڭ بىلەن جاۋاب قىلىسەن!

— چۈشمەيمەن! — دېدى شوپۇرمۇ ۋار- قىراپ، — ئالتە بالامنى كىم باقىدۇ؟ مېنى ئۆلۈمگە ئىتتىرىپ ئۆزەڭ ئامان قالماقچىمۇ؟ سېنىڭ نەرنىڭ پارتىيە ئەزاسى؟

— ماشىنا بوران تۆۋىنىگە سۈرۈلۈۋاتىدۇ يەنە ئازراقلا سۈرۈلسە نېمە بولىدۇ بىلەن- سەن؟ قۇتقۇز، ئامال تاپ!

— سەن تاپ، سەن قۇتقۇز!

— سەن قۇتقۇزسەن!

مەنى ئېچىپ، ما -

چۈشتى. ماشىنىدە -

ك - ئوزاڭ بىد -

ڭ كەينى چاقىغا

ۋارقىرىدى:

قەولۇڭنى! -

بىلەن بىزنىڭ تالىپ ياراملىق رەھبەرلەردىن

يولۇپ قالاتتى ئەمەسمۇ، ئىست، ئىست!...

مانا بىزنىڭ تالىپ ئاغىل - ئاغىل ۋارقىدە -

راپ ماشىنىدا ئىتتىرمەكتە، ئۇنىڭ بۇرۇنى قاندا -

غان، لەۋلىرى يېرىلغان، پۈتۈن بەدىنى توپا -

تەر ئارلاشمىسىدىن لايغا ئايلىنىپ، خۇددى

ئۈچۈن ئايىلەتتە كىلەرنى قۇتقۇزۇش بىزنىڭ باش تارتقىلى بولمايدىغان بۇرچىمىز ئىكەن! بىردىنلا يورۇقلۇققا چىقتۇق، قارا تۇمان يوقالدى. بىز بىر - بىرىمىزنى كۆردۇق. لېكىن بوران يەنىلا ئادەم ئۇچۇراتتى. بىز قول تۇتۇشۇپ، بىر - بىرىمىزنى يۆلىشىپ ئۆرنەمىزدىن تۇرۇشتۇق، ئەمدى ماشىنا سىلچىمىدى. ھازىرقى بوران بىزگە راھەت بىلىنمەكتە. دە-رەخلەر يىزاقتىن كۆرۈندى، ئەتراپ سۈزۈك، بوران ھەمىلا نېمىنى تازىلىۋەتكەن. بىردەم دىلا ماشىنىنىڭ ئىچى - تېشى، بىزنىڭ ئۈستى - بېشىمىزنىمۇ چاڭ - توزاڭدىن تازىلاپ بىزنى راھەتلىنىدۇرۇپ قويدى.

ھېلىقى ئون نەچچە ھېتر كېلىدىغان بوران ئېغىزى بىزدىن ئۈچ - تۆت ھېتر نېرىدا بۇرۇختۇم، قاپقارا كۆرۈنمەكتە ئىدى. — قۇتۇلدۇق! — دېدى ئايىلەت بىرىنچى بولۇپ سۆزلەپ، — مېھماننى بالايى - قازا-دىن ساقلاپ قالدىم!

— ئايىلەت جۈرىن سىز بولمىسىڭىز باھان كۈنگە قالاتتۇق جۇمۇڭ! — دېدى تالىپ كۈلۈپ قويۇپ.

ئۇ ئەلۋەتتە تەنە قىلماقتا.

— مېھماننى ئۆمىلەتكىنى ئۈچۈن جۈرىن

نى ماختامسىنا؟

شوپۇر غەزەپ بىلەن ئايىلەتكە ئالايىدى.

— نېمە؟ ئۆزەڭچە رولى مەن تۇتتۇم دەمىسىنا؟ يوليورۇق كىمدىن بولدى؟ ساڭا ئوڭ - سولنى كىم كۆرسەتتى؟ — ئايىلەت ئۆز تۆھپىسىنى دالۋاي قىلىپ ھەممىگە بىر قۇر قاراپ چىقتى. لېكىن ئۇنىڭ سوئالغا ھېچكىم جاۋاب بەرمىدى. خۇددى ماشىنىنى ئىلگىرىلەتكۈچىلەرنى تىلغا ئالدىغان ئادەم

تالىپ ھالىمىزلىنىپ سۇنالىلىنىپ ياتتى. لېكىن قوللىرى يەنىلا ماشىنىنى ئىتتىرمەكتە ئىدى. مەن پۈتۈن غەيرىتىم بىلەن چاقلارغا يامىشىپ يۈرۈپ ئۆمىلەپ ماشىنا ئىشىكىگە كەلدىم:

— ئايىلەت، سەنمۇ چۈشكىن!

— نېمە؟ مەن ماۋۇنىڭغا يول كۆرسەتتۇم.

تېمەن!

— نېمە دېگۈلۈك؟ ئەمدى كىم ياردەمگە چۈشىدۇ؟ مېھمانمۇ؟

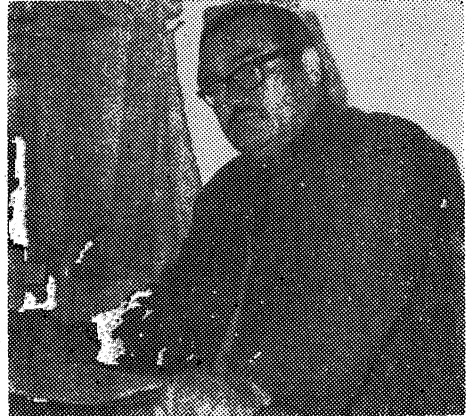
— مەن چۈشەي! — دېدى مېھمان مېنىڭ سوئالىمنى ئاڭلىغاندەك ماڭا قاراپ كۈلۈمسەردەپ. مەن ئەمدى ئايىلەت چۈشىدۇ، نېمىلا بولمىسۇن ئۇ يۇقىرىدىن كەلگەن مېھماننىڭ بىخەتەرلىكىگە مەسئۇل بولغاندىكىن مېھماننىڭ توپىدا يەر بېغىرلاپ مېڭىشىغا يول قويمايدۇ. غۇ، دەپ ئويلىدىم. لېكىن ئايىلەت خۇددى ھېچ ئىش بولمىغاندەك شوپۇرنىڭ بېشىدا دەۋەيلەپ، قوللىرىنى شىلتىپ، «ئوڭغا، سولغا!» دەپ يوليورۇق بېرىپ ئولتۇرماقتا.

ئاخىرى مېھمان يەرگە چۈشتى. مېھماننى كۆرۈپ ماڭا جان كىردى، تالىپقا غايىبىدىن كۈچ پەيدا بولدى. ئىككى يېنىمدا ئىككى قاۋۇل يىگىت يەر بېغىرلاپ ماشىنا ئىتتىرمەكتە. ماشىنا ئەمدى خېلىلا ئىتتىم ئىلگىرىلىدى. مېھمان تولىمۇ تېمەن، قاۋۇل ۋە جاپادىن قورقمايدىغان يىگىت ئىكەن، ئۇ كۈچەپ ما-شىنا ئىتتىرىپ كېتىۋېتىپ شۇنداق دېدى:

— بۇ قانچىلىك جاپا دەيسىلەر، بىردەملىك ئىش. ئون يىل خاڭ تېگىدە ھارۋا سۆ-رىگەنمەن!

چۈشىنىشلىك، بىز ماشىنىنى ئىتتىرىپ كېتىۋاتقانلار ئوخشاش ئادەملەرگەنمىز: توپىغا مىلىنىپ شۇ ئاشقا كەلگەنلەر بولغانلىقىمىز:

مېنىڭ بۇلتۇرقى ئىجادىيەت ئەھۋالىم

مەن دېھقانلارنى يېزىشقا ئامراق. مېنىڭ بىر قەدەر ياخشى يېزىلغان ئەسەرلەرىم ئومۇمەن يېزىغا بېغىشلانغان. شۇڭا مەن تۇرمۇش ئۆگىنىش ئۈچۈن ئومۇمەن يېزىلارغا بارىمەن. بۇلتۇر ئەتىيازدىن باشلاپ كەچكۈزگىچە تۇرپان، توقسۇن، پىچان، مەكىت، قەش قەر قاتارلىق جايلاردا بولدۇم. 5 - 6 ئاي ۋاقىت ئىچىدە ئۆزگىرىۋاتقان دېھقان تۇرمۇشى، دېھقان ئېڭى، دېھقان ئەخلاقى، ئومۇملاشتۇرۇپ ئېيتقاندا ئۆزگىرىۋاتقان دېھقان خاراكتېرىگە دائىر خام ماتېرىياللارنى خېلى كۆپ توپلىدىم. يېزىلاردىكى ئۆزگىرىشلەر مېنى نۇرغۇن يېڭى پىكىر، يېڭىچە قاراش ۋە ئەۋزەل ماتېرىيال بىلەن تەمىنلىدى. مەن ھېكايە، پوۋېست يېزىش بىلەن قاتار ئەنئەنىۋىي دېھقان ھاياتىدىكى ئۆزگىرىشلەرنى چوڭقۇر كەڭ ۋە يېڭىچە قىلىپ ئەكس ئەتتۈرۈش ئۈچۈن ھەممى چوڭراق ئەسەر يېزىشنى كۆزلەپ، مەكىت - دولان ھاياتىنى تېمى قىلىپ رومان يېزىشقا كىرىشتىم. ھازىر بۇ روماننىڭ كۆپ قىسمى يېزىلىپ بولدى. رومان دولانلىق بىر چوڭ ئائىلىنىڭ بىر نەچچە كۈنلۈك ئىشىنى مەركەز قىلغان. ئىسمى تېخى بېكىتىلمىگەن بۇ رومان قويۇق دولان تۇرمۇش پۇرىقى بىلەن ئەدەبىيات خەزىنىسىگە كىرگۈسى، مانا بۇ مېنىڭ بۇلتۇر قىلغان ئەڭ زور ئەمگىكىم.

قانچە ئەخمەق بولسىمۇ يولداش ياخشى، قانچە ئەگرى بولسىمۇ يول ياخشى.

توزاقتىن قورققان قۇش قىرىق يىل ئاچا ياغاچقا قونمايدۇ.

تۈگمەندە تۇغۇلغان چاشقان گۈلدۈرمامىدىن قورقمايدۇ.

قاغا غازنى دورسا پۇتى سۇنىدۇ.

شەرقىي تۈركىستان ئاپتونوم رايونى (ھېكايە)

پەرھات جىلان

شۇنداق دەيتتى. مەن بازغاننى يەرگە قويۇپ، تېلىپ كەتكەن بېلىمنى تەستە تۈزلەپ، ئېغىر-لاشقان قەدەملىرىم بىلەن ئىغاڭلاپ كېلىپ ئۇنىڭ يېنىغا ئولتۇردۇم.

— بەك يە، بەك تۇر، دېگەن گەپ بار، — دېدى ناسىر ئۇستام، بوغىچىسىدىن سۇدان ۋە زاغرا نانلارنى چىقىرىۋېتىپ.

مېنىڭ ئۇنىڭغا ئىختىيارسىز تۈردە زوقۇم كېلەتتى. ئۇنىڭ بەستى ئوتتۇرا بوي بولۇپ، قۇيۇپ قويغاندەك تولىق ۋە چىڭ ئىدى. گەرچە قويۇق ئۆسكەن بومبا ساقىلى ئاقىرىشقا باشلىغان بولسىمۇ، ساغلاملىقىدىن قىزىرىپ تۇرىدىغان مەڭزىلىرىدە كۆزگە چېلىققۇدەك قورۇق يوق ئىدى؛ نۇرلۇق قوي كۆزلىرىدە

مەن بۇ ھېكايىنى 1972 - يىلى ئاڭلىغانىدىم. ئۇ چاغدا مەن ناسىر ئۇستام بىلەن شىرىكلىشىپ تاشچىلىق قىلاتتىم.

ھېلىمۇ ھازىرقىدەك ئېسىمدە، تومۇز كۈنى لىرىنىڭ بىرى ئىدى. بۇنداق كۈنلەردە ئۇلانماي تاشچىلىق مەيدانى بەئەينى تونۇرغا ئوخشايدۇ. قىزىپ كەتكەن ئۇيۇلتاشنىڭ چوغدەك ھارارىتى ئادەمنىڭ تېنىنى كۆيۈدۈرۈپ، نەپ پەسنى بوغىدۇ. قاقاس تاغ باغرىدا ئاپتاپتىن پانا بولغۇدەك ئالقانچىلىكمۇ سايىۋەن تېپىلمايدۇ.

ئاپتاپ ۋە شامالدا كۆيۈپ قاپقارا بولۇپ كەتكەن يېرىم يالىڭاچ بەدىنىمدىن تەر شۇرقىراپ قۇيۇلۇپ تۇرىدۇ. شۇنداقتىمۇ، قولىمدىن

كەندىدۇق. ئۇمۇ ماڭا ئوخشاش بىر ئادەمنى دېھقاننىڭ بالىسى ئىدى. ئۇرايماخۇننىڭ ئا-
تسى رەھمەتلىك گايىت ئاكام ئۆزى دېھقان
بولسىمۇ، كىتاب كۆرىدىغان موللا ئادەم ئىدى.
شۇڭا، ئۇ ئوغلىنى تېخىمۇ چوڭراق موللا
بولسۇن دەپ ئۆرۈمچىدىكى تۇغقانلىرىنىڭ يې-
نىغا ئاپىرىپ قويىدى. شۇ كەتكەنچە ئۇرايما-
خۇن ئۇزۇن يىللارغىچە تۇرپانغا كەلمىدى.
كېيىن ئۇقاساق، ئۇ ئۆرۈمچىدىكى كاتتا مەك-
تەپلەردە ئوقۇپ ئەپەندى بولۇپ، قايسىدۇر
بىر ئىدارىدە خىزمەتكە ئورۇنلىشىپتۇ.

1947 - يىلى ياز كىرىشى بىلەن ئۇ يال-
قۇنتاغقا قايتىپ كەلدى. بىز ھەممىمىز بۇ كاس-
تۇم كىيىپ، چاچ قويۇۋالغان سالايەتلىك ئە-
پەندىنى كۆرۈپ، بىز بىلەن بىللە يايىداق
ئاتقا مىنىپ، پادا بېقىپ يۈرگەن ھېلىقى يا-
لىڭايىق ئۇرايىمنى تونۇيالمايلا قالدۇق. ئۇ-
نىڭدىن ئەيمىنىپ، زىيادە گەپ قىلىشقىمۇ يې-
تىنالمىتتۇق. ئەمما ئۇ باشقا ئەپەندىلەردەك
ئۇنداق ھاكاۋۇر ئەمەس ئىدى. ئۇ بىزلەر بى-
لەن ئوچۇق - يورۇق سالاملىشىپ، ئۆيلىرىد-
ىمىزگە بېرىپ، بۆلەكچىلا قىزىق پاراڭلارنى سې-
لىپ بېرەتتى. بىزمۇ ئۇنىڭ بىلەن ئۆزلىشىپ،
بۇرۇنقىدەكلا ئىچقويۇن - تاشقويۇن بولۇشۇپ
كەتتۇق.

بۇ چاغدا تۇرپاننىڭ ھەممىلا يېرىدە تازا
مالىمانچىلىق بولۇۋاتاتتى. بىر توپ قوراللىق
كىشىلەر سىڭگىم تاغلىرىغا چىقىۋېلىپ، يوشۇ-
رۇنۇپ يۈرۈپتۇ، ئۇلار ئۆيەر - بۆيەردە گو-
مىنداڭچىلارغا تېگىش قىلىۋېتىپتۇ دېگەن گەپ-
لەر چىقتى. يالقۇنتاغ ۋە سىڭگىم ئەتراپىد-
ىكى جايلارغا ھەربىيلەر تولۇپ كەتتى. ساقچى-
لار ھە دېسىلا «سىڭگىم ئېغىزىدىكى ئوغرىلار
بىلەن ئالاقىسى بار» دەپ، ئادەم تۇتۇقلىنى

قىياپەتتە بىر ئەسناغىچە شۇك بولۇپ قالدى،
ئاندىن ھەر دائىمقىدەك ئالدىرىماي سۆزلىدى:
— بىزلەر ياش چاغلىرىمىزدا تازىمۇ قارام
لۈكچەكلەردىن ئىدۇق. مەن - مەن دېگەن
نوچىلار بىلەن مۇشتلىشىپ تۇرىدىغان، مۇشت-
لاشقاندىمۇ ھېچقاندىقىغا بوش كەلمەيدىغان...
لېكىن ئۇنىڭدىن نېمە پايدا چىقتى؟
ئۇ يەنە بىر ئاز خىيال سۈرۈپ ئولتۇر-
غاندىن كېيىن، دوپپىسىنى بېشىغا كېيىۋېلىپ
يانپاشلىدى.

— لۈكچەكلىكتىن پايدا يوق... دەدى ئۇ
ۋە يەنە بىر ئاز جىم بولغاندىن كېيىن قو-
شۇپ قويدى:
— ئادەم بولسا بىزنىڭ ئۇرايماخۇندەك
بولسا بولىدۇ.
ئۇ «ئىبراھىم» دېگەن ئىسمىنى «ئۇرايىم»
دەپ تەلەپپۇز قىلاتتى.
— ئۇرايماخۇن دېگەنلىرى كىم ئۇ؟ -
دەپ سورىدىم مەن.

ئاسىر ئۇستام چوڭقۇر بىر تىنىۋالدى - دە،
قايتىدىن چەزانى قۇرۇپ ئولتۇردى. ئۇنىڭ
ۋۇجۇدىدا قانداقتۇر باشقىچە ھايىجانلىنىش
سېزىلدى.

— بىزنىڭ تۇرپاندا ئۇرايماخۇن دې-
گەن بىر يىگىت بار ئىدى، - دەدى ئۇ، -
يىگىت بولغاندىمۇ ئاجايىپ يىگىت ئىدى
جۇمۇ!

بۇ كەم سۆز، ئېغىر - بېسىق قېرى تاشچى-
نىڭ شۇنچە زوق بىلەن بېرىلىپ سۆزلىشىنى
مەن تېخى تۇنجى قېتىم كۆرۈۋاتاتتىم. ئۇ،
سۆزلىگەنسېرى جانلىنىپ تۆۋەندىكى ھېكايىنى
سۆزلەپ بەردى:

— بىز ئۇنىڭ بىلەن كىچىككىمىزدە يال-
قۇنتاغ بويىدىكى بىر مەھەللەدە بىللە ئۆس-

ئۈرۈمچىدىكى ئىلغار ياشلارنىڭ ئىنقىلابىي پائالىيەتلىرى ۋە يەنە كۆپ ئىشلار توغرىسىدا پاراك سېلىپ بەردى.

— شۇنداق بولغاندىن كېيىن بىزمۇ ئاز-تولا قورال تېپىشنىڭ كويىغا چۈشمەيمىزمۇ، دېدىم مەن جۇدۇنۇم ئۆرلەپ.

— بۇ ئوينىشىدىغان ئىش ئەمەس، دېدى ئۇرايماخۇن ۋە كۆزلىرىگە تىكىلىپ تۇرۇپ قوشۇپ قويدى، — سېنىڭ دېگىنىڭدەك قىلىشقا بولمايدۇ.

— ئەمىسە، قانداق قىلسا بولۇر؟ — مېنىڭ دېگىنىمدەك قىلىش كېرەك، —

دېدى ئۇ ۋە ماڭا مەنىلىك قاراپ قويدى. مەن ئۇنىڭ نېمە دېمەكچى بولۇۋاتقانلىقىنى بىلمەلمەي داڭ قېتىپ قالدىم ۋە ئۇنىڭ كۆزلىرىگە سىنچىلاپ قارىدىم.

— پەيتى كەلگەندە ساڭا دەيدىغان گېنىم بار، — دېدى ئۇ ۋە ئارتۇق سۆز قىلمىدى.

مەن ئۇنى ھەرقانچە قىستاپ باقساممۇ ئۇ زادىلا گەپ قىلغىلى ئۇنىمىدى. ئۇ ئاخشام شۇنداق ئۆتۈپ كەتتى.

ئارىدىن بىر كۈن ئۆتۈپ، ئىككىنچى كۈنى ئەتىگەندىلا ئۇرايماخۇن بىزنىڭ ئېشىك ئالدىغا كەلدى، تام تۈۋىدە زۇڭزىيىپ ئولتۇرۇشتۇق.

— يادىڭدا بارمۇ؟ مەن ساڭا «پەيتى كەلگەندە دەيدىغان گېنىم بار» دېگەنىدىم، — دېدى ئۇ ئاۋازىنى پەسەيتىپ.

— يادىدا بولمايچۇ، — دېدىم مەن، — ھە، قانداق گەپ ئۇ؟

— ئىشەنچلىك ئادەملەر بىلەن قىلىد-غان بىر ئىش بار، — ئۇرايماخۇن شۇنداق

تۇردى. پۇقرالار يىراق - يېقىنغا بارالمايدىغان، ئەتىسى - ئاخشىمى ئالا - تۈزگە چىقالمايدىغان بولۇپ كەتتى.

بۇ ئىشلارغا قاراپ ئىچىم قايناپ، ئۆزەمنى ئاران تۇتۇپ يۈرەتتىم. بىر كۈنى گۇگۇم چۈشكەن مەھەللەدە ئۇرايماخۇن ئىككىمىز ئىشىك ئالدىدا تاماكا چېكىشىپ ئولتۇراتتۇق. ئۇشۇمۇت ئېرنى كۈچىدىن مىلىتىق ئاسقان بىر ئەسكەر چىقىپ كېلىپ ئالدىمىزدىن ئۆتۈپ كەتتى. ئۇنىڭغا قاراپ يۈرىكىم سېلىپ كەتتى. ئولتۇرغان يېرىمدىن تۇرۇپ كەتكىنىمنى ئى ئۆزەممۇ بىلىمەي قاپتىمەن.

— ھە، نېمە بولدى؟ — دەپ سورىدى ئۇرايماخۇن.

— كۆردۈڭمۇ، ئاۋۇ ئۆستەك تەرەپكە كېتىۋاتىدۇ، — دېدىم مەن ھېلىقى ئەسكەرنى ئىشارەت بىلەن كۆرسىتىپ.

— ئۆستەك تەرەپكە كېتىۋاتسا نېمە بوپتۇ؟ — دېدى ئۇرايماخۇن ۋە پەيلىمىنىڭ بۇزۇلغانلىقىنى كۆرۈپ بىلىكىمدىن چىڭ تۇتۇۋالدى.

— شۇ يەرگە بارغاندا ئۇ گۈيتەوزىنىڭ گېلىنى بوغۇپلا ئۆستەڭگە تاشلىۋېتىپ، مىلىتىمىنى ئېلىپ قاچىمەن، سىڭگىم ئېغىزىغا كېتىمەن، — دېدىم ئۇنىڭ قولىدىن بوشىنىشقا ئۇرۇنۇپ.

— ساراڭلىق قىلما، ناسىر! — دېدى ئۇرايماخۇن ۋە بويىنۇمدىن قاماللاپ ئېلىپ مېنى سۆرەشتۈرۈپ ئۆزىنىڭ ئۆيىگە ئېلىپ كىردى.

شۇ كۈنى ئاخشىمى ئۇرايماخۇن ماڭا نۇرغۇن ئىشلارنى سۆزلەپ بەردى. ئىچكىرىسىدە بولۇۋاتقان ئىنقىلاب، مىللىي ئىلىمىنىڭ

— بىر يەردىن ئېلىپ چىقىدىغان مال بار، — دېدى.

— مال؟ — سورىدىم مەن ئۇنى چۈشەنمەي، — قانداق مال ئۇ؟

«ئۇنى ئاڭلىق، ياخشى ئادەم دەپ ھۈر-مەتلەپ يۈرسەم، ھارام مالنىڭ گېپىنى قىلىپ-ۋاتقىنىنى قارىغىنا!» دەپ ئويلىدىم ئېچىمىدە ئۇنىڭدىن رەنجىپ.

— قانداق؟ قورقاسەن؟ — دېدى ئۇ يەنە كۆزلىرىمگە تىكىلىپ.

مەن گەپ قىلماستىن ئورنۇمدىن تۇرۇشقا تەمەشەلگەندىم، ئۇرايىماخۇن قولۇمدىن قوپاللىق بىلەن تارتىپ يەنە ئولتۇرغۇزۇپ قويدى ۋە:

— ئۇ مالنى كۆرسەڭ چوقۇم خۇش بولىسەن... — دەپ قايتا سۆز باشلىغانىدى، مەن ئۇنىڭ سۆزىنى بۆلۈۋەتتىم:

— خاپا بولمىغىن، ئۇرايىماخۇن، ئۇنداق ئىشنى قىلالمايمەن. لۈكچەكلىكىمگە قازاپلا مېنى كانتۇلۇق قىلىدۇ دەپ ئويلىمىغىن. كەم-مەغل بولساممۇ، بىر پارچە نېنىمنى ھالاللاپ يەپ كېلىۋاتىمەن. ئۇرۇق — ئەۋلادىمىزدىنمۇ كانتۇ چىقىمىغان.

— ئەمەس، ئۆستەڭ بويىغا كېتىۋاتقان ئەس-كەرنىڭ گېلىنى بوغۇپ نېمە قىلاتتىڭ؟ — دېدى ئۇرايىماخۇن يەلكەمگە شاپلا قلاپ قويۇپ. مەن ئۇنىڭ تەنە قىلىۋاتقان ياكى چاقچاق

— ئۇرايىماخۇن، سېنىڭ مال دېگىنىڭ مەل-تىقىمىدى؟ — مەن ئۆزەمنى تۇتۇۋالماي، ئۇ-نىڭغا تېخىمۇ يېقىنراق سىلجىپ سورىدىم. — توغرا، مەلىتىق، قورال!

ئۇرايىماخۇن ئەمدى ماڭا كۈلۈپ قارىدى. — باشتىلا شۇنداق دېسەڭ بولمامدۇ. ئۇنداق ئىشنىڭ بولسا مانا مەن تەييار، جېنىمنى تەكسپ قويىدۇم، — دېدىم مەن مەيدەمگە ئۇ-رۇپ، — ھە، قېنى ئېيتقىنا، قورالنى قەيەر-دىن ئالىمىز؟ قاچان؟

— بۈگۈن چۈشتە. قەيەردىن ئالىدىغانلىقىمىزنى شۇ چاغدا كۆرسەن.

— ئاندىن كېيىن قانداق قىلىمىز؟ — ئاندىن كېيىن سىڭىگىم ئېچىرىغا كېتىمىز.

شۇنداق قىلىپ، پىشىن ۋاقتىمۇ بولۇپ قال-دى. يولغا چىقىش ئالدىدا ئۇرايىماخۇنلارنىڭ ئۆ-يىدە ئوبدان غزالىنىۋالدۇق. ئۇرايىماخۇننىڭ ئاتىسى گايىت ئاكام قاتتىق ھەسرەتلەنگەن بولسىمۇ زارلانمىدى. ئەكسىچە، ئۇ بىزنى ئال-دىرىتاتتى:

— چاپسان بولۇڭلار بالىلىرىم، تېز رەك كې-تىۋېلىڭلار. ئەمدى بولمايدىغان يېرىگە كېلىپ قالدى. بۇ قانخورلار ھامان سىلەرنى تۇتقىلى كېلىدۇ، تېز رەك كېتىۋېلىڭلار. تېخى تۇنۇگۇن ئاخشاملا نېرىقى مەھەللىدىكى ياسىن قارىنىڭ ئىككى ئوغلىنى بىراقلا تۇتۇپ كېتىشتى... ئاندىن گايىت ئاكام مېنىڭ قوللىرىمنى

بىز خوشلىشىپ چىققاندىن كېيىن، ئۆزۈڭمۇ گايىت ئاكام بىلەن سەيدىخان ئايالامنىڭ رايلىرى كۆز ئالدىمىدىن كەتمىدى. كېتىۋېتىۋاتقاندا، ئۇرايىماخۇنغا قارىسام، ئۇنىڭمۇ بېشى سىلاپ كېتىپتۇ. كىم بىلىسۇن، ئاتىسىنىڭ قوراللىرى ئۇنىڭ يۈرەك - باغرىنى ئېزىۋەتتى، ئانىسىنىڭ سۆيۈشلىرى ئۇنىڭ ماڭلىق كۆيۈرۈۋاتقاندىۇر. ئاھ خۇدا، بىز خەققە تارتقۇلۇق بۇ - ھە!

شۇ خىياللار بىلەن بولۇپ كېتىپ، كېتىۋاتقىنىمىزغا دىققەت قىلماپتىمەن. چاغدا قارىسام، ساقچى ئىمدارىنىڭ ئا كېلىپ قاپتۇق.

— ئۇرايىماخۇن، ساقچىنىڭ ئالدىغا قالدۇققۇ - دېدىم مەن ھەيرانلىقتا. ئۇرايىماخۇن جاۋاب بەرگىچە، يالقۇندىكى ھەممە ئادەم تونۇيدىغان تۇرسۇن س ئالدىمىزغا چىقىپ كەلدى - دە، بىزنى دىراتقىلى تۇردى:

— بولۇڭلار، بولۇڭلار! مەن سىلەرنى تۇرغىلى نەگاھ. باشقا ساقچىلار چۈشلۈك ماققا چىقىپ كېتىشتى. تېز بولايلى.

— قوراللارنى تەييارلاپ قويدۇڭمۇ؟ - دېدى، ئۇرايىماخۇن ساقچى ھەملىسىغا كىرىپ،

— ئوغلۇم ناسىر، سەن بىزنىڭ ئالدىمىزدا چوڭ بولغان، ئۆزىمىزنىڭ ئوغللىرىمىزغا ئوخشاش. ئۇرايىم بىلەن ئىككىڭلارمۇ خۇددى ئاغا - ئىنىدەك بىللە ئويناپ ئۆسكەن. بىر - بىرىڭلاردىن ئايرىلماڭلار. ئۇرايىم شەھەردە كۆپ تۇردى. قاتتىق - قۇرۇق، مۇشكۈللۈك - لەرگە كۆتەلمەي قالسا، ئۇنىڭغا ئوبدان يار - يۆلەكتە بولۇرسەن.

— غەم قىلىمىغىن گايىت ئاكا، - دېدىم ئۇنىڭ كۆڭلىنى ياساپ، - مەن ناسىرنى ئۆزەك بىلىمەنغۇ. ئۇرايىماخۇن مەن بىلەن بىللە بولسا ھېچقانداق جاپا تارتمايدۇ دېسىنا. غەم قىلىمىغىن گايىت ئاكا، مەن ئۇنىڭ سايىسىدە دەك نەگە بارسا يېنىدىلا بولىمەن.

ئاغزىمدا شۇنداق دېگىنىم بىلەن ئاتا - بالىغا قاراپ، مېنىڭمۇ كۆڭلۈم بۇزۇلدى. بولۇپمۇ، ئۇرايىماخۇننىڭ ئاتىسى سەيدىخان ئايالامنىڭ يىغىسى يۈرىكىمنى ئېزىۋەتتى. شۇ تاپتا ئۆزەمنىڭ يېتىملىكىمگە ئىچىمدە شۈكۈر قىلىدىم. ئاتا - ئانام ئاللىقاچان قازا تېپىپ يېتىم بولۇپ، خوتۇندىن تەلىمىم چىقماي بويىتاق بولۇپ يۈرۈردۇم. ئاتا - ئانام ھايات بولسا، ماڭمۇ ئۇلاردىن ئايرىلىش قانچىلىك مۇشكۈل بولۇردى!

بولدۇم. بۇ ئاقساقال پالگان بىز تېخى كىچىك بالا بولغان چاغلىرىمىزدا تۆمۈر سېلىمغا ئەس-كەر بولۇپ، ئاقسۇ، قەشقەرلەرگە بارغان؛ كېيىن يارىدار بولۇپ، تۇرپانغا قايتىپ كەلگەن؛ يېقىندا قولغا ئېلىنىپ، يەنە قېچىپ كەتكەنىدى. مانا ئەمدى سىڭگىمگە كېلىپ ئۇنى يەنە كۆردۈم.

— ھە ناسىر، سەنمۇ ئۆيدە ئولتۇرالماي قاپسەن - دە، - دېدى ئۇ مېنىڭ يېنىمغا كېلىپ.

— ھەي داۋۇت ئاكا، جاھاندا مەنلا گاڭگۈڭ دەپ ئويلىغانىمىدىڭ؟ - دېدىم مەن ئۇنىڭغا سۆز ياندۇرۇپ، - ئانىسى ئوغۇل بالا دەپ تۇغقان ئادەم بۇ كۈنلەردە قانداقمۇ ئۆيدە ئولتۇرالىسۇن.

— بولدى، زىيادە پاراك سالىما، جەڭ بولغاندا مۇشۇ گېپىڭدە تۇرالىساڭ ھېساب، - دېدى داۋۇت پالگان ۋە يوغان مۇشتۇمى بىلەن مەيدەمگە ئۇرۇپ قويدى.

بۇ يەرگە توپلانغان پارتىزانلار خېلى كۆپ ئىدى. پەملىشىمچە، ئالاھەزەل ئىككىسىنىڭ باراكتى. لېكىن، قورالنىڭ ئىشى چاتاق ئەمەس. قورال تۇتقانلار ئاران ئىككىسى - ئۈچ يۈزدەك بولۇپ، ئۇلارنىڭمۇ بىر-مىڭىمىزى كونا ئوۋ مىلىتىقلارنى ۋە بەدەۋلەتنىڭ دەۋرىدىن قالغان قارا مىلىتىقلارنى كۆتۈرۈپ يۈرۈشەتتى.

— كىرەك يوق، قېرىنداشلار، قورالنى جەڭدە دۈشمەننىڭ قولىدىن تارتىۋالسىمىز، - دەيتتى ئابدۇراخمان مۇھىدى پارتىزانلارنى رىغبەتلەندۈرۈپ.

بىزمۇ ئەلۋەتتە شۇنداق قىلىشقا بەل باغلىنىدۇق. ۋاقىتنى قولىدىن بەرمەي مەشق قىلىدۇق، مىلىتىق ئېتىشىنى ئۆگەندۈق. پات ئارىدا

تە، ھويلىنىڭ ئېرىقى بۇلۇڭىدىكى ئاتخانىغا كىردۇق. قوراللار بىلەن ئۇقلارنى ئۈچ ئاتقا بۆلۈپ تاختۇق ۋە شۇ ئۈچ ئاتقا ھېنىپ تېكىمۈەتتۇق. ئىشىمىزنىڭ مۇنداق ئوڭۇشلۇق باشلانغىنىدىن كۆڭلۈم كۆتۈرۈلۈپ تېخىمۇ غەيرەتلىنىپ كەتتىم.

— ھەي، دوستۇم تۇرسۇن، دېگەن بىلەن ئوغۇل بالا ئىكەنسەن جۇمۇ! - دەپ ۋارقىرىدىم مەن چۆلدە ئاتنى چاپتۇرۇپ كېتىۋېتىپ. تۇرسۇن ساقچى گەپلىرىمنى ئاڭلىدىمۇ، ئاڭلىمىدىمۇ، ئىشقىلىپ ماڭا قاراپ قويۇپلا ئېتىشنى چاپتۇرۇپ كېتىۋەردى.

شۇنداق قىلىپ، ئاخىرى سىڭگىمىمۇ يېتىپ كەلدۇق، تاغ ئۈستىگە چىقىپ، پارتىزانلار بىلەنمۇ كۆرۈشتۇق. ئابدۇراخمان مۇھىدى ئەپەندى بىزنى قارشى ئېلىپ، ئۈچىمىز بىلەن ئايرىم - ئايرىم قول ئېلىشتى. بىز ئېلىپ كەلگەن قوراللىرىمىزنى ئابدۇراخمان ئەپەندىگە تاپشۇردۇق. ئۇ، ئىككى ئاپتوماتىنى ئۇرايماخۇن بىلەن تۇرسۇن ساقچىغا، بىر مىلىتىقنى ماڭا تۆتۈرۈدى. قالغان مىلىتىقلارنى باشقا پارتىزانلارغا تارقىتىپ بەردى.

— ھە، ئەمدى مۇرادىڭغا يەتتىڭمۇ؟ - دېدى ئۇرايماخۇن، قولۇمدىكى مىلىتىققا ھەۋەسلىنىپ تۇرغىنىمنى كۆرۈپ.

— مەقسەتكە يەتتىم دېسەن، ئۇرايماخۇن، - دېدىم مەن، - ئوقۇغان ئادەم دېگەن باشقىچە بولىدىكەن - دە! بۇ ئىشنى تازىمۇ بەلەن توغرىلاپسەن جۇمۇ. ھەي، بۇ مىلىتىقنىڭ كاتتىلىقىنى كۆرمەيسەن!

ئۆپچۈرەمگە قارىسام، پارتىزانلار ئىچىدە مەن تونۇيدىغانلارمۇ ئاز ئەمەس ئىكەن. سالاملاشتۇق، ئەھۋاللاشتۇق. ئۇلارنىڭ ئارىسىدا بولۇپمۇ داۋۇت ئاكامنى كۆرۈپ بۆلەكچىلا خۇش

دۈشمەننىڭ ھۇجۇم قىلىشىنى كۈتۈپ تەييارلىق كۆردۈق.

دېگەندەك، بىز كېلىپ ئەتىسى كۈنى گومىنداڭچىلار ھۇجۇم قوزغىدى.

— قورال تۇتقانلار ئالدىغا ئۆتۈپ، چوڭ گە تەييارلىنىڭلار! قورالى يوقلار ئۆزەڭلەرنى دالدىغا ئېلىڭلار! — ئابدۇراخمان مۇھىدى بۇيرۇق بەردى.

گومىنداڭ ئەسكەرلىرى پولېميوت ۋە ئاپتوماتلاردىن ئوق ياغدۇرۇپ، «سا! سا!» دەپ سۈرەن سېلىپ، بىز تۇرغان تۆپىلىككە يوپۇرۇلۇپ كېلىشكە باشلىدى.

— ئېتىڭلار! — دەپ ۋارقىرىدى ئابدۇراخمان مۇھىدى.

پارتىزانلار قوراللىرىنى ئېشىقا سالىدى. راستىنى ئېيتسام، دەسلەپتە سەل قورققان دەك بولدۇم. تومۇز ئاپتېمىدا قىزىپ كەتكەن قۇمغا مەيدەمنى يېقىپ، چوقچىيىپ تۇرغان بىر قورام تاشنىڭ تۈۋىدە ياناتتىم. بىز شىمنى كۆتۈرۈپەرەك قاراپ باقسام، چۇقان - سۈرەن سېلىپ كېلىۋاتقان گومىنداڭچىلارنىڭ سانى يوق. ئۇلار بارغانسېرى يېقىنلاپ كېلىۋاتىدۇ. ئۇلارنىڭ ئاتقان ئوقلىرى باشلىرىمىزنىڭ ئۈستىدىن ۋىزىلداپ ئۆتۈپ تۇراتتى، ئەتراپىمىزدىكى قۇم ۋە تاش پارچىلىرىنى چاپچىرىتىپ ئۇچۇراتتى. يېنىمغا قاراپ باقسام، ئۇرايماخۇن بىلەن تۇرسۇن ساقچى ئاپتوماتلىرىنى تاراسلىتىپ ئېتىشىۋاتىدۇ. ئەنە، ئاق -

ساقال داۋۇت پالگانمۇ خۇددى ھېچ ئىش بولمىغاندەك تەمكىنلىك بىلەن مىللىتىنى بەتلەپ،

زەمگە كايىدىم ۋە تىترەپ تۇرغان قوللىرىم بىلەن مىللىتىمنى توغرىلاپ ئاتتىم. ئاندىن يەنە ئاتتىم، يەنە ئاتتىم... قوللىرىمنىڭ تىترىشى ۋە يۈرىكىمنىڭ سېلىشى ئاستا - ئاستا بېسىقتى.

ئېتىشماق راسا قىزىپ كەتتى. ھۇجۇم قىلىپ كېلىۋاتقان دۈشمەنلەردىن بىر نەچچىسى يېقىنلىشىپ، قىمىرلىيالمى يېتىپ قالدى. بىز تەرەپتىنمۇ بىر نەچچە كىشىگە ئوق تەگدى. ئارقىدا مۆكۈنۈپ تۇرغان كىشىلىرىمىز يۈگۈرۈپ كېلىپ، قۇربان بولغان ۋە يارىلانغانلارنىڭ قوراللىرىنى ئېلىپ جەڭگە چۈشتى.

دۈشمەنلەر گاھ يېتىۋېلىپ، گاھ يۈگۈرۈپ خېلى كۈچەپ باقتى - يۇ، ئامال قىلالىدى. بىز - لەر قىلچە تەۋرىمەشتىن شۇنداق بايلاپ ئات - قىلى تۇردۇقكى، ئاخىرى ئۇلار بىرتالاي ئادەمىدىن ئايرىلىپ، چېكىنىپ كېتىشتى. تۆۋەنگە قاراپ باقسام، سوزۇلۇپ، تۈگۈلۈپ، ئوڭدا - دۈمدە ياتقان ئەسكەرلەرنىڭ جەسەتلىرى ھەم جىلا يەردە كۆزگە چېلىقىپ تۇراتتى.

لېكىن، ئىش ئۇنىڭ بىلەن پۈتمىدى. — قاراڭلار، يەنە باشقا ئەسكەرلەر كېلىۋاتىدۇ، — دېدى بىر ياش پارتىزان قولى بىلەن يىراقتىكى تۆپىلىكنى كۆرسىتىپ.

دەرۋەقە، كۆز يەتكۈدەك ئازىلىقتىكى شۇ تۆپىلىككە قانداقتۇر مىللىققا ئوخشايدىغان بىر نەرسىنى كۆتۈرۈپ چىقىۋاتقان ئەسكەرلەر كۆرۈلدى.

— ئاران بىر نەچچىلا ئادەمغۇ، — دېدى يەنە بىر پارتىزان.

بوتۇلكىسىدەكلا بىر نېمىنى سالاۋىرىۋىدى،
بىز تۇرغان تۇپىلىككە بىر مىنا چۈشۈپ
شۇنداق پارتلاپ كەتتىكى، قۇم ۋە تاشلارنى
تەرەپ - تەرەپلەرگە ئۇچۇرتۇپ كەتتى.

— يېتىڭلار! — دەپ ۋارقىرىدى ئۇرايى-
ماخۇن. پارتىزانلار ئۇياق - بۇياققا يۈگۈرۈ-
شۇپ، دالدا بولغۇدەك جايلارغا يېتىۋېلىشتى.
ئەسلىدە ئۇيەر - بۇيەرگە تىكلەپ
قويۇلغان مىنمىوتلاردىن بىر نەچچىسى بار
ئىكەن. ئەتراپىمىزغا مىنلار كەينى - كەينى-
دىن چۈشۈشكە باشلىدى. قۇلاقنى يارغۇدەك
پارتلاشلار ھەممە يەرنى قاپلاپ كەتتى. شۇ
مىنمىوت دېگەن نېمىلەر بىزنى بەك ۋەيران
قىلىۋەتتى. ئەسلى قورالنىڭ كاتتىسى شۇ
ئىكەن جۇمۇ! قولىمىزدىكى ئازغىنا ئاپتومات،
بەش ئاتار، قارا مىلىتقىلار بىلەن ئۇنىڭغا
قانداق تاقابىل تۇرغىلى بولسۇن!

دەھشەتلىك پارتلاشلار ئىچىدىن يارىدار
بولغان پارتىزانلارنىڭ ئىگراشلىرى، قالايىمى-
قان ۋارقىراشلار ئاڭلىنىشقا باشلىدى. بىر
مۇنچە ئادەملىرىمىز قازا تاپتى. مىنلار
توختىماي چۈشۈۋەردى.

يېقىن جايلاردا پارتلىغان مىنلار ئۈستى-
بېشىمنى قۇمغا كۆمۈۋەتتى. مەن يەرگە يېپى-
شۇپ، ئىمان ئېيتىپ ئەجلىمنى كۈتۈپ

بان بولغان، ساق قالغانلىرىنىڭ ئىچىدىمۇ
بىرەر ئىچىلىرى يارىدار بولۇپ ياناتتى.
— ئات! — كۈچلۈك ئاۋازدا بىرلىگەن
بۇيرۇق قۇلقىمىنىڭ تۈۋىدىلا ياڭرىدى.

بۇ ئۇرايىماخۇن ئىدى. ئۇ، ئاپتوماتتىن
ئوق ياغدۇرۇشقا باشلىدى. باشقا پارتىزانلار-
مۇ ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ ئوق ئېتىشقا
كىرىشتى. ئېتىشماق يەنە باشلىنىپ كەتتى.
دۈشمەنلەرنىڭ پىيادىلىرى بىر يىاقىتىن،
ئاتلىقلىرى بىر يىاقىتىن قىستاپ، بارغانسېرى
يېقىنلاپ كەلمەكتە ئىدى. مەن پۈتۈنلەي
ئۆزەمنى ئۇنتۇغانىدىم. «ئۇلارنى يېقىن كەل-
مۇرمەسلىك كېرەك» دېگەن ئويىدىن
باشقا ھېچنەرسە كاللامغا كىرمەيتتى. پۈتۈن
ۋۇجۇدۇم بىلەن بېرىلىپ چەنلەپ ئاناتتىم.
ھەر بىر دۈشمەننىڭ يېقىنلىغىنىنى كۆرگىنىمدە
تېخىمۇ قىزىپ كېتەتتىم.

— ئاتلىقلار يېقىن كېلىپ قالدى! —
دەپ ۋارقىرىدى تۇرسۇن ساقچى ئۇرايىما-
خۇنغا نېرىقى بىر چەتنى قوللى بىلەن
كۆرسىتىپ.

— تۇرسۇن، داۋۇت ئاكا، ئىككىڭلار بۇ
يەردىكىلەرگە مەسئۇل بولۇڭلار! — دېدى
ئۇرايىماخۇن ۋە بىر نەچچە پارتىزاننى
ئەگەشتۈرۈپ، ئاتلىق ئەسكەرلەر يېقىنلاپ

— ئوق ئاز قالدى!

— مېنىڭ ئوقۇم تۈگىدى!

پارتىزانلارنىڭ تەشۋىشلىك ئاۋاز
ئاڭلىنىشقا باشلىدى.

— قېرىنداشلار! — دېدى ئابدۇر
مۇھىدى ھەمىرىگە ئاڭلىتىپ تۇرۇپ، —

چېكىنىۋال. ئىلى تەرەپكە ئۆتۈپ، ھەم
ئارمىيىگە قوشۇلىمىز. ئاتلىنىڭلار، قېرىنداشلار!

پارتىزانلار ئارقا تەرەپتىكى جىراغا
شۇرۇپ قويۇلغان ئاتلارغا قاراپ يۈگۈرۈپ

بىز بىر نەچچە يىل تېخىچە ئوق ئېتىشىۋاتقان
بىر پارچە زور تاشنىڭ كەينىدە تېزلىك

تۇرۇپ ئاپتومات ئېتىشىۋاتقان تۇرسۇن
ئۇشتۇمتۇت ئارقىسىغا يېقىلىپ يېتىپ قاپ

ئۇنىڭغا قاراپ دەپ تۇرغىچە، داۋۇت پاي
نىڭ سول بىلىكى قىچىقىزىل قانغا بويالغان

نى كۆردۈم.

— داۋۇت ئاكا! — مەن ئۇنىڭ يېنىدا

ئېتىلىپ كەلدىم.

— مېنىڭ بىلەن كارىڭ بولمىسۇن،

سىر، چېكىنىڭلار! — دېدى داۋۇت پالگ
مىلىتىنى ئوقلىدى:

— داۋۇت ئاكا...

لېكىن ئۇ مېنىڭ قايتا ئېغىز ئېچىش

قوبۇل قىلدى.

— ئات! — دەپ ۋارقىرايتتى ئۇرايىد.

ماخۇن. ھايات — ھامانلىق جىددىي پەيتتە
مەردانىلىق بىلەن كۆكرەك كېرىپ چىقىپ،

باتۇرلۇق ۋە پاراسەتنى بىرلەشتۈرەلىگەن
ئادەم جەڭچىلەرنىڭ ئىشەنچىسىنى چىقىرىپ،

غەيرىتىنى ئاشۇرىدۇ ۋە ئەڭ ياخشى باشلامچى
بولۇپ قالىدۇ. شۇ تاپتا ئۇرايىماخۇن بىلەن

تۇرسۇندىن ئىبارەت بىر ئىككىسى قەيسەر
يىگىت ئۆزلىكىدىنلا پارتىزانلارنىڭ ئىشەنچى

لىك كوماندىرلىرىدىن بولۇپ قالغانىدى.

ئۇرايىماخۇن قولىدىكى ئاپتوماتنى ئاتاتى
نى، بۇيرۇق بېرەتتى، بىر دەم ئۈيەردە، بىر

دەم بۇيەردە پەيدا بولاتتى، قەيەر خەتەر.
لىك بولسا شۇ يەرگە ئۆزىنى ئاتاتتى. ئۇ،

بەئەينى يالقۇنلاپ ئېتىلىپ تۇرغان ئۆچمەس
ۋۇلقانغا ئوخشايتتى.

— ئاتلىقلار!... ئەنە...

— كېلىپ قالدى...

— كەلدى!

بىر نەچچە پارتىزان سەكرەپ تۇرۇشۇپ
قاچتى. ئۇرايىماخۇن شىردەك ئېتىلىپ بېرىپ
ئۇلارنىڭ ئالدىنى توسىۋالدى.

— توختا! — دەپ ۋارقىرىدى ئۇ ئاپ.

كىمدىن كۈچ بىلەن تارتتى. ئاندىن يۈگۈرۈپ كېتىۋېتىپ نېرىدا ياتقان بىر ئاپتوماتنى ئېلىپ بويىنىغا ئاستى. ئىككىمىز ئارقا تەرەپتىكى جىراغا چۈشۈپ، ئۈرۈكۈپ، تېنەپ يۈرگەن ئىككى ئاتنى تۈسۈۋېلىپ مىندۇق ۋە ئابدۇراخمان مۇھىدى باشچىلىقىدا چېكىنىپ كېتىۋاتقان بىر نەچچە يۈز پارتىزاننىڭ كەينىدىن ئات سالدۇق. بىراق، جىرادىن چىقىش مىز بىلەنلا مېنىڭ ئېتىمغا ئوق تەگدى. ئات يىقىلدى. مەن ئاتنىڭ بويىدىن ئارتىلىپ چۈشۈپ نەچچە دومىلاپ كەتتىم. ئاندىن دەر- ھال قويۇپ، ئۇدۇلدىكى بىر تۈپىلىككە چىقىپ يېتىۋالدىم. بۇ جايدىن چېكىنىپ كېتىۋاتقان پارتىزانلار ۋە ئۇلارنىڭ كەينىدىن يېتىشەي دەپ قالغان ئۇرايماخۇن ئوچۇق كۆرۈنۈپ تۇراتتى. ئۇلارنىڭ ئىزىغا چۈشكەن گومىنداڭنىڭ بىر تۈەن ئاتلىق ئەسكىرى چۇقان سېلىپ قوغلاپ كېلىۋاتاتتى. مەن بۇلارنىڭ ھەممىسىنى كۆرۈپ ياناتتىم. شۇ ئەسنادا ئۇرايماخۇن ئېتىدىن ئاخلاپ چۈشۈۋالدى - دە، ئاپتوماتنى قولىغا ئېلىپ، جەينەكتەك چىقىپ تۇرغان تاغ تۇمشۇقىنىڭ كەينىگە ئۆتۈپ مۇ- كۈنۈپ تۇردى. ئاتلىق گومىنداڭچىلار تاغ كەينىدىن چىقىپ كېلىشى بىلەن تەڭ ئۇرايماخۇن ئاپتوماتنى ئۇلارغا توغرىلاپ شىد- دەتلىك ئوت ئاچتى. ھەش - پەش دېگۈچە ئاتلىق ئەسكەرلەردىن 10 نەچچىسى كەينى - كەينىدىن موللا قلاپ چۈشۈپ كەتتى، يەنە 4 - 5 ئاتمۇ يېتىپ قالدى.

ئۇرايماخۇن پارتىزانلارنىڭ ئوڭۇشلۇق چېكىنىپ كېتىۋېلىشى ئۈچۈن دۈشمەننىڭ ئالدىنى توساپ، ئۆزى پالغۇز جەڭگە چۈشكەندى. مەن نېمە قېلىشىمنى بىلمەي بۇ تەڭسىز

ئۇرايماخۇن... تەرلىشىپ كەتكەن چاپلىرى ماڭلىرىغا چاپلىشىپ، كۆزلىرى قىزىرىپ كەتكەن، ئاق كۆڭلىكىنىڭ يەڭلىرىنى تۈرۈپ، ياقىسىنى كەڭ ئېچىۋەتكەن ئۇرايماخۇن ھېلى ئۇياققا، ھېلى بۇياققا قارىتىپ ئاپتوماتتىن ئوق ئۈزەتتى.

— ئۇرايماخۇن، بولدى! ئەمدى كېتەيلى، — دېدىم مەن ئۇنىڭ يېنىغا ئۆمىلىپ كېلىپ.

ئەمما، ئۇنىڭ قۇلىقىغا گەپ كىرمەيتتى. ئاپتوماتنىڭ ئوقى تۈگىگەندە قۇربان بولغان بىر پارتىزاننىڭ مىلتىقىنى ئېلىپ يەنە ئاتتى. ئۇنىڭمۇ ئوقى تۈگىگەندە يۈگۈرۈپ بېرىپ، تاشلىنىپ قالغان بىر گراناتنى ئېلىپ ئاتتى. ئاندىن، دۈشمەنگە قارىتىپ ئاتقۇدەك يەنە نېمە بار ئىكەن دېگەندەك قىلىپ، ئەتراپتا ياتقان پارتىزانلارنىڭ جەسەتلىرىگە كۆز يۈگۈرتۈپ توختاپ قالدى.

— ئەمدى چېكىنەيلى... ناسىر... — دېدى ئۇ بوغۇلغان ئاۋازى بىلەن.

ئارقامغا بۇرۇلۇپ قارىسام داۋۇت پال- گانمۇ جان ئۈزۈپتۇ. ئۇ، خۇددى نەپەسى توختىغاندىن كېيىنمۇ دۈشمەننى توساپ قالماقچى بولغاندەك، تېخىمۇ مىلتىقىنى تۇتۇپ دۈم ياتاتتى.

يۈرىكىم ئېچىشىپ ئۆرتىنىپ كەتتىم. ھەي، ئالۋاستىلار، يەڭدۇق دەپ خۇشال بولۇشما! بۇ، ماختانغۇدەك ئۇتۇق ئەمەس. ياق! سەنلەر نامەرتلىك قىلىشتىڭ. سەنلەردەكى قوراللار بىزدىمۇ بولسا ئىدى، ئاز بولساقمۇ تۇرپانلىقنىڭ كارامىتىنى كۆرسىتىپ قوياتتۇق! ھېلىقى مىناميوت دېگەندىن بىزدە بىرسى بولغان بولسىمۇ...

— ماڭ، تېز بول! — ئۇرايماخۇن بىلەن

قېچىپ چىقىپ جىمسار، گۇچۇڭ تەرەپلەردە يېتىمچىلىك قىلىپ يۈردۈم. كېيىن ئۇرۇمچىگە كېلىپ، ئۆي - ئوچاقلىق بولۇپ تۇرۇپ قالدىم. ئابدۇراخمان مۇھىت باشچىلىقىدا چېكىندىگەن پارتىزانلار كېيىن ئۇقسام، شۇ كەتكىنىدە چە ئىلى تەرەپكە ئۆتۈپ كېتىپتۇ.

ناسىر ئۇستام يەنە شۇك بولدى.

— شۇنداق، — دېدىم مەن، — ئۇلار غۇلجا شەھىرىگە يېتىپ بارغانىدىن كېيىن، ئەخمەتجان قاسىمى قاتارلىق رەھبەرلەرنىڭ قارشى ئېلىشى ۋە غەمخورلۇق قىلىشىغا ئېرىشتى. ئابدۇراخمان مۇھىدى ئۈچ ۋىلايەت ھۆكۈمىتىنىڭ نوپۇزلۇق ئادەملىرىدىن بىرى بولۇپ قالدى. ئىككى يۈزچە ياش پارتىزان تاللىنىپ، مىللىي ئارمىيىنىڭ تەركىبىدىكى بىر روتا قىلىپ تەشكىللەندى. قالغانلىرى ئىلى تەۋەسىدىكى تۈرلۈك خىزمەتلەرگە ئورۇنلاشتۇرۇلدى.

مەن گويىكى ناسىر ئۇستامنى يېڭىدىن كۆرۈۋاتقاندا، يېڭىدىن تونۇۋاتقاندا ھەي-رەت ئىچىدە ئۇنىڭغا كۆز تىكتىم. خەلقنىڭ ئازادلىقى ئۈچۈن قۇربان بولغان قەھرىمان شەپقىتىنى سېغىنىپ ئەسلەۋاتقان تاشچى ئۇستامغا قارىسام، كۆز ئالدىمدا گويىكى ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرىدىكى گىگانت پالۋاننىڭ ئوبرازى گەۋدىلەنگەندەك بولدى. ئۇنىڭ ھېكايىسىنى ئاڭلاپ ئولتۇرۇپ گەپ قىلىشقا بولساممۇ، قەلبىمنىڭ چوڭقۇر يېرىدە بۇ پېش-قەدەم پارتىزانغا قارىتا بۈيۈك ھۆرمەت تۈي-غۇسى قوزغالدى.

جەڭگە يۇقىرىدىن قاراپ ياتاتتىم. يېنىمدىكى ئوقلارنىڭ ھەممىسىنى ئاللىقاچان ئېتىپ تۈگەتكەنىدىم. قولۇمدا تۆمۈرنىڭ سۇنۇقىمۇ يوق. قۇرۇق قول بىلەن نېمە قىلالايمەن؟!

مەن ھوشۇمنى يىغىۋالغۇچە، قارىسام، نېرىقى تەرەپتىن ئايلىنىپ ئۆتكەن بىر توپ ئاتلىق ئەسكەرلەر يان تەرەپتىن كېلىپ، ئۇرايماخۇنغا مۆلدۈردەك ئوق ياغدۇرۇۋەتتى. ئۇرايماخۇن ئاپتوماتىنى چىڭ تۇتقىنىچە يېپىلىپ يېتىپ قالدى.

— ئۇرايماخۇن!!! — دەپ ياتقان جايمىمدا

دا بېشىمنى يەرگە ئۇرۇپ يىغلاپ كەتتىم، — ئۇرايماخۇن، باتۇر قېرىندىشىم! شۇنچە ياش تۇرۇپ زەپمۇ ئالدىراپ كېتىپ قالدىڭغۇ! ئەمدى مەن قانداق قىلىمەن؟ گايىت ئاكامغا نېمە دەيمەن؟ سەيدىخان ئايلاغا نېمە دەيدەن؟ ھەي، ئىسىت، ئىسىت...

لېكىن، قاقشىغان بىلەن ئامال قانچە؟ قازاغا شىپا يوق. ئۇرايماخۇن ئەنە شۇنداق قىلىپ، پارتىزانلارنىڭ ئامان - ئېسەن قۇتۇلۇپ كېتىشى ئۈچۈن ئۆزىنى قۇربان قىلدى. گومىنداڭچىلار ئۇرايماخۇننىڭ تۇيۇقسىز زەربىسىدىن ئۇپۇر - تۇپۇر بولۇشۇپ، ئۆزلىرىنى ئوڭشاپ ئالغۇچە ئاتلىق پارتىزانلار ئاللىقاچان كۆزدىن غايىپ بولغانىدى.

... ناسىر ئۇستام ھېكايىسىنى تاماملىدى ۋە بىر ئاز شۇك ئولتۇرغاندىن كېيىن قوشۇپ قويدى:

— ئۇرايماخۇن ئەنە شۇنداق يىگىت ئىدى، ئۇ قۇربان بولدى. مەن تۇرپاندىن

«ۋاپا» ناملىق ھېكايەم ئېلان قىلىنغان ژۇر-
نال شەھىرىمىزدە تارقىلىپ، بىر نەچچە كۈن-
دىن كېيىنكى بىر ئەتىگەندە كىتاب پۇرۇش-
نىڭ ئالدىدىن ئۆتۈپ كېتەۋاتقىنىدا،
كىمدۇر بىرسى: «ھاي، توختىغىنا»
دەپ توۋلاپ قالدى، مەن ۋاپاسىمىمنى
دەرھال تورمۇزلىدىم - دە، سەكرەپ دېگۈدەك
يەرگە چۈشتۈم. قارىسام، مەھەللە مەسچىتى-
مىزنىڭ كاتتىلىرىدىن بىرى بولغان خۇدا بەر-
دى مەزىن بىر ژۇرنالىنى تۇتقان ھالدا ماڭا
قاراپ ھومىيىپ تۇرۇپتۇ. «ھۆرمەتلىك بو-
لۇپتۇ - دە، ئالدىراشچىلىقتا كۆرمەي ئۆتۈپ كې-
تىپتەن» دەپ ئويلىدىم مەن. دېمەسمۇ، شۇ
كۈنى ئىشقا كېچىكىپ ماڭغانىدىم.
مەن ۋاپاسىمىمنى يولنىڭ چېتىگە توختىتىپ
قويدۇم - دە، تېز - تېز مېڭىپ خۇدا بەردى
مەزىنىڭ ئالدىغا باردىم.

— ئەسسالامۇ ئەلەيكمۇ! تىنچ تۇردىلىمۇ؟ —
مەن ئامان - ئېسەنلىك سورىغاچ ئىككى قو-
لۇمنى ئۇزاتتىم. بىراق، ئۇ قوللىدىكى ژۇرنال
بىلەن قولۇمغا «پاقتىدە» بىرنى سالىدى. مەن

مىلىدىن گاڭگىراپ قالدىم:
— مەزىن تاغا، بۇ قانداق ئىش؟ — دېدىم
مەن ھەيرانلىق ئىچىدە، ئۇنىڭ بۇلۇتلۇق ئاس-
ماندەك تۇتۇلغان چىرايىغا قاراپ.
— خۇيسەنلىك قىلىۋاتقىنىنى قارا بۇنىڭ! —
دېدى خۇدا بەردى مەزىن ژۇرنالىنى پۇلاڭ-
لاتقان ھالدا، — نېمىلەرنى يېزىپ يۈرسەن؟
ئەجەپ ئاتىكاچى بولۇپ كېتەيسەن! داداڭ
ساۋۇراخۇن سېنى مۇشۇنداق بولمى-
نەرسىلەرنى يازسۇن دەپ ساۋاتلىق قىلىپ
قويغانىدى...

خۇدا بەردى مەزىن ئۆچكە ساقلىغا تۈكۈ-
رۈكىنى چاچرىتىپ، مەدداھلاردەك ئىچ - ئى-
چىدىن قايناپ سۆزلەپ كەتتى.
مەن ئىشنىڭ تەكىتىگە يەتتىم. خۇدا بەردى
مەزىننىڭ زەردىسىنى قايناتقان نەرسە، مېنىڭ
«ۋاپا» ناملىق ھېكايەم ئىكەن - دە!

— ئالدىلىرىدا خاتا قىلغان ئوخشىماي-
مەنمۇ؟ — دەپ سورىدىم مەن ھېچنەرسىنى
ئۇقمىغان قىياپەتتە.
— خاتا قىلغان ئوخشىمايمەنمۇ؟ — خۇدا

قىلىدىك، گۇناھ! ئاللا - ئىگەم ئالدىدا، پەيغەم -
مېرىم ئالدىدا، يۇرت - جامائەت ئالدىدا
ئېغىر گۇناھ قىلىدىك! چۈمبەلگە تىل تەككۈز -
مەك گۇناھ ئىكەنلىكىنى بىلىمەيتىك! چۈمبەل
دېگەن، ئايال كىشىنى نامەھرەمدىن، يامان
كۆزدىن، تۇيۇق يولدىن ساقلاش ئۈچۈن يارىم
تىلغان خاسىيەتلىك نەرسە تۇرسا، سەن
«چۈمبەل ئايال كىشىنىڭ پاك ياكى ئاپاكلىق -
قىنىڭ گۇۋاھچىسى ئەمەس» دەپ ۋالاقلاپ
سەن!...

— مەزىن تاغا، ساماۋەردەك پورۇقلاۋەر -
مىسالە، — دېدىم مەن ئۇنىڭ سۆزىنى بۇ -
لۇپ، — راست گەپ قىلغان ئادەم گۇناھ قىلى -
غان بولماس...

— ساماۋەردەك دەپ كەتكەننى تېخى، —
دەپ دىۋەيلىدى خۇدا بەردى مەزىن چۆچە -
خورازلاردەك ھۈرىيىگەن ھالدا، — بۇنداق
گۇناھلىق ئىشلارغىچۇ، ساماۋەردەك ئەمەس،
ھەزرىتى بېگىمدىكى داشقازاندەك پورۇقلاپ -
مەن، ئېيتقىنى، چۈمبەللىك ئايالنىڭ ئىپاك -
لىقىنى نەدە كۆرگەندىك؟

— ھوي، غەرەزنى چۈشەنسىلىچۇ! مەن

كەلتۈرمەكچىمۇ؟ مىسالە، ساقال -
سۆز ئېچىپ ئەجەپ زەھىرىگىنى چاچ
خۇدا بەردى مەزىن سازايى تو -
كۈچەپ كەتتى، ئۇ ئەتىراپىمىزغا
كىشىلەرگە قاراپ قولىنى پۇلاڭلىتىپ
ئىكە باشلىدى، — ھاي جامائەت، ما -
نىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلىدىڭلارمۇ؟ بۇ
نىڭ ئازراق ساۋاتى چىقىپ قاپتىك -
كى بولمىغۇر نەرسىلەرنى يېزىپ،
ھاي، ئەدەب - دىيانەتتىن سۆز ئېچى -
ئىمان ئاياللىرىمىزغا بۆھتان چاچا -
مۇشۇنداق ئىمانسىز بەچچىغەزلىرىمىز
دىن ئىمانىمىز، دىنىمىز بۇلغىنىپ كە -
خىرەتلىكىنى ئويلىمايدىغان بۇ ئۇ -
ئۇدۇل ئەھلى دوزىخى بولىدۇ...

خۇدا بەردى مەزىننىڭ جاۋاغا
پۇكلىشىپ كەتكەنىدى، كالىپۇكىلىرى
بىر - بىرىگە تېگەتتى. ئولاشقان
نىڭ بەزىلىرى ئۇنىڭ ۋەزىنى تە -
دەك باشلىرىنى گىلدىگىشتە، يەنە
بىر - بىرىگە پىچىرلىشىپ غۇلغۇلا ق -
مەن شۇنى چۈشەندىمكى، خۇدا بە -

ئاچاڭلىمىستى؟ — دېدى روزىكام توڭلۇق بىلەن.

— يەنە كىمكەن سىزگە شىلتىڭ ئات-قان؟ — دېدىم مەن قىزىقچىلىق قىلىپ، — ماڭادەڭا ئۇنىڭ ئىسمىنى، بىر ئەدەپنى بېرىپ قويماي.

— خېلى تۈزۈك بالا دەپ يۈرسەم، تازىمۇ خۇپسەن بىر نېمە بولۇپسەن! — روزىكام ماڭا ئالايدى، — ئۆزىگە مەلۇملۇق تۇرسا، يەنە سىنى خاپا قىلغان كىم دەپسەن! سەن بولماي يەنە كىم بولاتتى، ماختاپ قويىسام، نېمىلەرنى يېزىپ يۈرىدىغان بولۇپ قالىدۇك — ھە؟

روزىكامنىڭمۇ ھېكايەمدىن نارازى بولغانلىقىنى چۈشەندىم.

— يازغىنىم بولماپتۇمۇ؟ — دەپ سورىدىم مەن ئۆزەمنى ساددىلىققا سېلىپ.

— بولامتىكىن ئەمەس! — روزىكام كۈچەپ سۆزلىگەنلىكتىن گۆرەن تومۇرلىرى كۆپۈپ كەتتى، — يازغانلىرىڭمۇ بىز خەقتە بار ئىشلار،

لېكىن، يازىدىغان نەرسە تاپالماي قالغاندەك، ئۆزىمىزنىڭ ئەيىپىنى كولاپ نېمە قىلاتتىڭ؟ خەقلەر بىزنى زاڭلىق قىلىشمايدۇ؟ خېلى ئوبدان بىر نەرسىلەرنى يېزىۋاتقاندا قىلىۋىدىك، ئايلىنىپ قالغاندەك تاپقان ئىشىڭنى قا-را. يازىدىغان نەرسە تاپالمايغان بولساڭ، روزىكامدىن سورىساڭ بولماسمىدى — ھە؟ مەن ساڭا يەنە يەر ئىسلاھاتى ھەققىدە سۆزلەپ بېرىتتىم، بۇلار بىر ئۆمۈر يازساڭمۇ يېتەتتى... راستىنى ئېيتسام ئۇكا، سەندىن قاتتىق را-يىم قايتتى.

روزىكام يەنە نېمىلەرنىمۇ سۆزلەپ كۈتۈلدىغىنىچە دەرۋازىدىن چىقىپ كەتتى، مەن ئۇنى توختىتىشنى، كۆڭلۈمدىكى گەپلەرنى ئېيى-

غان چېغىدىكى مۇڭلۇق ئاۋازى ئەمەس، بەلكى كۆڭۈلنىڭ غەشلىكىنى قوزغايدىغان بوغۇق، چىرىقراق ئاۋازى مېنى خېلى ئۇزاققىچە ئۇ-زىتىپ قويدى.

خۇدا بەردى مەزىن بىر مۇنچە كىشىلەر ئارىسىدا ماڭا تەننەپ بەرگەن بولسىمۇ رو-ھىمنى چۈشۈرەلمىدى. چۈنكى ئۇ مېنىڭ ھۈر-مىتىمگە ئېرىشكەن مۆتىۋەرلەر قاتارىدا يوق بىر بەندە ئىدى. بۇ سەپرا مەزىنىنىڭ چۈم-بەل سېلىپ يۈرىدىغان پاك ئايالى ئۆيىدە بىرەر يىلدىن ئارتۇق ساقلىماي-دىغانلىقىنى، ھاسىغا چۈشۈپ قالغىنىغا باقماس، پات — پات خوتۇن يەڭگۈشلەپ تۇرىدىغانلىقىنى ئوب-دان بىلەتتىم.

مەن ئىدارە دەرۋازىسىدىن كىرىشىمگە، پېشقەدەم كادىرىمىز روزىكام ئۇچراپ قالدى. مەن ۋېلىسىيىتىن چۈشتۈم — دە، ئۇنىڭغا سا-لام بەردىم. ئادەتتە پەخىرلىنىش ۋە خۇش چاقچاقلىق بىلەن: «ھە يازغۇچى، قانداق ئەھۋال؟» دەپ سالاملىشىدىغان، پاراڭنىڭ ئاخىرىدا: «بوش كەلمە ئۇكا، قەلىمىڭ مىدد-راپ تۇرسۇن» دەپ مەدەت بېرىدىغان روزى-كامنىڭ كەيپى بۈگۈن باشقىچە ئىدى. ئۇ سالامىمنى ئارانلا ئىلىك ئالدى ۋە ئۇزاتقان قولۇمنى بوشقىنە سىقىپ قويدى.

ئارىمىزدىكى پەرقىمىزنىڭ خېلى چوڭ بو-لۇشىغا قارىماي، ئادەتتە، روزىكامغا ئاتىغان چاقچاقلىرىمنى ئاياپ قويمايتتىم. شۇڭا، مەن ئۇنىڭ شۇ تاپتىكى سۇس مۇئامىلىسى بىلەن كارىم بولمىدى.

— نېمە بولىدىڭىز روزىكام ئاچىمىز رە-جىتىمۇ ياي؟ — دەپ چاقچاق قىلدۇم مەن كۈلۈپ.

— بۇ جاھاندا مېنى خاپا قىلىدىغان

تەڭرىتاغ

شى ئادەم،
 ۋە دېسىلا
 ۋەنىڭ سۆز-
 ۋە چچە پار-
 ۋە. لېكىن،
 ھېكايىسى»
 بولۇپ قې-
 ۋە. نە چچە
 ۋە، ئۇلار
 «چى-قان
 ۋە لايىقىدا
 ۋە بولمىسا
 توغرىسىدا
 كۆڭلۈمگە
 ئىشخانىدا
 يىگە يېتىپ
 كايىشى،
 كۆلۈمدىن
 كى سۈپى-
 قويغان
 دەل شۇ
 ۋە غىچىر-
 ۋە، تەمبەل،
 رىلىغان
 ۋە دادام
 لىدىغا يۈ-
 رىلىرىنى
 ۋەق دادام
 سىلىكى-
 ۋە قىلىش-
 ۋە بالىلىرىم

يا يىغلاشنى، يا
 ۋەنىڭ كەينىدىن
 تۇرۇپلا قېلىشتى.
 — ھاي، بۇ
 قالدى ئاپام بالى-
 مۇشتۇمدەك نەرسە
 بەرگۈلۈكمۇ؟ نېمە
 بايىلا كۈلۈپ چىقى-
 دادام ئاپامنى
 غاندىك قىياپەتتە
 دۇل ئۆيىگە كىرىپ
 لىرىدە ئىشتىن كى-
 مەن بىلەن قىزغىن
 ۋە دادام بۇ قى-
 ۋە بىلىنەر - بى-
 قويۇش بىلەن بى-
 غەلىتە ئۆزگىرىش-
 قالغان ئايالىم
 قويدى - دە، غە-
 كەتتى.
 دادامغا نېمە
 بىردىنلا خۇد
 دى - دە، دادام
 يەتتىم. قارىغاندى-
 ئالدىدا دادامغا
 مەن «غىققى-
 زورلىشىغا قارىما-
 لىپ، خىيال باس-
 دادام ماڭا
 ئۇنى بەك ئايىتتى
 ۋە بولساممۇ، تې-
 قومۇچنى ئايرىش
 ۋە. ئۇلار ئايال-
 دادام ئىچى كۈچ

— مەھمەت-ئانىكا، بۇ جەھەتتە مەندىن بىرەر سەۋەنلىك ئۆتكەندىمۇ؟ — دەپ سورىدىم مەن.

— ئۇكام، ئۆزەڭ بىلىسەن، مەن داداڭ بىلەن ئۇزۇن يىللىق قوشنا، مەھەللىمىزدە تۆتىنىڭ بىرى بولغان داداڭغا ھۆرمەتىم بار... ئاخشامدىن بېرى كۆپ ئويلىنىدىم، ئاخىرى، سەن رەنجىسەڭمۇ ئىككى ئېغىز نەسىھەت قىلىشىنى لايىق تاپتىم.

— دەۋەرسىلە ئاكا، سىلىمۇ دادام قاتارلىق ئادەم. سىلىنىڭ سۆزلىرىگە مەن رەنجىپ كېتەرمىدىم.

— ماڭا قارا ئۇكام، — دېدى مەھمەت. خۇن ئاكام ئاۋازىنى سەل پەسەيتىپ جىددىي ئاھاڭدا، — سەن مېنىڭ كۆز ئالدىمدا چوڭ بولغان بالا، مەن سېنىڭ ئاتا — ئانىڭنى ھۆرمەت قىلىدىغانلىقىڭنى، ئۇلار ئۈچۈن پاي-پىتەك بولۇپ يۈرىدىغىنىڭنى ئوبدان بىلىمەن. ئەمما بۇ قېتىم سەن گۇناھلىق ئىشتىن يىرنى قىلىپ قويۇپ، ئاتا — ئاناڭغا كۆڭۈل ئاغرىقى تېپىپ بەرگەندەك قىلىسەن، ئاخشام مەسچىتتە خۇدا بەردى مەزىن داداڭنى بەك مۇئەسسەسە قىلدى. سەن نېمىلەرنى يېزىۋەردىڭىن. — تاڭ، مەزىنىڭ ئوغلىسى بەك قايىپتۇ.

— نېمىلا قىلسام مەن قىلىدىم، دادامدا نېمە گۇناھ؟ — دېدىم مەن تېرىككەن ھالدا، — خۇدا بەردى مەزىنىڭ گېپى بولسا ماڭا دېسە بولمايتتى!

— بالىنىڭ يالىسى ئاتىغا يۇقىدۇ ئۇكام، — مەھمەت-ئاخۇن ئاكام گېپىنى داۋام ئەتتى، — مەزىنىڭ گېپىدىن قارىغاندا، سەن مۇشۇ ھويلىدىلا بولساڭ، جامائەت ھېيت — ئايەمدە بوسۇغاڭلارغا قەدەم باسسا گۇناھ بول

بولمىغۇر ئادەت، يوسۇنلار ئۈستىدە پات — پات قايىناپ قويايتتى. شۇڭا مەن دادامنىڭ ھېلىقى ھېكايەمنى ياقتۇرۇشىدىن گۇمان قىلمايتتىم. لېكىن، ئۇ مەن ئۈچۈن خۇدا بەردى مەزىنىدىن دەشنام ئىشىتىسە، مېنى بىئارام قىلىدۇ — دە، ئەلۋەتتە. بىردىنبىلا: «داداممۇ بوش كەلمىگەندۇ، دەيدىغىنىنى دەپ، مەزىنىنىڭ ئاغزىغا ئۇرغاندۇ» دېگەن خىيال كاللامغا كەلدى — دە، خېلى روھلىنىپ قالدىم. مەن دادامنىڭ قېشىغا كىرىپ پاراڭلىشىپ چىقماقچى بولدۇم — يۇ، شۇ تاپتا ئۇنى ئۆز ئارامىدا قويۇش ئەڭ مۇۋاپىق دەپ، ئۆز ئۆيۈمگە كىرىپ كەتتىم.

ئەتىسى ئەتىگەندە ئىشقا بېرىش ئۈچۈن ئەمدىلا ھويلىدىن چىقىشقا، ئىشىك ئالدىدىكى سۇپىدا ئولتۇرغان قوشنىمىز مەھمەت — خۇن ئاكام مېنى كۆرۈپلا ئورنىدىن تۈردى. مەن ئۇنىڭغا سالام بەردىم. ئادەتتە ماڭا تولىمۇ قىزغىن مۇئامىلە قىلىدىغان مەھمەت — خۇن ئاكام بۈگۈن باشقىچىلا سوغۇق ئىدى.

— توختاپ تۇرغىنا ئۇكام، — دېدى ئۇ ئىككى قولىنى چاپنىنىڭ يېڭىگە تېقىپ، — مەن ساڭا بىر — ئىككى كەلىمە سۆز قىلاي. — خوش؟ — دېدىم مەن سائىتىمگە قاراپ قويۇپ.

— ئۇكام، ئۆزەڭ بىر ئىلىملىك بالا بولغاچقا، جاھاندا ئاتا — ئانىدىن ئۇلۇغ بەت — دە بولمايدىغانلىقىنى مەن دېمىسەممۇ ئوبدان بىلىسەن، — دېدى مەھمەت-ئاخۇن ئاكام بېشىنى سەل قىڭغايىتقان ھالدا گىلدىڭلىتىپ، — ئاتا — ئانىنىڭ ھۆرمىتىنى قىلماق، ئاتا — ئانىنىڭ يۈزىنى، كۆڭلىنى ئايىماق — ھەر بىر ئىنسان بالىسىنىڭ پەرزى. بۇ ئىشنىڭدىن چىقىپ قالمايىسۇن.

غەت پاراك، قۇرۇق سۆڭەكنى غاجاش، بىمە -
 نە قاتىدە - رەسمىيەت ۋە تۈزۈمىز ئاستىنىمۇ
 بەتتەم يەتمەلار بىلەن ئۆتكۈزۈپ، زامانىنىڭ
 ئارقىدا قېلىۋاتقانلىقى بىلەن كارى بولماي-
 دىكەن، يەنە تېخى باشقىلارنى ئۆزلىرىنىڭ
 يولىدا مېڭىشقا زورلايدىكەن... مېنىڭدە بۇ
 تەسىرات چوڭقۇرلاشقانسىمۇ بىر خىل غايى-
 جانە مەجبۇرىيەت قەلىمىمنى شۇ ئەيىبلەر
 ئۈستىدە تەۋرەشكە ئۇندىدى، مەن مۇندىن
 كېيىنكى بەش - ئون پارچە ھېكايەم -
 نىڭ تېمىسىنى ئاشۇ ئىلىمەت - ئەيىبلەرنى
 ئاشكارىلاشقا ئاتىماقچى بولدۇم. لېكىن، شۇ
 تېمىدىكى تۇنجى ھېكايەم - «ۋاپا» ئېلان
 قىلىنىۋىدى، مەن ھازىرقى كۆڭۈللىك ئىچى-
 دە قالدىم.

مەن بۇ ھېكايىدە يەنىلا گۈزەللىكنى مەد-
 ھىيىلەشنى ئاساس قىلىپ، مودا كىيىملەرگە
 ئامراق بىر چوكاننىڭ، ئاغرىقچان ئېرىگە
 بولغان ۋاپادارلىقىنى يازغان، ئۇنىڭغا سېلىش-
 تۇرما قىلغان ھالدا، بىر چۈمبەللىك ئايال
 نىڭ ئائىتىسىلىقى، ناپاكارلىقى ھەققىدىكى ك-
 چىككىنە دىئالىنى قىستۇرۇپ قويغانىدىم ھەم
 دە «كېيىم - ئىنسان قەلبىنىڭ گۇۋاھچىسى
 ئەمەس، چۈمبەل - بىر ئايالنىڭ ئەدەب - ئەخلاقى
 ۋە ئىمانىنىڭ ساپلىقىغا گۇۋاھ بولالمايدۇ»
 دەپ يازغانىدىم. خۇدابەردى مەزىنىنىڭ ئى-
 ۋىتىنى ئەپسۇسقا ئايلىنىپ قالما، ماڭغىن.

غۇدەك، سىباھ قىلغان نەزىرىنىڭ ئېشى ھارام
 بولغۇدەك، داداڭ بوش كەلمەي بىر مۇنچە
 گەپ قىلغىنى بىلەن، بەزىبىر داداڭ - دا-
 داڭ، مەزىن - مەزىن، جامائەتتىن ئايرىلىپ
 قالغان يامان. كۆڭلۈمنىڭ يېقىنلىقىدىن، ئاتا -
 ئاناغا ئىچىم ئاغرىغانلىقتىن بۇ گەپلەرنى
 قىلىۋەتتىم، كۆڭلۈڭگە ئالما. ئوبدان ئويلىنىپ
 كۆر ئۇكام، بولسا، سەۋەنلىكىڭ ئۈچۈن جاما-
 ئەتتىن ئەپسۇسورساڭ ئوبدان بولارمىكىن،
 ئىشىڭغا كېچىكىپ قالما، ماڭغىن.

مەن مەدەت-ئاخۇن ئاكامنىڭ ياخشى
 كۆڭلىگە رەھمەت ئېيتىپ ئىشقا ماڭدىم. ۋې-
 لىنىيىتىم ئوڭغۇل - دوڭغۇل مەھەللە يولىدا
 كېتىۋاتىدۇ. كۆڭلۈم بىر خىل غەزەپ ئىلىكىدە
 داۋالغۇيىتى. خۇدابەردى مەزىنىنىڭ جاما-
 ئەت ئالىدىدا دادامغا ۋارقىراۋاتقان ھالىتى،
 دادامنىڭ بىچارىلەرچە قىياپىتى كۆز ئالدىم-
 غا كېلىۋىدى، كۆڭلۈم بىرقىسىما بولۇپ كەت-
 تى. لېكىن، بىر خىل تەرسالىق مېنىڭ پۇ-
 شايمان قىلىشىمغا يول قويمىدى. «ھەر بىر
 كىشى، ھەر بىر مىللەت ئۆزىدىكى ئەيىبلەر-
 نى ئېتىراپ قىلماي تۇرۇپ، روناق تېپىشنىڭ
 يولىنى تاپالمايدۇ» دېگەن سۆز قەلبىمدە
 تەكرارلاندى.

بىز ھەقىقەتەن غەلىتە بىر خەق ئىكەن-
 مىز. بېشىمىزغا ئېغىر كۈنلەر چۈشكەندە، يىغا-

كەلگەندى.

مەن خەتنى ئالدىراپ ئاچتىم، چۈنكى،
مەن ئۇنىڭ خېتىدىن ئۆزەمگە تەسەللى تاپا-
لايمەن دەپ ئىشەنگەنىدىم. ئەمما، قۇرلارغا
ئالدىراپ كۆز يۈگۈرتكىنىمدە، كۆڭلىم غەشلىك-
كە پېتىپ قالدى.

قىلىپ قويدى. سىز يېگەن تامىقىڭىزنىڭ تۇ-
زىنىڭ تېتىغان - تېتىمىغانلىقىنىمۇ يۈرەكلىك
ئېيتالمايدىغان بولۇپ قالدىڭىز. بۇ دىمىقتى-
لىق سىزنىڭ ئەسەرلىرىڭىزدىمۇ ئۆزىنى كۆر-
سەتتى. ھازىرقى كۈندىمۇ سىز ئۇزۇن يىللىق
گاڭگىراش، يېتىمىسىراش، ئەنسىرەش، دەككە -

ئېيتقان قاتتىق، ئەمما سەمىي سۆزلىرىنى كۆتۈرەلمەسمۇ؟...

مەن شۇ ئەسنادا خاتىرجەملىك ئىلىكىگە چۈشكەنىدىم، مەن ئۆزەمنىڭ توغرا قىلغىنىغا تېخىمۇ ئىشەنگەنىدىم. مەن يەنە يېزىش كېرەك. دادامنىڭ مېنى قوللىشىغا، ئېغىرچە-لىققا بەرداشلىق بېرىشىگە ئىشىنىمەن.

دەرۋەقە، مەن دېگىنىمنى قىلماقتىمەن. مەن ئۆزەم تاللىۋالغان تېمىنىڭ يۆنىلىشى بويىچە يازغان ئىككىنچى ھېكايەمنى، يەنى، بۇ ھېكايەمنى يېزىپ چىقتىم ۋە ئالدىنقى ھېكايەمگە بولغان نازارەتلىقلارغا جاۋاب بولسۇن دەپ، ماۋزۇسىغا «جاۋاب» دېگەن سۆزنى تاللىۋالدىم.

1986 - يىل نوپابر. ئۈرۈمچى

لېكىن، سىز ئۆزىڭىزنىڭ غەم - غۇسسالىق ھالىتىڭىزنى شاگىرتىڭىزغا تاڭمىسىڭىز بولاتتى. غەلىتە كۈنلەردە ياشىغان كىشىلەرنىڭ كۆز قارىشىمۇ غەلىتە بولۇپ قالمايدىغان ئوخشايدۇ. بىر يازغۇچىنىڭ ئۆز مىللىتىنىڭ ياخشى پەرزەنتى بولۇش - بولالماسلىقى، ئۇنىڭ شۇ مىللەتنى ماختاش ياكى ئوقسانلىرىنى تەنقىدلىشى بىلەن باغلىق دېيىلسە، بۇ غەلىتەلىك ئەمەسمۇ! نۇرغۇنلىغان ئۇلۇغ كىشىلەر ماختىنىشتىن ۋە باشقىلارنىڭ كۆپتۈرۈپ ماختىشى تۈپەيلىدىن خۇددى بىرلىمەي قېلىپ كاردىن چىقىپ كەتكەن. بىرەر مىللەتمۇ ماختاشنىلا ياقتۇرسا كاردىن چىقىپ كەتمەسمۇ؟! خېلى - خېلى ئېغىرچىلىقلارنى كۆتۈرەلىگەن بىر مىللەت، ئۆزىنى روناق تاپتۇرۇش يولىدا بىر پەرزەنتىنىڭ ئۆزىگە

ئاپتونىمىڭ قىسقىچە تەرجىمىھالى

ياش يازغۇچى قادىر ئارسلان 1947 - يىلى 10 - ئايدا قۇمۇلدا دۇنياغا كەلگەن. 1969 - يىلى شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى جۇڭگو تىلى - ئەدەبىيات فاكولتېتىنى پۈتتۈرگەندىن كېيىن، قۇمۇلدا ئوتتۇرا مەكتەپ ئوقۇتقۇچىسى بولغان، 1980 - يىلىنىڭ بېشىدا «شىنجاڭ ئۆسمۈرلىرى» گېزىتى تەھرىر بولۇپ، ئۈمىدگە يۆتكەلگەن، ھازىر گېزىت تەھرىر بۆلۈمىنىڭ مۇدىرى بولۇپ ئىشلەۋاتىدۇ.

قادىر ئارسلاننىڭ مەتبۇئات ھاياتى 1978 - يىلىدىن باشلانغان بولۇپ، تاھازىرغىچە 30 پارچىگە يېقىن چوڭلار ۋە بالىلار ھېكايىسى، ئون نەچچە پارچە شېئىرى مەسەل - چۆچەك، شېئىرلىرى، «يېڭى پەللە ئۈچۈن» ناملىق ھېكايىلەر توپلىمى نەشىر قىلىندى. ئۇ يەنە، «تەرسا بالا»، «بالىلار پىسخولوگىيىسى ۋە تەربىيىسى ھەققىدە سۆھبەت» قاتارلىق كىتابلارنى تەرجىمە قىلدى. سوۋېت ئىتتىپاقى رومانى «ئوقۇتقۇچى» نى قايتا نەشرگە تەييارلىدى. قادىر ئارسلاننىڭ «يېڭى پەللە ئۈچۈن» ناملىق ھېكايىسى، «مايىمۇنچاق» ناملىق

شېئىرى مەسەلى ۋە يەنە بىر قىسىم ئەسەرلىرى مۇكاپاتقا ئېرىشتى. ئۇ جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى.

دادىللىق ۋە يېڭىلىق

ئەنۋەر ئابدۇرېھىم

بىرقەدەر توغرا جاۋاب بەردى.
گەرچە سىناق سانغا بىرپارچە ئەدەبىي
ئوبزورنىڭمۇ كىرگۈزۈلمىگەنلىكى كىشىنى قات-
تىق ئەپسۇسلاندىۋىرسىمۇ، لېكىن ئۇنىڭ باي
سەھىپىلىرىدىن خىلمۇ - خىل ئىپادىلەش
شەكلى، خىلمۇ - خىل ئەدەبىي ئۇسلۇب،
خىلمۇ - خىل ئەدەبىي ئېقىملار تەڭ ئورۇن
ئالغانلىقىنى ئېنىق كۆرۈۋالغىلى بولىدۇ. كى-
شىنى خۇشال قىلىدىغان بۇخىل - يۈزلىنىش
ئىجادىيەت ئىشلىرىمىزنىڭ جانلىنىشىنى ھەم
گۈللىنىشىنى ئىلگىرى سۈرۈشتە مۇئەييەن
ئىجابىي رول ئوينىماي قالمايدۇ.
مەلۇمكى، دادىللىق بولمىسا، قاتما لىقنى
بۇزۇپ تاشلىغىلى، يېڭىلىق ياراتقىلى بولماي-
دۇ. قاتما لىق بۇزۇپ تاشلانمىسا، يېڭىلىق
يارىتىلمىسا، ئەدەبىياتىمىزنىڭ تەرەققىياتىمىزنى
ئىلگىرى سۈرگىلى بولمايدۇ. «تەڭرىتاغ» نىڭ
ئەدەبىياتىمىزنى كۆپ خىللاشتۇرۇش يولىدا
تاشلىغان دادىل قەدىمى ئەدەبىياتىمىزنىڭ
كۆپ تەرەپلىمە ئىزلىنىپ، ئۈزلۈكسىز يېڭىلىق
يارىتىشىغا كۈچلۈك ئىلھام ۋە مەدەت بېرىدۇ.
راستىنى ئېيتقاندا، بىزنىڭ كالىمىز فې-
ئوداللىق جاھىل ئادەت كۈچلىرى بىلەن
«سول» ئىدىيىمۇ ئېقىمنىڭ قالدۇق تەسىرى-
لىرىدىن تاكى ھازىرغىچە ئۈزۈل - كېسىل
قۇتۇلۇپ كەتكىنى يوق. ئۇنىڭ ئۈستىگە،
دېموكراتىك ئىستىلىگە تازا دېگەندەك ئادەت-
لىنىپ كەتكىنىمىز يوق. ئەدەبىيات قارىشى-
مىزمۇ كونا، قاتمال ھەم بىر تەرەپلىمە، ئە-
دەبىي ئەسەرلەرنى يەتكۈزىدىغان ئۆتكەللىرىد-

«تەڭرىتاغ» نىڭ سىناق سانى يېڭى
دەۋر ئۇيغۇر ئەدەبىياتىمىزنىڭ كۆپ خىللىققا
قاراپ راۋاجلىنىشىغا باشلىغانلىقىدىن بىشارەت
بەردى. سىناق سان «تەڭرىتاغ» نىڭ دادىل-
لىق بىلەن ئىزلىنىشىگە، يېڭىلىق يارىتىشىغا
كىرىشكەن ئەدەبىياتىمىزگە ئەركىن ئىجادىيەت-
نىڭ كەڭ بەدىئىي سەھنىسىنى تەييارلاپ
قويغانلىقىدىن دېرەك بەردى.
بىر مەنبەلىك، ئۆلچەملىك شەرتلەرگە،
چوڭ جەھەتتىن بىرلىككە كەلتۈرۈلگەن يېڭى
دەۋر ئۇيغۇر ئەدەبىياتىمىزنى كۆپ خىللىققا
قاراپ راۋاجلاندۇرۇش ئۈچۈن، ئەركىن پىكىر
يۈرگۈزۈشكە، دادىللىق بىلەن ئىزلىنىشىگە،
قاتمال، تار رامكا، قېلىپلارنىڭ چەكلىمىسىنى
بۇزۇپ تاشلاشقا، باشلامچىلىق بىلەن يېڭىلىق
يارىتىشقا ۋە خىلمۇ - خىل ئەدەبىي ئېقىم-
لارنىڭ تەڭ مەۋجۇت بولۇپ تۇرۇشىغا كەڭ
يول قويۇشقا توغرا كېلىدۇ. بۇ جەھەتتە
ئەدەبىي ژۇرناللارنىڭ ئۆز ئۈستىگە ئالغان
ۋەزىپىسى بىلەن مەسئۇلىيىتى ھەقىقەتەنمۇ ئېغىر.
بىزنىڭ ئەدەبىي ژۇرنالىمىز ئەدەبىيات
ئۈستىدىكى ئەركىن مۇھاكىمە، تەشەببۇس،
ئىزلىنىش ۋە يېڭىلىقلارغا كەڭ يول قويۇشى
كېرەكمۇ ياكى بىرخىللا ئەدەبىي ئېقىمنىڭ
سورۇنىغا ئايلىنىپ قېلىشى كېرەكمۇ؟ ئەدەبى-
ياتىمىزنىڭ ئىجادىيەت ئەركىنلىكى بىلەن مۇھا-
كىمە ئەركىنلىكى ھەقىقىي كاپالەتكە ئېرىش-
تۈرۈلگەن بۇگۈنكى كۈندە ئەدەبىي ژۇرناللار
زادى قايسى يولدا مېڭىشى كېرەك؟ مېنىڭچە،
«تەڭرىتاغ» نىڭ سىناق سانى بۇ مەسىلىگە

شۇڭلاشقا بىرەر يېڭى ئەدەبىي
ئېقىم ئۆزىنى كۆرسەتسالا ياكى بىرەر يېڭى
ئىپادىلەش ئۇسۇلى مەيدانغا چىقسىلا، بىنور-
ماللىق، ئاسادىيلىق، غەلىتىلىك ھېس قىلىپ،
يەڭگىللىك بىلەن ئەيىپلەپ كېتىمىز ياكى
ئۇنى پۈتۈنلەي ئىنكار قىلىمىز. ئۆزىمىزنىڭ
كونا، تار رامكىسىغا سىغىمىغان ئەسەرلەرگە
گېزىت - ژۇرناللارنىڭ سەھىپىسىدىن ئوڭايلىق-
چە ئورۇن بەرگىزىمىز كەلمەيدۇ... بۇ خىل
ناچار ئادەتلەر ئەدەبىياتىمىزنىڭ تەرەققىياتى
ئۈچۈن زىيانلىق بولسىمۇ، لېكىن يەنىلا مە-
لۇم بازارغا ئىگە. بۇ خىل ھالەتنى ئۆزگەر-
تىش ئۈچۈن، خۇددى «تەڭرىتاغ» ژۇرنىلىغا
ئوخشاش دادىلىق بىلەن يول ئېچىشقا ۋە
«ھەممە ئېقىملار بىس - بەستە سايراش»
ۋەزىيىتىنى يارىتىشقا توغرا كېلىدۇ
سىناق ساننىڭ بېشىغا بېسىلغان ئۈمىد-
لىك ياش يازغۇچى مۇھەممەد باغراشنىڭ
«مەن ئۆلگەن ئادەمنىڭ قارىچۇقىدا قېتىپ
قالغان سۈرەت» ناملىق پوۋېستى ئۆزىگە خاس
يېڭى ئۇسلۇبقا ئىگە بولۇشتەك روشەن
ئالاھىدىلىكى بىلەن كىتابخاننى ئۆزىگە
جەلپ قىلىدۇ. يازغۇچى ئۆزىنىڭ بۇ
پوۋېستىنى ئىجاد قىلىش جەريانىدا ئەسەرنىڭ
مەزمۇنىدىن ئارتىپ تاقى شەكىلگىچە يۈرەك-
لىك ئىزلىنىپ، ئەنئەنىۋى رېئالىزىملىق ئە-
پادىلەش ئۇسۇلىنىڭ چەكلىمىسىنى بۇزۇپ
تاشلىغان. خەلقىمىزنىڭ قوبۇل قىلىش سەۋى-
لىرىنى ماھىرلىق بىلەن بىرلەشتۈرۈپ قوللى-
نىش ئارقىلىق مىللەتنىڭ روھىي جەھەتتىكى
زەئىپلىكىنى ئېچىپ بېرىش مەقسىتىگە يەت-
كەن. مىللەتىمىزنىڭ ھازىرقى روھىي ھالىتىنى
پەقەت ئەنئەنىۋى رېئالىزىملىق ئىپادىلەش
ئۇسۇلىغا تايىنىپ ئەكس ئەتتۈرىمىز دېسەك،
ناھايىتى نۇرغۇن ئەسەرلەرنى يېزىشقا توغرا
كەلگەن بولاتتى، لېكىن يازغۇچى مۇھەممەد
باغراش ئارىلاشما ئىپادىلەش شەكلىدىن
ئىجادىي ھالدا پايدىلانغانلىقى ئۈچۈن، ئۆزى-
نىڭ قىسقىچىسىغا بىر پارچە پوۋېستىدا پۈتۈن
بىر مىللەتنىڭ مۇرەككەپ روھىي دۇنياسىدىكى
پاچىئە بىلەن كېسەللىكنى خېلى چوڭقۇر ھەم
ئەتراپلىق ئېچىپ بېرىشكە قادىر بولالىغان.
يازغۇچىنى مىللىي ئاڭ ئۈستىدە قايتا ئويلى-
نىشقا مەجبۇر قىلغان كۈچ - ئۇنىڭ روھىي
دۇنياسىغا شىددەت بىلەن بۆسۈپ كىرگەن
ھازىرقى زامان ئېڭى. بۇ خىل ئاڭ ئۇنىڭ
كۆزىنى روشەنلەشتۈرگەن، تەسەۋۋۇرنى قا-
ناتلاندىرغان، ئۇنى ئېڭىزدە تۇرۇپ، يىراقنى
كۆرەلەيدىغان ئىقتىدارغا ئىگە قىلغان. شۇڭ-
لاشقا ئۇ، مىللەتنىڭ تەرەققىياتىغا پۈتۈنلەي
شاڭ بولۇۋاتقان مەنىۋى كېسەللىكلەرنى ئېنىق
تېپىپ چىقىپ، دادىلىق بىلەن ئوپىراتسىيە
قىلالىغان. ئۆز مىللەتىمىزنىڭ روھىي جەھەتتىكى
زەئىپلىكىگە قاتتىق ئېچىنغان يازغۇچىنى
خىلمۇ - خىل رامكا، قىلمىپلارنىڭ چەكلىمىسى-
مۇ توسۇپ قالالمىغان. شۇڭلاشقا ئۇ ئۆزىنىڭ
ئىلغار بەدىئىي غايىسىنى ئوڭۇشلۇق ئەمەلگە
ئاشۇرۇشنىڭ كەڭرى يولىغا ئەركىن قەدەم
تاشلىيالىغان. ئۇنىڭ بىر پارچە پوۋېستىدا

شۇڭلاشقا بىرەر يېڭى ئەدەبىي
ئېقىم ئۆزىنى كۆرسەتسالا ياكى بىرەر يېڭى
ئىپادىلەش ئۇسۇلى مەيدانغا چىقسىلا، بىنور-
ماللىق، ئاسادىيلىق، غەلىتىلىك ھېس قىلىپ،
يەڭگىللىك بىلەن ئەيىپلەپ كېتىمىز ياكى
ئۇنى پۈتۈنلەي ئىنكار قىلىمىز. ئۆزىمىزنىڭ
كونا، تار رامكىسىغا سىغىمىغان ئەسەرلەرگە
گېزىت - ژۇرناللارنىڭ سەھىپىسىدىن ئوڭايلىق-
چە ئورۇن بەرگىزىمىز كەلمەيدۇ... بۇ خىل
ناچار ئادەتلەر ئەدەبىياتىمىزنىڭ تەرەققىياتى
ئۈچۈن زىيانلىق بولسىمۇ، لېكىن يەنىلا مە-
لۇم بازارغا ئىگە. بۇ خىل ھالەتنى ئۆزگەر-
تىش ئۈچۈن، خۇددى «تەڭرىتاغ» ژۇرنىلىغا
ئوخشاش دادىلىق بىلەن يول ئېچىشقا ۋە
«ھەممە ئېقىملار بىس - بەستە سايراش»
ۋەزىيىتىنى يارىتىشقا توغرا كېلىدۇ
سىناق ساننىڭ بېشىغا بېسىلغان ئۈمىد-
لىك ياش يازغۇچى مۇھەممەد باغراشنىڭ
«مەن ئۆلگەن ئادەمنىڭ قارىچۇقىدا قېتىپ
قالغان سۈرەت» ناملىق پوۋېستى ئۆزىگە خاس
يېڭى ئۇسلۇبقا ئىگە بولۇشتەك روشەن
ئالاھىدىلىكى بىلەن كىتابخاننى ئۆزىگە
جەلپ قىلىدۇ. يازغۇچى ئۆزىنىڭ بۇ
پوۋېستىنى ئىجاد قىلىش جەريانىدا ئەسەرنىڭ
مەزمۇنىدىن ئارتىپ تاقى شەكىلگىچە يۈرەك-
لىك ئىزلىنىپ، ئەنئەنىۋى رېئالىزىملىق ئە-
پادىلەش ئۇسۇلىنىڭ چەكلىمىسىنى بۇزۇپ
تاشلىغان. خەلقىمىزنىڭ قوبۇل قىلىش سەۋى-
لىرىنى ماھىرلىق بىلەن بىرلەشتۈرۈپ قوللى-
نىش ئارقىلىق مىللەتنىڭ روھىي جەھەتتىكى
زەئىپلىكىنى ئېچىپ بېرىش مەقسىتىگە يەت-
كەن. مىللەتىمىزنىڭ ھازىرقى روھىي ھالىتىنى
پەقەت ئەنئەنىۋى رېئالىزىملىق ئىپادىلەش
ئۇسۇلىغا تايىنىپ ئەكس ئەتتۈرىمىز دېسەك،
ناھايىتى نۇرغۇن ئەسەرلەرنى يېزىشقا توغرا
كەلگەن بولاتتى، لېكىن يازغۇچى مۇھەممەد
باغراش ئارىلاشما ئىپادىلەش شەكلىدىن
ئىجادىي ھالدا پايدىلانغانلىقى ئۈچۈن، ئۆزى-
نىڭ قىسقىچىسىغا بىر پارچە پوۋېستىدا پۈتۈن
بىر مىللەتنىڭ مۇرەككەپ روھىي دۇنياسىدىكى
پاچىئە بىلەن كېسەللىكنى خېلى چوڭقۇر ھەم
ئەتراپلىق ئېچىپ بېرىشكە قادىر بولالىغان.
يازغۇچىنى مىللىي ئاڭ ئۈستىدە قايتا ئويلى-
نىشقا مەجبۇر قىلغان كۈچ - ئۇنىڭ روھىي
دۇنياسىغا شىددەت بىلەن بۆسۈپ كىرگەن
ھازىرقى زامان ئېڭى. بۇ خىل ئاڭ ئۇنىڭ
كۆزىنى روشەنلەشتۈرگەن، تەسەۋۋۇرنى قا-
ناتلاندىرغان، ئۇنى ئېڭىزدە تۇرۇپ، يىراقنى
كۆرەلەيدىغان ئىقتىدارغا ئىگە قىلغان. شۇڭ-
لاشقا ئۇ، مىللەتنىڭ تەرەققىياتىغا پۈتۈنلەي
شاڭ بولۇۋاتقان مەنىۋى كېسەللىكلەرنى ئېنىق
تېپىپ چىقىپ، دادىلىق بىلەن ئوپىراتسىيە
قىلالىغان. ئۆز مىللەتىمىزنىڭ روھىي جەھەتتىكى
زەئىپلىكىگە قاتتىق ئېچىنغان يازغۇچىنى
خىلمۇ - خىل رامكا، قىلمىپلارنىڭ چەكلىمىسى-
مۇ توسۇپ قالالمىغان. شۇڭلاشقا ئۇ ئۆزىنىڭ
ئىلغار بەدىئىي غايىسىنى ئوڭۇشلۇق ئەمەلگە
ئاشۇرۇشنىڭ كەڭرى يولىغا ئەركىن قەدەم
تاشلىيالىغان. ئۇنىڭ بىر پارچە پوۋېستىدا

كەتكە ئوخشاش ئىنتايىن مۇھىم ھەم ئەھمىيەتلىك
مەسىلىلەرنى قويمىدۇ. شۇنداقلا كىتاب-خانلارغا
ھازىرقى زامان ئېڭىنى قوبۇل قىلىش ئىس-
لاھاتتىكى ئەڭ ھالقىلىق، ئەڭ ھەل قىلغۇچ
مەسىلە ئىكەنلىكىنىمۇ ئېنىق كۆرسىتىپ بېرىدۇ.
ئۇ ئۇنىڭ جەھەتتىكى قاتتىقلىق ئۇسلۇب جە-
ھەتتىكى قاتتىقلىقىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدىغان
لىقىنى، ھازىرقى زامان ئېڭى بىلەن قورال-
لانغان يازغۇچى ئەنئەنىۋى ئۇسلۇبلارنىڭ
چەكلىمىسىگە ئۇچرىمايدىغانلىقىنى ئېيتىپ
قىلماي بولمايدۇ. ياش يازغۇچى مۇھەممەد
باغراشنىڭ «مەن ئۆلگەن ئادەمنىڭ قارىچۇقىدا
قېتىپ قالغان سۈرەت» ناملىق پوۋېستى ئار-
قىلىق ياراتقان ئۇسلۇبى ئۇنىڭ ئىدىيە-
ئازاد بولغانلىقى، نەزەر دائىرىسىنى كېڭەيت-
كەنلىكى، بولۇپمۇ يېڭى دەۋر ئۇيغۇر ئەدەبى-
ياتىغا ھازىرقى زامان ئېڭى

مانتىزم، سىمۋولزم، مۇدىرنىزم، ئۇنىڭ ئېقىمى،
مەۋجۇدىيەتچىلىك قاتارلىق خىلمۇ-خىل
ئىپادىلەش ئۇسۇللىرى مەۋجۇت. ئەدەبىي ئە-
جادىيەت جەريانىدا بۇلارنىڭ قايسىسىنى قول-
لىنىشنى يازغۇچىنىڭ بەدىئىي غايىسى، ئىپا-
دىلەش ئېھتىياجى، خاسلىقى ھەم قىزىقىشى
بىلەن بېلگىلەيدۇ. شۇڭلاشقا ئۇلار ئىپادىلەش ئۇ-
سۇلىنى ئەركىن تاللاش ھوقۇقىغا ئىگە بىر
ئەدەبىي بىر خىل ئىپادىلەش ئۇسۇلىنى ياق-
تۇرسا، يەنە بىر ئەدەبىي باشقا بىر خىل ئىپا-
دىلەش ئۇسۇلىنى ياقىتۇرۇشى مۇمكىن، بىر
ئەدەبىي مەلۇم بىر ئىپادىلەش ئۇسۇلىنىلا قول-
لانسا، يەنە بىر ئەدەبىي بىر قانچە خىل ئىپا-
دىلەش ئۇسۇلىنى ئۆز ئارا گىرەلەشتۈرۈپ
ياكى بىر-بىرىگە سىڭدۈرۈپ قوللىنىشى
مۇمكىن، شۇنداقلا بىر ئەدەبىي بۇ قېتىم بىر

رەڭدار بولۇش ۋە يېڭىلىق يارىتىش تەلىپى يەقەت ئەدەبىي ئەسەرگىلا ئەمەس، بەلكى ئەدەبىي ئوبزورلارغىمۇ قويۇلىدۇ. ھازىرقى ئەدەبىي ئوبزورچىلىرىمىزدا ساقلىنىۋاتقان قاتمىلىق، قىلمىيازلىق، فورمالىزىملىق ۋە بىر تەرەپلىمىلىك ئىلمىيلىتى ئەدەبىياتىمىزنىڭ تەرەققىياتى ئۈچۈن ئىنتايىن زىيانلىق. بىزنىڭ ئەدەبىي ئوبزورچىلىقىمىز ئەمەلىيەتنى ھەقىقەتنى سىناشنىڭ بىر دىنىمىز ئۆلچىمى قىلىپ، خاملىقى، بىر تەرەپلىمىلىكى، خاتالىقى ياكى ئۆزگەرگەن ئەھۋالغا ماس كەلمەي قالغانلىقى ئەمەلىيەت تەرىپىدىن ئىسپاتلانغان ھۆكۈم ۋە يەكۈن. لىھەرنى بۆسۈپ تاشلاشقا چۈشكەن قىلغاندىلا، ئەر-كىن راۋاجلىنىش ئىمكانىيىتىگە تولۇق ئېرىشەلەيدۇ. چۈنكى، ئىنسانلار ئۆزلىرى ياراتقان ئەدەبىيات نەزەرىيەسىنى ئۆزلۈكسىز بېيىتىشقا ھەم مۇكەممەللىشىۋېرىشكە قادىر، شۇڭلاشقا ئۆزىمىزدىن بۇرۇن ئۆتكەن ئەدىبلەرنىڭ ئىجادىيەت ئەمەلىيىتى جەريانىدا يەكۈنلىگەن تەجرىبە - ساۋاقلارنى ئاساسىدا چىقىرىلغان ھۆكۈملەرنى مۇتلەق ئۆزگەرمەيدىغان، تەرەققىي قىلمايدىغان قاتمىل نەزەرىيەگە ئايلاندۇرۇۋېلىش توغرىدا ئەمەس. بۇ نۇقتىنى ئىنكار قىلساق، ئەمەلىيەت نۇقتىسىمىزىدىن، تەرەققىيات نۇقتىسىمىزىدىن، ئىجادكارلىق نۇقتىسىمىزىدىن چەتنەپ، ئەدەبىياتىمىزنى تۇرغۇنلۇق ھالىتىگە چۈشۈرۈپ قويۇشىمىز تۇرغان گەپ. مەن «تەڭرىتاغ» ژۇرنىلىنىڭ ئۆزىمىزگە بىر نەرسە بولۇپ، ئىلمىي يارىتىش روھىغا باي، ئىلمىي قىممەتلىك يۇقىرى، تىخى ئۆتكۈز ئەدەبىي ئوبزورلار بىلەن تەتقىقات ماقالىلىرىغا كەڭرەك ئورۇن بېرىپ، ھازىرقى ئوبزورچىلىقىمىزدا شەكىللىنىپ قالغان خىلمۇ - خىل «چەكلەنگەن رايون» لارنى دادىللىق بىلەن بۇزۇپ تاشلىشىنى، ئەدەبىي ئوبزورلارنىڭ رەڭدار، ئىجادىي، ئىلمىي ھەم مېڭىزلىق بولۇشىغا ئالاھىدە ئېتىبار بېرىشىنى، سىناق سانىنى ئۆپ-

شاكاللارنى تاشلىۋېتىپ مېڭىزلارنى بىر - بىرىگە ئارىلاشتۇرۇش ئارقىلىق مىللەتكە دۇنياغا ياقىدىغان، دۇنياغىمۇ ئاقىدىغان سۈپەتلىك مەنىۋى ئوزۇق يارىتىشقا ماھىر بولۇشىمىز لازىم. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيەسى 12 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتىنىڭ 6 - نۆۋەتلىك يىغىنى ماقۇللانغان سوتسىيالىستىك مەنىۋى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشىنىڭ يېتەكچى فاكتورىنى توغرىسىدىكى قاراردا ئاساسىي قانۇندا بەلگىلەنگەن پىرىنسىپلار بويىچە ئىلىم ئەركىنلىكى، ئىجادىيەت ئەركىنلىكى، مۇھاكىمە ئەركىنلىكى، تەنقىد ۋە تەنقىدكە قارشى تەنقىد ئەركىنلىكىنى داۋاملىق يولغا قويۇش كېرەكلىكى ئېنىق كۆرسىتىلىپ، بىزنىڭ ئەدەبىي ئىجادىيەت، نەزەرىيە تەتقىقاتى ۋە ئەدەبىي ئوبزورچىلىق ئىشلىرىمىزنى كۈچلۈك كاپالەتكە ئېرىشتۈردى. «بىرچە گۈللەر تېكشى ئېچىلىش»، «ھەممە ئېتىقادىلار بەس - بەستە سايراش» فاكتورىنى قۇرۇق گەپكە ئايلاندۇرۇپ قويماي، بەلكى ھەقىقىي تۈردە ئەمەلگە ئاشۇرۇپ، ئىلمىي تەتقىقاتنى ئاساس قىلىدىغان ئىزلىنىش بىلەن ئەركىن مۇھاكىمەگە كەڭ يول بېرىش ئەدەبىياتىمىزنىڭ نەزەرىيە تەتقىقاتىنى ھەقىقىي تۈردە جانلاندۇرۇشنىڭ، شۇنداقلا ئەدەبىي ئوبزورچىلىرىمىزنى ھازىرقى زامان ئەدەبىيات قارىشى يۈكسەكلىكىگە كۆتۈرۈشنىڭ زۆرۈر شەرتى. ئەدەبىيات قارىشىمىزنىڭ تا ھازىرغىچە يېڭىلانماي كېلىۋاتقانلىقى، تار، قاتمىل، ئۆلۈك رامكا، قېلىپلارنىڭ ئىسكەنجىسىدىن تېخىچە تولۇق قۇتۇلالمايۋاتىمىز، ئەسەرلەرنى يەنىلا كونا ئەدەبىيات قارىشى بويىچە باھالانغانلىقىمىز، ئىنساننىڭ ئىنتايىن مۇرەككەپ خاراكتېرىنى بىكمۇ ئاددىيلاشتۇرۇپ قويۇش ئاخىر باراتتى بىزنى پورمىغا كىرگۈزۈش، باشقىلارنىڭ ئىرادىسى بويىچە قەلەم تەۋرىتىش قاتارلىق كونا ئىلمىي تەتقىقات داۋاملىق ئۆزىنى كۆرسىتىۋاتقانلىقى نەزەرىيە تەتقىقاتىمىزنىڭ جانلىقلىمايۋاتقانلىقى بىلەن زىچ مۇناسىۋەتلىك.

زور سىز چىقىرىشتەك سەۋەبلىكىنى مەڭگۈ تەك-
دارلىماسلىقىنى سەھىيەنى ئۆمەد قىلىدىن. چۈن-
كى بىزنىڭ ئەدەبىي ئوبزورچىلىقىمىز «تەڭرى-
تاغ» قا ئۆزىنىڭ ئەڭ يېقىن سەپىدىشى ئەدە-
بىي ئىجادىيەت بىلەن بىللە يامىشىشقا ھەق-
لىق.

بىزنىڭ بەزى ئەدەبىيلىرىمىز يېقىندا ئە-
دەبىي تەنقىدچىلەرگە «ئەدەبىياتنىڭ ساقچى-
لىرى» دەپ يېڭى نام قويۇپتۇ. بۇ يېڭى نام
قۇلاققا قوپالراق ئاڭلانسىمۇ، لېكىن ئۇنى ئى-
جاد قىلغۇچىلارغا رەھمەت ئىپادىسىغا توغرا
كېلىدىغاندەك تۇرىدۇ. چۈنكى ئەدەبىي تەنقىد،
خۇددى خەلق ساقچىسى خەلقنى قوغدىغان-
دەك، ئەدەبىي ئەسەرلەرنى كۆزىتىش، تۈزۈ-
تىش ھەم قوغداش مەجبۇرىيىتىدۇر. ئۆز-
ئۈستىگە ئالغان خەلق ساقچىسىنى ئۆز ۋە-
زىپىسىنى ئىجرا قىلىشتىن توسۇۋالغىلى بول-
مىغاندەك، ئەدەبىي تەنقىدچىمىز مۇنەۋۋەر
ئەسەرلەرنى مەدھىيىلەش ۋە
ناچار ئەسەرلەرنى تەنقىدلىش
ئەركىنىلىكىدىن مەھرۇم قىلغىلى بول-
مايدۇ. خەلق ساقچىسىنىڭ قورالى بولسا، ئە-
دەبىي تەنقىدنىڭ ئۆتكۈر تىغى
بار. بۇ تېخنىكا تېگىپ كېتىشىدىن قورققان
ئادەم ئەڭ ياخشىسى، ئەدەبىي ئىجادىيەتتىن
باشقا كەسپىنى تاللىۋالسا بولىدۇ. چۈنكى
كىتابخانىلار بىلەن مەتبۇئات يۈزىدە كۆرۈشكەن
ئەسەرگە مەتبۇئات يۈزىدە باھا بېرىشكە توغ-
را كېلىدۇ. ئەدەبىي تەنقىد ئەدەبىيەتنىڭ مەنىسى

لەيدۇ.

«قەندە ھېكايە»

ئىككى شۇ يەردىكى،

ئىككى ھېكايىچىلىق

كەيپىدا پېرسۇناژلار-

پەسخىك تەسۋىرىمۇ،

ئەنە شەرقە ھەرىمانغا

ئۇنۇماۋك پايدىدا-

خەدا ئۆتكەن ئەخ-

ئىككىگەن ئىبارەت

ياش يازغۇچى ئابدۇراخمان ئەپەينىڭ «ئەخ-

مەتجان قاسىمى ھەققىدە ھېكايە» ناملىق

ئەسىرى ئارقىلىق ئىپادىلىگەن يېڭىلىق يارد-

تىش روھىنى ئالقىشلاشقا ئەرزىيدۇ.

ياش يازغۇچى قادىر ئارسلان «مېنى ئا-

يىغىن قىزىم» ناملىق ھېكايىسىدە يېڭىچە قۇ-

رۇلما شەكىلىنى قوللىنىپ، مۇۋەپپەقىيەت قا-

زانغان. بۇ ھېكايىدە ۋەقەلىكنىڭ تەرەققىياتى

ئەمەس، بەلكى پېرسۇناژنىڭ ئىچكى پائالىيەت-

قەيىدىكى پائالىيەت ئىبارەت قۇرۇل

ئاقكۆڭۈل، كۆيۈمچان، رەھىمدىل، جاپاكەش ھەم دەرتمەن ئانا بىلەن ئۇنىڭ ئەرگە - نايىناق، ھاياسىز ۋە مەنىۋى جەھەتتە چۈشكۈن - لەشكەن قىزىنىڭ ئىندىۋىدۇئال خاراكتېرىنى خېلى روشەن ئېچىپ بەرگەن.

ئەنئەنىۋى قۇرۇلما شەكلىنى يېڭىلاپ، پايان خاراكتېرلىك قۇرۇلمىنى پىسخىك قۇرۇلماغا ئۆزگەرتىش - بىزنىڭ ئەدەبىياتىمىزغا نىسبەتەن بىر خىل يېڭىلىق. چەت ئەل ئەدىبلىرى بىلەن خەنزۇ ئەدىبلىرىنىڭ ئىجادىيەت ئەمەلىيىتى بۇ خېلى يېڭى قۇرۇلما شەكلىدە پۈۋېست، رومان قاتارلىق يىرىك ئەسەرلەرنى - مۇ يېزىپ چىقىشقا بولىدىغانلىقىنى ئىسپاتلىدى. پىسخىك قۇرۇلما ئەدەبىياتىنىڭ ئىنسان قەلبىگە بولغان تەسىرىنى تېخىمۇ كۈچەيتىشنى مەقسەت قىلىدۇ. ئادەمنىڭ پىسخىك پائالىيىتى - ئىنتايىن مۇرەككەپ بىر جەريان. لېكىن بىز ئۆتكەندە كۆپرەك ۋەقەلىك قوغلىشىپ ياكى ۋەقەلىكنى بايان قىلىشقا بېرىلىپ كېتىپ، روھىي دۇنياسى ئىنتايىن مۇرەككەپ ئىنساننى بەكمۇ ئاددىيلاشتۇرۇپ تەسۋىرلىدۇ. ئۆزى تەسۋىرلەۋاتقان پېرسۇناژلارنىڭ ئادەم ئىكەنلىكىگە تولۇق ھۆرمەت قىلىنغان ئەدەبىي پىسخىك تەسۋىر بىلەن پىسخىك قۇرۇلمىنىڭ ئەۋزەللىكىنى يېتەرلىك ھېس قىلالىشى ناتايىن. ياش يازغۇچى قادىر ئارسلاننىڭ ئىجتىمائىي تۇرمۇشنى ئۆز قەھرىمانى - قەمەر ئانىنىڭ ئىچكى سېزىمى بىلەن كۆزىتىش ئارقىلىق «مېنى ئايىغىن قەزىم» ناملىق ھېكايىنى پىسخىك ئەھمىيەتكە، تەسۋىرچانلىققا ئىگە قىلالغانلىقى ئۇنىڭ ئۆزى يارىتىۋاتقان پېرسۇناژنىڭ پىسخىك ھالىتىدىكى مۇرەككەپلىك بىلەن ھەقىقىيلىككە ھۆرمەت قىلغانلىقىنىڭ مۇقەررەر نەتىجىسى. ئىندىۋىدۇئال شەكىل ئارقىلىق ھېسسىياتتىكى چىنلىقنى ئىپادىلەش، ھازىرقى زامان كىشىلىرىنىڭ مۇرەككەپ روھىي دۇنياسىدىكى

پىسخىك ھالەتلەرنى چوڭقۇر ئېچىپ بېرىش - ھازىرقى زامان ئەدەبىياتىدىكى يېڭى يۈزلىنىش. سىناق سانغا كىرگۈزۈلگەن ياش شائىر ئەخمەتجان ئوبداننىڭ «ئېزىققان يوللار» ناملىق چاتما شېئىرى شەكلىنىڭ يېڭىلىقى، مەزەن مۇنىنىڭ مۇرەككەپلىكى ھەم پىكىرىنىڭ يوشۇرۇلۇقى بىلەن ئەنئەنىۋى شېئىرلاردىن ئالاھىدە پەرقلىنىپ تۇرىدۇ. چۈنكى بۇ شېئىرلاردا تاشقىي دۇنيادىكى ئوبيېكتىپ شەيئىلەر توغرىدىن - توغرا ئىپادىلەنمىگەن، بەلكى شائىر ئىدىيىسىدىكى جۇشقۇنلۇق، شائىر كەي - پىياتىدىكى مۇرەككەپلىك، شائىر تەسىراتىدىكى چىنلىق ئۆزگىچە شەكىل ئارقىلىق ئىپادىلەنگەن. بۇ شېئىرلارنىڭ باش تېمىسى روھىي شەن بولمىغاچقا، پىكىرى يوشۇرۇن بولغاچقا، تۇراق - قاپىلىرىمۇ شېئىرىيەتنىڭ ئەنئەنىۋى ئۆلچەملىرىگە چۈشمەيچكە، مۇنداقلا قارىماققا، چۈشىنىكسىز ھەم غەلىتە تۈيۈلىدۇ، لېكىن تازا چوڭقۇر مۇلاھىزە قىلىپ كۆرسەك، بۇ شېئىرلار كىشىلەرنىڭ روھىي دۇنياسىدىكى چىنلىققا يېقىنلاشتۇرۇلغانلىقىنى، ئىچكى ئەرەكەتلىككە ئېرىشتۈرۈلگەنلىكىنى ھېس قىلالايمىز. مېنىڭچە، بۇ خىل ئۇسلۇبتا يېزىلغان شېئىرلارغا نىسبەتەن يېڭىلىق بىلەن ئىنكار قىلىش پوزىتسىيىسىنى تۇتۇشقىمۇ، تەلپ قوپ - ماسلىققىمۇ بولمايدۇ. چۈنكى ئەدەبىياتىمىزدا يېڭىدىن مەيدانغا چىققان ھەر قانداق بىر ئەدەبىي ئېقىمنىڭ بىردىنلا كامالەتكە يېتىپ كېتىشى ناتايىن. ئومۇملاشتۇرۇپ ئېيتقاندا، سىناق ساندىكى شېئىرلار ئۆزىنىڭ رەڭدارلىقى، ئۇسلۇبىتىكى خىلمۇ - خىللىقى بىلەن ئەدەبىياتىمىزنىڭ كۆپ خىللىشىغا، جانلىشىغا باشلىغانلىقىنى ئىپادىلىدى. بۇ خىل جانلىنىش ئەدەبىياتىمىزدىكى قاتمالىقنى بۇزۇپ، ئۇنى ھازىرقى زامان سەۋىيىسىگە كۆتۈرۈشتە غايەت زور رول ئوينىماي قالمايدۇ.

شائىرنىڭ ھېسسىياتى چىقىش يولى ئىزدەيدۇ

سىدىقھاجى روزى

لىنىدۇ، گاھىدا ئۆزىنى مۇقىملاشتۇرىدۇ. ئىنىڭ كار قىلىنغان تۇرمۇشنىڭ پاجىئەلىرىدە ئۆزىنىڭ غەيرىي قىياپىتىنى كۆرىدۇ. بۇنى شېئىرىي مەنزىرىگە ئايلاندۇرۇپ، مەنزىرە ئىچىدە خاراكتېرنىڭ مەزمۇنى بولغان شائىرنىڭ غۇرۇرى شەكىلگە كىرىدۇ. ئۆزىدە پەيدا بولغان ۋە ئۆزىنى قۇتقازغۇچى مەنىۋى تىرەك-«غايە» نى ئوبرازلاشتۇرۇپ، ئۆزىگە ۋە بىرلىك-رىلىمىس ئېتىقادىغا بولغان ئىشىنىشىنى چوڭ-قۇرلاشتۇرىدۇ.

تۇرمۇش سەن ۋە مەن ئويلىغاندىنمۇ مۇرەككەپ تۈزۈلگەن. مۇبادا بىزنىڭ تەپەككۇرىمىز مۇرەككەپلىككە يۈزلەنمەيدىكەن، تۈر-مۇش ئۆزىنىڭ مۇرەككەپلىكى بويىچە كېتىۋېرىدۇ، ئادەملەر ھەتتا شائىرمۇ ماڭىدىغان يول تاپالمايدۇ. «ئېزىققان يوللار»، ماڭاي دې-سەڭ تۇرمۇشتا يول كۆپ، لېكىن ئادەم ھەر دەقىقە بۇ يوللارنى تاللاشقا دۇچ كېلىدۇ. قايسى يولنى تاللاۋېلىش ھەر كىشىنىڭ ئىختىيارى. ئىككىنچى بىر ئۇنى بېكىتىپ بېرىشكە چارىسىز دۇر. شۇڭا شائىرغا ئوخشاشلا بىز-گىمۇ ۋەتەن سۆيگۈسى «ئايىدە»، ۋەتەننىڭ ئۆزى «ئېزىققۇ» دۇر. يۇقىرىقى لېرىكىلاردا «مەن» ۋەتەن ئىشىقىدا پەرھاد، تاھىر بولغان. شائىرلارنىڭ شېئىرلىرىغا سېلىشتۇرغاندا ئەخمەتجان ئوسماننىڭ شېئىرىي پىكىرى ئۆز-گىچە پۇراققا ئىگە.

«كېچە ئانا غېمىنىڭ قالدۇق كۆيۈكى»، «كېچە» بۇ شېئىردا شائىرنىڭ ئىندىراكىي ئۆزى تەلەپ قىلغان نەرسىنى ئىزدەيدۇ. «يۇلتۇز»نى

شائىرنىڭ ئىچكى دۇنياسىدا دراماتىك توقۇنۇش يۈز بەرگەندە شائىرنىڭ ھېسسىياتى چىقىش يولى ئىزدەيدۇ. شېئىر، شائىرنىڭ قەلب چوڭ-قۇرلۇقىغا بېسىپ كۆندۈرۈلمىگەن ئاچچىق ھەسرەتنى ياكى تاسادىپ كەلگەن خۇشاللىق تۇيغۇسىنى ئىپادىلەش مەزمۇنى قىلىدۇ.

تۇرمۇش شائىرغا ھەقىقەتتىن بىشارەت بەرگەندىمۇ ھامان شائىرنىڭ ئۆزىگە خاس ھەقىقىتى بولىدۇ. ھەتتا تۇرمۇش ھەقىقىتىنى ئۆزىنىڭ ھەقىقىتىگە سىڭدۈرۈۋېتىدۇ. بۇ ھالدا دېمەك، شائىر ئۆزىنىڭ ئىچكى دۇنياسىنىڭ خوجايىنىدۇر. شائىر ئۆزىنى تۇرمۇشقا باغلاپ قويماستىن، ھەقىقىي مەنىدە تاشقى دۇنياغا تەسىر قىلىشنى ئويلايدىكەن، ئۇ ھالدا ئۇ تۇرمۇشتا ياشايدىغان ئادەم ۋە تۇرمۇشتىن ئۆس-

تۇن تۇرىدىغان شائىر بولالايدۇ. شائىر ئەخمەتجان ئوسمان ئەنە شۇنداق شائىر. ئۇنىڭ لېرىكىلىرى ئەنە شۇ تىپتىكى لېرىكىلاردۇر. بۇ شېئىرلارنى ئوقۇغاندا، شېئىرنىڭ تۈر-مۇش ئاساسى نېمە توغرىسىدا ئويلىنىش، شېئىرنىڭ ئىچكى مەزمۇنىنى ئاددىيلا مەنبەگە قايتۇرۇشقا ئۇرۇنغانلىق بولىدۇ. مەن بۇ شېئىرلاردا تۇرمۇش مەنزىرىسى يوق، دەپ ئېيتالمايمەن. تۇرمۇشنىڭ ئەسلى قىياپىتى شائىرنىڭ تەسەۋۋۇرى ئارقىلىق ئۆزگەرگەندىن كېيىن، ئۇنىڭ قەلب چوڭقۇرلۇقىدا پەيدا بولغان دراماتىك پاجىئەگە كۆپرەك قىزىقىمەن. لېرىكىلاردا شائىر گاھىدا ئۆزىنى ئىنكار قى-

ئەللىي ناخشىسى، «ئاي» نى كۆرگەن چۈش-
نىڭ مەقسىتى قىلىۋالىدۇ. لېرىكىدا يارىتىل-
غان ئاھايىتى باي چوڭقۇر فانتازىيە مۇھىتى
ئەمەلىيەتتە كەلگۈسىدىكى رېئاللىققا ھامىلدار
بولغان مۇھىتتۇر. «چۈش» لېرىكىسىنى شائىر
غايىسىنىڭ بەدىئىي كۆرۈنۈشى دېسەك، «بۇر-
كۈتسىز ئۇۋا» تۇرمۇشقا مۇستەقىل بىھايا بى-
رىشنىڭ بەدىئىي نەتىجىسىدۇر.

سىمۋوللۇق تۈس بېرىلگەن «بۇركۈتسىز
ئۇۋا» بىزگە ئاجايىپ بىر ئېنىق مەنزىرە
بېرىدۇ. مەنزىرە ئىچىدە ئوبراز قەد كۆتەر-
گەن دېگەندىن كۆرە، زىددىيەت ئىچىدىكى
شائىرنىڭ ھېسسىياتى چېچىلاڭغۇ تۇرمۇش ھا-
دىسىلىرىنى شېئىرىي مەنزىرە ئىچىگە ئۇيۇش-
تۇرغان، ھېسسىيات روشەن خاراكتېرگە ئىگە
بولغان دېگەنسىمىز تۈزۈك. سىمۋوللۇق مەنىگە
ئىگە «كۆلەڭگىلەر»، «ئۇچۇپ يۈرگەن» غا-
زاڭلار «ياش بىلەن نەملەنگەن پويىز ئاۋازى»،
«بۇركۈتسىز ئۇۋا» دېگەن پىكىر بىلەن ئىچ-
كى باغلىنىشقا ئىگە. ئەگەر، ئۇۋىدا بۇركۈت
بولسا ئىندى، «كۆلەڭگىلەر بولمىغان»، «غا-
زاڭلار» ئۇچۇپ يۈرمىگەن بولاتتى. تەبىئەت
ۋە جەمئىيەت ھادىسىلىرى گىرەلىشىپ كەت-
كەن، سەۋەب نەتىجىسى ئېنىق بولغان سىم-
ۋوللاشتۇرۇش ئارقىلىق ئىجتىمائىي تۈسكە ئى-
گە بولغان بۇ شېئىردا شائىر رېئاللىق بىلەن
يېقىنقى زامان تارىخىنىڭ قىياپىتىدىكى ئوخ-
شاشلىققا ئىزدەنگەن، كۆزىتىشنىڭ نەتىجىسى

بىخەۋەر تۇرغان شائىر «ھەقىقەت» ئىشلىكىنى
چەككەندە ئاڭ ئۆزگىرىشىگە ئېرىشىدۇ. بۇنداق
ئۆزگىرىش، جەمئىيەتنىڭ ئىجتىمائىي
پىسخىك قۇرۇلمىسىدىكى ئىچكى ئۆزگىرىشنى
شېئىرغا ئىخچاملاشقا مۇمكىنلىك بېرىدۇ. شا-
ئىرنىڭ تەۋرىنىپ تۇرغان ئىرادىسى ئۈمىد
بىلەن ئۇچراشقاندا ھاياچىنى شائىرنى «خ-
زىرلىق» ئورنىغا «خىزىر»، كۆتۈرىدۇ. بۇ
شېئىردا ھېسسىيات ئۆزىنىڭ رولىنى كۆرسىت-
تىش جەريانىدا ئىرادىگە يول ئېچىپ بېرىدۇ.
ئەگەر ئىرادە ھېسسىياتنى ئۇرغۇتىدىغان ئور-
گان دېيىلسە، شۇنداقلا ھېسسىيات ئارقىلىق
مۇستەھكەملىنىدىغان قەتئىيلىكتۇر. بۇ قەتئىي-
لىكنىڭ داۋامى «بۆلۈت ئۈستىدە» دېگەن
شېئىردا تېخىمۇ روشەن ئوبراز ھالىتىگە كى-
رىدۇ. «يەيمەن ئۇيۇقنى»، «قۇچىقىمدا ئوخ-
لايدۇ جاھان» دېگەن مىسرالاردا ھېسسىيات
يۈكسەللىككە كۆتۈرۈلۈپ، غايە — ئىنسانىيەت-
ۋەزىرلىك، شائىرنىڭ ۋەتەنپەرۋەرلىكىنى، ئىتتىپاق-
ناتىسىئوناللىق ئىدىيىنى ئېقىم دەرىجىسىگە
كۆتۈرىدۇ. غايىنىڭ رېئاللىققا ئايلىنىش تەقەز-
زالىقى، سۈبىيلىكتىن دۇنيادىكى رېئاللىقنى ئۆز-
گەرتىش مەقسىتى بىلەن بىردەكلىككە ئىگە
بولىدۇ. ئۆلۈمدىن قورقمايدىغان ئادەم بولام-
دۇ، «ئۆلۈمنى ئىزدەش»، «ئۆلۈمدىن قورق-
مايدىغان ئادەم باتۇر ئەمەس، بەلكى قورقۇش-
نى بىلىپ تۇرۇپ، قورقۇشقا قارشى كۆرەش
قىلالىغان ئادەم باتۇردۇر». شائىر نېمىشقا

1 تاغلاردىن قايت-
پ كەتتى، تى-
بىئەتتىكى ف-
بىئەتتىكى ئىچ-
رۇپ، ماھىيەت-
ۇرۇن ئىقتىدارى
سەۋۋاللاشتۇرۇش
انلىقىنىڭ پاكى-

قۇرلىمىسى بىلەن كېيىنكى ئىككى مىسرانىڭ
قۇرۇلمىسىدىكى پەرق، مەزمۇنىدىكى پەرق تۈ-
پەيلى پەرقلىق كۆرۈنىدۇ، پىكىر قارىمۇ-قار-
شىدەك تۇيۇلىدۇ. بىراق پىكىر ئاخىرلاشقان-
دا بىردەكلىككە ئىگە بولىدۇ. «ۋەتەن»
لېرىكىسىنىڭ قۇرۇلمىسى، پىكىرىنىڭ ئىزچىل تەر-
تىپى بويىچە ئورۇنلاشتۇرۇلغان، ھېسسىياتىنى
توغرىلىق تۇغقان ئىبادىداش ئۇسۇلىنى ئىش-

جۇت بولمايدۇ. بۇ يەردە شەكىلنىڭ گۈزەللىكىگە ئىزدەنگەن شائىر بەدىئىيلىك ياردىمىدا ئىچكى گۈزەللىككە ئىزدەنگەن شائىر-دۇر. «خائىن تاغلار» قۇرۇلمىسى ئۆزىگە خاس مۇناسىپ ئىچكى گۈزەللىككە ئىگە بولغان قۇرۇلما، بۇنىڭدىن ئۆزگىچە بولغاندا، بۇ شېئىر ئۆزىنىڭ شېئىرىي خۇسۇسىيىتىنى يوقاتقان بولاتتى.

«چىقىلىش» ئىككى بۆلەكتىن تەشكىللەنگەن. بىرىنچى بۆلەك ئىككىنچى بۆلەكنىڭ شەرتلىك قۇرۇلمىسى، ئىككىنچى بۆلەك بىرىنچى بۆلەكنىڭ ئىزچىل داۋامى بولغان ۋەتەنپەر-ۋەرلىك ھەر بىر شېئىرغا سىڭدۈرۈلگەن ئاساسىي روھ بىۋىچىدە بىر سىستېمىغا كىرگەن. بۇ سىستېمىنى شائىر خاراكتېرىنىڭ قۇرۇلمىسى دېيىشكە بولىدۇ.

چاچما شەكىل بىزنىڭ ئەدەبىياتىمىزدائىدە ئەنئەنىۋى شەكىللەردىن ئەمەس. بىراق ھەرقانداق مىللەتنىڭ ئەنئەنىسى تەرەققىي قىلىش ئامىللىرىغا ئىگە، گۈزەللىك ۋە مەزمۇنىنىڭ زۆرۈرىيىتىدىن يېڭى شەكىلگە ئىزدەنگەن شائىر، تارىخى بار، مەدەنىيىتى بار بۇ مىللەتنىڭ روھىدا ساقلىغان گامىدا ئاشكارا، گامىدا يوشۇرۇن ئىپادىلەنگەن ئۆزىگە ئىشىنىش ئەنئەنىسىگە يېڭى روھ بىلەن ۋارىسلىق قىلغان. بۇنداق ئىزدىنىش جەمئىيەت ئىجتىمائىيلاشقان سېرى، جەمئىيەتنىڭ ئىجتىمائىي پىسخىكىسىدا يۈز بەرگەن ئۆزگىرىشكە مۇناسىۋەتلىكتۇر. بۇ ئۆزگىرىش مۇئەييەن ئادەملەرنىڭ پىسخىكىسىدا ئالاھىدە ئىپادىلىنىدۇ. كىشىلەر ياكى ئادەتلىرىنى ساقلاپ قالىدۇ، ياكى پىسخىكى ئادەتلىرىنىڭ ئىچكى قۇرۇلمىسىنى يېڭىدىن تەرتىپكە سالىدۇ. بۇنداق چاغدا ھەقىقەت پەقەت ئىجتىمائىي ھادىسە ھېسابلىنغان

ناھايىتى چوڭقۇر پىكىر تېرەنلىكىدە ھەر بىر كۆپلىتىنىڭ مەزمۇنى بىر - بىرىگە ئىزچىل باغلانغان. «چۈش» لېرىكىسىدە پىكىرنى چېچىۋېتىش شەكلىنى قۇرۇلما قىلغان. بۇ قۇرۇلما تىپىك ئاڭ ئېقىمى قۇرۇلمىسى بولۇپ، شائىر ئۆزىنىڭ ئېڭىدا غايىبىي بىر دۇنيا ياراتقان. «بۇرگۈتسىز ئۇۋا» شېئىرىمۇ بۆلەكلەر تەرتىپىدە يېزىلغان. كۆپلىتىلەر ئاخىرلاشقاندىن كېيىن بىردەكلىك يوقىتىپ كۆرۈنىدۇ، ئەمما پىكىر كۆپلىتىنىڭ چەكلىمىسى تۈپەيلى سەكرەتمە ھالەتتە بېرىلگەن مۇنداق قۇرۇلما تارقاقىدەك، بىر - بىرىگە مۇناسىۋەتسىزدەك تۇيۇلىدۇ؛ ئەمەلىيەتتە «بۇرگۈتسىز ئۇۋا» دېگەن پىكىر مەلۇماتىغا ئۆتكۈزۈلگەن يېتەك شېئىرنىڭ ئاساسىي گەۋدىسىدە تاشلىنىپ تۇرىدۇ. «ھەقىقەت» لېرىكىسىدە ھەر ئىككى مىسىرنىڭ شەكلى قارىمۇ - قارشى قويۇلغان. «ھەقىقەت» ئىشلىتىشنى چېكىدۇ. شائىرنىڭ «ئېپى» قاچىدۇ، تاسادىپلىق يۈز بېرىدۇ. بىراق تاسادىپلىق مۇقەررەرلىك ئارقىلىق مۇقىملاشتۇرۇلىدۇ. مۇنداق شەكىلگە نەزەر ئاغدۇرۇش، چېچىلاڭغۇ تۇيغۇلارنى بىر شەكىلگە سىڭدۈرۈش ئۈچۈندۇر. «بۇلۇت ئۈستىدە» لېرىكىسىنىڭ قۇرۇلمىسى «چۈش» نىڭ قۇرۇلمىسى بىلەن ئوخشاشلىققا ئىگە بولۇش ئاساسىدا شائىرنىڭ ئىجادىيەت خاراكتېرىگە مەنتىقىي رەۋىشتە باغلانغان. «ئۆلۈمنى ئىزدەش» لېرىكىسىدا «ھايات» بىلەن «ئۆلۈم» نىڭ قارىمۇ - قارشىلىقى بەدىئىي پىكىرنى ئۆز ئارا سېلىشتۇرۇش شەكلىگە ئورۇن بەرگەن پىكىرنى قارىمۇ - قارشى قويۇش رېتىدە مەزمۇندىن بىرلىككە، بىرلىك ئىچىدە قارىمۇ - قارشىلىقنى كۈچەيتىشكە ئېرىشكەن. ئوبىيېكتىپ مەزمۇندىن ئايرىلغان گۈزەللىك مەۋجۇت.

غەيا بۇنداق تەلەپ قويۇش شائىر،
ئاددى سۆزلەرنى قاتار تەيزىپ
«قوشاق» يېزىشى كېرەك، دېگەنلىكتۇر.
مەن بۇ ئارقىلىق «چۈشەنمىدۇق» دېگۈچىلەر-
نى ئەيىپلىمەكچى ياكى چۈشەندىم دەپ مەي-
دەمگە ئۇرماقچى ئەمەسمەن. ئەگەر ھەر بىر
ئادەم ئەسلى تەبىئىتىگە سادىق بولۇپ، شەي-
ئىلەرنىڭ ئۆزىگە خاس خۇسۇسىيەتلىرىنى شۇ
قاتاردا ئۆزىنىڭ ئىجتىمائىي ئورنىنى چۈ-
شىنىشىنى، بىلىشىنى خالىسا، ئۇ ھالدا رېئال
دۇنيادا چۈشىنىشكە، بىلىشكە تېگىشلىك ئىش-
لار ئازمۇ؟

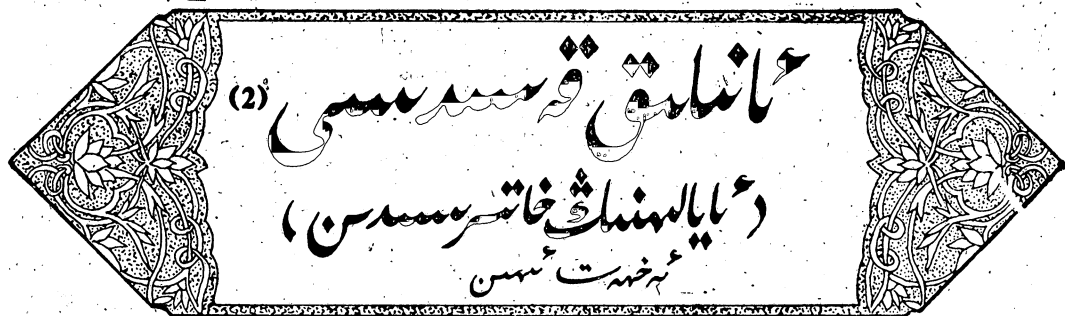
ئەدەبىيات ساھەسىدىلا ساقلىنىپ تۇرالايدۇ.
بۇ، مۇشۇ مۇمكىنلىكنى تونۇپ يەتكەن شائىر-
غىلا ياكى ئۆزىنىڭ ھېسسىياتىغا ئىجتىمائىي
خاراكتېر بېرىشنى بىلىگەن شائىرغىلا خاس
پائالىيەتتۇر.

شېئىرىي پىكىرنىڭ چوڭقۇرلۇقى شائىرنىڭ
ئاۋۋال ئۆزىنى بايقىشىغا ئاندىن تۈرمۈشنى
بايقىشىغا مۇناسىۋەتلىك بولىدۇ. چۈنكى ھەر
قانداق بايقاش مەقسەتتىن ئايرىلمايدۇ. بۇ
نۇقتىدا زوقلانغۇچى بىلەن شائىرنىڭ ئوخ-
شاشلىقى، پەرقىمۇ بار. بەزىلەر بۇ شېئىرلار-
نى «چۈشەنكىلى بولمايدۇ» دېيىشىدىكەن. شېئىر-

ئاپتونىڭ قىسقىچە تەرجىمىھالى

گۈللەپ - ياشناۋاتقان ئۇيغۇر يېڭى دەۋر. ئەدەبىياتىنىڭ ئوب-
زورچىلىق ساھەسىدە كۆزگە كۆرۈنگەن ئوبزورچى سېدىقھاجى روزى
1944 - يىلى ئاتۇشتا تۇغۇلغان. ئۇ 1961 - يىلى ئاتۇشتا تولۇق
ئوتتۇرا مەكتەپنى، 1966 - يىلى ئۈرۈمچىدە شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى-
نىڭ ئەدەبىيات فاكولتېتىنى پۈتتۈرۈپ ئوقۇتقۇچى بولغان. ھازىر
شىنجاڭ مائارىپ ئىنستىتۇتىنىڭ ئەدەبىيات فاكولتېتىدا ئوقۇتقۇچى.
سېدىقھاجى روزىنىڭ ئىجادىيىتى 1960 - يىللاردا شېئىر-
يەت بىلەن باشلانغان. ئۇ 1982 - يىلىدىن باشلاپ
«تارىم» ژۇرنىلىدا ۋە ئىلمىي مۇھاكىمە يىغىنلىرىدا «ئەدەبىي
تەنقىد سەنئەت قانۇنىيىتىگە ئەھەل قىلىش لازىم»، «شېئىر ئىجادىيىتىنىڭ تەرەققىي-
تى ۋە شائىرلىرىمىزنىڭ ئىستېتىك ئىزلىنىشى» قاتارلىق ئوبزورلارنى ئېلان قىلىپ كەڭ
جامائەتچىلىكنىڭ دىققىتىنى قوزغىماقتا. ئۇ ھازىر ئەدەبىياتنىڭ يېڭى يۈزلىنىشى ۋە ئەدە-
بىي ھادىسىلەرنىڭ ئۆزگىرىشى ئۈستىدە چوڭقۇر ئىزلىنىپ ئۇيغۇر ئەدەبىي ئىجادىيىتىدە
يېڭى مەۋىلەرنى يېتىلدۈرۈش ئۈچۈن تىرىشماقتا.

ئۆچمەتمەش

ئەمگىن، بالام ئەمگىن. يۇمران گىياھ باھارنىڭ ئايىپاياتلىرىنى ئەمگىنمگە ئوخشاش، سەنمۇ مېنىڭ ۋۇجۇدۇمدىن ھاياتلىق شەربەتلىرىنى ئەمگىن، مەن ساڭا پاك سۈتۈم بىلەن پاكلىق، ھالال سۈتۈم بىلەن ھالاللىق بېغىشلاي. مەن ساڭا تېنىمنىڭ قىزىقى بىلەن ھارارەت، يۈرىكىمنىڭ ئوتى بىلەن جاسارەت ئاتا قىلاي.

ئايىپايات، ھۇزۇرلىنىپ شوراڭلىرىڭ، مېنىڭ تېنىم ئۆمرۈمدە ھازىرقىدەك راھەتلىك، ئائىلىق جۇغۇلداپ باققان بولغىنىمىتى - ھە؟ بۇنداق ھۇزۇردىن دۇنيادا ئانا جىنىستىن باشقا كىمۇ بەھرىمەن بولالار؟ مەن ساڭا مېھرىم بىلەن سۈت بەرگىنىمدە سەنمۇ ماڭا مېھرىڭ بىلەن تائىلىقلىق بېغىشلىدىڭ، مېنىڭ مېھرىم ساڭا ئۆتكەندە سېنىڭ مېھرىڭمۇ ماڭا

ئايىپايات، بالام، پاكلىقىڭنىڭ يۇقۇندىسى

سېنىڭ پىستە كۆزۈڭنىمۇ ماكان ئەيلەشنى تا. ما قىلىۋاتسا كېرەك، مەن كۆزلىرىڭنى ئاپ. ئاق سۈتلىرىم بىلەن يۇيىي. دىلىڭغا پاكلىق، جۇشقۇنلۇق ئاتا قىلغان شەرىپىتىم كۆزۈڭگىمۇ پاكىزلىق، روشەنلىك بېغىشلايدۇ. ساپ دىل، ئۆتكۈر كۆز كەلگۈسى ھايات يولۇڭدا سېنىڭ ئۈچۈن ھەرقانداق غالىبىيەتنىڭ ئىشەنچلىك كاپالىتى بولغۇسى.

ئۆيىمىزنىڭ چېكىمىگە قىمىلغان لالە

ئېخ، بالام ئېخ، مۇھەببىتىمنىڭ مايسىسى! سەن تولىمۇ يۇمران، تولىمۇ نازۇك. سەن بىرەر سىنىڭ ئوتلۇق تىنىقىنىڭمۇ، سوغۇق نەپەسنىڭمۇ كۆتۈرەلمەيسەن.

شۇڭا سېنى ئۆزگىلەرنىڭ كۆزىدىن ساقلاش ئۈچۈن، ئانام ئىشىكىمىزگە قىزىل شەلپەر ئېسىپ قويدى.

تەۋلادلارنىڭ دوز ماكانىغا مىراسخورلۇق قىلىشىدۇ.

نىڭ ئەڭ ئىپتىدائىي سىمۋولى.

كېچىلىرى چىراق تۇۋىدە ئولتۇرۇپ بۇ-
شۈكۈڭنى تەۋرەتتىم، بالام، بېشىڭدا پەرۋانې-
لەر ئۇچتى، چۈنكى ئۇلار ئانادەك قىزىل
مەڭزىڭنى چوغقا ئوخشاتتى.

كۈندۈزلىرى باراڭ تۇۋىدە بوشۈكۈڭنى
تەۋرەتتىم، بالام، بېشىڭدا بوغۇن - كېيىنەك

ئىسىم قويۇش

دادام ئۆز ئېتىقادىنىڭ خىتابىنى قۇلاق تۈ-
ۋىگىدە ياكىرىتىپ، ئاندىن سېنى يەردە يەت-
تە دومىلاتتى - دە، قولىغا ئېلىپ ئىسىمىڭنى
ئېلان قىلدى: «سەمەندەر» - ئېھ، بالام!

يانار تاغلارنىڭ قويىنىدا لاۋا - ئاتەشلەر
بىلەن ماكانداش بولۇپ ياشايدىغان بىر جا-
نىۋار بار ئىمىش، ئۇنىڭ ئىسمى سەمەندەر
ئىكەن. زېمىننىڭ يۈزىدە سانسىزلىغان جان-
لىق ياشايدۇ، سۇ قويىنىدىمۇ ھايۋاناتلار بار،
ئاسماندىمۇ تالاي ئۇچار قاناتلار پەرۋاز قى-
لىدۇ، بىراق ئوت ئىچىدىمۇ جانلىقنىڭ
بارلىقى كىمىنىڭ ئەقلىگە كەلگەن!

ئاتا - بوۋىلار ئۆز ئارزۇسىنى ئەۋلادى-
نىڭ مۇبارەك نامىدا نامايان قىلىشنى خالايت-
دۇ. داداممۇ دەل شۇنى مەقسەت قىلغانىكەن.

«بالام، - دېدى ئۇ ساڭا خۇددى چوڭ
كىشىگە سۆزلىگەندەك سۆزلەپ، - ۋەتەن
خۇددى تۈمەن قۇياشنىڭ ھارارىتى بار غايەت
زور يۈرەككە ئوخشايدۇ. بىز خۇددى ئۇنىڭ
تومۇرلىرىدا ئۇرغۇۋاتقان قۇتلىق قاننىڭ
بىز تامچىسى، يالقۇنلۇق يۈرەكتىن ئۇرغۇپ
تۇرالايدىغان ھارارەتلىك قان تامچىسى - بو-
لۇش ئۈچۈن، مەن ساڭا لاۋا - ئاتەشلەر بى-
لەن سىرداش بولالايدىغان سەمەندەرنىڭ
ئىسمىنى قويدۇم. ئەلنىڭ ئىشىقىدا كۆيۈپ،
ئەل بەختى بىلەن كۈلگەيسەن» دېدى، ئان-
دىن ماڭا قاراپ بەختىپارلىق بىلەن كۈلۈم-
سىرەپ قويدى.

ئېھ، بالام - سەمەندەر بالام، ساڭا دادام-
نىڭ تىلىمكى يار بولسۇن، سەمەندەردەك
ياشا، سەمەندەردەك ياشنا.

كۈلۈمسىرەش

ئېھ، بالام، سېنىڭ قاراشلىرىڭنىڭ ئالدى-
دا كۈنمۇ ماڭا خىرە كۆرۈنىدۇ، چىرايىڭنىڭ
ئالدىدا گۈلۈم مەن ئۈچۈن خۇنۇك؛ ئەمدى
مېنىڭدىكى كۈلۈمسىرەشكە جاھاندىكى قاي-
سى كۈزەللىكنى تەڭ قىلالاي؟!

كۈندۈزكى ئالدىراشچىلىقنىڭ ھارغىنلىقىنى
كۆتۈرۈۋەتكەن، تۈندىكى ئۇيقۇسىزلىقنىڭ ئازابى-
نى ئۇنتۇلدۇرغان سېنىڭ تاتلىق كۈلۈم-
سىرىڭنىڭ ئەمەسمۇ؟!

سەن كۈلگەندە، گويا مەن ئۈچۈن ئۆي-
مۇ كۈلىدۇ، ئايىمۇ كۈلىدۇ.

سەن كۈلگەندە، راست، مەن ئۈچۈن
جاھان كۈلىدۇ، زامان كۈلىدۇ.

ئېھ، بالام، ساڭا ئۆمۈر بويى كۈلۈم-
رەپ ئۆتۈش نېسىپ بولسۇن. چۈنكى كۈلۈم-
سىرەش - غەلىبە ئالدىدىكى مەمنۇنىيەت،
مەغلۇبىيەت دوقالىدىكى ئەڭ زور مەنسىمەت-
مەسلىك.

گۇڭراش

توۋا، مۇشۇ ياشقىچە جاھاندا نۇرغۇن ئې-
سىل ناخشا - مۇزىكىلارنى ئاڭلىدىم، لېكىن
سېنىڭ گۇڭراشلىرىڭنىڭ ئالدىدا ئەمدى
ئۇ ناخشا - مۇزىكىلار ماڭا ھېچقانچە ئېسىل
بىلىنمەيدىغان بولۇپ قالدغۇ؟!

توۋا، ھاياتىمدا تالاي تەسىرلىك نۇتۇق-
لارنى ئاڭلىغانىدىم، بىراق سېنىڭ تاتلىق
گۇڭراشلىرىڭنىڭ ئالدىدا ئەمدى ئۇ سۆز -
نۇتۇقلار ماڭا ھېچقانچە تەسىرلىك بىلىنمەيدى-
غان بولۇپ قالدغۇ؟!

ئېھ، بالام، سېنىڭ گۇڭراشلىرىڭ ھېچقان-
داق نوتىا بەلگىلىرى بىلەن ئىپادە قىلىن-
غىلى بولمايدىغان، جاھاندىكى ھەممىۋا ساز -
چالغۇلار بىلەنمۇ نامايان قىلغىلى بولمايدىغان

چۈشەن.

ئەڭ يېقىملىق، ئەڭ نازۇك مۇزىكا.

سېنىڭ گۇڭراشلىرىڭ مەنە چېكىگە يەت-
كىلى بولمايدىغان، ھېچقانداق پاساھەتلىك
تىل ئىگىسى ئىزھار قىلىپ بېرەلمەيدىغان
ئەڭ سەمىمىي، ئەڭ ئۇلۇغ نۇتۇق.

بۇ مۇزىكا، بۇ نۇتۇقنى پەقەت ئانىنىڭ
يۈرىكىلا چۈشەنەلەيدۇ.

ئاپتوبۇستا

سېنى باغرىغا بىرقۇچاق گۈلدەك بېسىپ
ئاپتوبۇسقا چىقتىم. بىر ئادەم بىزگە ئورنىنى
بوشىتىپ بەردى. بالام، بۇ مەن ئۈچۈن
ھۈرمەت ئەمەس، ئەڭ مۇھىمى سەن ئۈچۈن
ئىززەت.

چوڭنىڭ كىچىككە ئورۇن بوشىتىپ بېرى-
شى خۇددى بۈگۈننىڭ ئەتىگە، ھازىرنىڭ
كەلگۈسىگە ھامان ئورۇن بوشىتىپ بېرىشىگە
ئوخشايدۇ. تۈن قاراڭغۇسى سۇبھى تاڭغا جا-
ھان سەھنىسىنى بوشاتقاندا قۇياش يۈزىدىن
ئۈمىد چىلۋىسىنى كۆرگەندەك بولىدۇ. ئەج-
دادىمۇ شۇنداق. ئەۋلادقا ئورۇن بوشىتىشىدا
ئەڭ زور، ئۈمىد، مىسلىسىز ئىشەنچ بار.

مەن ئۇ ئادەمگە ئۆزۈم ئۈچۈن ھەم
سەن ئۈچۈن مىننەتدارلىق ئىزھار قىلدىم.
ئۇنىڭ ئۈمىدىنى ئاقلاش كەلگۈسىدە ساڭا
باغلىق. ئىززەتكە ھۈرمەت، ئىشەنچكە ھىممەت
ھەقىقىي ئىنساننىڭ خىسلىتى.

زوقلىنىش ۋە ئەندىشە

سەن ئۆمىلەيسەن، بالام، زوقلىنىسەن،
لېكىن كارىۋاتتىن يېقىلىپ چۈشەرمىكىن، دەپ
ئەندىشە قىلىسەن.

سەن ماڭىسەن، بالام، سۆيۈنسەن، لېكىن
پۇتلىشىرىمىكىن دەپ ۋايىم يەيمەن.

سەن چاي ئىچىسەن، بالام، شادلىنىسەن
لېكىن تۇرۇپ قالمايغىدى، دەپ ۋەسۋەسىگە

سەن تاماقلانمىسەن، بالام، خۇش بولىسەن،
لېكىن سىڭىمى ي قالامدىكىن دەپ تەشۋىش چى-
كىسەن.

... ..

سەن چوڭ بولغىنىڭدىمۇ ساڭا سۆيۈنسەن.
لېكىن سەندىن ئەندىشە قىلىسەن، بالام.

ئەجىبا، قىسمەت ئىلاھى سۆيۈنۈش بىلەن
ئەندىشىنى قوشكەنەكتەك ئايرىلماس قىلىپ
ئانغىلا بېغىشلىۋەتكەنمىدۇ؟!

ئايىمى چىقىش

ئۆمىلەشلىرىڭنى كۆرگەندە ھەشقىچەك-
نىڭ پىلەك تارتىشلىرى كۆز ئالدىغا كېلىپ
بەكمۇ شادلانغانىدىم، ئەمدى تاپتاڭلاشلىرىڭنى
كۆرگەندە تېخىمۇ سۆيۈندۈم، لېكىن يەنە
شامالدا لىڭشىغان غۇنچىنى كۆرگەندەك ئەندىشە
قىلىۋاتىسەن، بالام.

ئەكەل قولۇڭنى، مەن سېنى تۇتۇپ ما-
ڭاي، بوراندا قىپقىلغان ئالىمدەك يەرگە
چۈشمىگىن.

ئۇھ، بالام، ماڭغىن، ئەمدى ئۆزەڭ ماڭغىن.
ھاياتىنىڭ يولى ئۇزۇن، ناھايىتى ئۇزۇن.
ھەرقانچە ئارزۇ قىلساممۇ مەن ساڭا ئۆمۈرۋا-
يەت يولداش بولالمايمەن بەلكىم. بۇ يول
ھەر ئادەم ئۆزى ئاسىدىغان يول. قولدىن
تۇتۇپ يېتىلەشەلمەيمۇ، قولتۇقتىن يۆلەپ
مېڭىشلارمۇ، مەپسىگە سېلىپ كۆتۈرۈشەلمەيمۇ
ۋاقىتلىق.

مېڭىۋېتىپ تۇيۇقسىز كەينىڭگە ئولتۇرۇپ
قالدىڭ، كۆزلىرىڭدە قورقۇنچ ۋە ھەيرانلىق.
قورقما، بالام، ھەيرانمۇ قالما. يۈگۈرۈڭلىكى-
بىلەن جاھان ئەھلىنىڭ ئاغزىنى ئاچۇرۇپ
قويغان، ھارماس ئايىغلىرى بىلەن ئاسمانچە-
لەك چوققىلارنىڭ گەجىسىدىن بېسىپ تۇر-

غان قايسىمىز ئەزىمەت كىچىك چېغىدا يى -
قىلماي تۇرۇپ مېڭىشنى ئۆگىنىپتىمىكەن؟
ئاھ، بالام، مېڭىۋېتىپ ئۇششۇمۇت ئالدىڭ -
ھا يىقىلىدىڭ، مەن ئۇچقاندەك بېرىپ سېنى
يولنىۋالدىم. كۆزلىرىڭدە ياش ۋە ۋايىم،
يىغلىما، بالام، يىغلىما. زېمىن يىقىلىشنى
كۆتۈرىدۇ، بىراق يىغلىغاننى كۆتۈرمەيدۇ.
تۈرمۈش يولدا يىقىلغاننى يۆلەپ
قويۇش بار، لېكىن يۆلەپ مېڭىۋېرىش دائىم.

مىي بولۇۋەرمەيدۇ.

ماڭغىنى، بالام، ماڭغىنى. كەلگۈ -
سىنىڭ ئەگرى - توقاي لېكىن پارلاق يول -
لىرى، بىلىمنىڭ تېك، خەتەرلىك، يۈكسەك
چوققىلىرى ساڭا تەلۈرۈپ تۇرۇپتۇ. ھازىرقى
تايىتاڭلاپ مېڭىشلىرىڭ كېلىچەكتىكى مەزمۇت
قەدەملىرىڭنىڭ ئىپتىدائىي ئاساسى بولۇپ
قالغۇسى.

ئاپتونىمىڭ قىسقىچە تەرجىمىھالى

كۆزگە كۆرۈنگەن ياش يازغۇچى ئەخمەت ئىمىن 1950 -
يىلى ئۈرۈمچىدە مەرىپەت سۆيەر ئائىلىدە تۇغۇلغان. 1957 - يىلى
دىن 1967 - يىلىغىچە باشلانغۇچ، ئوتتۇرا مەكتەپلەردە ئوقۇغان.
1981 - يىلى شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى ئىشتىن سىرتقى ئۇنىۋېر -
سىتېتىنىڭ خەنزۇ تىل سىنىپىنى پۈتتۈرگەن. ھازىر شىنجاڭ خەلق
نەشرىياتىنىڭ ئۇيغۇر تەھرىر بۆلۈمىدە ئىشلەيدۇ. «قەلب سادا -
لىرى» ناملىق نەسىرلەر توپلىمى 1986 - يىلى خەلق نەشرىياتى تەرىپىدىن نەشىر
قىلىنغان. «ھالاكەت»، «ئەلىنىڭ سەرگۈزەشتىلىرى»، «دېدەك ئىزوتىرا» قاتارلىق رومان،
پوۋېستلارنى تەرجىمە قىلغان. جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى
«پەزىلەت ئىگىسىگە» مەدەنىيە ناملىق نەسىرى 1985 - يىلى مەملىكەتلىك ئاز سان
لىق مىللەتلەر ئەدەبىي ئىجادىيىتى بويىچە 2 - دەرىجىلىك مۇكاپاتقا، «مېنىڭ بىر كۈ -
نۈم» ناملىق نەسىرى ئاپتونوم رايون بويىچە 1 - دەرىجىلىك، «تىرىك يېتىمىنىڭ ئاتى -
سىغا» 2 - دەرىجىلىك، «مۇزىكىدىكى سۈرەت» 3 - دەرىجىلىك، «قىزىلتاغ ئۈستىدە» ناملىق
نەسىرى مۇنەۋۋەر ئەسەر مۇكاپاتىغا، «گۈلەڭگۈچ» ناملىق شېئىرى رادىئو - تېلېۋىزىيە نا -
زارىتى تەرىپىدىن مۇنەۋۋەر ئەسەر مۇكاپاتىغا ئېرىشكەن.

ۋە ئۇيۇقۇمنى يورۇتالمىدى ...

ئىدىكى سۇ پەرىسىنىڭ خەزىنىسىگە قالمالغان رەڭدار يورۇق
چاچقاندىلا ئالەم روشەنلىشىدۇ.

ئىك ۋە خۇش پۇراقلىق بىلەن بېزىگەن باغۋەنگە ماسلىشىپ،

كۆزۈڭنى سېھرىيلىك بىلەن قاماشتۇرۇپ تۇرغان نەرسە ئېگىز قىيا ئۈستىدىكى گۈزەللىك راۋىقى.

گۈزەللىك سېنى سېھىر بىلەن مەپتۇن قىلامدۇ ياكى سەن گۈزەللىكنى سېھىر بىلەن كۆزىتەمسەن؟ بۇ باغرىڭنىڭ ھەسبى ھالىغا باغلىق ...

مېنىڭ بىلىدىغىنىم: بۇ راۋاقتىڭ ئوڭ بېقىنىدا ياخشىلىقلار پەرىشتىسى دېيىشەت شىپاخى سالسا، ئۇنىڭ سول بېقىنىدا يامانلىقلار دىۋىسى ھىلە - مىكىر خەندىكى كولايدۇ. دىلىمنى خاتىرجەمسىزلەندۈرۈپ تۇرغان نەرسە گۈزەللىكنىڭ تەقدىرى!

ئادەم ئۆزى خاتىرجەم بولغان نەرسىنىڭ ئۆزىدىن خاۋاتىرلىنىدۇ. چۈنكى: كېچە بىلەن كۈندۈزنىڭ ئۆز تىياتىرىنى كۆرسىتىدىغان سەھنىسى بىرلا ئاسمان.

شائىرنىڭ شېئىرى بولمىسا، گۈزەللىكنىڭ ئېچىلمىغان ياقۇت خەزىنىسى ۋە ياكى غەرق بولۇپ كەتكەن كېمىنىڭ گەۋدىسى.

سېنىڭ گۈزەللىكنىڭ بولمىسا، شائىرمۇ غوزىسىز چار كېمىنىڭ ۋە ياكى سىياسىز قۇرۇق قەلەم.

ئادەملەر ئۈمىد قالۋنى بىلەن ئۆتكەن ھاياتىنىڭ ھەسرەتلىك مەرسىيىسىنى چېلىپ كەلدى. تارىخنىڭ ئۈمىد بىلەن كۈتىدىغىنى ئىنسانىيەتكە بېغىشلانغان زەپەر قەسىدىسى.

قەلىمىدىن ئاڭلىدىم نازۇك سادانى، ئۇ بەلكى تۈمەن يىللىق كونا مۇھەببەتنىڭ داۋامى.

ھۆستۇڭدىن كۆردۈم يېڭى گۈلشەننى، ئۇ بەلكى كەلگۈسى گۈزەللىكنىڭ ئۆلچىمى.

ئاسمان يىراقلىقى بولمىسا يۇلتۇزلار تەككىسى ئۈزۈم؛

دېڭىز تىرەنلىكى بولمىسا مارجانلار بېغىمىدىكى بۆلدۈرگەن؛

ھىجران مۇشكۈلى بولمىسا سەن مېنىڭ ئالدىمدىكى ھەيكەل.

زامانداشلىرىڭ سېنى ھەسەت كۆزى بىلەن كۆرۈپ رەشىك قىلىشىدۇ.

كېيىنكى كىشىلەر سېنى ئەقىل كۆزى بىلەن كۆرۈپ مەپتۇن بولۇشىدۇ.

كەلگۈسى سېنى مەدھىيىلەيدۇ.

تارىخنىڭ كالىندارى رەھىمسىزلىك چۇقانىلىرى بىلەن تولغان. ئۇ يىراقلاشقانچە

ھېكايىلەردەك ئۆزىنى لېرىكىلىق بىلەن بېزەيدۇ.

كەلگۈسى خىياللىرى مەھلىيالىق شوللىرىنى چاقىتىپ تۇرغان جانانىڭ كۆزى ...

زىبۇ - زىننەت بازىرىنىڭ ئېسىل مۆجىزىلىرىمۇ بىر تال قۇندۇز چېچىڭغا تەڭ ئەمەس.

گۈزەللىكتە ۋايىغا يەتكەن گۈزەللىك زىبۇ - زىننەتكە مايىل بولىدىغانلىقىغا

ھەيرانمەن.

ۋاقىت ئەجدىھارغا قەلەم نەيزىسىنى كۆتۈرۈپ تاقابىل تۇرىمەن. كىشىلىك رەھىمىتى

بىلەن ئۇنى يېڭىمەن.

ھۆسنۈڭگە يېقىپ تېلىسىز بۇلۇل ناخشىچى بولدى. سېنى مەدھىيىلەپ مەندەك نادان ئىلىم دەرياسىغا چۈشتۈم. قېنى مارجانلىرىڭ، قەدىمىنى چۈشەنگىن، گۈزەل سۆز پەرىسى...

مۇھەببەت ئازاب چېكىدىغان بېشى. ئۇنتۇما، ئالما يەپ لەززەتلەنگەن ھاۋا بېشىتىن ھەيدەلگەن.

ھەقىقىي شېئىرىيەت — ئەركىن — ئازادلىقنىڭ مەشۇقى.
نوپۇزلۇق بېكىز ئۇنىڭ مۇشپىقى.

قۇلۇلە دېڭىزنىڭ تىمىر تەكتىدە تۇرۇپ قاتتىق قاپچۇقلىرىغا مارجان يىغىدۇ، ئۇ سازاڭ-دەك مۇلايىم ئەمەس. ئۇنىڭ شەپقەتسىز پوستى قانداق قىيىنچىل مارجانلار خەزىنىسى.

ئاھ، مارجان! سەن قۇلۇلۇگە ئايلىنمايسەن، سەن ئۇنىڭ باھاسىز تۇتقۇنى، ھەسرەت ئىچىدە نادامەت قىلىمەن؛ ئالتۇن ئۆز خىسلىتىنىڭ ئەكسى بولغان تاشتەك كىشىلەر ئالدىڭغا، گۈزەل قىزلار قاراقچىلار غارىغا، ئىپار كىيىمىكى ھىيلىگەر سەييات كانارىغا، بۇلۇل قەپەز دەرگاھىغا بەزىت بولۇشنىڭ سىرىنى ئىزدەيمەن.

قۇلۇلە قېيىدىكى مارجانلارنى ئالەمگە چاچمەن. ئۇنى بېلىقچىلار، ئوتۇنچىلار، ئومىدچىلار، مالچىلار ۋە كاھىشچىلارنىڭ ياماق چۈشكەن يەلكىلىرىگە چاچمەن.
تەقدىر خارلانغانلاردىن قۇدرەتلىك ئەمەس.

مېنىڭ سېنى سۆيۈشۈم ئەركىنلىكنىڭ ئىلتىپاتى.

مېنىڭ ئەركىنلىكىم مەۋجۇتلۇقنىڭ غورۇرى.

مەن سېنى سۆيىمەن، سەندىن ھېچنەم تەلەپ قىلماستىن، تولىمۇ مەيۈسلۈك بىلەن سۆيىمەن. مېنىڭ باغرىم گۈللەر تەكچىسى، شەيدايىلار مەيخانىسى بولغاندىمۇ، ياكى كۆز ياشلىرى بۇلىقى، قانلارنىڭ زەرداپ بولۇپ قاينايدىغان قازىنى بولغان چېغىدىمۇ سېنى سۆيىمەن. ئەگەر سۆيگۈم تۈپەيلى سەن ئۇنى چۈشەپ قويساڭ، ئەتىۋارلىق ئەھمىيىتىڭنى يوقىتىسەن.

جىسمىم روھىڭ بىلەن غەمكىنلەشكەنىدى، مانا ئەمدى روھىم جىسمىڭ بىلەن ئېغىرلاشتى...

ئۇ خەلق چۆچەكلىرىنى ئاڭلىغاندا كۆز يېشى قىلاتتى.

ئۇ قىسمەت توپانلىرى قاينىمىدا مەجنۇندەك قاقاقلاپ كۈلەتتى.

ساختىمەزلىك بىلەن تولغان ئالەمنىڭ ئادەم ۋە ھاۋا تەبىئىيىتىنى ئۇنتۇغان مالىمانلىرى ئىچىدە سېمىرلەنگەن ھەممە زەئىپ كۆزلەر ئۈچۈن ئۇنىڭ يىغا ۋە كۈلكىسى ئەقىلغا سېغىمىغان ھاماقەتلىك ھېسابلىناتتى. لېكىن ئۇ ئادىل ئىدى.

غالب زەپەر چوققىسىغا چىقتى، ئۇ زېمىن يۈزىگە پەرۋاسىزلىق بىلەن نەزەر سالدى.
ئارقىدىنلا ۋارقىراپ يىغلىدى.

ئەتراپتىكىلەر بۇنى سەزمىدى.

سەن خېلىل پەيغەمبەردەك ئوت ئىچىدە پەرياد چەكمىدىڭ.
 سەن يۇنۇس پەيغەمبەردەك بېلىق قارىنىدا ئۆز ئىشىڭدىن يانمىدىڭ.
 سېنى ئەتىۋارلاپ، ساڭا ئانا قىزىل مارجانلار بىلەن پىرامىدا ياساتسام روھىڭ غەم-
 كىنلەشتى. بۇ پىرامىدانى بۇزۇپ، ئۇنىڭدىكى مارجانلارنى مۇھتاجلىق دۇنياسىغا چاچسام خۇ-
 شاللىق تەبەسسۇمنى جىلۋىلەندۈزدۈڭ.
 سېنىڭ قەلىمىڭنى چۈشەندىم، سەن يۈكسەك پەزىلىتىڭ بىلەن قەد كۆتۈرۈپ تۇرىدە-
 ڭان پىرامىدا.

مەن ئۆز - ئۆزەمنى تاماشا قىلىۋاتىمەن.
 مەن مۇھتاجلىقتا، مۇھتاجلار ئارىسىدا؛ قىستا - قىستاڭدا، توپا - چاڭدا. مەن ھېچكىم-
 نىڭ يادىدا ئەمەس، ھەممە مېنىڭ نەزىرىدە. ئالەم، مارجانلار بىر - بىرى بىلەن سۈر-
 كىشىپ، ئۇششاقلىنىپ كېتىۋاتقان قۇلۇلە قېيىغا ئوخشاپ كۆرۈندى.
 مەن تەمتىرەپ قالدىم. سۈمۈرۈلەر تۈگەپ كەتكىنىدەك مارجان ئاتالمىسىمۇ يوقالغان
 نەرسىنىڭ قالدۇق نامى بولۇپ قالمىغىتى. بېلىق كۆزلەر مېنى تونۇمايدۇ، گۆھەر كۆزلەرنى
 مەن تاپالمايمەن.

تىترەپ تەمتىرىمەن. ئېچىنىپ يامغۇردەك ياش تۆكۈمەن.
 ئالەم ئەمدى مېنى تاماشا قىلىۋاتىدۇ.

باغۋەن ئۇزۇمنىڭ شېرىنلىكىدىن پەخىرلەنمەيدۇ، ئۇنى تېشىغانلارنىڭ ماختاشلىرىدىن
 روھلىنىدۇ. سېنىڭ سۆزلىرىڭ ماڭا ھەممە مېۋىدىنمۇ تەملىكەرەك.
 مۇھتاجلارنىڭ مورسىدىن چىققان ئىسىمنىڭ يېرىمى يېقىلغۇ، يېرىمى ئاھۇ - پىراق.
 كامىرانلارنىڭ تۇرخۇنىدىن چىققان تۈتەكتىڭ نىسپىي يىلتىز، نىسپىي يوپۇرماق.
 ئىسكەندەرنىڭ ھەر بىر غەلىبىسى ئۇنى غەمكىن قىلغانىدى. ئۇنىڭ ياشلىق چېكىسىگە
 چۈشكەن ھەر بىر ئاق پامىرنىڭ مەسخىرىسى ئىدى.
 ئىسكەندەر تېخىمۇ كەڭ زېمىنغا قول سوزغىچە، شۇنچە سىقىقلىق ھېس قىلدى. تارىخ
 ئاڭا قول سوزغانىدى.

سەن ئالتۇن يالانتقان مەبۇد ئەمەس، ھەقىقىي بەدەقشان ياقۇتى.

رېڭىنى تېخى قىلىپ تىكلىدى. تىزىق دۈنچە - ھار جايى دۈزدە -
مېنىڭ مەڭزىمدىن ئېقىپ سېنىڭ لېۋىڭگە تامچىغاندا، مۇزايىدا
ئەجىۋ پىلىمنىەن.

بۇ شەئەم ياشلىرىڭنى تۆكىدىغانسەن.
ھالىڭ بىلەن سۈرتكىڭدە، شەپقەت شولىشىدا بۇ شەئەملەرنىڭ
بايقىنىم.

سەن دالا گۈلخاننىڭ يالقۇنى. سەن پەرۋانلارنى بەس - بەسكە سالىدىغان مەھلى - يالىق چىرىقىنىڭ ئوت تاجىسى. جىمجىتلىق ئىچىدە تەپەككۈر قىلغۇچىنىڭدا، چاچقان شولاڭنىڭ ھەر بىر زەررىسىنى تالىشىپ، ئەتراپىڭدا ھايات چېكىنىڭ قايناملىرى يۇلۇقلىغانلىقىنى كۆرسەن.

مەن كىچىككىنە ياۋا رەيھاننىڭ سۇسىرىغان چېچىكى. مېنى سۇغىرىپ تۇرۇۋاتقان نەرسەنىڭ يىللىق مۇھەببەت شەبىنىمى. يوپۇرماقلىرىم سۆيگۈ شارابىدىن مەس بولدى. ئالەمنىڭ ئەڭ كونا، پاك مۇھەببىتىنىڭ شىۋىرلاشلىرى ھەر خىل تىل ۋە ئاھاڭلاردا مېنىڭ قۇلىقىمغا گۈزەللىكنىڭ ھەمىيەتلىكىنى (گارمونىيىسىنى) يەتكۈزدى.

مەن كىچىككىنە ياۋا رەيھان گۈلىنىڭ ئەمدىلا ئالەمگە كۆز ئاچقان چېچىكى، ھەيۋەتلىك ئىشق تەڭرىسىنى مەپتۇن قىلىدىغان بۇ شەبەنەم زۇمرەتلىرىنى كۆتۈرۈپ چايقىلىشقا قۇدرىتىم يېتەرمۇ. مەن ئودىسىنىڭ ئېغىر ئوقياسىنى، پەرھادنىڭ ئالماس بازغىنىنى كۆتۈرەلەرمەنۇ.

يېنىمدىن يەنە شىۋىرلاش ئاڭلاندى: جاسارەتلىك بولغىن، مەن ساڭا مەڭگۈ ئەنئەللۇق. ھاياجانلاندىم، ئەلەسقاقتىن بۇيانقى كونا مۇھەببەت ئۆزىنىڭ پاكلىقى بىلەن مېنى قۇدرەتلىك قىلدى.

مەن توي قىلىۋاتىمەن... مۇھەببەت شېخىدا بىخ چىقارغان قىزىڭلۇق پورىكى بىلەن توي قىلىۋاتىمەن.

تۇن كېچىسى، چىراق شەيدالىرى - پەرۋانلار چوڭ گۈلخان ياسىدى، چىمەنلىكەر ماڭمۇ گۈللۈك كىيىم كىيىدۈرۈپ بېشىمغا گۈلتاجى تاقىتى.

گۈللەر ئارىسىدىن كۆتۈرۈلگەن ئاي كۈلۈپ تۇرغان ئىشق ئىلاھىسىگە ئوخشايتتى. شامالار راۋاپىنى ئالدى. شەبەنەم شارابلىرى بىلەن مەس بولغان مېھمانلارنىڭ ھەممىسى، جۈملىدىن پەخىرلىكى مەنمۇ باغۋەننىڭ ئىجادىيىتى ئىدۇق. بىزنى يوپۇرماقلار يوپۇتۇپ تۇراتتى. ئېسىمدە مۇشۇ كۆڭۈللۈك توي كېچىسى. مېنىڭ كۆرگەنلىرىم تىلىمىز بۇلبۇلنىڭ، ساب داسىز ساتارنىڭ كۈيلەنمىگەن مۇقامى بولۇپ، تىلىم ئۇچىدا، يوپۇرماقلار ئارىسىدا قالدى.

مېنى زوق ۋە تەبەسسۇم بىلەن كۈلىمىدى دېيىمىگىن. مەن مۇلايىم تەبەسسۇم بىلەن كۈلۈشنى قانداق ئارزۇ قىلماي... مەن تەبەسسۇم ۋە مەمنۇنىيەت بىلەن كۈلۈشكە كۆزۈمنى ئاچقىنىمدا تاقەتسىز توپلانغان ياش مۇنچاقلىرىم يۈزۈمنى قاپلايدۇ، مەن خىجىللىق ئىچىدە ئۇيىلىمەن.

مەن ۋارقىراپ پەرياد كۆتۈرۈپ يېغلىمايمەن. چۈنكى مەندە ئالەم قاينىغانغا ھەي - رانلىق يوق. ئۇلارنىڭ ھەممىسى ماڭا ناتونۇش ئەمەس.

مەن مۇلايىم تەبەسسۇم بىلەن كۈلمەكنىڭ مەستانىسى، ئەمما قەلبىم بىلەن كۆز چا - نىقىم ئاۋازىم كۆز ياشلىرىنىڭ بۇلىقى.

سەن مېنى مەيۋىس پىكىرلەرنىڭ مەپتۇنى دەپ ئەيىبلىمىگىن. ئۆزەممۇ چۈشەنمەيمەن. پەرۋاز قىلىشقا ئىتتىلىپ قانات قاققان قۇشتەك قەلبىمنىڭ كۆز ياشلىرى دەرياسىدا بېلىق بولۇشىغا مۇيەسسەرلىكىمنى چۈشەنمەيمەن. ئېھتىمال، بۇ مېنىڭ مۇلايىم راستچىللىقىمىدىندۇر.

ئالەم ئۆزىنىڭ مېھرىلىرى بىلەن ئۆز سىرلىرىنى يوپۇنلارمىدۇ...

مەن كۆز ياشلىرىمنى سەبىلىك بىلەن ئاققۇزۇپ تۈگەتتىم، ئۇنىڭ ئېرىتىلگەن ئۈن - مارجان ئىكەنلىكىنى نەدىن بىلەي. ئۇنىڭ ساقمىدىلىرىدىن پەيدا بولغىنى يى-ويۇر - ماقارلار تەخىسىدىكى شەيئەلەر. ئۇنىڭ كۆل ئۈستىگە چۈشكەنلىرىدىن مەرۋايىت ۋە قەزىل مارجاقلار تۆرەلدى. سېنىڭ مەڭزىڭگە چاچرىغانلىرىدىن ساڭا ھۆسن قوشۇلدى، يۈزۈڭ بەدەقشان ياقۇتىدەك، مەڭزىڭ يۇرتۇمنىڭ گىردە - توقاشلىرىدەك قىزاردى. ئۇنىڭ ناگان - ناگاندا ئاپئاق سەھىپىلەرگە تامچىغانلىرىدىن نەزىملەر پەيدا بولغانلىقىنى كېيىنچىلەر كىيىنىدىم. مەن كۆز ياشلىرىمنى بىخەستىلىك بىلەن ئاققۇزۇپ تۈگەتتىم. ئۇنىڭ ئېرىتىلگەن ئۈنچە - مارجان ئىكەنلىكىنى نەدىن بىلەي. ئۇلار ئافىرۇدېتىدىن* ئىلىگىرى، قەقىمۇس - تىن مۇقەددەم ئادەمنىڭ تۇنجى پەرزەنتىدىن ئىلگىرى يارالغانىكەن. ئۇنىڭدا كۆزنى غەدىقلايدىغان يۇلتۇزلارنىڭ ئايەتلىرى، ئىزى قالمايغان سۈرۈڭنىڭ ۋەسىيەتلىرى، زېمىن ئۈس - تىمىدە سۇ بىلەن شامالنىڭ ھۆكۈمرانلىق تالىشىش توپان تەزكىرىسى، مۈزىكىنى ۋايىغا يەت - كۈزىدىنغان جىمجىتلىق ۋە قىنقاس - چۇقانتا تولغان ئۆلۈم دەبدەبىسى ئۆز نەھەسلىرىنى مۇميا قىلىپ كەتكەنىكەن.

چوڭقۇر مەيۈسلۈككە غەرق بولدۇم. دېڭىز ياقىسىغا ئۇرۇلغان بۇزغۇنلاردىن كىمدۇبىر - سىنىڭ ئىلاھى نەۋى ئاڭلاندى: كۆز ياشلار ئالەم يۈزىنى يېڭىلايدۇ، مارجانلار تىۋىلىنىدۇ، ئۇ قۇياشنىڭ پەرزەنتى، ئىنسانىيەت غەلىبىسىنىڭ بارىمىتايى*...

ھەقىقەت ۋە ئىلىم بىلەن بېزەلگەن كىچىككىنە تەپەككۈر يەللىكىگە چۈشۈپ، قىيا - چىيالار دېڭىزىدا داۋالغۇپ ئىلگىرىلەۋاتىمەن. كىچىككىنە تەپەككۈر يەللىكىگە چۇقانلار تۈتەك - يېپىپ ھېنى ھالىراتقى.

ھالىزلىقتىن چۈشەنمەيمەن. مېنىڭ سۆيىدىغىنىم مۇھەببەت ۋە ھېسسىياتلار گۈللىنىشىنىڭ مۇلايىم، يىللىق، لەرزىلىك مۇزىكىسى. ئۇ ئۈمىد تەڭرىسىنىڭ شەۋىرلىشى. ئۇ قىيا - چىيالار بوتقىسىدىن قىزىل شاراب ئىشلەپچىقىرىدىغان ئاجايىپ ھامى. قىزىل شاراب لېۋىگە تەگمەي تۇرۇپ ئەندىكىۋاتىمەن. ھېسسىياتىمىز ئەقىل، مۇھەببەتسىز ھەقىقەت مېنىڭ سۆيگۈلىرىمگە مەستلىك بىلەن يوپۇلغىنى، ئۇ خۇددى ئادەم چۈشىدە كۆرىدىغان جانسىز ئىسەرۋاھتەك ھاڭا يوپۇلغىنى... بۇ ئىسەرۋاھ ئۆز قۇدرىتىدىن قورقۇپ ئۆزىنىڭ زەپەر شارابىدىن پەرىشانلىق پەريادى چەكمەكتە.

مۇسبەتتىن ئىبارەت ئادەم قەلبىدىكى ھېسسىيات يالقۇنى ئۆزىنىڭ نۇرغۇن غۇنچىسىنى ھەمىشە ئۆزىگە ناتونۇش نەرسە ئۈستىدىلا ئېچىلدۇرىدۇ. ئۇ ئالەمنىڭ ھەمىشە تەكرارلىنىدىغان ۋە پەقەت ناتونۇش مەشۇقىغا ئاتالغان لېۋىكىسى.

ئۇ ئادەمنىڭ بارلىق ئەركىن ئارزۇلىرىنىڭ بىرىنچى ئەڭ نوپۇزلۇق ھوقۇقى.

* ئافىرۇدېت - يۇنان ئەپسانىلىرىدىكى كۈزەللىك مۇھەببەت ئىلاھىسى.
* كۆرە ئورنىدا ساقلىنىدىغان شاھزادە.

مەن ھاياتقا مۇھەببەت بىلەن، ياشلىق چېچەكلىرى بىلەن قۇلۇمنى ئۇزاتتىم.
ھايات گۈزەرىدىكى چېچى ئاقارغان غۇربەت سەرگەردانلىرى ماڭا جاھانگەشلىك سەۋدا-
لىرى بىلەن پىچىرلىدى: بەختىمىز سەرگەردانلىق.

ئۆزۈم توغرىلىق كۆز ياش ئاققۇزۇشتىن تارتىنىمەن. مەندە مۇنداق كۆز ياشلار
يوق!

سەن ئۈچۈن يىغلايمەن! مېنىڭ ساڭا ئاتىغان ھەممە غەزەللىرىم، قەسىدىلىرىم، رۇئىي-
لىرىمنىڭ ھەممىسىلا كۆز يېشىم بىلەن يېزىلغان. مەن ساڭا ھامى ئىلاھىسى ئوماينىڭ ئەو-
ۋاھىدەك شەپقەت بىلەن نەزەر سالىمەن. سېنىڭ ئالدىڭغا دۇچ كەلگەن ئۇيقۇندىن پەرى-
ياد كۆتەرسەم، سېنىڭ ھۆسنۈڭگە نۇر چاچىدىغان مەنزىرىدىن ھۇزۇرلىنىمەن. بۇلار ھەر
ئىككىسىمىزلا مېنى يىغلىتىدۇ...

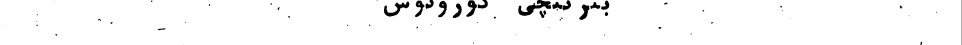
مېنىڭ كۆز ياشلىرىم ساڭا پۈتۈلگەن، ساڭا ئاتالغىنى ئۈچۈن ئۇ شېئىرىيەتتىكى مەنىۋى
مارجان، مەن ئۇنى ساڭا سەن مۇھتاجلىق بۆشۈكىدە قورقۇنچلۇق چۈشەنكەۋاتقىنىڭدا ئاققۇز-
غانىدىم. سەن يېتىلگەننىڭدە بۇ مارجانلارنىڭ شەرھىسىنى چۈشىنىسەن. ئۇ چاغدا مەن ئۆ-
زەمنىڭ ئەرۋاھى سۈپىتىدە سېنى يۆلەيمەن.

ساما كۆز ياشلىرىدىن ئۈنچە - مارجان چېچىپ چىرايىنى ئاچتى، سالىقنى شامال
شەپەق مەسكۈشلۈقىدا يېنىك تىندى، مېنىڭ خۇشاللىقلىرىم چېكىگە يەتتى. يۈزۈمگە ئې-
خىر نىقاب تارتىپ ئاۋازىمىز يىغلاش مېنىڭ ھازىرقى ئەڭ چوڭ پىغانىم.

ئارىمىزدا تام - توساق يوق، بىر پارچە بۇلۇتتىن تامچىغان يامغۇر ئۆگزىمىزنى
تەڭ بۇيىدۇ.

ئارىمىزدا قىممەتلىك تاغ - دەريالىرى بىلەن بورانلىرى قېلىن. دېرىزىمىزدىن
باشقا - باشقا پەسىللەرنىڭ يورۇقى چۈشىدۇ.

ئېخ، نۇر قۇچىقىدا ئەركىلەپ تۇرغان گۈزەل يۇلتۇز - چولپان!
سەن مېنىڭ كۆز ياشلىرىمدا ئۆزەڭنىڭ سان - ساناقسىز ئەكس شولاڭنى كۆرگەن.

قايىماقچاي بېرىمىز. مانتۇ قويىمىز. ئاندىن - زە، بىر چىنىدۇ.
چاچتەك كەسكەن قىيما سالغان، ئۆگەرە ئېلىپ كېلىمىز. ئاخىرىدا ياغلا
ئەتكەن پولۇ تارتىمىز، قانداق؟

قاسىماخۇن:

بۇمۇ ياخشى. خوتۇن، ھەممىدىن ئېسىلى مېھماننى ئوچۇق چىراي بىلە
ياخشى كۈتۈۋېلىش، ئاندىن قالسا مېھمان قايسى غىزانى، نېمىنى ياخشى
كۆرىدۇ، كۆڭلى نېمىنى تارتىدۇ؟ بۇنى چۈشىنىش، بىلەمسىلە؟
تازا ئوبدان گەپ.

تۇتى:

ئۇنداق بولسا...

قاسىماخۇن:

سىلە زادى نېمە قىل دەيلا؟

تۇتى:

بىزنىڭ شاگىرتىمىز قېنى؟

قاسىماخۇن:

داپنى ئوتقا قاقلاۋاتىدۇ.

تۇتى:

قاسىماخۇن: (ئۆيگە قاراپ) مۇھەممەت ئاخۇن ھوي مەمىتتاخۇن:

مۇھەممەت ئاخۇن: (ئۆيدىن داپنى كۆتەرگىنىچە يۈگۈرۈپ چىقىپ) خوش، ئۇستام.

قاسىماخۇن: «ئاۋۋال تائام، بەداز كالام»

مۇھەممەت ئاخۇن: ئاۋۋال ئۇستامغا سالام!

قاسىماخۇن: (داپنى كۆرىدۇ)

قاسىماخۇن:

ھەبىبەللى، يارايىسەن شاگىرت!

تۇتى:

(ئېرىگە) ماڭا قارىسىلا قاسىماخۇن! سىلىدىنمۇ ئۇستا ئەلنەغمىچى بارمۇ؟
سىلە دېگەن ئالتە شەھەردە باش، ئالتۇن لېگەندە ئاش كۆتەرگەن تۇغ
ما سازاندە، قاسىماخۇن ئەلنەغمە دېسە بارمۇ، سىلىنى پۈتۈن شىنجاڭدا -
ئۇ يېنى ئۈرۈمچى، ئىلى، ئالتاي، بۇ يېنى خوتەن، قۇمۇل، قاراماي
دېگەندەك ھەممە يەردە تونۇمايدىغان، بىلمەيدىغان كىشى يوق.
خاناچا، ناۋاتتەك گەپ قىللا جۇمۇ؟ مېنىڭ ئۇستام پۈتۈن ئاپتونوم رايونىمىزدا مانا مۇشۇنداق ئەلنەغمىچى (باش بارمىقىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ قويىدۇ).

قاسىماخۇن:

ھەر مائادىن ھەر مائانىڭ نەرقى بار، ئادىمىدىن ئادىمىنىڭ پەرقى بار -
دېگەننى بىلمەمسىلەر؟ ئالتۇننىڭ قەدرىنى زەرگەر بىلىدۇ.
(تۇتىغا قاراپ) ئاچا، بۇمۇ قايماق چايدەك گەپ، زەرگەر زەرگەرنى سۇن
دۇرمايدۇ. تونۇغان ئادەم ئالتۇننى مىس دېمەيدۇ. ئالتۇن ھەر قاچان
ئالتۇن. ئۇستام ئالتۇننىڭ قەدرىگە يېتىدىغان ئەقىللىق كىشى.
بەس، بولدى. ئەمدى ئۆز گېپىمىزگە كېلەيلى.
ئۇنداق بولسا، ئەمىر - پەرمانلىرى...

تۇتى:

مۇھەممەت ئاخۇن:

قاسىماخۇن:

تۇتى:

مۇھەممەت ئاخۇن:

قاسىماخۇن:

قاسىماخۇن: بۈگۈن بۇ قەدىرلىك مېھمانغا ئېغىلدىكى سېمىز قارا پاقلاڭنى سويىمىز،
كاۋاپ قىلىمىز.

تۇتى:

كاۋاپ دېگەن بازاردا چىق تۇرسا، كىچىك پاقلاڭنى سويىۋېتىپ نېمە
قىلىمىز؟

مۇھەممەت ئاخۇن:

(قاسىماخۇننىڭ ئالدىغا كېلىپ) ئۇستام، شۇنداق قىلىمىلى. مەن ئۆزۈم تازا
قول بالىسى قىلدۇرۇپ، سېمىز قويىنىڭ گۆشىدە ئەتكەن، زىرە، قارىمۇ -
چى يار ئوخشىغان كاۋاپتىن ئون زىخ، بۇ يەتمىسە يىگىرمە - ئوتتۇز
زىخ ئەكىرەي.

قاسىماخۇن:

بەرىكەت ئۆيدە بولىدۇ. ئىززەت قىلساڭ ئىززەت تاپتىڭ، چايىشاپ يېي
سەڭ لەززەت تاپتىڭ، ھە... ئەزىز مېھماننىڭ خاسىيىتى ئۇلۇغ، قويىنى
سويۇڭلار!

مۇھەممەت ئاخۇن:

خاناچا، بوپتۇ سويايلى، قۇرۇق گەپنى قويمايلى. ئۇستام! پاقلاڭنى مەن
ئۆز قولىم بىلەن سويماي.

تۇتى:

مەمەتخۇن، سەن داپەندى تۇرساڭ، قانداق پىچاق تۇتالايسەن؟
 خاناجا، مەنمۇ؟ مەن دېگەن شەمشەر، مېنىڭ جۇغۇم كىچىك، كىچىك تۇر.
 غىنىم بىلەن ھەممە سالادا بار جۇمۇ؟ (كۆلكە)

قاسىماخۇن:

يارايمەن شاگىرت! بىر ئوغۇل بالغا يەتمەش ئىككى ھۈنەر ئازلىق قىلدى.
 (مۇھەممەت ئاخۇن خۇشاللىقى بىلەن سەكرەپ، داڭى ئوينىتىپ ئۆيىگە يۈگۈرۈپ كىرىپ كېتىدۇ - دە، ئالدىغا ئاق پەشمال تارتىپ، پىچىم قىنى ئوينىتىپ، ئۆزىگە زوق بىلەن قاراپ تۇرغان ئىككىيلەنگە تازىم قىلغاندىن كېيىن سىرتقا چىقىپ كېتىدۇ).

تۇتى:

(ئېرىگە) ئەمدى شۇنداق قىلىدىغان بولدۇقما؟

قاسىماخۇن:

ھەئە، سىلە تېخىمۇ چاققانراق بولۇڭلار.

تۇتى:

قاسىماخۇن! (ئەركىلەپ) قەدىناس يىگىت! مەن سىلەنىڭ خىزمەتلىرىگە قاچان سۇس قارىغان؟

قاسىماخۇن:

ھېچقاچان بۈگۈنمۇ سېكىلەڭ ۋاقىتلا دىكىدەك چەيدەس بولساڭلار دەيمەن.
 (ناز قىلىپ) مېنىڭچۇ، ئىككى قولۇم، ئىككى پۇتۇم بار. مېنىڭ قازىنىم بويلاقچىنىڭ كۆپى ئەمەس، تاماق دېگەن ئوت قالغاندا پىشىدۇ.

تۇتى:

ھە؟ ئوت قالغاندا پىشىدۇ؟ مەن ئوت قالاپ بېرەي ئەمەسە (يەڭلىرىنى شۇمۇدەكلەپ ئۆيگە ماڭماقچى بولىدۇ).

قاسىماخۇن:

تۇتى:

(ئېرىنىڭ ئالدىنى توساپ) كايىپ كەتمەسلىككە، مانا مەن بار.

قاسىماخۇن:

ئەگەر سىلە ئالدىراپ قالدىغان ئىش بولسا قوشنا - قولۇملىرىمىز ئوبدان، ئۇلاردىن بىر - ئىككىنى ياردەمگە قىچقارمايلىمۇ؟

تۇتى:

كىمنى قىچقىرىمىز؟ چولپانخاننىمۇ ياكى ھەسەلخاننىمۇ؟

قاسىماخۇن:

مەيلى، قايسى بولسا.

تۇتى:

(باشقىدىن ئېچىلىپ) بولدى، ھەممىگە ئۆزەم تېتىيمەن. زادى بۈگۈن قانچە؟

قاسىماخۇن:

ئەتىگەن دېدىمغۇ، بىرلا.

تۇتى:

بىرلا؟

قاسىماخۇن:

شۇنداق.

تۇتى:

ۋاي - ۋۇي، شۇ بىرلا كىشىگە شۇنچىلا قىلىپ كېتەمدۇق؟

قاسىماخۇن:

خوتۇن، چىرايلىق خوتۇن! چىراق بىر. پەرۋانە بەش، ئەلۋەتتە بىر توپ پەرۋانە بىر چىراقنىڭ ئەتراپىدا ئايلىنىدۇ - دە.

تۇتى:

گەپلىرى جايىدا، مەنمۇ بىر پەرۋانە، چۆرىلىرىدە ئايلىنغان. قانداق؟ (كۆلكە)

بوۋىلار ياققان چىراقنىڭ ۋارىسى بولماق كېرەك،
خەزىنىمىزنىڭ ئاچقۇچىنى جايىغا قويماق كېرەك.
تۇتسا مەھكەم ئالتۇن ئاچقۇچى كېلەر ئەۋلادىمىز،
پېشقەدەملەر كۆڭلىنى توق ھەم خۇشال تۇتماق كېرەك.
دەرت - ئەلەمنى بىللە تارتىشۇق ئەي ساتارىم سەن بىلەن،
ئەمدى كۆرگەن بۇ باھارغا مەدھىيە قوشماق كېرەك،
خىسلىتى ھۈرمەتكە لايىق بىر قەدىردانىم كېلۇر،
بۆلۈلۈم بىل، ئىپتىخارنىڭ شاخىغا قونماق كېرەك!

روزاخۇن: دىناخشا، ئاخىرلاشقاندا سىرتتىن ئالتۇن-ھەل بىلەن نەقىشلەنگەن «ئون

ئىككى مۇقام» دەپ ھۆسن-مىخەت يېزىلغان يوغان بىر كىتابنى قىزىل
دۇخاۋىغا ئوراپ، چىرايلىق بىر پەتىۋىسىغا سېلىپ كۆتەرگەن ھالدا كىرىپ
كېلىدۇ) خۇش خەۋەر قاسىمكا!

قاسىماخۇن: (ساتارنى دەرھال سۇپىدا قويۇپ) ئىززەت - ئىكرام بىلەن روزاخۇننىڭ

ئالدىغا بېرىپ پەتىۋىسى ئۈستىنى ئاستا ئېچىپ، كىتابنى خۇشاللىق بىلەن
قولغا ئېلىپ) ئون ئىككى مۇقام! ئۇيغۇر خەلقىنىڭ سەلتەنەتلىك ئون
ئىككى مۇقامى! بىزنىڭ مۇزىكا بايلىقىمىز، ئەدەبىيات - سەنئەت خەزى-
نىمىزدىكى قىممەتلىك گۆھەر ... (كىتابنى سۈيۈپ، پېشانىسىگە سۈرتۈپ
تاۋاپ قىلىدۇ)

روزاخۇن: بۇ گۆھەرنى تۇردى ئاخۇن ئاكام ئۈرۈمچىدىن ئالغاچ كەپتۇ.

تۇردى ئاخۇن:

قاسىماخۇن:

ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم، بۇرادىرىم!

ۋە ئەلەيكۇم ئەسسالام، قەدىردان دوستۇم! قەدەم تەشرىپلىرىگە مۇبارەك بولسۇن.

تۇردى ئاخۇن:

ئۆزلىرىدىن بولسۇن! بۇرادەر!

ھوشۇر ئاخۇن:

ئۆزلىرىدىن بولسۇن! تىنىچ - ئامان تۇرۇشلا؟

قاسىماخۇن:

شۇنچىلىك، قېنى - قېنى، يۇقىرى چىقايلى، تىنىچ - ئامان كېلىشتىمىز؟

تۇردى ئاخۇن:

خۇداغا شۈكۈر ... (دۇئا قىلىنىپ، قوللار يۈزگە تارتىلىدۇ. ئاندىن رو-

زاخۇن ئۆيىدىن داستىخان، چاي ئېلىپ چىقىدۇ)

قاسىماخۇن:

(زىيادە ھاياجانلىنىپ سەھنە ئالدىغا كېلىدۇ - دە، مېھمانغا بېغىشلانغان

تۆۋەندىكى تونۇشتۇرۇشنى دېكلاماتسىيە قىلىپ ئوقۇيدۇ)

دېكلاماتسىيە

يارمۇ دۇنيادا مۇراد - ئارمانىغا يەتكەن كىشى،

تاش چېپىپ، ئۆستەڭ ئېلىپ بوستانىغا يەتكەن كىشى؟

يوق ئىكەن ئېشىق ئەھلىنىڭ داستانىنى ۋاراقلىسام،

تارتسىمۇ مىڭ بىر چاپا، جانانىغا يەتكەن كىشى.

(تۇردى ئاخۇننى كۆرسىتىپ تۇرۇپ)

بىزدە بار مەقسەتلىرى گۈللەپ ئېچىلغان قەھرىمان،

ھوي، تۇردى ئاخۇن ئاكامنى كېلىدۇ دەپ، بۇرۇنراق ئېچىپ دېمەمدە -
خان ماڭا؟

قاسىماخۇن:

قەھرىماننى يىراقتىن كۆرگەن ياخشى. قاراڭلا خوتۇن، تۇردى ئاخۇن
بۇ قېتىم ئۈرۈمچىدە ئون ئىككى مۇقامنى مانا بۇ ئوغلى ھوشۇر ئاخۇن
بىلەن لېنتىغا ئالدۇرۇپ كەپتۇ. (كىتابنى قولغا ئېلىپ ئايالىغا كۆرسە-
تىپ) مانا بۇ كىتاب — «ئون ئىككى مۇقام» نىڭ نوتىغا ئېلىنغان نۇسخىسى.
تۇردى ئاخۇننىڭ ئۈچمەس تۆھپىسىنىڭ تارىخىي گۇۋاھچىسى.
بۇ كىتابنىڭ چىققىنى ناھايىتى ياخشى بوپتۇ. تۇردى ئاخۇن ئاكا ئۆچ-
مەس ئەجرى قالدۇرۇپلا مانا، مۇبارەك بولسۇن!

تۇتى:

ھەممە:

مۇبارەك بولسۇن!

تۇردى ئاخۇن:

رەھمەت، ھەممىلىرىگە مۇبارەك بولسۇن!

روزاخۇن:

تۇردى ئاخۇن ئاكام ئون ئىككى مۇقامنى تولۇق بىلىدىغان، ئۇنى پا-
كىز ساقلاپ كەلگەن خەزىنىچى. خەزىنىنىڭ ئاچقۇچىنى خەلققە تاپشۇرۇپ
مەقسەت - مۇرادىغا يەتتى.

تۇردى ئاخۇن:

رەھمەت - ئازاد زامانىمىزغا، ھەر قايسىلىرىدەك قەدىردان زامانداشلىق
رىمىزغا رەھمەت!

مۇھەممەت ئاخۇن:

(پەتنۇسقا ئېلىنغان تەخسىدە كاۋاپ كۆتۈرۈپ كىرىپ) مانى... ئەسسالامۇ
ئەلەيكۇم! پېشقەدەم ئۇستازىمىز تۇردى ئاخۇن ئاكامغۇ بۇ
ۋەئەلەيكۇم ئەسسالام. بەللى، رەھمەت مەمىتخۇن! مانا ئۆزلىرىمۇ چوپ -
چوڭ يىگىت بولۇپ قاپلا. قاسىماخۇندىن ياخشى ئۆگىنەيلى.

تۇردى ئاخۇن:

مۇھەممەت ئاخۇن: ئوبدان، ئۆمۈرۈم بويى ئون ئىككى مۇقامنى ئۆگىنىپ، ھەر بىرلىرىنىڭ
ياققان چىرىقىنى ئۆچۈرمەيمەن.

تۇتى:

ھازىر مۇھەممەت ئاخۇن ئالتە مۇقامنى تولۇق ئۆگىنىپ بولدى.

تۇردى ئاخۇن:

ياخشى، ئەجەپ ياخشى. بىز پېشقەدەملىرىمىزنىڭ ياشلاردىن ئۆمىدىمىز
چوڭ، ياخشى ئۆگىنىڭلار، ياخشى ئىجادكارلاردىن بولۇڭلار!

روزاخۇن:

ئۆزلىرى بىزگە تەۋەرۈك قىلىپ قويغان ئون ئىككى مۇقام 255 نەغمە-
نى ئۆز ئىچىگە ئالىدىكەن - ھە؟

تۇردى ئاخۇن:

شۇنداق، بۇنى پېقىردىن قاسىماخۇن بۇرادىرىمىز ياخشىراق بىلىدۇ.
يوقسۇ، ئۆزلىرى بىز چىنار، كەمىنلىرى بىر يوپۇرماق. ھەزرەتلىرى بىر
بۇلاق، كەمىنلىرى بىر تامچە.

قاسىماخۇن:

تۇردى ئاخۇن:

ئۇنداق بولامدىغان، جانابلىرى بىر دەريا دېسىلە - بىر دەريا.
(مېھمانغا قاراپ) تۇردى ئاخۇن ئاكا! تامىقىمۇ تەييار. بىر پىيالە چاي
ئىچكەچ بىر پەدە ساز - نەغمە قىلىپ بەرسىلە قانداق؟

تۇتى:

تۇردى ئاخۇن:

(ئورنىدىن تۇرۇپ تازىم قىلىپ) خوش خېنىم، ئاۋۋال قاسىماخۇندىن كەل-

سۇن. بىز بولساق ھەر بىرلىرىگە ئاددىي مېھمان.

قاسىماخۇن: (تۇردى ئاخۇنغا قاراپ) يوقسۇ، بۇلبۇل سايرىغان شاختا تۇمۇچ-ۇق سايرىيالمىدۇ. (سەھنىگە قاراپ) ئىشىكىمىز ئالدىغا ئالىملىرىمىز كېلىدۇ، ياڭغۇچى شائىرلىرىمىز كېلىدۇ، ئۇسسۇلچى، ناخشىچى، ئۇستاز رەسساملىرىمىز كېلىدۇ، مانا مۇشۇ تۇردى ئاخۇن ئاكىمىدەك پىشقان، ئاتاقلىق سازەندە - سەنئەتكارلىرىمىز كېلىدۇ. بىزنىڭ ئايرىم نادان يولداشلىرىمىز ئۇلارنى سۆزگە تەكلىپ قىلمايدۇ، شېئىر ئوقۇپ بېرىشكە تەكلىپ قىلمايدۇ. ئۇلارنى قەدىرلەشنى بىلمەيدۇ. بۇ بىر بىلىمىزلىك، مانا بۇگۈنكىمىز سورۇندا تۇردى ئاخۇن ئاكىم مۇنبەرگە چىقسا يارىشىدۇ. (تۇردى ئاخۇنغا قاراپ) خوش ئەمەس، پەيزىلىرىگە بەرىكە تىلەيمىز. بەرىكە تىلەيمىز.

ھەممە:

تۇردى ئاخۇن:

ئوبدان ئەمەس، (تۇردى ئاخۇن ساتارنى ئالىدۇ. قالغانلار چاڭ، داپنى ئالىدۇ - دە، تۆۋەندىكى شېئىرنى مۇقام ئاھاڭىدا ئېيتىدۇ)

ھاياتىم ئۆتتى سەرسانلىق، سەرگەردانلىقتا، غۇربەتتە،
چېلىپ كەلدىم ساتارىمنى رىيازەتتە، مۇھەببەتتە،
مۇقامىم ياڭرىدى قەشقەر، خوتەن، يەكەن دىيارىدا،
تېرىقچە كۆرمىدىم راھەت، ئاقاردى چامچۇ كۈلپەتتە.
ياشاغاندا ئېرىشتىم مەن سائادەتنىڭ باھارىغا،
گۈلىستان بۇلبۇلى كۈلدى سەھەردە - ياخشى پۇرسەتتە.
خۇشالەن خەلق بىلەن بىللە بولۇپ كەلگەچكە تەقدىرداش،
بېسىڭلار ئىز باسار ياشلار سىلەر ئالغا داۋامەتتە!
(مۇقام ئاياغلىشىش بىلەن تەڭ ئۇسسۇل مۇزىكىسى چېلىنىپ، ئۇسسۇل - ناخشا قاينايدۇ، «رەھمەت - رەھمەت!» دېگەن ئاۋازلار ياڭرايدۇ)

پەردە يېپىلىدۇ.

ئاپتونۇمىي تونۇشتۇرۇش

شائىر قۇربان ئىمىن 1914 - يىلى قەشقەردە تۇغۇلغان. 1942 - يىلى ئۆلكىلىك دارىلمۇئەللىمىن مەكتىپىنى پۈتتۈرگەن. ئۇنىڭ ئەدەبىي

گومىنداڭ دەۋرىدە ۋە تەنپەرۋەر ئىسلار زات دەپ قارىلىپ كۆپ قېتىم تۇرمىگە قامالغان. 1946 - يىلى خەلقچىل سايلامدا ئاقسۇ ۋىلايىتىگە ۋالى بولغان. ئازادلىقتىن كېيىن لىمچۇن شىمر - مىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى بولغان. 1951 - يىلى چاۋشيەنگە ياردەم بېرىشتە نۇرغۇن مال - مۈلكىنى ھە - يەقىلغان. ئۇنىڭ ئىجادىيىتى 1920 - يىللاردىن باشلانغان بولۇپ، ھەر خىل سەۋەبلەر تۈپەيلى كۆپ شەپ - لىرى ئېلان قىلىنمىغان. ئۇنىڭ ئازادلىقتىن ئىلگىرى يازغان خەلقنى غەپلەت ئۇيقۇدىن ئوي - سىپ، تەرەققىياتقا، مىللىي باراۋەرلىككە، ئازادلىق ۋە ھۈرلۈككە ئېرىشىش ئۈچۈن كۈرەشكە يېتەكلەيدىغان گىمىۋار شىئىرلىرى خەلق ئارىسىدا كەڭ تارقىلىپ كەلمەكتە. تەھرىر بۆلۈمىمىز ئابلىز مەخسۇمنىڭ ئەسەر - دىنى توپلاش ئۈچۈن يولداشلارنىڭ قولىدىكى ئەسەرلەرنى ئەۋەتىپ بېرىشىنى ئۈمىد قىلىدۇ.

(1)

ئەلەم - ھەسرەت چېكىپ دائىم، جىگەر خۇن پارىدۇر كۆڭلۈم،
بولۇپ زەردابى قان لەختە ساقايماس يارىدۇر كۆڭلۈم.
جۇنۇن ۋادىسىدا مەجنۇن كەبى، ئاھۇ - پىغان بىرلە،
ساداغا تەلپۈنەر، لېكىن ئۈزۈلگەن تارىدۇر كۆڭلۈم.
قانائىتىمىز قۇش نېچۈن جەۋلان قىلىۇر، پەرۋازىدىن مەھرۇم،
قەپەزلىك جانىۋارلاردەك ئەجەپ بىچارىدۇر كۆڭلۈم،
توسالغۇ دەشت - داۋانلاردىن خىيالىم ھالقىماق مەھرۇم،
لېكىن جۇشقۇن تەپەككۈردە ئۈمىدىنىڭ كانىدۇر كۆڭلۈم.
مېنىڭ مەقسەت - مۇرادىم شۇل، مەدەتكار تاپماق ئىقبالىغا،

بېشىمغا ھەر بالا كەلسە، بويۇن ئەگمەي ئىرادەمدىن،
يۈرەك مەغرۇر، قېنىم مەشھۇد تۆكۈلسە غايىدۇر كۆڭلۈم.
چېكىپ مېھنەت ئازاب - كۈلپەت، يېتىشمە يۇرت ئۈچۈن ھەردەم،
ماڭا جەننەت كەبى گويىا بولۇر، ئەبرارىدۇر كۆڭلۈم.
قارارگاھىم مۇشەققەتلىك، بىلىۋرمەن ۋە لېكىن پارلاق،
تېنىم تاپماس مېنىڭ روھىم شۇ يول چۈن زارىدۇر كۆڭلۈم.
زىمىستانلار بىلىنمەيدۇ، ئۆتەر ئۇ ھەرقاچان يازدەك،
باھارنىڭ ئىشىقىدا زوقمەن ئاڭا خۇشتارىدۇر كۆڭلۈم.
غورۇرۇم تەڭدىشى يوقتۇر، گۇۋاھ تارىخىي جەريانمى،
ھاياتىم ئۆتتى مەھبۇستا دېمەس دىشتارىدۇر كۆڭلۈم.
سېلىپ ياۋ ئۈستىگە ئاتلار ۋە تەنچۈن جاننى بەخش ئەتمەك،
شېھىدلىك دەرىجىسىن تاپماق ئۈچۈن خۇشتارىدۇر كۆڭلۈم.
شۈكۈركىم قالىمىدىڭ يالغۇز، يولۇڭدا دوستلىرىڭ كۆپتۇر،
ماڭا ۋەئىدە بېرىپ بارچە دېگەچ مېنىڭ رازىدۇر كۆڭلۈم.
يېرىپ كۆرسەڭ يۈرەك - باغرىم، ئەلەم - ھەسرەتكە لىق تولغان،
ئۈمىد روھىم ۋە ۋىجدانىم ماڭا ھەم رازىدۇر كۆڭلۈم.

كۈلمىسە چۇشقۇن خىيالىم، ئاسمىنىڭدا ئاپتىمىڭ،
 دەرد ئىچىرە غەيرى ئالەم گۆر نېمە؟ بوستان نېمە؟
 تەلمۈرۈپ شۇنچە يولۇڭغا ئاقتى كۆزنىڭ نۇرلىرى،
 بولمىسا ۋەسلىڭ نەسۋى ماڭا بۇ دەۋران نېمە؟
 ئۆتتى باشتىن شۇنچە يىللار قالدۇرۇپ ماڭلايدا ئىز،
 بولسا سەندىن بىر خەۋەر ئۆزەم ئۈچۈن پۇشمان نېمە؟
 ئوت دېدى پەرۋاننىمۇ يەتتى مۇرادقا بولدى كۈل،
 كەلسە بەختىم مەيلى ئەمەسمۇ بولسا جان قۇربان نېمە؟
 گۈلنى ھەر تاڭدا كۆرۈپ بۇلبۇل يەنە قىلماي شۈكۈر،
 شۇنچە نالە ئەيلىسە ئۇ نېمىدىگەن نادان نېمە؟
 كاشكى مەن ئۆمرۈمدە كۆرسەم سىزنى ئەي، ئاي يۈزلۈكۈم،
 جان بېرىپ ئۆلسەم شۇدەم دۇنيا ئارا ئارمان نېمە؟
 ئاھ ئۇرۇپ مەسكىن ئادا بولدۇم قەبەندەردەك بۈگۈن،
 يوقىمىدۇ، شۇنچە جاھاندا دەرتكە دەرمان نېمە؟

(4)

كاج پەلەكنىڭ گەردىشى جايىمنى زىندان ئەيلىدى،
 دەۋرنىڭ ۋەزىيىتى ئەقلىمنى ھەيران ئەيلىدى.
 ئۆزگىرىپ دۇنيا ھەمىشە توختىماي بىر نۇقتىدا،
 داغ - ھەسرەتلەر بىلەن كىملىرىنى پىنھان ئەيلىدى.
 كىمنى بىر خۇش قىلسا گەر ئارقىسىدىن يۈزىڭ جاپا،
 سائىتىگە مىڭى ئالان، بىرنى خەندان ئەيلىدى.

(5)

كېلىپ دۇنياغا مىڭ تۈرلى جاپالارغا دۇچار ئولدۇق،
 ئەجەپ بىر دەۋردە ئالەم سەھنىسىدە ئاشكار ئولدۇق.
 تۇغۇلغان بىز ئاۋال ياكى كېيىن بۇ شۇم زامانلاردىن -
 بۇ دۇنياغا كېلىشتە بەندە بىز بىئىختىيار ئولدۇق.
 تۇغۇلغاندىن بېرى بۇ دەهرىيادىن بىز ۋاپا كۆرمەي،
 كۆرۈپ جەبرى - جاپا مېنەت بىلەن بىئىختىيار ئولدۇق.
 ئەسزۇ ناتەۋان ۋەيران ۋە سەرگەردان بولۇپ كەتتۇق،
 خالاس ئەت زۇلمى كۈلپەتتىن خۇدايا بىقارار ئولدۇق.
 ئەجەلنىڭ شەرىپىتىمىز ئىچمەي كۆرۈپتۈرمىز قىيامەتنى،
 تامامى خانۇمان - جاندىن خۇدايا تارىمار ئولدۇق.
 «قارا دىل» لارنى ئىلغاپ تۇتتى شىڭ دۈبەنمۇ خىزمەتتە،
 كىشىكىم دىلىمگە ماھىر ئۇنىڭغا ئىتتىيار ئولدۇق.
 «ئەزىزى» دەرگاھىڭغا تەلمۈرۈپ يىغلاپ خۇداۋەندە،
 تەرەھۇم ئەيلە يارەب رەھمىتىڭگە ئىنتىزار ئولدۇق.
 بىناگاھ ئىنقىلاب بولدى، ۋەتەن، مىللەت خاراب بولدى،
 ۋەتەن شۇڭقارلىرى ئەردۇق كۆپەكلەرگە شىكار ئولدۇق.
 1938 - يىل ئۈرۈمچى، شىڭ شىسەي تۈرمىسىدە يېزىلغان.

(6)

ئاسارەت بۇغدى ئىنسانىي ھوقۇقۇم، ئىختىيارىمنى،
 ھاقارەت جۇر كىلىپ بىرگە ئۇردى ئىختىيارىمنى.
 نە پاكلىق، بەختسىز مەن، ئىززەتۇ نەپسىمدىن ئايرىلدىم،
 يوقاتتىم قۇت، قىممەت، شان - شەۋكەت ئىختىيارىمنى.
 مۇقەددەس ۋەتىنىم جانىم ئانام گۈل غۇنچىسى ئەردىم،
 قارا زۇلمەت، تۇمانلار توستى ئەركىم ئىچىلارنىمنى.
 شۇنىڭدەك مىللىتىمنىڭ ئەركىم، ئازاد بۇلبۇلى تۇرسام،
 مېنى تورغا چۈشۈرۈپ توستى ئەركىم ئۇچارىمنى.
 زىمىستان جۇتلاردا بولغاچ مەن قەيەز ئىچىرە،
 كۈتتۈم تەلپۈرۈپ سايىراش ئۈچۈن پەسلى باھارىمنى.
 ئەبەدىي ئۈمىدۋار مەن ھامان مەقسەت - نىشانىمدە،
 نە غەم تەڭرىم كۆرۈپ تۇرسا مېنىڭ بۇ ئاھ ئۇرارىمنى.
 ماڭا بۇ بەختسىزلىك ۋاقىتلىقتۇر، دائىما بولماس،
 دىيان باسماقچى بولدۇممەن كۆيۈپ تاشقان يانارىمنى.
 يېتىپ زىندان ئارا تۈرلۈك ھەسرەت، دەرت - ئەلەم ئىچىرە،
 تېنەپ قالدىم بىلەلمەي ئايلىنىپ قانداق قىلارنىمنى.
 قىيىن ئەھۋالدا، مەنزۇل ھالدا قالدىم، رەھىم قىل تەڭرىم،
 سۆيۈندۈم مەن ساڭا رەببىم، ئىجابەت قىل سورارىمنى.
 ئەسلىدىم دەرگاھىڭنى، رەھمىڭنى تىلەپ يا رەب،
 ئۆزەڭگە ئەرر - ھال ئەيلەپ تۆكەر مەن ئاھۇ - زارىمنى.
 ئۆزەڭ رەھىم قىلمىساڭ يا رەب مەنۇ مۇزتەرىمنىڭ ھالىگە،
 كىمم بار سەندىن ئۆزگە قاندۇرارلىق ئىمتىزارىمنى.
 سېنىڭدىن ئۆزگە بىر ھېچكىم رەھىم ئەتمەس، ھالىم پۈتمەس،
 چۈشەنمەس ھېچكىم سەندىن بۆلەك يۇ ئىزتىرارىمنى.
 (بۇ ھىسرا يوق)
 ئۆزەڭ ئاسراپ نېسىپ ئەتكىل مېنىڭ ئەركىم ياشارىمنى.
 ئېزىلدىم، خارۇ - زار بولدۇم چىدارغا قالمايدى تاقەت،
 يوقاتتى قاينۇ - ھەسرەتلەر مېنىڭ سەبىرۇ - قارارىمنى.
 قېيىپ باشىم، ئېقىپ ياشىم، كۆيۈپ جانىم، چۈشۈپ روھىم،

ئىنى بۇرنا ئىسىم ئۆزلىرىگە مەن،
ئىگىنىڭ قۇربانى بولدى تىلىسىم تۇن.
تەنتۇر كۆي دېدىم سۆزلىرىگە مەن،
جەدى — ھېچكىمدىن ئاڭلانمىدى ئۇن)
قويدۇم يېڭىدىن ئەزەن چاقىرىپ،
ھىدى چاڭقىدى كەتتى دەر بەدەر.
گۈل توۋلىدى: (كەتتى ئاقىرىپ)

تەڭدىشىڭ كۆرىمەن پەقەت ھەر سەھەر،
بوغداننىڭ سۈبھىسى چاچقاندا كۈمۈش!
خىلىلىدىم مەن سېنى چىمەن ئىچىدىن،
ھەممە گۈل تەلمۈرۈپ كۆتۈرۈشتى قول...
قورقىمىدىم بارغۇ دەپ سېنى كېچىدىن،
سەن پەقەت مېنىڭلا نىلۇپەرىم بول...

ئەكس سادا سورايدۇ شائىر

سادا سورايدۇ شائىر،
يوق خائىن تاغلاردىن.
سادا سورايدۇ شائىر،
دەريا گۈزەل باغلاردىن.
سادا سورايدۇ شائىر،
ر ساما، زەڭگەر زېمىنىدىن.
سادا سورايدۇ شائىر،
ئىككىنچى ھەمدە چىلىقتىن.

ئەكس سادا سورايدۇ شائىر،
مەۋجۇداتتىن جىمى ئىقلىمىدىن.
ئەكس سادا سورايدۇ شائىر،
ئاپانلىقتىن سىرلىق قىلىمىدىن.
سوراقلارغا جاۋاب يوق ھازىر
يۇسۇن شۇنداق، شۇنداق تۇر ھايات.
ئەكس سادا سورايدۇ شائىر،
جېنىڭ بەكمۇ شۇنچە سۈكۈنات؟

ئامەت

ئىلتىپاتسىز قالغىنى يېقىن - يورۇق،

ياغدى ئاسماندىن، دۇردۇن ياغدى،

چېگرىسىز كۆڭلۈمدە چېگرىسىز دالا،
خىسلەتلىك زەردىلەر يانار يورۇق شام.
ئويلايمەن ئويۇمدا سالا ۋە سالا،
بىنالار ئالدىغا چۈشكەن قورۇق تام.

قورۇق تام كۆپ بىزدە ئېگىز ۋە ئېگىز،
تۇرغاندۇر «دۇنيا» نى بەلكى قورۇقلاپ.
ھەر باقسام سانجىلدى يۈرەككە بىگىز،
ئايرىلىدىم ئەيشىمدىن كەتتىم ئورۇقلاپ.
چۈنكى ئۇ كۆزۈمگە كۆرۈنمەس كۆركەم،
بىر پېشكەل شۇماۋۇقتىن بېرىپ بىشارەت.
چەكسىزلىك ئوغلىمەن ئەبەدىي كۈلكەم،
ئۇ، كۈلكە!

خىسلەتتىن ئىما - ئىشارەت!

سىڭدى ئۇ ئاڭلارغا چاقناق بىكىگە

ئاپتونومىيە تونۇشتۇرۇش

شائىر ئوسمانجان ساۋۇت 1945 - يىلى ماناسىدا تۇغۇلغان. 1966 - يىلى شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ جۇڭگو تىلى - ئەدەبىياتى فاكولتېتىنى پۈتتۈرگەن، ئۇ ھازىر ئاپتونوم رايونلۇق ئەدەبىيات - سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسىدە ئىشلەمەكتە.

ئوسمانجان ستودېنت چاغلىرىدىن باشلاپلا بىر قىسىم مەشىق شېئىرلارنى يېزىپ ئېلان قىلىشقا كىرىشكەن. شۇنداق بولسىمۇ، ئۇ ئۆزىنىڭ ئاساسىي ئىجادىيىتىنى 1978 - يىلىدىن باشلانغان دەپ ھېسابلايدۇ. شائىر، ھازىرغا قەدەر نۇرغۇنلىغان ياخشى ۋە بىرقەدەر ياخشى

پوئىزىيە ئەسەرلىرىنى يېزىپ ھەم تەرجىمە قىلىپ، كەڭ جامائەتچىلىكنىڭ قىزغىن ئالاقىسىغا سازاۋەر بولۇپ كەلدى.

ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە مۇنەۋۋەر ئەسەرلەرنى باھالاش پائالىيىتىدە ئۇنىڭ 1978 - يىلى «ياڭرا ئەجەم» قاتارلىق ئۆت پارچە شېئىرى 1 - دەرىجىلىك، 1981 - يىلى «ۋەتىنىم سۈت بەرگەن ھالال ۋە ئاپئاق» ناملىق شېئىرى 1 - دەرىجىلىك مۇكاپاتقا ھەم شۇ يىلى كېيىنكى شېئىرى مەملىكەت بويىچە 2 - دەرىجىلىك مۇنەۋۋەر ئەسەر مۇكاپاتىغا ئېرىشكەن. ئۇنىڭدىن باشقا، «توزان قەسىدىسى» ناملىق شېئىرى «تازىم» ژۇرنىلى ئۇيۇشتۇرغان مۇنەۋۋەر ئەسەرلەر مۇسابىقىسىدە 2 - دەرىجىلىك مۇكاپاتقا، «قورشاق بۇزۇش ناخشىسى» ناملىق شېئىرى تەرجىمىسى «كۆۋرۈك» ژۇرنىلى ئۆتكۈزگەن مۇنەۋۋەر ئەسەرلەرنى باھالاش پائالىيىتىدە 1 - دەرىجىلىك مۇكاپاتقا ئېرىشكەن. 1984 - يىلى مىللەتلەر نەشرىياتى ئۇنىڭ تۇنجى شېئىرلار توپلىمى - «ئالىمدەك يۈرەكتە ئالەمچە سۆيگۈ» نى نەشر قىلغان. يېقىندا، ئۇ ئۆزىنىڭ 2 - شېئىرلار توپلىمىنى نەشرىياتقا تاپشۇردى.

(بېشى 126 - بەتتە)

نىڭ ياخشى باھاسىغا ئېرىشىدىغانلىقىغا ئىشىنىمەن.

مەن شىڭ شىنىي ۋە ئۇنىڭ ئايالى بىلەن خوشلىشىپ مەھمانخانىدىن چىققىم، ئۇدۇلۇمدا ھۇپپىدە ئېچىلىپ كەتكەن ھالەتتە كاككۇك گۈللىرى كۆرۈندى. قۇلۇقىمنىڭ تۈۋىدە شىڭ شىنىيىنىڭ قىزغىن ئاۋازى يەنە بىر قېتىم ياندى: «(شىڭ شىنىيى مەكرو ھېكايىلىرىدىن تاللانمىلار) نىڭ تەھرىر، تەرجىمان ۋە كىتابخانلىرىغا مېنىڭ دۇئايى سالىمىنى يەتكۈزۈپ قويۇڭ!»

1982 - يىلى 6 - ئاي. توكيو

غوپۇر قادىر تەرجىمىسى

مەن. مېنىڭ ھېكايىلىرىمدا ياپونىيىدىكى ئىشلار ياپونىيىدىكى ئادەت بويىچە يېزىلغان. مەن جۇڭگو كىتابخانلىرىدىن بۇ كىتابنى سەۋر قىلىپ ئوقۇپ بولۇشنىلا ئۈمىد قىلىمەن، ئۇنىڭدىكى ماقالىلەرنىڭ ھەممىسى ناھايىتى قىسقا بولغاندىكىن، ئىككىسى - ئۈچ مىنۇتتىلا ئوقۇپ بولغىلى بولىدۇ. جۇڭگولۇق دوستلار ئوقۇپ بولۇپ خىيالى قىزىقارلىق يېزىلمىتۇ دېگەن تونۇشقا كەلسە، ئۆزەمنى ناھايىتى بەختلىك ھېس قىلىمەن!

— سىز بەك تۈزۈت قىلىپ كەتتىڭىز. مەن ئەسەرلىرىڭىزنىڭ جۇڭگو كىتابخانلىرى

كۆككە يىقىلغان شېئىرلار

ئىلغار جان سادىق

قەبرىلىرىم

كېلىمەن
چۈشلەرنى سۆرەپ
قەدەملىرىمدىن
ئۈنۈپ چىقىدۇ قەبرىلىرىم

چۈشلەر

1
يىقىلىشىدا چۈشۈم
ھالقىپ كەتتى ئۇپۇقتىن

2

كەتتى يۈرۈپ
شەپقەنى يۈدۈپ

3

ئۆلگەن ئۇپۇقتا،
قۇملارغا كۆمۈلگەن تىرىك باش-
لارنى

چېتىپ بىر يىمىقا،
يۈزلەندۈردى قۇياشقا

4

يىقىلىشىدا چۈشۈم،
ھالقىپ كەتتى ئۇپۇقتىن.

تىرىلىشىم

ئۆلگەن قارچۇقتىن،

تاپتىم نەپىسىمنى.
يىقىلىدىم

قۇياشنى يۈدۈپ تۇپراققا.

كۆككە يىقىلىش

دېرىزەمنى ئاچتىم مەن ئۇلۇق،
ئۇپۇق ماڭا ئاتتى چۈشۈمنى.
كۆككە يىقىلىدىم،

يەردىشتە

— شائىر ئەخمەتجان ئوسمانغا

كۆزلىرىڭدىن تۆرەلدى چۈشلەر
ئېيتتى ناخشا
ئېزىقتۇردى يوللارنى.

ئاي ھەسرەتتە

قېقىپ پەشلىرىمنى

كەتتى يۈرۈپ.

ناخشىلىرىڭدىن تۆرەلدى كۈلكە
شېئىرلىرىڭ يىقىلدى كۆككە.

نۇزۇگۇمغا

1

ئالدىدا

يۈگرەيدۇ سېنىڭ تىنىقلىرىڭ

ئىزلىرىڭدا

قېتىپ قالغان ياش

2

سۆيىمەك بولىدۇ

پەسلەپ سېنى

باھار شاماللىرى

سەن

كەتتىڭ سىڭىپ

يەرگە

3 ساراڭ شامال

ئۇچار

ئىزلەپ سېنى

جەننەتتىن

ئېزىقتۇ سىماھ

1

ئولتۇرىمەن

بۇلۇتلارغا قويۇپ بېشىمنى

ئويۇمدىن

چىقىپ كېتىدۇ ئاي

ئىزلەپ سۆيگۈنىمنى

2

يۇلتۇزلار

سۆيگۈمىدۇ. يانغان

قارايدۇ چۈشۈم كۆزىڭدىن

تەبەسۈمىدە

باشلىرىمنى سىلايدۇ تويماي

3

بۇ قەبرىدىن

ئىزلەيمەن سېنى

ئەگەشتۈرىدۇ

ئېزىقتۇ سىماھ

1986 - يىلى قۇمۇل - ئۈرۈمچى

شېئىر، ئەي سەن ئېزىقتۇ

ئەخمەتجان ئوسمان

ئۈمىدلىرىم

ئۈمىدلىرىم

بەگى

— يازغۇچى مۇھەممەد باغراشقا

بوقۇيىدۇ ۋاراقلاپ دېگىنى،
چېركاۋىمۇ ئۇنىڭ كائىنات؟

5

قاچاندىن بېرى
ۋەتەن قىلىپ كەلگەندى تاڭ
خورازلارنىڭ بوغىزىنى؟

6

زېرىكتىم...
يوقۇم دېگىزنىڭ
دولقۇنلاردىن باشقا سۆزلىرى؟

كۈتمەدۇ مەندىن؛
ئېلىپ كەلسەم تۆت پەسىلنى
بىرلەشتۈرۈپ؟

10

قاچانغىچە
سەرسان يۈرەر گۈل ۋە باشاق،
ئۇ بۇ ياقتا، بۇ ئۇ ياقتا؟
1986 - يىل. دەمەشق -
بېيجىڭ - ئۈرۈمچى

تېڭىرقىغان شېئىرلار

چېكىم ئۇنىڭ دېرىزىسىنى.
ئىشىكىمدە كېچىنىڭ،
قانغا بويىلىپ ياتىدۇ بىز يول،
ئاختۇرۇپ
تۈنۈگۈنكى شەبنەم چۈشمىنى.
ئىشىكىمدە كېچىنىڭ،
كۆرۈپ قالدى ئۇ
يىراق كۆكتە قالغان
يۇلتۇزنى -
ئىزلىرىنى كۈندۈزنىڭ،
ئىشىكىمدە كېچىنىڭ
تېپىۋالدى يول

ن يوللار،

ن بىلەن.

رۇچىكىنى ئاچتى ئۇ قىزغا؛
يوسۇق تاتىلاپ
ئۇخلاپ قالدى يول
ئىشىكىمدە كېچىنىڭ...
سايەم
كېتىپ بارار ئالدىدا سايەم؛
نۇرسىز،
ساداسىز،
غۇۋا لەپىلدەپ...
مەن بارىمەن
قىلىپ قەياشنى ئا. قامغا

چىغىرىيولدا

خىرە ئايدىك.

ئەگرى - توقاي چىغىرى يوللاردا

كېتىۋاتسام

يېڭى بىر ناخىشنى ئېيتقانچە

غىڭسىپ

ئاڭلاندى ئالدىمدىن - كەينىمدىن

شىپىرىلمىغان ئاياغ تىۋىشى -

ھەممىسى گويا

يېڭى - يېڭى ناخىشەك!

يۈگۈرۈپ كەتتىم

ۋە جارقىراپ كۈلىمدىم مۇنداق:

«چىڭ - چىڭ دەسسە سەپەرداش،

چىڭدالسىۇن زېمىن

ۋە تەكتىمدىن پارتلاپ چىقسۇن

بىر قۇياش»

شېھىت بولغان چۈش

دۇنيا بىلەن چۈشۈمنىڭ،

چېگىرىسىدا ياتىدۇ ئۇيۇق؛

ھەر سەھەر ئۇندا

چۈشۈمنى كۆيدۈرەر شەپەق يال

قۇنى

دۇنياغا يۈزلىنەر يورۇقلۇق...

ھايات

يەر ئايلىنار كىرىملىرىمدە،

سىزار ئاڭا قارچۇقۇم سۈرەت.

ئۆمۈچۈكنى دوراپ...

پىشاۋاندا يىپ ئىلگىرەر ئۆمۈچۈك،

سورداسام

ئۇلار ئىمىش يەر شارىنى قۇياش -

قا.

«سۈپۈرگىنىڭ ئۇچىدا قۇياش» ①

غالىب راخمان

بويلاپ ماڭىدىم

ئۇنىم

قارچۇق

1

كۆر ئىچىدە
ئولتۇرىدۇ ئاق چاپلىق موماي...

2

چاشقان تۆشۈكى—
قەسر-رۇچىكى.

3

ئۈمىد بىلەن قاراپ تۇرىدۇ،
يىراق كۆكتە
كۈلۈپ تۇرغان قۇياشقا...

4

باھار تامچىسى
تېمىپ كەتتى ئۇنىڭ كۆزىگە.
كۆز قارچۇقى...

ئۇلۇپ چىقتى قەبرە ئۈستىگە...
چۇقان

1

قۇرۇپ قالغان شىۋاق ئارىسى
ئېچىلغان قەبرە...

2

ھوي!
ئائىساب ئادەم
بېرىۋەتكەن كېيىنكىمىنى سەن!

3

خەير، قەبرىلەر
يەر بېغىرلاپ ياتتىم ئاھ چېكىپ،
ئەللىك يىل

ئاكى ئەسىر - ئەسىرلەپ.
يامغۇر قىلىپ تۆكتۈم يېشىمنى
ئاقارغان تۇپراقلارغا.

ياشلىقمىنىڭ ھۆسننى بەردىم
كۆپ-كۆك شىۋاقلارغا...

خەير
خەير ئەمدى ئەزىر قەبرىلەر،
ئەلۈىدا... ئەلۈىدا...

مەن كېتىمەن يىراققا،
ئازابلىق چۈشلىرىمنى
ئايلاندۇرۇپ قاناتقا...

كېچىلىرى تولۇن ئاي بولۇپ،
كۈندۈزى قۇياش
ئېگىز كۆكتىن قارايمەن ساڭا...

يۇمۇرلار

شاللاقلىق

ئۇلار سۇغا چۆكۈپ كەتكەن يېرىم ئۆلەر ھالەتتىكى بىر شاللاقلىق دەريادىن
تارتىپ قىرغاققا چىقىرىپتۇ. ئۇ سۇنى قۇسۇپ بولۇپ، «ھەقىقەتەن ئىلچىمىم كەلدى،
مەن ھازىرلا تېخى سۇ ئۈزەلەيدىغانلىقىمنى ئويلىغان ئىدىم» دەپتۇ.

بىكاردىن بىكار ئاۋارە بولۇش

دەۋر بولسا بىر كۈلۈپنىڭ بىلەت يىققۇچىسى ئىكەن. ئۇنىڭدىن ھەر كۈنى ھېڭىدىن
ئارتۇق كىشى ئالدىدىن ئۆتۈپ سائەت سورايدىكەن.
نەچچە ئايلا ئۆتۈپ، ئۇ بۇنىڭغا بەرداشلىق بېرەلمەي ئۆز - ئۆزىگە: «مەن
ئەمدى ھەرگىز ئۇنداق ئەخمەقلىرىنىڭ جاۋابىغا جاۋاب قايتۇرمايمەن. پەقەت دۇكانغا
بېرىپ چوڭ بىر تام سائىتى ئېلىپ ئېسىپ قويسام بولىدۇ» دەپتۇ. راستىنلا ئۇشۇنداق
قىلىپتۇ.

ئۇنىڭ قارىشىچە بۇ ئارقىلىق ئىشلارنى ئازايتقىلى بولىدىكەن. لېكىن ئۇ شۇنى
ئويلاپ يەتتەپتۈكى، ھەر كۈنى يەنىلا بىرمۇنچە ئادەملەر ئۇنىڭ ئالدىدا توختاپ
يەنە ئۇنىڭدىن: «بۇ سائەت توغرىمۇ؟» دەپ سورايدىكەن.

ئەسكەر ئۆزۈ تەرجىمىسى

قىسقا ھېكايىلەر

بىر قاچا سۇيۇقئاش

تۇرسۇن تىلىۋالدى

يەكشەنبە كۈنى ئىمدى.

ئەتىگەندىلا كوچىغا چىقىپ كەتكەن ياتاقداشلاردىن بىرەرسى قايتىپ كېلىدىغاندەك ئەمەس. تۈنۈگۈن كەچ بېرىم نان بىلەنلا چاي ئىچىپ يېتىپ قالغان ئىلىياسنىڭ قورسىقى ئەتىگەندىن بېرى بىر چىشلەمۇ نەرسە يېمەگەچكە، مانا ئەمدى سازلانىپ كەتكەن ئاغرىدەك چېلىنىپ چىدىغۇسىز دەرىجىگە بېرىپ يەتتى.

ياتاقداشلاردىن بىرەرسى كېلىپ قالسا، ئامال بولۇپ قالار، دەپ تەلپۈرۈپ ئولتۇرغان ئىلىياس، نېچە قىلارنى بىلەلمەي ئويغا پاتقىنىچە ئۇزاق ئولتۇرۇپ كەتتى.

بۇ يېقىنلاردا ئۇنىڭ چەت تاغلىق كەنتىدىكى ئاتا - ئانىسىدىن پۇل كەلمەيدىغانلىقى ئۇنىڭغا ئايان. سەۋەبى، ئۇ تېخى تۈنۈگۈنلا ئۆيىدىن بىر پارچە خەت تاپشۇرۇۋالدى. خەتتە، ئۇلارنىڭ ئوغلىغا ئەۋەتكەن 20 يۈەن پۇلنىڭ تەگكەن ياكى تەگمەگەنلىك خەۋىرى سۈرۈشتۈرۈلگەن. ئىلىياس بۇ خەتتىن جۈدۇنى

تاپشۇرۇپ ئالغانلىقىنى، ئۇ گويىا غۇۋا چۈشەتكەن خىرە - شىرە ئەسلىيەلىدى... بۇمۇ ئۇلارنىڭ ئامالسىزلىقى - دەلتۇ، ئاتا - ئانىسىغا بولغان قانداقتۇر بىر خىل نارازىلىق، رەنەجىش ھېسسىياتلىرىنىڭ پەيدا بولغانلىقىدىن سەل ئۆكۈنگەندەك بولدى - دە، يۈرىكى سىقىلىپ كۆزلىرىگە غىلىتىدە ياش كەلدى...

ئۇ ھەر قېتىم مۇشۇ تەرەپلەرنى ئويلىغىنىدا، ئۆزىگە يەنە بىرنەچچە ھەسسە كۈچ - قۇۋۋەت كىرىپ قالغاندەك غەيرەتلىنىپ، ئوقۇشقا تېخىمۇ تىرىشاتتى. «قىيىن ئىش يوق ئالەمدە، كۆڭۈل قويغان ئادەمگە» دېگەندەك ئوقۇشقا كۆڭۈل قويىسلا ھوسۇل بېرىدىكەن.

بىراق، تۇرمۇشچۇ چوپ - چوڭ بىر يىڭىت بولۇپ قالغىنىڭغا قارىماي، يانچۇقىڭنى ئاخ تۇرۇپ كەلسە، تۆت - بەش تىمىنىڭ تايىنى يوق... مەكتەپتىن تارقىتىپ بەرگەن بىر ئايلىق تاماق بېلىتىمۇ ئايغا ئون بولماي تۇرۇپ تۈگەپ كەتكەن. مانا، شۇ تاپتا ھېچ بولمىغاندا 60 پۇڭ پۇل بولغان بولسا، ئۇ قىزىققىنا بىر قاچا سۇيۇقئاش ئىچىۋالغان بول

مىدى ياتاقداشلارنىڭ يۇرتقان - كۆرپىسىنىڭ
سىنىنى ئاقتۇرۇشقا باشلىدى. بۇ قېتىم -
نىڭ تەلىپىگە يارىشا، قايسىدۇر بىر ساۋاق-
شىنىڭ ياستۇقى ئاستىدىن 15 پۇڭ چى-
پ قالدى. ئۇ، ئارتۇق ئۇچ پۇڭنى جاپىدا
لدۇرۇپ، قالغىنىنى پەم بىلەن مەيدە يان-
قىغا سالدى - دە، بوتۇلكىلارنى كۆتۈرۈپ،
ستۇنكى قەۋەتتىن تاقىلىدىغىنىچە پەسكە
شۈپ كەتتى...

ئىلىياس ھەش - پەش دېگۈچە بازاردىكى
شۈزۈللەر ئالدىغا يېتىپ كەلدى. يىراقتىنلا
ماققا ئۇرۇلغان مېزىلىك تائاملارنىڭ
تېگۈر پۇرىقى بىلەن ئاشپەزلەرنىڭ خېرىدار
قىرىپ ئۈنلۈك توۋلاشلىرى كەشنىڭ ئىش-
پىنى تېخىمۇ ئېچىۋېتەتتى. ھەي، پۇلۇڭ
ئىق بولسا - ھە؟ ئۇ، ئاغزىغا توشۇپ كەت-
تى. سېرىق سۇلارنى يەرگە چىرىتىدە تۈكۈ-
پ، چەتكە سېلىنغان بىر ئاشخانىغا كىرىپ
كەلدى. قېرىشقاندىك، بىر - بىرىدىن ئېسىل
ئامالارنى ئىشلىتىپ بىلەن يېيىشىپ ئولتۇرغان

رەسايى بەھۇزۇر ئولتۇرۇپ ئىچەي دېسەك،
ئىچىپ كەتكەندىن دۈمبىگە چاپلىشىپ قالغان
قورساقنىڭ بۇلۇڭ - بۇلۇڭلىرىغا سىڭىپ كېت-
تى، ھېچنەمە يېمىگەندەك يەنە بىر يەرلە-
رنىڭ ئاچ پېتىم چىقىپ كېتىشىگە مەجبۇر
بولۇشىدىن ئەنسىرىگەن. ھەي، بىر قاچا سۇ-
يۇقتاش يەنە بىر قاچا بولۇپ كەتتىمۇ؟
ئۇ مەيلى قانداقلا ئىچمىسۇن، بىر قاچا
سۇيۇقتاش تۈگەپ قالدى. گەرچە قۇرسىقتە-
نىڭ كولىدۇرلاشلىرى بىر ئاز - بېسىققان بول-
سىمۇ، قانداقتۇر يەنە بىر يەرلىرى ئاچتىك،
تويغىچە بىر نەرسە يىگۈسى كېلەتتى. ئامال
قانچە؟

ئۇ، ئاشنىڭ پۇلىنى تۈلۈۋەتمەكچى بولۇپ
يانچۇقىغا قولىنى تىقتى. ئاھ، بۇ نېمە ئالا-
مەت؟! ئۇنىڭ يۈرىكى قارتىمىدە قىلىپ، مېڭى-
سىدىن تۈتۈن چىقىپ كەتتى. چۈنكى، تېخى
باياملار يانچۇقىغا سالغان پۇلىنىڭ سايىسىمۇ
كۆرۈنمەيتتى. شۇندىلا ئۇ، ئۆزىنىڭ جاپىنىڭ
يانچۇقلىرى پۈتۈنلەي تېشىلىپ كەتكەنلىكىنى
ئۇيۇتقان ھالدا پۇلىنى ئاشۇ تۆشۈك يانچۇققا

دەك جىمجىت تۇرۇپ قالدى.

— نېمە بولدۇڭ يىگىت؟ — سورىدى
تېخى ھېلىلا سىپايىلىق ۋە خۇش خۇيلۇق بىلەن
ئۇنى ئاشخانىغا باشلىغان ئاشپەز بىردىن قا-
پىقىدىن مۇز ياغدۇرۇپ.

— مەن، مەن... پۇلۇمنى...

— نېمە، پۇلۇڭ يوقىدى؟ پۇلى يوق
ئادەم تاماق يەيمەن دەپ ئاشخانىدا نېمە

ئىش قىلىدۇ. بىلىپ قوي ئۇكام، بىز بۇيەر-

دە ئۇسسۇل ئوينىمايمىز، پۇل تاپمىز، پۇل!...

ئۇ، شىردەك غەزەپ بىلەن ھۆكۈرىمەكتە

ئىدى. ئاشخانىدىكى خېرىدارلارنىڭ ھەممىسى

ھەكەمەتلىك سۆزلەر

ئەگەر كىشى بىر ئىلىم - پەننىڭ ھەقىقىتى — ماھىيىتى
تۇرۇپ سۆزلىسە، ئۇنىڭ سۆزىدىن خاتا چۈشەنچە تۇغۇلۇپ خەل
كىشىلەرگە ياخشىلىق قىلىنساڭمۇ يامانلىق قىلىشتىن سا

ئايىر-باش

پەرھاد ياسىن

گۈزەل بۇ خەتكە ئىشەنگۈسى كەلمەيتتى،
چۈنكى ئۇلارنى بالىلىق دەۋرىدىلا ئاتا -
ئانىسى چىتىپ قويغان بولۇپ، ئوقۇغۇچىلىق
دەۋرىدىمۇ بىرگە ئۆتكەن. ئۇلارنىڭ قىلىش-
مىغان مۇھەببەت سۆزى ياكى بىلىشمەيدىغان
يېرىمۇ يوق ئىدى. ساتتار كېتىش ۋاقتىدا
ئۇلار شۇنداق چىڭ ۋەدە قىلىشقانىدى. شۇڭا
لاشقا ئۇنىڭ قانداقمۇ ئىشەنگۈسى كەلسۇن؟
گۈزەلنىڭ خۇشخۇي پاراڭلىرى، تاتلىق
كۈلكىسى ۋە قىزىق چاقچاقلىرى قىزلار ئارى-
سىدىن غايىپ بولدى. لېكىن بۇ دەرت - ئە-
لەملەر گۈزەلنى ئۇزۇن ئەسەر قىلالىدى،
ئەكسىچە ئارىدىن بىر ئاز ۋاقىت ئۆتۈپ ئۇ
ھەممىنى ئۇنتۇدى. ئۇ ئوتتۇرا مەكتەپنىڭ
ئوقۇتقۇچىسى نۇر بىلەن توي قىلىشقا ۋەدە
لىشتى. بۇ خەۋەر ناھايىتى تېزلا ساتتارغا
يەتكەنىدى.

بىر ئايدىن كېيىن ساتتارنىڭ يازغان

خېتى كەلدى. خەت مۇنداق يېزىلغانىدى:

«گۈزەل مەن سېنى چىن كۆڭلۈمدىن
ياخشى كۆرىمەن، ساڭا بەخت تىلەيمەن. توي
قىلغانلىقىڭنى ئاڭلاپ (ئۇ شۇنداق ئاڭلىغان-
ىدى) خۇشال بولدۇم... مەن مېتال ئىزلەش
ئۈچۈن تاغ پارىتاتتىمۇ، كۈتۈلمىگەندە با-
لاغا يولۇقۇپ بىر جۈپ كۆزۈمدىن ۋە بىر
قولۇمدىن ئايرىلغانىدىم. ساڭا يۈك بولۇپ
قىلىشنى، سېنىڭ بەختىڭنى قارا قىلىشنى خا-
لىمىدىم. شۇڭا...»

گۈزەل خەتنى قانداق ئوقۇپ بولغانلىقى-
نى ئۆزىمۇ سەزمىدى، ئۇنىڭ سۆيگۈۋەھەرلىكى
تولغان ۋۇجۇدى مۇھەببەت ئىشقىدا قاناتلىق
ئىپ ئاللىقاياقلارغا ئۇچۇپ كەتتى...

— توختىغان ھەدە ئاڭلىدىڭىزمۇ،
سەمەت ئاڭلىنىڭ قىزى گۈزەل موللىكانىڭ
ئوغلى ساتتار بىلەن ئەمەس، باشقا بىرى
بىلەن توي قىلىدىغان بوپتۇ.

— ئاڭلىشىمچە، موللىكانىڭ ئوغ-
لى ساتتار گېئولوگى ئەترىتىدە باشلىق بول-
غانىمىش. پارتىيىگە كىرگەنىمىش، شۇڭا گۈزەل
بىلەن توي قىلىشتىن يالتىيىپ قالغانچى...
— ۋاي كۆڭلى قارا پەسەي! شۇنداق
ئاقكۆڭۈل قىزغىمۇ يۈزىنىڭ قىلامدۇ - ھە؟
— بىچارە قىز ئەلىمنى ئىچىگە يۇتۇپ، بىر
مۇئەللىم بالا بىلەن توي قىلماقچى بوپتۇدەك.
شامال چىقىمسا دەرەخ لىڭشىمايدۇ. بۇ
گەپلەر ساتتارنىڭ گۈزەلگە يازغان بىر
پارچە خېتىدىن كېيىن يەيدا بولغانىدى.

بىر كۈنى گۈزەل سىنىپتىن چىقىپ، ئىش-
خانىمىدا جوزا ئۈستىدە تۇرغان بىر پارچە
خەتنى كۆردى. ئۇ خۇشاللىقىدا (چۈنكى بىر
نەچچە ئايدىن بېرى ئۇنىڭغا ساتتاردىن خەت
كەلمىگەنىدى) خەتنى ئالدىراپ ئېچىپ ئۆ-
قۇشقا باشلىدى. لېكىن ئۇ خەتنى ئوقۇپ
بولماستىنلا چىرايى تاتىرىشقا خەتنى تۇت-
قان قوللىرى تىرەشكە باشلىدى. كۆزىدىن
تاراملاپ ئاققان ياش خەتنى ھۆل قىلىۋەتتى.
خەتتە: «خىزمىتىم ئالدىراش بولۇپ قال-
دى. چۈنكى مەن ھازىر ئەترەت باشلىقى بو-
لۇپ خەت يازىدىغانغىمۇ ۋاقىتىم چىقمايۋاتى-
دۇ. ئۇنىڭ ئۈستىگە باشقا بىر قىز
بىلەن...» دېگەن سۆزلەر، ئاخىرىدا يەنە
«شۇڭا مېنى كەچۈرگىن، ئۇنتۇپ قالغىن،
كۆڭلۈڭدىن چىقىرىۋەتكىن...» دەپ يېزىلغانىدى.

ئالدامچى

[ھىندىستان]

ئىرسەي لاندازا

رېپاققا ئۇزاق ۋاقىت ئۆي ئىچىدە خىزمەت قىلغان كىشىدەك كۆرۈنەتتى. بۇرنىنىڭ ئۈستىنى ئىنچىكە قان تومۇرلار قاپلاپ كەتكەن بولۇپ، كىشىلەرگە، ئۇ دائىم ئېسىل ھاراق ئىچىپ يۈرىدىكەن، دېگەن تۇيغۇنى بېرەتتى. ئۇنىڭ ئۈچىسىدىكى پوپلۇق تونى ۋە بوقۇچلەرى ئېتىلىگەن قارا ئۆتۈكى، يۈرۈش - تۇرۇشى ئۇنى رەتلىك كۆرسىتەتتى. ئۇ شەھەر ئەتراپىدىكى بىر ئاۋات رايونغا كەلدى، بىر داچىنىڭ گۈللۈكىدىن ئۆتۈپ ئىچكىرى كىردى - دە، بىر ئۆينىڭ ئىشىك قوڭغۇرىقىنىڭ كۈنۈپ كىسىنى باستى. بىرنەچچە سېكونتتىن كېيىن ئىش كىيىمى كىيگەن بىرچاكار ئىشىكنى ئاچتى. — ھۈرمەتلىك پوپ ھەزرىتىم، كىشىنى ئىزدەيتتىلە؟

— سېنى ئاللا ئۆز پاناھىدا ساقلىغاي، بالام. مەن بۇ يەرگە ئادىشىپ كىرىپ قالماي غاندىمەن؟ مەرىپە دورونىس خېنىم مۇشۇ ئۆي

ئۇ ھەر كۈنى ئەتىگەندە مۇشۇ قەۋەتتە ئىدى ئولتۇرۇپ ئاشتا قىلاتتى. ئۇنىڭ پاكار-غىنى بويى قىچقىزىل مەڭرىلىرىدىن يېشىنىڭ تېخى ئانچە چوڭ ئەمەسلىكىنى كۆرۈۋېلىشقا بولاتتى. بۇ ئىش جەنۇبىي ئامېرىكا قىتئەسىدىكى چىلىدا بولغان، ئۇنىڭ بۇ يەرگە كەلگىنىگە توققۇز ئاي بولغانىدى. ئۇ بۇ قەۋەت خانىنىڭ تەيىنلىغىچى، ئوچۇق - يورۇق كەيپىيەتچىسى، ئۇنىڭ ئىشىك ياغىچىنىڭ رەڭگىنى ۋە كۈن بىلەن قاپلانغان، كىشىگە ھوزۇر بېرىشلايدىغان كرىسلىسىنى ياقىتۇرۇپ قالغانىدى. ئۇنىڭدىن باشقا، بۇ يەردە سېتىلىدىغان قەھۋە پۈتۈن شەھەر بويىچە ئەڭ ياخشىسى بولۇپ، يېڭى ۋە قويۇق، ئېسىل سۈپەتلىك قەھۋە ئىچىش ئۇنىڭ بىردىن - بىر خۇمارى ئىدى. ئۇ ئاشلىق تائاملارنى يېگەچ ئولتۇرۇپ، پۈتۈن دىققەت - ئېتىبارىنى يىغىپ كەزىت كۆرەتتى. بۇ، ئۇنىڭ دۇنيادىكى سىيا-

جايمىنىڭ غۇزۇمىدە ئاچچىقى كەلدى. ئۇ كرىس-
لودىن سەكرەپ چۈشۈپ:

— مەن چوقۇم خاتا ئاڭلىدىم ياكى بول
مىسا سىز خاتالىشىۋاتىسىز. مېنىڭ قىزىمنىڭ
قانداقلارچە ئوغلى بولسۇن، ئۇ تېخى نەچچە
كۈننىڭ ئالدىدىلا توي قىلغان تۇرسا - دېدى.
پوپ خەيرىخالىق بىلدۈرگەن ھالدا بېشىنى
چايقىدى:

— چۈشەندىم، ناھايىتى بەختسىزلىك،
قىزىڭىز سىزگە يۇتۇنلەي ئىشىنىپ كەتمەيدىدە-
كەن - دە.

ئۇ سومكىنى ئېچىپ بىر پارچە ھۇججەت-
نى چىقىرىپ ئايال خوجاينىغا سۈندى:

— مەرھەمەت، ئۆزىڭىز كۆرۈپ بېقىڭ.

— ئايال ئۇنىچىقىمىغان ھالدا ئۇنىڭغا تى-
كىلىپ قارىغىنىچە قولىدىن ھېلىقى قەغەزنى

ئالدى. ئۇ بىر ۋاراق تۇغۇلۇش گۇۋاھنامىسى
بولۇپ، ئۇنىڭدا ئېنىق قىلىپ، ئۇنىڭ قىزى

ھارىيە درونىسىنىڭ نىكاھلانماي تۇرۇپ، پالا-
نى ئايىنىڭ پۇستانى كۈنى بىر ساغلام ئوغۇل

بالىنى تۇغقانلىقى، بالىغا پىسپىر دەپ ئات
قويغانلىقى، بالىنىڭ ئاتىسى پائۇل ماساشان

مەن. مەن بۇ يەردىن ئايرىلىشتىن ئىلگىرى
يۇرۇق بويىچە ئىنتايىن سىرلىق بىر ئىشنى
ل قىلىش ئۈچۈن كەلگەنىدىم. بۇنىڭ
چۈن مەن ھارىيە دورونىس خېنىم بىلەن
بىردىن سۆزلىشىۋېلىشىم كېرەك.

— كەچۈرگەيسىز، - دېدى ئايال خوجا-
نى، - قىزىم تېخى مۇشۇ نەچچە كۈننىڭ
الدىدىلا توي قىلىپ، شېرىن ئايىنى ئۆتكۈ-
شكە شىمالىي ئامېرىكىغا كەتكەنىدى.

— ھە، مەن بۇنداق بولۇشىنى ئويلىماپ-
كەنمەن. پارىژغا قانداق جاۋاب بېرەرمەن؟
ھەقىقەتەنمۇ جىددىي ئىش ئىدى.

ئۇنىڭ چىرايىدا ئائىلا جىلىق ۋە ئۈمىد-
مىزلىك ئىپادىسى ئەكس ئەتتى.

— بەلكىم مەن سىزگە ياردەملىشەرمەن،
ۋە مەتلىك پوپ ھەزرىتىم.

پوپ بۇ پىكىرگە پىسەنت قىلىپمۇ قويىمىدى.
— بۇ ئىش شۇنداق سىرلىقكى، خېنىم،
ئەن پەقەت قىزىڭىز بىلەنلا يۈز تۇرانە سۆز-
شەلەيمەن.

— بىراق، ھۈرمەتلىك پوپ ھەزرىتىم، قى-
م مەندىن ھېچنەمنى يوشۇرمايدىغان.

پوپ گويىكى ئۆزى بىلەن ئۆزى ئېلىشى-

ئۇ بىر قېتىم پارىژدا ئوقۇتۇش پىراكتىكىسى
كىشى ئېلىپ بارغان چاغ بولۇپ، نەتىجىسى
ئىككى ئالاقە خەۋەرلىرىدە تېخى ئۇ ھەقتە
ئوبزورلارمۇ ئېلان قىلىنغانىدى. ئۇنىڭ قىزى
ئاشۇ قېتىمقى پىراكتىكىدا جەرياندا ھارامدىن
تۇغۇپ قويغان، يەنە كېلىپ تاكىسى شوپۇر-
دىن — تۆۋەن نەسەپلىك بىر كىشىدىن!
ئاي، شەرەندىلىك، قورقۇنچىلۇق شەرەندى-
لىك! پۈتۈن ئائىلىنىڭ جەمئىيەتتىكى ئىناۋىتى
مۇشۇنىڭ بىلەن تۈگىدى دېگەن سۆزغۇ بىر
كىشىلەر ئەمدى ئۇنىڭ ئارقىسىدىن كۆرسىتىپ
تۇرۇپ، قاراڭلار، مانا بۇ ھاسىيە دورونى-
نىڭ ئانىسى بولىدۇ! ئۇنىڭ قىزى پارىژدا
بىر تاكىسى شوپۇرى بىلەن مۇناسىۋەت ئۆت-
كۈزۈپ، ھارامدىن تۇغۇپ قويۇپتۇ، دېيىشمە-
دۇ؟ ... ئۇ ئۆزىنى خۇددى قاتمۇ - قات
تۇمان ئارىسىدا قالغاندەك ھېس قىلىپ تۇر-
غاندا قوللىمغا پونىنىڭ ئاۋازى كىردى:

دائىم ھەقىقەت
بۇنداق قىلىپ
ئۇ ئايال
يىلەكلىرىنى
— ھەرگىز
ۋەتەنلەر، سوت
ئۇ قوللىنى كۆك
— ئايال
مەندىچىلىك!
بىر ئاز دېيىش
— بىراق
دەرھال ئەھەل
پۇل كېرەك ئى
پادىيە فر
— مېنىڭ
يوق، خېنىم
رىكىتورى ماڭا
ئۇ پوپىكى

— نېمىشقا؟

— بىزنىڭ تارقىتىش تەشكىلاتىمىز قىزىق-
تىمىزنىڭ كەلگۈسىدە ئۆز بۇرچىنى ئادا قىلا-
لايدىغانلىقىغا ئىشەنچ قىلالايدۇ. شۇڭلاشقا
بالىنى سىلەرگە ئەۋەتىپ بېرىشنى قارار
قىلغان. بىزنىڭ قارارىمىز ئۆزگەرمەيدۇ.
خانەم، بۇنىڭدا پەقەتلا ...

ئايال خوجا يىن سەل ئۈمىدلىنىپ قالدى.
— پەقەتلا دېگەندىن نېمىسى، پوپ ھەز-
رەتلىرى؟

— بۇنىڭدا پەقەتلا 10 يىللىق پۇلنى
ئالدىن تۆلۈۋەتسىڭىز ئاندىن كۆڭلىڭىزدىكى-
دەك قىلغىلى بولار، — ئۇ يەنە گېلىنى قى-
رىپ قويدى، — خانەم، بۇنداق كەچىكچە
پۇل سودىسى قىلىپ يۈرسەك سەت بولىدىغان
لىقىنى چۈشىنىمەن. بىراق بىزنىڭ مەسئۇلى-
يىتىمىز زور — دە، كەندىگە غەلىگەرنى يۆلەش
بىلەنلا ئىش تۈگىمەيدۇ، يەنە تېخى باشپانا
بولىدىغان ...

ئايال خوجا يىننىڭ ئۇنىڭ سۆزلىرىنى
ئاڭلاۋېرىشكە تاقىتى قالمايدى.

— پوپ ھەزەرەتلىرى، مەن ئېيىغا 200
فرانكتىن ھېسابلاپ سىزگە 10 يىللىق پۇلنى
بىراقلا بېرىۋېتەي. جەمئىي 24 مىڭ فرانك بولىدۇ
كەن. سىز پەقەت بىزنىڭ ئاشۇ بالا توغرى-
لىق مەڭگۈ گەپ — سۆز ئاڭلايدىغانلىقىمىز-
غا كېيىنلىك قىلالايسىڭىزلا، مەن 30 مىڭ
فرانك پۇلنىڭ چېكىنى قولىڭىزغا ئۇتقۇزىمەن.
پادىرىيې فرانسىسكو قولىنى كۆتۈرۈپ:

— مەن ئاللاننىڭ بۇيرۇقىنى بىجا كەت-
تۈرگۈچى پوپ مەن. گېپىم گەپ. بۇ بالا كەل-
گۈسىدە ئەڭ ياخشى تەربىيىگە ئىگە بولىدۇ.
شۇنىڭ ئۈچۈن مەن كۈنلەرنىڭ بىرىدە بىز
يەنە داۋاملىق ھەمكارلىشىمىز دېگەن ئۈمىد-

تىمەن. ئۇ بالا سىزنىڭ ۋە قىزىڭىزنىڭ ھە-
قانداق ئىشىدىن مۇتلەق خەۋەردار بولال-
مايدۇ. بەلكى مەن قەسەم قىلىمەنكى، سىز
ئەمدى ھەرگىزمۇ ئۇنىڭ دېرىكىنى ئۇقالماي-
سىز، — دېدى.

— ناھايىتى ياخشى، پوپ ھەزەرەتلىرى.
چىندەك تەخىر قىلىپ تۇرسىڭىز، — ئۇ يان-
دىكى ئۆيگە كىرىپ كېتىپ، بىر نەچچە مە-
نۇتتىن كېيىن بىر پارچە چەكنى قولىدا تۇت-
قىنىچە چىقىپ كەلدى. ئۇ چەكنى پوپقا بېرىپ:
— شۇ ئىش ئېسىڭىزدە بولسۇنكى، پوپ
ھەزرىتىم، مەن بىلەن قىزىمىنىڭ بەخت -
تەلىمى سىزنىڭ قولىڭىزدا، — دېدى.

پوپ چەككە ناھايىتى تېزلا كۆز يۆگۈر-
تۈپ چىقتى. چەككە ئۆزىنىڭ ئىسمى ئېنىق،
توغرا يېزىلغانلىقىنى كۆرۈپ، ئېھتىياجلىق
بىلەن چەكنى قوينىغا تىقتى. ئۇ ئورنىدىن
تۇرۇپ قولىنى ئايال خوجا يىنغا سۇندى:

— غەم — ئەندىشىدە بولماڭ خانەم
ئەمەسە خەيرى — خوش، ھۇقەددەس ۋەزىپە
مېنى قىچقىرتىۋاتىدۇ.

بىر قانچە كۈندىن كېيىن كىشىلەر يەنە
ھېلىقى قىپ-قىزىل يۈزلۈك مۆتىۋەرنىڭ باشقا
بىر شەھەردىكى بىر كىچىككىنە قەۋە خانى-
دا ئولتۇرۇپ، ناشتىلىق تاڭاملارنى يېگەچ،
پۈتۈن زېھنىنى مەركەزلەشتۈرۈپ گېزىت كۆ-
رۈۋاتقانلىقىنى چىلىقتۇرۇشتى، بىراق بۇ،
ئۇنىڭ دۇنيانىڭ چوڭ ئىشلىرىنى بىلگۈسى
كەلگەنلىكىدىن ئەمەس — ياقەي، ئۇنىڭ كۆ-
رىدىغىنى ئىجتىمائىي ئالاقىغە دائىر خە-
ۋەرلەر بولۇپ، بۇلارنى ئۇ زىرە — زەۋەرب-
گىچە قويماي، پۈتۈن دېققىتى بىلەن بېرىلىپ
كۆرەتتى.

رىزىۋان ھەمىزە تەرجىمىسى

شىڭ شىننىنى زىيارەت قىلىش خاتىرىسى

ما شىڭگو

دېگەن پىلاكاتتىن ئىلاھام ئېلىپ، «يېقىملىق بولۇش بىرىنچى» دېگەننى خىيالغا كەلتۈرۈپتۇ. شۇنىڭ بىلەن ئارزۇلۇق ئوغللىغا «چىنىي» دەپ ئىسىم قويۇپتۇ. كىيىمىچە، يازغۇچى ئۆز ئىسمىنى «شىنىي» گە ئۆزگەرتىپتۇ. بىزنىڭ سۆزدىمىز مۇشۇ «يېڭى چولپان» نىڭ ئەدەبىيات سەھنىسىگە قانداق كىرىپ كەلگەنلىكىدىن باشلاندى.

— مەن بالىلار چۆچەكلىرىنى، بولۇپمۇ گېرىم ② نىڭ بالىلار چۆچەكلىرىنى ئوقۇشنى ناھايىتى ياخشى كۆرىمەن. بالىلار چۆچەكلىرىنى مەنزىرە ئىلىم - پەندىكى پاكىتلار بىلەن ئوخشاش بولىشىمۇ، ئۇ ماڭا بىلىم ئىزدەش يولىنى كۆرسىتىپ بەردى. مەن ئوتتۇرا مەكتەپتە ئوقۇۋاتقان چاغلىرىمدا ئىلىمىي يەكۈن ئاساسىدا يېزىلغان ھېكايىلەرنى ياقتۇرۇپ قېلىشقا باشلىدىم بىر مەزگىلگىچە جياڭخۇ چۈەنلۈەن ③ نىڭ ھېكايىلىرىگە مەن تانە بولۇپ يۈردۈم. شۇ چاغدا مېنىڭ ئەڭ چوڭ قىزىقىشىم - مەكتەپتىن قايتقاندىن كې-

شىڭ شىننىنىڭ ئىسمى ئېلىمىز كىتابخانىلىرىغا ئاتونۇش ئەمەس، ئۇنىڭ مىكرو ھېكايىلىرى قۇرۇلمىسىنىڭ پۇختىلىقى، تىلىنىڭ ئىخچاملىقى، مەزمۇنىنىڭ يېڭىلىقى بىلەن ياپونىيە ئەدەبىيات سەھنىسىدە ئالاھىدە ئۆزگىچىلىككە ئىگە. ئامېرىكا، ئەنگلىيە، فرانسىيە، غەربىي گېرمانىيە، رومىنىيە، سوۋېت ئىتتىپاقى، ۋېنگرىيە، چېخوسلۋاكىيە ۋە سىمبۇلاندىلاردا ئۇنىڭ ئەسەرلىرى تەرجىمە قىلىنغان. ھازىر باھار شامىلى ئەدەبىيات - سەنئەت نەشرىياتى شىڭ شىننىنىڭ مىكرو ھېكايىلىرىنى تاللاپ تەرجىمە قىلدۇرۇپ، ئېلىمىز كىتابخانىلىرىغا ئونۇشتۇرماقچى بولماۋاتىدۇ. بۇ بىزنىڭ ياپونىيىدىكى ئىجتىمائىي تۇرمۇشىنى چۈشىنىشچىمىز، ياپونىيە ئەدەبىيات سەھنىسىدىكى ئۇسلۇپ ۋە ماھارىتى ئوخشاشمايدىغان ئەسەرلەر بىلەن ئۇچرۇشۇشىمىزدا ئەھمىيەتلىك بىر ئىش. مەن مەزكۇر كىتاب ① نىڭ مەسئۇل مۇھەررىرىنىڭ ھاۋالىسى بىلەن ياپونىيىدە تۇرۇۋاتقان ۋاقىتىمىدىن

لىك بولۇپ، ئۇمۇ مۇنەۋۋەر مىكرو ھېكايىلەر توپلىمى. ئەمما مىكرو ھېكايە دېگەن بۇ ئاتالغۇ ئەڭ دەسلەپ ئامېرىكىدا رەسمىي ئوتتۇرىغا چىققان، كۆپىنچە كىشىلەر ئامېرىكا يازغۇچىسى ئۇ. ھېمىنگۋەي (1862 — 1910) مىكرو ھېكايىنىڭ ئاساسچىسى دەپ ھۆرمەتلەيدۇ. ئۇنىڭ ۋەقەلىكى تەسىرلىك، ئۇسلۇبى يۇمۇرلۇق 300 پارچىگە يېقىن ئەسىرى بار. بۇنىڭ ئارىسىدا «ماكچىنىڭ شوغىتى» كىشىگە لەززەت بېغىشلايدۇ. شۇنداق دېيىشكە بولىدۇكى، مىكرو ھېكايە ئۆزىدە مەزمۇنى يېڭى، ۋەقەلىكى پۇختا، يېشىمى قىزىق بولۇش، تەڭ ئۈچ مۇھىم ئامىلنى ھازىرلىشى شەرت. يەنى ئادەتتىكى ھېكايىلەردە بولۇشقا تېگىشلىك نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىنى 1500 خەتكە ئىخچاملىق بېكىتىش كېرەك.

بەزى ئوبزورچىلار مېنىڭ ھېكايىلىرىمنى ئامېرىكىنىڭ مىكرو ھېكايىلىرى بىلەن بىر تايىقتا ھەيدىۋاتىدۇ، مۇنداق قىلىش مۇۋاپىق ئەمەس. مەن ئامېرىكا مىكرو ھېكايىلىرىنىڭ تەسىرىگە ئۇچرۇدۇم، ئەمما ئۇنىڭغا تولۇق

ئىنتايىن ھېكايىلەرنى ئاچكىۋۇلۇك قوشۇشقا كىرىشتىم، ئارقىدىن ھېكايەنى بىلەن شۇغىللىنىشقا باشلىدىم. 1 - يىلى فانتاستىك ھېكايە ژۇرنىلى «توزاڭلىرى» نىڭ 2 - ئايدىكى شىڭ شىنىيىنىڭ تۇنجى ئەسىرى «چىنەن» بېسىلدى، ئارقىدىن بۇ ئەسەرنى تىزىملىك ئەدەبىيات - سەنئەت ژۇرنىلى «كۆچۈرۈپ باستى. ئىككىنچى يىلى «توزاڭلىرى» مۇنەۋۋەر ئەسەرلەرنى قېتىم باھالاپ تاللىدى، تاللانغان ئەسەر ئىچىدە شىڭ شىنىيىنىڭ ئەسەر پارچىنى ئىگىلىدى. ئۇنىڭ 1961 - شى قىلدۇرغان 30 پارچە مىكرو ھېكايە تەركىب تاپقان توپلىمى «سۇنئىي جىزمۇ مۇكاپاتى نامزاتلىقىغا كىرگۈزۈلدى، شىڭ شىنىيىنىڭ يايىۋۇن - يىيات - سەھنە - سىندىكى تىكلىدى، مىكرو ھېكايە ئىجادىيىتى پونىيىدە يېشىپ يېتىلىۋاتقانلىقىنى ئاقىلدى.

شىڭ شىنئىيىسى بىرىنچىدىن، ھۇجرىدىكى
قى - مۇھەببەت ئىشلىرى ۋە ۋەھشىيەت
ئىشلىرىنى يازما ساق؛ ئىككىنچىدىن، زېر-
لىك ھازىر جاۋاب كۆرۈنۈشەرنى ياز-
لىق؛ ئۈچىنچىدىن، زەربىدارلىق بىلەن
ش تەرەپدارلىرىنىڭ ئۇسۇلىدا يازما ساق-
ئىبارەت «ئۈچ يازما ساق» نى بەلگىلەپ
قان. ئالدىنقى ئىككى نۇقتا «ئەپ-
لەپ قولىدىن چىقىرىش، تېتىقىسىز نەرسى-
نى يېزىش يامراپ كەتكەن» ياپونىيە
ئىنسانىيەت سەھنىسىدە ئاددىي ئىش ئەمەس.
شىنئىيىسى مۇنداق دېدى: جېنىسىيە مۇھەب-
بەت

شۇنداق
دېگەندە
كىچىك
كىچىك
دېگەندە
تۇرغۇ
تېخى
يازغۇ
(ياپونىيە)
سىنىپى
مەيدان
ۋە

دەسلەپكى نۇسخىسىنى بىر كۈن تاشلاپ قو-
يۇپ ئاندىن كۆچۈرمەن، كۆچۈرگەندە ئىس-
چاھلايمەن، ئەسلى ئەسەرنى ئىمىكانقەدەر
چۈشىنىشنىڭ قىلىپ ئۆزگەرتىمەن، قاتتىق
باش قاتۇرۇش نەتىجىسىدە مۇجىمەل بولۇپ
قالغان جايلارنى چىقىرىپ تاشلايمەن، ئەگەر
شەرت - شارائىت بولسا بىر ئىككى كۈن
تاشلاپ قويۇپ بىر ئىككى كۈن ئۆزگەرتكەن،
ئاندىن يەنە بىر قېتىم ئۆزگەرتىپ چىققان
تازا ياخشى، مەن ھېكايە يېزىشقا كىرىشكەن-
دىن بۇيانقى 25 يىل مابەينىدە ئېيىغا ئوت-
تۇرا ھېساب بىلەن 50 ئورنىگىنالىلا يېزىپ
كېلىۋاتىمەن ...

25 يىل جەرياندا ئېيىغا ئوتتۇرا ھېساب
بىلەن 50 ئورنىگىنالىق مىكرو ھېكايە يېزىپ
چىقىش غايەت زور خىزمەت مىقدارى دەڭلار!
بۇ سان ئىجتىھات بىلەن يازغانلىقىنىڭ مېۋى-
سى، شۇنداقلا ئاپتورنىڭ بىلىمىگە توشقانلىق
نىڭ ناماياندىسى، شىڭ شىنىيى ئەسەرلىرى
نىڭ ئالاقىشقا ئېرىشىشى ئۇنىڭ تەبىئىي پەن
ۋە ئىجتىمائىي پەن ساھەسىدىكى مول بىلىمى
بىلەن زىچ مۇناسىۋەتلىك. ئۇ داشۇدىكى
چېغىدا دېھقانچىلىق تېخنىكىسىغا دائىر خىزمەت
يېنى ئوقۇغان؛ ئاتىسى دورا ياساش خىزمەت-
تى بىلەن شۇغۇللانغان. ئۇ بىلىم دائىرىسىنى
كېڭەيتىش ئۈچۈن بىر نەچچە مىڭ پارچە
توپلامنى ئوقۇپ چىققان، نۇرغۇن ئىجادىيەن
دېتاللىرى ۋە ماتېرىياللىرىنى توپلىغان، جا-
پالىق ئەمگەك سىڭدۈرگەن، ھازىرغا قەدەر
960 پارچە ھېكايە ئېلان قىلىپ، 50 پارچىدىن
ئارتۇق كىتابچە چىقارغان.

— مەن ھېكايەمنى 1000 پارچىگە يەتكۈز-
مىگەچە توختىمايمەن، — دېدى شىڭ شىنىي
ئاپئاق چاپلىرىنى سېلىنغان، كۆزلىرى شاد-

لىقتىن چاقنىغان ھالدا، — ئادەمنىڭ كۈرەش
نىشانىسى بولمىسا يۆنىلىش بولمايدۇ، ياز-
غۇچىلارمۇ شۇنداق. شۇڭا مەن ئۆزۈمگە ھا-
ياتىمدا 1000 پارچە مىكرو ھېكايە يېزىپ
چىقىرىش ۋەزىپىسىنى بەلگىلىدىم. يەنە قى-
سرىق پارچىگە قەرزدارمەن. 1000 پارچىنى
يېزىپ بولۇپ سەل ئارام ئالغاندىن كېيىن
چوڭراق رومان يېزىپ باقاي دەيمەن.

شىڭ شىنىيىنىڭ رەپىقىسى مېھرىبانغا
ئاستا كىرىپ كەلدى — دە، بىزگە يەنە
بىر قېتىم چاي قۇيىدى، مەن شۇ چاغدىلا
ئۈچ سائەتكە يېقىن پاراڭداشقانلىقىمىزنى
بايقىدىم. ئۇنى داۋاملىق ئاۋاز قىلىش
ھەققىدە تەنمۇ بىمەپ ئىدى، شۇڭا شىڭ شىنىيى-
نى جۇڭگوغا بولغان تەسىراتى ھەققىدە سۆز-
لەپ بېرىشكە تەكلىپ قىلدىم.

— مەن ئۆتكەن يىلى جۇڭگونى زىيارەت
قىلىپ بېيجىڭ، خاربىن، چاڭچۇن، دالىيەن
لەرگە بارغان. سەددىچىن سېپىلىمگە چىققى-
نىمدا يۈرەكلىرىم ئويىناپ كەتتى، بىئوقۇرۇلۇش
نىڭ قۇرغۇچىلىرىغا ئىختىيارسىز تەۋرىدە ئاپ-
رىن ئوقۇدۇم. دالىيەننىڭ گۈزەل مەنزىرىسى
بىزنى مەپتۇن قىلدى، ئۇ ھازىرقىدە كلا-
پادىدا تۇرىدۇ. ئەمما مانا ئەڭ چوڭقۇر
تەسىر قىلغىنى جۇڭگو خەلقىنىڭ ئۇمىدۋارلىق
يېغىپ تۇرغان نۇرلۇق چىرايىسى ۋە جۇشقۇن
قىياپىتى؛ ھەممىلا جايدا ئۇچراتقىلى بولىدى-
غان مەمۇرىيچىلىق، خاتىرىچەلىك مەنزىرىسى.

مەن ئەسەرلىرىمنىڭ باھار شامىلى
ئەدەبىيات — سەنئەت تەشۋىياتىدا نەشىر
قىلىنالمىغانلىقىدىن ناھايىتى خۇشالەن. ئۈچۈ-
قىنى ئېيتسام، مېنىڭ جۇڭگوغا بولغان چى-
شەنچەم تېخى كامىل؛ جۇڭگو كىتابخانىلىرى
نىڭ دىنىغا نېمە ياقىدىغانلىقىنىمۇ بىلىمەي-
(ئاخىرى 110 — بەتتە)

كۆل بويىدا

F = 1 4/4

سوزى : م. دىيارقىنىڭ
موزىكىسى : ئابلىز زەھىمنىڭ

4 5 <u>6</u> 4 0	- - - 5	- - - 6
4 <u>5.2</u> - 2	1 7 - - 1	- - - 3
- - - 6	- - - 3	2 1 <u>2</u> 3 0
- - - 3	4 5 <u>6.4</u> <u>4.4</u>	- - - 5
7 1 <u>2</u> 3 0	4 <u>5.2</u> - 2	1 7 - - 1
- - - 3	2 1 7 6 0	(- - - 6

كۆل بويىدا
لەۋ سەن

1 7 1 1 0	- 6 7 1 0	3 4 5 2 0
زول رە	كېچە كۆزىگە	شا زۇڭ
- - - 6	7 1 2 0 3	4 5.2 - 2
دا زار	دېمە ئىدە	ئاي سەن

4 5 <u>6.4</u> - 5	6 - - 4	4 4 3 0 2
لەۋ لەۋىم	تە كۆك ئە	بېرى لەۋ لەۋىم
4 <u>5.2</u> - 2	1 7 1 1 0	6 7 1 2 3 0
ئاي مەن	سەن مەن	كۆل يار

7 1 2 3 0	- - - 3	2 1 2 3 0
دېمە شا	دا زار	دېمە شا

ع
سېنى يا شلىق

4 5 2 2 3 4 5 3 2
شلىق سېنى كۆزەل مۇھەببەتتە

6 7 1 2 7 0
شە ھەلا ھەلا سۆيگەن

تېكىستى

ئوچ كۆزەل ئاي يادىدا ،
سەن كۆزەل ئاي ئالدىدا ،
ئان ئايىنىڭ ھۈسنى يۈزۈڭدە ،
چە سېنىڭ شەھلا كۆزۈڭدە ،
سەن تۈرسەن ئىنتىزار ،
مەن تۈرسەن پىقار ،
ئاي كەلگەن كەلگەن

طبع و نسخہ تہ سہری

نیا کپڑا یازغان

ناوای پیتد و لکے
بر کشمکہ یاخشانق
قلک یوشم و غن
بر کشم د یاخشانق
کورک پاش قلمغن

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُوْلُهُ
وَالْيَوْمَ نَبِيُّنَا مُحَمَّدٌ رَسُوْلُهُ

وَالْيَوْمَ نَبِيُّنَا مُحَمَّدٌ رَسُوْلُهُ
وَالْيَوْمَ نَبِيُّنَا مُحَمَّدٌ رَسُوْلُهُ
وَالْيَوْمَ نَبِيُّنَا مُحَمَّدٌ رَسُوْلُهُ

هۇقۇقنى دولقۇن غازى لايىھىلىگەن

天 尔 塔 格

文学季刊(维文)

تەڭرىتاغ

بەسلىلىك ئەدەبىي ژۇرنال

编辑出版:《天尔塔格》编辑部 封面印刷:乌市北京路彩印厂
内文印刷:乌鲁木齐晚报社印刷厂 文化厅登记号第412号
发 行:乌鲁木齐邮局 定价:0.50元 58—83 号:0.50 元